

2—6 april.

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 april.

Sid.

Svar på interpellationer av:

Herr Larsson i Luttra ang. hänsyn till behovet av arbetskraft
för vårbruket vid militärinkallelser 9

Herr Jansson i Aspeboda ang. mjölkproduktionens lönsamhet .. 11

Svar på fråga av herr Ståhl ang. beredande av möjlighet för den
enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen att bli-
va representerad i turistutredningen 23

Svar på interpellationer av:

Herr von Seth ang. åtgärder mot bensinransoneringens ogynn-
samma återverkningar på turismen 26

Herr Nilson i Spånstad ang. kontrollen över efterlevnaden av
vissa kristidsbestämmelser 28

Interpellationer av:

Herr von Friesen ang. påstådda missförhållanden ombord å kryss-
saren Gotland under färd 1948/49 33

Herr Ohlin ang. kommunister i polis-, civilförsvars- och hem-
värnsnämnder 34

Herr Stjärne ang. statens sakrevisions granskning av stiftsnäm-
nernas fastighetsförvaltning m. m. 35

Herr Gavelin ang. lärarkrafter till de nordligaste skoldistrikten 36

Onsdagen den 6 april fm.

Skattesystemets verkningar m. m. 39

Ändringar i förordningen om pappersskatt 75

Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier 84

Avlöningar till statens organisationsnämnd 88

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning 91

Interpellationer av:

Herr Johansson i Mysinge ang. landsvägstransporter med jordbrukstraktorer	104
Herr Wedén ang. den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten	105

Onsdagen den 6 april em.

Mindre bemedlade landsbygdspatienters sjukvårdskostnader	108
Fria resor för barn m. m.	120
Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.	133
Pension åt K. J. Hedberg	146
Interpellation av herr Ericsson i Näs ang. avskaffande av dyrortsgrupperingen av de värnpliktigas familjepenning	149

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 6 april fm.**

Val av statsrevisorer med suppleanter	38
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 18, ang. vissa verkningar av skattesystemet	39
— nr 22, ang. ändringar i förordningen om pappersskatt	75
— nr 25, ang. provisoriska bestämmelser om begränsning av preliminär skatt	84
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. A. L. Åbergs och F. A. Hedströms tjänsteårsberäkning	84
— nr 47, ang. ändring av 1927 och 1934 års reservbefälsförordningar	84
— nr 48, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet	84
— nr 49, ang. anslag till statens organisationsnämnd	88
— nr 50, ang. grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.	91

Onsdagen den 6 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. effektiviserad sysselsättnings- och arbetsterapi	107
— nr 52, ang. vissa förlikningskostnader	107
— nr 53, ang. anslag å kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	107
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 16, ang. inrättande av vissa slag av investeringsfonder	107
— nr 17, ang. ändrade grunder för beskattning av reservofficers eller underofficers kapitaliserade pension	107
— nr 19, ang. ändring av bestämmelserna om skyldighet att erlagga fastighetsskatt	107
— nr 21, ang. tullfrihet för kreatur från Finland	107

	Sid.
<i>Bankoutskaottets</i> utlåtande nr 18, ang. pensionsrätt för Sigrid Heffermehl	107
— memorial nr 19, ang. användande av riksbankens vinst för år 1948 m. m.	107
— utlåtande nr 20, ang. hyllningsgård till det färöiska lagtinget ..	107
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. försäljning av kronoegendomar m. m.	107
<i>Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 5, ang. slopande av sockerransoneringen för de enskilda hushållen	108
— nr 6, ang. reglerna för enskild vägs överförande till allmänt underhåll	108
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. ändrad lydelse av lagen om kommunalstyrelse på landet, m. m.	108
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 54, ang. lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader	108
— nr 55, ang. fria resor för barn m. m.	120
— memorial nr 56, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut om anslag till fonden för idrottens främjande (voteringsproposition godkänd)	133
— utlåtande nr 57, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	133
— nr 58, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv ..	133
— nr 59, ang. uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m.	133
— nr 60, ang. fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten	133
— nr 61, ang. ny apparatur för den allmänna skärmbildsundersökningen	133
— nr 62, ang. reparation och ombyggnad av Falsterbokanalen m. m.	133
— nr 63, ang. lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.	133
— nr 64, ang. anslag för lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket	145
— nr 65, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.	145
— nr 66, ang. statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar m. m.	146
— nr 67, ang. anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln till kommittéer och utredningar	146
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 23, ang. förordning ang. rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift	146
— nr 24, ang. ändrad lydelse av förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker	146
<i>Bankoutskaottets</i> utlåtande nr 21, ang. pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda m. fl.	146
— nr 22, ang. utbyggnad av holländeriet vid Tumba bruk	146
— nr 23, ang. pension åt K. J. Hedberg	146
— nr 24, ang. ändring av 1947 års allmänna familjepensionsreglemente	149

Lördagen den 2 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 175, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlägga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 176, angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter; och

nr 177, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 178, angående prisutjämningsavgift m. m.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 339 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Carlsson* i Bakeröd;

nr 340 av herr *Svensson* i Ljungkile;

nr 341 av fröken *Elmén* m. fl.; och
nr 342 av herr *von Friesen* m. fl.;

till behandling av lagutskott motionen nr 343 av herr *Fröderberg* m. fl.;

till jordbruksutskottet motionen nr 344 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Hæggblom*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 345 av herr *Mosesson*;

nr 346 av herr *Olsson* i Mora m. fl.;
samt

nr 347 av herrar *Åqvist* och *Olsson* i Mora.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 175, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlägga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag,

nr 176, angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter,

nr 177, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m. och

nr 178, angående prisutjämningsavgift m. m. utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1949/50 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1949/50 till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffande av ny apparatur för den allmänna skärmbildsundersökningen;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reparation och ombyggnad av Falsterbökkanalen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till viss lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposi-

tion av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln till kommitéer och utredningar genom sakkunniga;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden, m. m.;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avser ändringar i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om utbyggnad av holländeriet vid Tumba bruk;

nr 23, i anledning av väckta motioner om pension åt assistenten hos riksdagens revisorer K. J. Hedberg; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående upphävande av 16 § 2 mom.

1947 års allmänna familjepensionsreglemente;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående beviljande av lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt;

nr 20, i anledning av väckt motion angående utredning om stadsdomstolarnas förstatligande; och

nr 21, i anledning av väckt motion om viss ändring av 5 kap. 15 § giftermålsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor;

nr 11, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande tillämpningen av gällande bestämmelser angående folkpension, som tillkommer sinnesslöa, dels ock om ändrad ordning för utbetalning av folkpension, som tillkommer å allmän sjukvårdsanstalt intagen pensionstagare;

nr 12, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 4 § 1 mom. lagen om folkpensionering;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående grunderna för allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång;

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den

30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående undersökning av skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående den personlighetsvårdande verksamheten i sociala anstalter och fångvårdsanstalter;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, över motion angående en översyn av socialvården; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, med förslag till ordningsstadga för riksdagens andra kammare.

§ 6.

Avlämnades följande motioner, nämligen

nr 348, av herr *Nihlfors* och fröken *Vinge*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; och

nr 349, av herr *Dickson*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 135, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1949/50 m. m., nämligen

nr 350 av herrar *Henriksson* och *Ekdahl*;

nr 351 av herr *Huss*; och

nr 352 av herr *Huss m. fl.*

Slutligen avlämnades följande motioner, nämligen

nr 353, av herr *Dickson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet;

nr 354, av herr andre vice talman-

nen *Skoglund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående inrättande av en statlig affärsbank m. m.;

nr 355, av herr *Häckner m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151;

nr 356, av herr *Thapper m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 154, angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 357, av herr *Håstad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, angående anslag för budgetåret 1949/50 till Stockholms och Göteborgs högskolor;

nr 358, av fröken *Ager m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163;

nr 359, av herr *Wedén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 172, angående subventionering av införseln av vissa varor m. m.;

nr 360, av herr andre vice talmanen *Skoglund m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 172;

nr 361, av herr *Henriksson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 362, av herrar *Fagerholm* och *Malmberg* i Stockholm, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173;

nr 363, av herrar *Sköldin* och *Edberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 136, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

nr 364, av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 169, angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.; samt

nr 365, av herrar *Håstad* och *Staxäng*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln, avseende anlagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

från första lagutskottet:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om val av borgmästare och rådman;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 20 december 1946 (nr 879) om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift;

nr 112, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman;

nr 114, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i instruktionen för riksdagens militieombudsman; och

nr 115, i anledning av väckt motion angående ändrad ordning för biskopsval;

från andra lagutskottet:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

Svar på interpellation ang. hänsynstagande vid vissa militärinkallelser till jordbrukets behov av arbetskraft för vårbruket.

en mellan Sverige och Finland den 17 februari 1949 avslutad överenskommelse om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapital-

budgeten för budgetåret 1949/50 jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.08 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 5 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidna mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Karl Andersson, Björkäng, Bångbro t. v. på grund av influensa är förhindrad inställa sig i Stockholm i och för riksdagsarbete, intygas.

Björkäng, Bångbro den 4 april 1949.

Yngve Skogsberg,
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Andersson i Björkäng ledighet från riksdagsgörö-
målen från och med den 4 innevarande april tills vidare.

§ 3.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Svar på interpellation ang. hänsynstagande vid vissa militärinkallelser till jordbrukets behov av arbetskraft för vårbruket.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**, som yttrade: Herr talman! Med kammarrens tillstånd har herr Larsson i Luttra frågat mig, vilka möjligheter som finnas att, utan att ersätta försvarsintressena, taga hänsyn till jordbrukets behov av arbetskraft för vårbruket vid vissa militärinkallelser som ägt rum under den senaste tiden.

De inkallelser som äsyftas avse två tjänstgöringsomgångar under våren, den ena under tiden den 15 mars—den 15 april och den andra den 20 april—den 21 maj.

Inkallelserna äro av ganska ringa omfattning och torde därför icke i nämnvärd grad påverka det civila produktionslivet i stort. Självfallet kunna emellertid inkallelserna i enskilda fall föranleda allvarligare olägenheter. För att bereda förbandscheferna möjlighet

Svar på interpellation ang. hänsynstagande vid vissa militärinkallelser till jordbrukets behov av arbetskraft för vårbruket.

att taga hänsyn till dylika omständigheter har personalstyrkan vid de förband som skola uppsättas för repetitionsövning beräknats med 10 procents reserv. Inom ramen för denna reserv äger vederbörande regementschef meddela anstånd åt värnpliktiga, som kunna anföra särskilt viktiga skäl härför. Därest denna reserv utnyttjats, underställas ytterligare ansökningar chefens för armén och Kungl. Maj:ts prövning. Vid prövningen av dylika ärenden inhämtas, när arbetsmarknads- eller arbetskraftsskäl åberopats, yttranden av arbetsmarknadsmyndigheterna. Dessa yttranden läggas i stor utsträckning till grund för besluten. Jag vill i detta sammanhang framhålla att arbetsmarknadsmyndigheterna äro i stånd att undersöka alla till deras yttranden hänskjutna fall synnerligen ingående, vilket medför långt större noggrannhet vid prövningen än vad tidigare varit möjligt. Arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan i detta sammanhang är sålunda synnerligen värdefull.

Någon statistik över det antal jordbrukare eller i jordbruksarbete sysselsatta som på dessa sätt erhållit anstånd på grund av vårbruket finnes icke och kan icke utan stor omgång framtagas. Det kan dock med fog antagas att genom de möjligheter som stått till buds att meddela anstånd med tjänstgöring skälig hänsyn tagits till jordbrukets behov av arbetskraft.

Härpå anförde

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på denna interpellation.

Statsrådet säger i svaret, att ifrågasvarande inkallelser ha varit av ganska ringa omfattning och därför icke i nämnvärd grad torde påverka det civila produktionslivet i stort. Det oaktat ha de väckt ganska stor irritation ibland

de jordbrukare som ha drabbats av dem. Särskilt gäller detta inkallelsen i sista omgången. Det är ju förstaeligt med hänsyn till att jordbruken nu drivas med allt mindre och mindre arbetskraft. Nu är det ju ganska vanligt, att 40, 50 tunnlands gårdar drivas av jordbrukaren och hans hustru. I fråga om kreaturslösa jordbruk gäller detta t. o. m. arealer på 100 tunnland och däröver. Det blir med andra ord allt flera jordbruk, där allt hänger på en man. Kommer då inkallelsen under en toppbelastning såsom vid vårbruket, förstår man, att det kan bli kritiskt. Nu hoppas jag emellertid, att regementscheferna och i vissa fall chefen för armén och i sista hand Kungl. Maj:ts skola kunna lämna anstånd i de fall, som äro mest kritiska.

Det var emellertid en annan sak, som jag egentligen tänkte på, när jag skrev interpellationen. Det är ju här fråga om två omgångar, som inkallats, den ena med inryckning den 15 mars och utryckning dagarna före påsk och den andra, som inrycker veckan före påsk. För jordbrukare, som inkallats under den första omgången, kan det nog gå tämligen bra, åtminstone för jordbrukare i stora delar av landet. Men för jordbrukare från de sydligaste delarna av landet kan även inkallelse i denna omgång medföra allvarliga olägenheter på grund av vårbruket. Inkallelsen i den senare omgången kommer mitt i värsta vårbrådskan. Nu undrar jag vilka möjligheter som finnas att inkalla jordbrukarna i första omgången och övriga värnpliktiga i andra omgången. Vissa av de inkallade jordbrukarna ha talat med inskrivningsexpeditionerna, och de ha fått det intrycket, att det inte skulle vara omöjligt att göra en sådan anordning.

Jag förutsätter, att denna situation kan återkomma nästa år. Avsikten med inkallelserna är ju bland annat att fylla ut den lucka, som uppstår mellan ut-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

ryckningen av en årsklass rekryter och inryckningen av nästa rekrytklass. Sådana situationer kanske även kunna uppstå vid andra tillfällen. Jag tycker, att det skulle vara synnerligen angeläget, att man allvarligt undersökte den fråga jag nu nämnt, om den inte redan är undersökt. Ju högre personell beredskap vi upprätthålla desto mindre produktion kunna vi åstadkomma. Kan man på något område ordna det så, att inkallelserna störa produktionslivet så litet som möjligt, är det naturligtvis av betydelse, och jag tror, att man skulle kunna göra det i detta fall. Jag förstår, att det kan bli svårigheter med hänsyn till förbandens sammansättning och andra sådana saker. Det är min förhoppning, att statsrådet ägnar sitt intresse även åt denna sida av problemet. Jag ber att ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.**Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Jansson i Aspeboda frågat mig, om jag har min uppmärksamhet riktad på spörsmålet om de kreaturslösa jordbruken och mjölkproduktionens lönsamhet och om jag i så fall har för avsikt att vidtaga några åtgärder, som kunna bidra till en lösning av detsamma.

Då jag tar till orda med anledning härav vill jag genast framhålla, att jag inte ämnar föregripa de överväganden om prisregleringen på jordbrukets produkter för nästa produktionsår, som ännu icke slutförts. Jag tror emellertid det kan vara nyttigt, om man försöker

skärskåda det av herr Jansson berörda problemet från mera allmänna synpunkter.

Att en viss övergång till kreaturslös jordbruksdrift skett och pågår är påtagligt. Den officiella statistiken ger tyvärr mycket knapphändiga upplysningar på denna punkt. Den visar visserligen, att koantalet från husdjursräkningen i juni 1947 till husdjursräkningen i juni 1948 sjönk med nära sex procent och att antalet ungnöt under samma tid minskades med 10,5 procent. Att märka är emellertid, att denna nedgång av nötkreatursstammen i vart fall till en mycket stor del berodde på den nedslaktning, som ägde rum hösten 1947 på grund av den knappa tillgången på fodermedel. För att man inte skall draga allt för långtgående slutsatser av dessa siffror kan jag också nämna, att enligt beräkningar, som gjorts inom livsmedelskommissionen, koantalet hösten 1948 var inte oväsentligt högre än antalet vid nyåret 1948.

Hur situationen utvecklats sig efter husdjursräkningen i juni 1948 har man inte något klart siffermässigt belägg för. Skulle man döma av de uttalanden, som förekommit i tidningspressen i anslutning till den av jordbrukets organisationer igångsatta inventeringen, skulle det vara fråga om en mycket stark reduktion av nötkreatursstammen. Om så vore förhållandet borde detta dock återspegla sig även i slaktsiffrorna och i livdjurspriserna. Nu förhåller det sig emellertid så att man inte i slaktsiffrorna kan spåra någon påtaglig ökning av slakten av storboskap. Inte heller ha livdjurspriserna visat en sådan sjunkande tendens, som man kunde ha väntat sig, om det varit fråga om en mera allmän minskning av besättningarna eller övergång till kreaturslöst jordbruk. Sannolikt ha väl därför de djur, som på sina håll saluförts på grund av övergång till kreaturslöst eller kreatursfattigt jordbruk, åtminstone i huvudsak placerats hos andra

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

jordbrukare. Härmed har jag dock inte på något sätt velat undervärdera styrkan i den tendens som interpellanten påtalat. Det är ju bland annat klart att de jordbrukare, som köpt djur bland salubjudna besättningar, i stället kunna ha minskat sin egen rekrytering. Siffrorna från den senaste husdjursräkningen tyder i viss mån härpå. Under alla förhållanden är det tydligt att tendensen är sådan att man har all anledning att följa den fortsatta utvecklingen med största uppmärksamhet.

Om man bara ser till förhållandena för dagen, kan man nog konstatera, att vi försörjningsmässigt sett inte haft något men av den övergång till kreaturslös jordbruksdrift, som kan ha skett hittills. Det kan ju inte göras gällande att det föreligger någon disproportion mellan kreatursstammen och fodertillgången på så sätt att den senare skulle förslå till ett betydligt större antal kor än det som vi faktiskt nu ha. Tvärtom är ju efterfrågan på fodermedel från olika håll mycket stark. I den mån oljeväxtodlingen ersatt animalieproduktionen måste man vidare, såsom jag framhållit i annat sammanhang, konstatera, att denna omläggning har inneburit ett avsevärt mera effektivt utnyttjande av markens produktionsförmåga och medfört en ganska betydande förbättring av vårt försörjningsläge beträffande maffett.

Det är emellertid inte enbart sådana kortsiktiga försörjningsmässiga aspekter, som få läggas på frågan. Man måste också ta hänsyn till de problem vid själva jordbruksdriften, som avsaknaden av en kreatursbesättning medför. Jag skall dock inte här gå in på dessa. Men därjämte måste man också se saken som en rättvisefråga, när det gäller att åstadkomma en lämplig reglering av det inbördes pristäthållandet mellan olika jordbruksprodukter och vidare som ett mera långsiktigt försörjningsproblem. Dessa sidor av saken vill jag beröra i korthet.

Jag vill då erinra om att det år 1947, när man behandlade riktlinjerna för den allmänna jordbrukspolitiken, rådde enighet om att målet för prisregleringsverksamheten skulle vara att genom ett importskydd bereda jordbruket likställighet med jämförliga yrkesgrupper. Man var också i stort sett ense om de metoder man skulle använda vid avvägningen av detta importskydd. Det ligger i sakens natur att en reglering av priserna på jordbrukets produkter inte bara skall ha till uppgift att ge jordbruket som helhet betraktat möjlighet att få en skälig andel av nationalinkomsten. Det gäller också att se till att denna andel fördelas på ett rättvist sätt mellan olika produktionsgrenar och olika grupper av jordbrukare.

När man kommer in på detta fördelningsproblem möter man genast problemet, hur man skall kunna beräkna produktionskostnaden för en viss kvantitet mjölk med bortseende från övriga produktionsgrenar. Vad som här framför allt vällar svårigheter är ju fördelningen av den totala kostnaden för hela företagets produktion på olika produktionsgrenar och likaså uppskattningen av värdet av sådant, som direkt omsättes i det egna företaget, exempelvis gödsel. En realistisk beräkning av produktionskostnaden för mjölk blir därför en så komplicerad sak, att det enligt min mening starkt kan ifrågasättas, om en sådan beräkning över huvud kan göras.

Om det emellertid skulle visa sig möjligt att få fram objektivt godtagbara siffror om mjölkproduktionens lönsamhet, så måste detta under alla omständigheter ta en viss tid. Skulle tendensen till övergång till kreaturslöst jordbruk fortsätta, uppställer sig alltså ändock frågan, vad som kan och bör göras för att motverka den. Det ligger naturligtvis närmast till hands att säga att man bör öka mjölkproduktionens lönsamhet. Detta kan ju ske inte bara genom en höjning av mjölkpriset utan

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

också genom att man höjer mjölkavkastningen per ko. Så länge medelmjölksiffran är omkring 2 500 kg per ko för hela kostammen, medan den uppgår till omkring 3 600 kg i de kontrollerade besättningarna, är det tydligt att det här finns ett mycket rikt arbetsfält och att mycket kan göras för att förbättra lönsamheten av mjölkproduktionen utan att man ändrar prisrelationen mellan mjölk och andra jordbruksprodukter.

Nu vet jag emellertid mycket väl att det även från innehavare av rationellt skötta jordbruk göres gällande, att mjölkproduktionen inte är lönsam. När man säger detta kan man därmed mena två olika saker. Antingen kan det innebära, att mjölkproduktionen rent objektivt sett ger sämre utbyte än arbete utanför jordbruket eller också att mjölkproduktionen ger lägre avkastning relativt sett än andra grenar av produktionen. I allmänhet är det väl emellertid så, att de, som äro missnöjda med mjölkpriset, mer eller mindre föra ihop dessa båda synpunkter.

Om anmärkningarna mot mjölkpriset inte i första hand rikta sig mot den inbördes prisavvägningen utan gå ut på att den arbetsinkomst, som mjölkproduktionen ger, är för låg, så vill jag påpeka, att man då är inne på frågan om den takt, i vilket de differenser, som ännu kunna återstå mellan jordbruket och jämförliga yrkesgrupper, kunna utjämnas. Avser man åter, att den nuvarande prisrelationen mellan mjölken och andra jordbruksprodukter är felaktig, är det givetvis, om denna anmärkning är riktig, angeläget att prisrelationen justeras. Från det allmännas sida har man ingen anledning att motsätta sig en sådan justering. Redan med hänsyn till att mjölken svarar för *nära hälften* av jordbrukets samlade inkomster, är det väl emellertid, som jag förut har framhållit i denna kammarare, klart att det inte är möjligt att på denna väg komma fram till någon

mera avgörande förbättring för mjölkproduktionen. På vegetabiliesidan är det ju främst för oljeväxterna, som en reduktion skulle kunna tänkas. Jag vill dock påpeka, att beträffande dessa en viss prissänkning redan föreslagits i den proposition, som nyligen avlämnats till riksdagen. Även om man skulle vilja gå vidare på denna väg är det klart, att det här inte kan bli fråga om belopp, som äro av sådan storleksordning, att de märkbart skulle kunna påverka mjölkproduktionens lönsamhet. Dessutom är det ju på kort sikt önskvärt med en ganska stor oljeväxtodling för att vi skola kunna uppehålla en fri försörjning med matfett. På samma sätt förhåller det sig med övriga vegetabilier. Går man till animaliesidan, är det klart att mjölkproduktionen inte har någon glädje av en sänkning av köttpriserna. En sänkning av fläsk- och äggpriserna, som är så stor att den kan ge något verkligt betydelsefullt stöd åt mjölkproduktionen, måste också väcka betänkligheter bland annat med hänsyn till att denna produktion till stor del sker vid småbruket.

Vad jag nu har sagt har gällt en justering av priserna för olika jordbruksprodukter inom den totala inkomstsumma, som jordbrukskalkylen anger. Vad åter gäller frågan om att höja mjölkpriset utan att vidtaga någon motsvarande nedjustering av priserna på andra jordbruksprodukter vill jag erinra om att detta problem rullar upp hela frågan om den ekonomiska stabiliseringspolitiken och jordbruksprissättningar för innevarande år. Denna diskussion bör enligt min uppfattning föras i ett annat sammanhang.

Vad till slut gäller förhållandena på något längre sikt har jag nyss framhållit, att man bör söka komma fram till ett mjölkpris, som objektivt sett är riktigt avvägt i jämförelse med priserna för andra jordbruksprodukter. Samtidigt får problemet placeras in i den utjämningsprocess mellan jordbru-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

ket och övriga näringsgrenar som ägt rum under de senare åren.

Vidare anförde:

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! För svaret på min interpellation ber jag att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack.

Jag måste dock säga, att när jag läste svaret, kunde jag inte undgå att få en känsla av att statsrådet endast i allmänna ordalag berört den fråga jag har ställt. Jag skall emellertid villigt erkänna att vid den tidpunkt, då jag får svaret, har det kanske inte varit möjligt för herr statsrådet att mera ingående besvara interpellationen.

Herr statsrådet säger i början av svaret, att han inte ämnar föregripa de underhandlingar som pågå, och det kan jag ju mycket väl förstå. Om jag sedan går in på några punkter i interpellationssvaret, har herr statsrådet här berört frågan om vilka följder vi ha att räkna med av övergången till kreaturslösa jordbruk och söker ge svar på spörsmål, som vi kanske inte så exakt kunna uttala oss om nu i dag t. ex. kreatursstammens storlek. Med hänsyn till att vi under en jämförelsevis kort tidrymd haft flera torra år, ha vi helt naturligt varit tvingade till en nedslaktning av kreatur, som eljest inte skulle ha kommit i fråga. Skulle vi få goda skördeår, kanske man får se att kreatursstammen växer igen. Övergången till kreaturslösa jordbruk är emellertid en företeelse som tenderar att gå i den riktningen, att såvitt jag kan förstå den för med sig fara för skadeverkningar, som inte bli så lätta att bota, och det var just med tanke på detta, som jag framställde denna interpellation.

Vidare säger herr statsrådet, att livdjurspriserna ha hållit sig väl uppe. Jag har också märkt, att så varit fallet vid de auktioner, som hållits i min hembygd. På de gårdar, där man haft kontroll och siffror, har man fått bra be-

talt, ty folk köper ju djur i stället för att föda upp dem, om de veta, att de få bra livdjur med god nedärvningsförmåga. De priser, som det här har rört sig om, äro 800, 900, 1 000 och 1 200 kronor, men man finner, att sådana priser i realiteten icke äro sådana, att vi av dem kunna draga den slutsatsen, att mjölkpriset skulle vara tillräckligt. Innan man får fram en mjölkko, dröjer det nog en tid av två år, jag skulle nästan vilja räkna med två och ett halvt år, ty under den första avkastningsperioden är avkastningen inte alltid så rik. Om jag sålunda måste räkna med 800 à 900 foderdagar, innan jag har en ko i kostallet, innebär det ju, att jag inte får ut mer än en krona per dag, så att förtjänsten på själva uppfödningen är ju inte så lysande, när det betalas exempelvis 1 000 kronor per ko.

Statsrådet nämnde, att mjölkavkastningen är 2 500 kg i genomsnitt för hela kreatursstammen och 3 600 kg för de kontrollerade kreaturen. Då kan man, som statsrådet säger, tycka, att jordbrukarna själva ha en lång väg att vandra, innan de gjort vad på dem själva ankommer. Tyvärr har jag inte statistik på huruvida det just är de jordbrukare, som ha den mindre mjölkavkastningen och som kanske också äro bosatta på de sämst belägna orterna, som sålt sina kreatur och gått över till kreaturslösa jordbruk. Däremot kan jag peka på en mångfald ladugårdar, som haft en mjölkavkastning av 3 600 kg per ko och därutöver, som ändå ha slutat med sin kreatursskötsel uteslutande på grund av att det ekonomiska utbytet varit för klen och att svårigheter förelegat att få kreatursskötare.

I frågan om huruvida mjölkproduktionen har sjunkit med anledning av övergången till kreaturslösa jordbruk, så att vi skulle ha lidit något men i detta avseende, kunna vi i dag inte konstatera så värst mycket, därför att det är en jämförelsevis liten del därav,

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

om vilken man kan påvisa, att den försvunnit ur marknaden i och med övergången till kreaturslösa jordbruk. Är det riktigt som herr statsrådet säger, att på auktioner har man kanske sålt bra kor, som ropats in av grannar, som i stället gjort sig av med dåliga kor, så kan det kanske därigenom jämnas ut sig. 39 miljoner kg mjölk ha enligt uppgift invägs under år 1947 från besättningar, som sedermera sålts eller nedslaktats. Minskningen av mjölkproduktionen är dock inte så stor, som denna siffra synes utvisa, utan siffran måste justeras med hänsyn till den överflyttning av kreatur till andra jordbruk, som jag ovan omnämnt. Men för varje miljon kg mjölk, som vi förlora, försämrass situationen.

Vad beträffar fodertillgången, kreaturstammens storlek och storleken av behovet av foder är det ju saker, som äro mycket problematiska att yttra sig om. I min hembygd har man ofta lager av foder, som under dåliga foderår få tagas i bruk, och det kan hända, att om vi finge ett gott foderår i år, kanske vi skulle få något över till ett annat år. Det är därför svårt att bedöma, huruvida vi kunna ha fler djur eller inte.

Oljeväxtodlingen är ju en odling, som kommit till på de sista åren och som vi inte i och för sig ha anledning att rikta klander emot, ty den har varit en verksamt bidragande orsak till att vi fått fram matfett i tillräckliga mängder. På den punkten ha vi kanske bara att konstatera, att det nog har sagts, att den har fått för mycket. Jag kan inte yttra mig om det. Jag odlar inte själv oljeväxter. Jag vill bara säga att oljeväxtproducenterna böra få sådana priser för sina produkter, att de få skälig lön för sitt arbete och sina omkostnader täckta, men den regeln bör ju också gälla mjölkproducenterna, där det ju rör sig om hälften ungefär av den sammanlagda inkomsten för jordbruket.

Vad sedan beträffar riktlinjerna för prisregleringsverksamheten, som omnämdes i svaret och varom överenskommelse träffades under 1947, då enighet nåddes om att målet skulle vara att bereda jordbrukarna likställighet med jämförliga grupper, är det en sak, som vi jordbrukare hälsat med glädje, men vi fråga: När kommer överenskommelsen att kunna effektueras? Vi hoppas att saken inte undan för undan ställs på framtiden och att det inte kommer att dröja alltför länge, innan klyftan minskas.

Vid fördelningen av den inkomstsumma, som finns upptagen i kalkylen, förmodar jag, att de herrar, som syssla med detta, kanske få svårigheter, då det gäller att åstadkomma en skälig avvägning mellan olika produktionsgrenar så att inte, såsom ofta skett t. ex. i början av 1930-talet, den tendensen gör sig gällande, att, om någon produktionsgren visar sig vara mera givande än en annan, jordbrukarna hastigt, eller så fort de kunna, gå över till den grenen med påföljd, att priserna även på det området gå nedåt. Så det ligger nog vikt uppå att få fram en så riktig prisbildning i fråga om olika produktionsgrenar som möjligt. På den punkten är jag enig med statsrådet om att det är en sak, som man måste fästa mycket stor uppmärksamhet vid. När statsrådet säger, att han drager i mycket starkt tvivelsmål, huruvida möjlighet förefinnes att kunna beräkna kostnaden för produktionen av visst kvantum mjölk, så medger jag nog — jag känner till saken rätt ingående — att det skulle vara svårt att kunna sätta upp en kalkyl och säga, att detta är precis kostnaden för ett kg mjölk, om man sätter som mål att nå millimeterrättvisa. Men man behöver inte vara alltför stor expert för att konstatera att mjölkproduktionen i dag inte är så lönsam, att den ter sig lockande. Tvärtom! Och därmed äro vi framme vid vad som här är huvudsaken.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

Orsaken till övergången till kreaturslösa jordbruk är dels den bristande lönsamheten dels arbetets besvärighet, speciellt inom det mindre jordbruket. Det har ju hittills varit kvinnorna, som haft hand om åtminstone en mycket stor del av arbetet med kreaturen, och det har visat sig, att tillgången på kvinnlig arbetskraft håller på att tryta. Den företeelse, som ligger bakom uttrycket »bundenheten vid kon», vilket myntats på senaste tiden, håller på att ta sig former, som kanske göra, att vi få anledning att inom en inte alltför avlägsen framtid ta ställning till dessa saker på ett helt annat sätt än vi varit vana vid, så länge som kvinnorna gjorde detta arbete — förlåt mig att jag säger det — nästan gratis. Vi ha fallet Bjärme. Jag skall inte dra in det i diskussionen, men jag har försökt följa detta fall och har fått vissa uppgifter rörande det samma. Beträffande frågan hur det skall gå med andelsladugårdssystemet där har utvecklingen varken pekat i ena eller andra riktningen — vad jag nu närmast tänker på gäller kalkylen. Den första jag fick därifrån visar att de som skött kreaturen, de tio bondhustrurna, fingo av likviden taga precis en tredjedel av den samlade inkomsten för mjölken. Denna summa uppgick då till 800 kr. Delade man upp dessa pengar på varje bondhustru, fick hon 80 kr. i månaden för att ha skött fem kor. Multiplicerar man dessa 80 kr. med 12, finner man att varje bondhustru erhöll 960 kr. per år. Dessa pengar äro nu försvunna från dessa tio familjers årsinkomst. Detta torde dock ha något att göra med frågan, huruvida andelsladugårdssystemet kommer att fortsätta eller inte. I varje fall vågar jag bestämt påstå, att vi icke lyckas lösa den med de priser som råda för närvarande.

En höjning av mjölkpriset, som enligt mitt förmenande är ofrånkomlig, innebär att vi måste tänka oss ett pris som ökar med åtminstone 5 öre per liter. Men här möta vi en svårighet som

jag i interpellationen framställt så: Hur skall man lösa de ekonomiska problem som bli följden av en sådan prisförhöjning? Detta främst med tanke på att vi inte skola behöva rulla upp detta spörsmål i den ekonomiska stabiliseringspolitiken, som statsrådet Sträng just talade om. Denna femöring stiger nämligen till ett belopp, som närmar sig 200 miljoner kronor. Man frågar sig då: Ha vi möjlighet att låta detta slå igenom i konsumentpriserna eller inte? Det är den stora frågan. Och kan man inte låta den sammanlagda summan slå igenom i konsumentpriserna, vilka möjligheter ha vi då? Vi ha subventionsvägen. Finnes möjlighet att lösa frågan på det sättet? Därvidlag skulle jag mera skämtsamt kunna säga att jag tycker, att när svenska folket inte har råd att betala vad mjölk och smör kosta men har råd att betala sprit och tobak med ett belopp, som är det femdubbla emot vad dessa femöringar gå upp till, så borde man kanske låta svenska folket hjälpa till att betala denna summa på den väg, som man väl tycker är minst obehaglig. Det är en väg. Om den är framkomlig skall jag inte ta upp någon diskussion om i dag, kanske vi senare återkomma till frågan.

Emellertid är jag tacksam för att herr statsrådet säger sig vilja med uppmärksamhet följa utvecklingen. Löftet är bra att ha, och jag skall också själv göra så. Jag hoppas att statsrådet när tiden är mogen kan göra en ny utredning på detta område och vid ett tillfälle som inte är fullt så obekvämt som för närvarande med anledning av de pågående förhandlingarna. Kommer det i fortsättningen att visa sig att de kreaturslösa jordbrukens antal blir allt större och större, hoppas jag att också detta på sitt sätt skall bidra till att omsider nöjaktigt lösa denna fråga.

Jag har sysslat med dessa spörsmål i omkring tjugo år, och de ha på den tiden som sagt inte fått någon lösning. Jag är beredd att för herr statsrådet

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

vid tillfälle i Dalarna visa siffror på vad det kostar att producera mjölk. Jag talar inte i oträngt mål utan har rätt lång erfarenhet bakom mig på detta område. Jag har hittills inte kunnat lösa frågan på grund av att prisbildningen på smöret, som vi ha att taga hänsyn till i första hand, är utslagsgivande för i medeltal priset på ungefär 70 procent av den samlade mjölmängden; det varierar mellan 60 och 80 procent, det är något olika i olika län. Smörpriset har därför utslagsgivande betydelse både för det svenska jordbruket och för lönesättningen.

Denna debatt är inte sista ordet i frågan, och jag hoppas vi få komma igen. Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag kan efter det senaste anförandet inskränka mig till att göra några mera generella uttalanden i anknytning till det svar, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lämnat på interpellationen.

Det var med stort intresse vi hörde vissa siffror från herr statsrådets sida, men det är nog så att vi ännu inte kunna klart uträkna i vilken utsträckning som denna övergång till kreaturslösa jordbruk kommer att ske. Jag tror man kommer sanningen närmast om man fäller det generella uttalandet i dagens läge, att det har skett en ganska avsevärd omläggning men att i närvarande stund en mycket stor kader av jordbrukare är beredd, ifall lönsamheten inte blir tillräcklig när det gäller mjölkproduktionen, att i ökat tempo övergå till kreaturslösa jordbruk.

Jag är mycket tacksam för det uttalandet som herr statsrådet här gjorde, då han erkänner den tendens som här i viss mån måste spåras och att man inte får undervärdera denna. Statsrådet nämnde att om man tänker sig en ob-

jektiv utredning om mjölkproduktionens lönsamhet, så är det naturligtvis inte därför möjligt att så att säga på en gång gå in för en höjning av mjölkpriset. Ja, det är riktigt, och därför vore det nog ur den synpunkten också riktigt att en sådan utredning snart komme till stånd, då man alltså inte i hastigt tempo kan realisera en tillräcklig höjning av mjölkpriset. Å andra sidan har man skäl att framhålla, att om det inte snart blir en höjning av denna produktions lönsamhet, så kan man inte förhindra en alltför omfattande övergång till annan jordbruksdrift.

Statsrådet nämnde att man på andra vägar skulle kunna öka mjölkproduktionen, inte minst genom att öka mjölkavkastningen inom besättningarna. Det är alldeles riktigt, men avkastningen är delvis en följd av lönsamheten inom denna produktion. Det har också visat sig under årens lopp att i och med att man får fram bättre lönsamhet på detta område, har det också skett en avsevärd stegring av avkastningen inom våra besättningar.

En sak som jag också vill framhålla och som är ytterst viktig i detta hänseende är, att det går att mycket snabbt lägga om produktionen, när det gäller växtodlingen. Annorlunda är förhållandet beträffande mjölkproduktionen. Har man gjort sig av med besättningen innebär det en stor kostnad att åter skaffa sig en bra besättning.

Därmed är jag inne på ett annat problem som snuddar vid detta, en sak som inte framkommit här i debatten. Det är nödvändigt att man har beredskapssynpunkten för ögonen. Vi leva för närvarande under någorlunda fredliga förhållanden, åtminstone existerar det inte öppet krig eller en total avspärrning. Men vi kunna ånyo komma i sådant läge, och då är det nödvändigt att upp-rätthålla en god mjölkproduktion. Då skulle vi befinna oss i en ytterst stor fara, om man här haft en alltför omfattande övergång till kreaturslösa jord-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

bruk och det visar sig att vi på nytt, liksom under världskriget, måste i hög grad lita till vår mjölkproduktion. I ett sådant läge är det synnerligen svårt att utöka vår kreatursstam för att öka mjölkproduktionen.

Jag vill bara helt kort framhålla detta därför att jag förmodar att denna fråga inte diskuterats slut med detta svar från herr statsrådet i dag, detta alldenstund denna fråga fått en mycket framträdande ställning inte minst i den debatt som pågår på jordbrukets område. Vi veta ju också att jordbruksutskottet kommer att få ta ställning till problemet, då det föreligger motioner i ärendet.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter redan i dag. Jag tror som sagt det blir möjligt att senare återkomma.

Herr NORUP: Herr talman! Den fråga som interpellanten här fört fram är utav oerhört stor vikt. Många anse, att det är en jordbrukarfråga. Jag vågar påstå att den icke enbart är en jordbrukarfråga, utan den har säkerligen mycket stor betydelse för hela vårt folk.

Man har i detta sammanhang berört beredskapsfrågan. Den är väl kanske inte aktuell för dagen, men dock ha vi nyss genomlevat en tidsperiod, då jordbrukets möjligheter att producera gävo en trygghet för hela vårt folk, som förvisso är värd att minnas. Vi veta inte när vi på nytt kunna komma i allvarliga förvecklingar, i avspärningar, och jag tror det är ganska nödvändigt att man ser till, att jordbruket är produktionskraftigt på alla områden.

Här har förts fram frågan, hurudan utvecklingen är när det gäller våra besättningar. Det var glädjande att höra att statsrådet hade en mycket vänlig inställning härvidlag, då han säger att denna fråga är värd att följas med all uppmärksamhet. Jag är övertygad, att det är nödvändigt, att man följer denna fråga ganska noggrant. Vi ha inom jord-

brukets organisationer bemärkt, att utvecklingen leder till, att många jordbrukare nödgas ställa sig frågan, om de skola fortsätta med en produktion, som ej är lönande, eller om de skola sluta upp därmed.

En jordbrukare tänker sig säkerligen för många gånger, innan han går att realisera sin kreatursbesättning. Det är svårt att föra ett resonemang, där man talar om jordbruk utan mjölkproduktion, och man kan icke tala om mjölkproduktion utan jordbruk; det går ej. Men jag menar, att det första är nästan lika omöjligt.

Man kan väl i vissa bygder under någon tid bedriva kreaturslöst jordbruk. Men inom större delen av det svenska jordbruket är säkerligen sambandet mellan kreatursskötseln och det övriga jordbruket så starkt, att om kreaturen skulle i större skala försvinna så komme det att bli till oerhört stort men för jordbruket och givetvis också för hela försörjningsläget i vårt land.

Vi ha såväl inom den fackliga organisationen som inom mejerierorganisationen gjort ett par undersökningar, som löpt fullkomligt frikopplade från varandra. Det är ganska märkligt, att man kommit till så gott som lika resultat. Den utredning, som har gjorts inom den fackliga organisationen, har visat, att det är icke mindre än 21 130 besättningar, som sålts bort under de senaste tre eller fyra åren.

Statsrådet säger, att det har icke märkts i slaktsiffrorna under dessa år. Det har det kanske icke direkt gjort. Det är mycket svårt att skilja på den utslaktning, som skedde under 1947 och var orsakad av den dåliga skörden, samt den slakt, som sammanhänge med en försämrad lönsamhet. Jag tror dock att dessa båda saker tillsammans gjort, att utslaktningen blivit ganska stor.

Under 1948 ha vi inom mejerierorganisationen funnit, att antalet leverantörer minskats med icke mindre än 6 850. Det kan väl hända, att detta förhållande

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

procentuellt icke har så stor betydelse. Men om denna utveckling skulle fortsätta, kan det leda till konsekvenser, som — därom är jag övertygad — varken konsumenter eller producenter önska.

Man har i detta sammanhang sagt, att det är väl icke så farligt, eftersom denna utveckling ännu ej tagit sådant omfång, att den fört risker med sig. Men vi skola komma ihåg, att det årligen sker ombyten, då gamla jordbrukare avträda och unga träda till. Det är klart, att när en ung jordbrukare skall sätta i gång sitt jordbruk, det må vara litet eller stort, är kreaturskapitalet en ganska stor del av de pengar som behövas. Då överväger han säkerligen mer än en gång, innan han går in för att, kanske med svårighet, skaffa det kapital, som är nödvändigt för jordbrukets drift, huruvida han skall lägga sig till med ett kreaturskapital som, enligt vad det visat sig, det icke finnes någon möjlighet att få förräntat.

Jag är övertygad om att den som vill sätta sig ned och göra en kalkyl över mjölkproduktionen skall finna, att den är förlustbringande. Mjölkproduktionen upprätthålles ej på grund av sin lönsamhet, utan, såsom jag sagt tidigare, på grund av att den är en nödvändig del av de flesta jordbruken i vårt land.

Man har varit inne på — och även statsrådet nämnde det — att prissättningen på jordbrukets produkter har kanske icke alltid skett likvärdigt: det kan vara någon produkt som är mycket lönsam, medan andra produkter äro mindre lönsamma. När det gällt att angiva en produkt som är mycket lönsam har pekats på oljeväxterna. Jag är icke övertygad, att oljeväxtodlingen, om man slår ut den på några år, kommer att visa sig särskilt lönande. Den är oerhört riskfull. Det har ju varit vissa år, då jordbrukarna gjort förlust på denna odling.

När man konstaterar, att en så stor del av jordbruksproduktionen, som

mjölkproduktionen utgör, går med förlust, och vidare av jordbrukskalkylen ser, att under de senare åren jordbruket i sin helhet visat förlust, då går det väl icke gärna att taga ifrån en produktionsdel av jordbruket och skjuta till en annan. Jag medger gärna, att det kan bli en något rättvisare fördelning mellan de olika produktionsgrenarna. Men när jordbruket i sin helhet icke får de kostnader täckta, som man räknat med, är det mycket svårt att taga ifrån en produkt och giva till en annan. Därtill kommer, såsom statsrådet mycket riktigt påpekade, att såväl oljeväxterna som spannmålen väga så litet, om vi skola taga ifrån dem och giva till mjölkproduktionen, som omfattar 45 procent av hela produktionen.

Om det beträffande oljeväxterna möjligen kan bli tal om överpris, så har väl prissättningen, såvitt jag förstår, betingats av ett direkt försörjningsintresse. Vi ha ju icke motsvarande prissättning på alla andra produkter. Det har väl ändå varit så, att under de senaste åren, även om det i de allra senaste dagarna blivit en ändring, att det billigaste sättet att skaffa matfett till vårt lands inbyggare varit att odla oljeväxter. Följaktligen har det varit ett direkt samhällsintresse att vi ha fått till stånd oljeväxtodling. Det kan dock icke vara rätt att vad som behöves för att få ett oljeväxtpreis, som kan stimulera jordbrukarna att odla oljeväxter, skall tagas från andra grenar av jordbruket. Men så har det faktiskt varit, därför att oljeväxterna ingå ju i jordbrukskalkylen. Det anse vi ju på jordbrukarhåll icke vara rättvist, utan vi mena, att man där borde avskilja en del såsom stimulanspris.

Jag vill instämma med den föregående talaren, som sade, att priset på mjölken nu är sådant att det är direkt förlustbringande att producera mjölk. Det är nödvändigt att man snabbt får ett annat pris på mjölken. Sker ej detta komma alldeles säkert jordbru-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

karna att i mycket större utsträckning än under de senare åren och särskilt under 1948 sluta upp med att producera mjölk.

Man säger kanske, att det är väl ändå endast de jordbrukare, som ha omkostnader, d. v. s. icke sköta sin mjölkproduktion själva, som sluta upp att producera mjölk. Nej, det märkliga är, att till och med många av de små jordbrukare, som i dag erhålla ett relativt stort producentbidrag, nämligen 12 öre per kilogram, sluta upp med att producera mjölk.

Denna sak är så pass allvarlig, att det räcker icke att bara följa den med uppmärksamhet, utan det är nödvändigt, att från statsmakternas sida vidtagas sådana åtgärder att mjölkproduktionen stimuleras i sådan grad, att jordbrukarna icke sluta upp med denna produktion utan i stället gå in för att producera mera.

Jag skall icke gå in på frågan vilka örespriser som behövas; det kan vara till ett annat sammanhang. Men jag vill i samband med detta ha sagt, att det är en allvarlig företeelse. Jag hoppas att man är vaken i så pass god tid, att man kan klara upp det innan det sker några större skador.

Häruti instämde herr *Rubbestad*.

Herr **HÆGGBLOM**: Herr talman! Efftersom jag är en av de kammarledamöter, som vid riksdagens början väckte en motion, varigenom vi trodde att denna fråga skulle komma att bli föremål för kammarens behandling, har jag begärt ordet för att få en syl i väderet innan betesmarken är avbetad. När nu statsrådet bragt denna fråga till en så stor debatt som det blivit, så kanske jag kan få säga bara ett par ord.

Det förefaller som om man, när denna fråga diskuteras, på vissa håll räknar själva kreaturslösheten som det egentliga onda. Det är den man fäster sig vid, och man pekar på konsekven-

serna därav både i dagens läge och i framtiden, både i det ena fallet och i det andra. Men jag tror, att vi få icke den riktiga synen på detta spörsmål, om vi ej äro klara på att kreaturslösheten är ett tydligt symptom på en otillfredsställande situation inom det svenska jordbruket, nämligen att kreatursskötseln vållar så stora besvärligheter, att de för många jordbrukare äro oöverkomliga, och dessutom är så dåligt lönsam, att man letar sig fram till andra produktionsgrenar.

Jag är icke beredd att säga, hur långt denna tendens kan komma att gå i framtiden. Jag är nog på det klara med att denna utveckling kan icke hålla på så förfärligt länge. Vi ha odlat väl 70 000 hektar oljeväxter det sista året, och jag har sett i en proposition, att man kan vara med på en odling av upp till 100 000 hektar, men sedan vill man icke räkna med möjligheten att taga hand om större skörd. Där finnas alltså icke så förfärligt stora utvidgningsmöjligheter för den produktion, som skall ersätta den kreatursskötsel man lämnat. Så är det naturligtvis ägg och fläsk som kunna till viss gräns ersätta mjölkproduktionen. Vad äggen beträffar ha vi ju redan kommit fram till den gräns, som man över huvudet kan tänka sig som lämplig. Vi ha en överproduktion, som enligt vad man kalkylerat med rör sig om fyra eller fem miljoner kilo om året och som vi ej veta, hur vi skola placera. Ty det är ingalunda så, att de jordbruk, som sluta med att ha kor, äro kreaturslösa, utan de äro nötkreaturslösa och ha tusentals höns i ladugårdarna i stället. Men där äro vi snart framme vid gränsen.

Fläsket håller på att tendera mot en kraftig ökning. Då komma vi snart i den situationen, att det icke finnes möjlighet för jordbrukarna att övergå till kreaturslöshet. Men ha vi kvar de besvärliga förhållandena med arbetet och ha vi kvar den dåliga lönsamheten

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

för mjölkproduktionen på grund av det låga mjölkpriset, få vi inom jordbruket kvar en betydande grupp människor, som påverkas av precis samma tendens som de, vilka nu gjort sina jordbruk kreaturslösa, men icke ha samma utsikt att rädda sig genom att slå sig på något annat.

Om man tycker, att det är bra att minskningen slutat, och man kanske kan visa, att produktionen per månad blir lika stor i framtiden som i år eller i fjol, skall man icke glömma, att det kan vara en nödsituation för många, att de måste producera trots att de skulle vilja ägna sig åt något annat; då är den dåliga lönsamheten kvar. Därför tycker jag, att det skulle ur många synpunkter vara önskvärt, om alla goda krafter kunde på något sätt komma till ett samarbete för att komma över denna svåra situation.

I vår motion ha vi föreslagit en utredning, som skulle möjliggöra för konsumenterna att få en insyn i mjölkproduktionens förhållanden, ty det ha de i dagens situation absolut icke. När en sådan insyn hade blivit skapad, tycker jag, att det skulle väl ändå i detta land, där vi ju resonerat oss fram till en hel mängd av samförstånd, finnas möjligheter för konsumenterna att behjärta den situation, i vilken de kvarvarande mjölkproducenterna befinna sig, så att man genom överenskommelser och kalkyler skulle kunna åstadkomma ett paktum, varigenom mjölkproducenterna finge en dragligare lott.

Jag har, herr talman, icke mera att tillägga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skall icke föregripa utvecklingen och animera till någon större jordbrukspolitisk debatt i denna fråga. Mitt interpellationssvar var så pass försik-

tigt avfattat, att denna debatt skulle kunna göras överflödig.

Jag har icke heller haft för avsikt att säga någonting utöver vad jag läst upp i interpellationssvaret. Men i den efterföljande debatten är det ett par anföranden, som ändå uppkallat mig till några små korta kommentarer.

Det är naturligtvis riktigt som herr Hæggblom påpekade i sitt sista anförande, att när mjölkproduktionen spelar en så avsevärd roll inom det svenska jordbruket, kan man, om man ser det rent praktiskt, icke bara säga, att här måste man sluta med mjölkproduktionen och slå sig på något annat. De övriga produktionsgrenarna ha sin naturliga begränsning. Denna begränsning tror jag att man har nått på oljeväxtodlingens område, där vi för innevarande år redan ha en arealtäckning, som går upp till de 100 000 hektar, vilket man räknat med som maximalt. Detsamma gäller för äggproduktionen, som visar klara prisfallstendenser.

Det är uppenbart, att om man på flera områden, låt mig säga t. ex. i fråga om fläsket, kommer dithän att man får prisfallstendenser och att man får en inkomstminskning på vissa produkter, som nu ge ett visst inkomsttillskott till jordbrukets totala inkomst, så ger detta möjlighet till en justering till förmån för mjölken inom ramen av nu gällande kalkyl. Jag håller med om att på grund av beräkningarnas teknik och på grund av mjölkproduktionens väsentliga dominans det endast gives möjlighet till en relativt begränsad justering. Skall man ha större justeringar, kommer man in på den andra stora frågan: I vad mån skall jordbruket som helhet ha större inkomst? Den frågan kan man icke, menar jag, behandla så som jag tyckte framgick av herr Staxängs anförande, där han ganska bestämt konstaterade, att vi måste inom en mycket snar framtid ha en prishöjning på mjölk. Man kan icke föra det resonemang, utan man måste

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande mjölkproduktionens lönsamhet.

placera in denna sak i hela det samhällsekonomiska sammanhanget, där jag förmenar att den hör hemma.

Jag vill också understryka ytterligare en sak. När man från jordbrukarhåll talar om den oroväckande tendensen i fråga om mjölkproduktionens utveckling under de senaste åren, så finnes det ju en omständighet, som i och för sig är av ganska stor saklig vikt och betydelse. Vi hade 1947 en missväxt, som gav oss ungefär halv fodersädsgröda. Det måste självfallet få sina återverkningar på kreatursbeståndet och mjölkproduktionen. Vi ha varit i den belägenheten en gång tidigare under krigsåren, nämligen i början av 1940-talet, då vi hade två år med mycket typisk missväxt. Jag skall ange några invägningssiffror för mejerierna, som jag tycker rätt väl belysa vad ett gott eller dåligt år kan spela för roll i detta avseende. Vi hade 1938/39 en total mjölkproduktion på 4,7 miljoner ton. 1946/47, d. v. s. före den sista missväxten, uppgick den till 4,6 miljoner ton; det var således en reduktion, det skall inte bestridas; 1947/48 efter missväxten hade den sjunkit ytterligare eller till 4,4 miljoner ton. Men om jag rycker ut siffran för mjölkproduktionen efter förra missväxtperioden i början av 1940-talet, så var mjölkproduktionen faktiskt nere i 3,6 miljoner ton. Den siffran menar jag belyser rätt väl vad ett bra eller dåligt foderår betyder framför allt vid en missväxt, som föranleder en utslaktning av kreaturskapitalet med därav följande verkningar för produktionen. Jag vill också konstatera, att sedan vi 1948 fått ett bra år utvecklingen faktiskt har vänt och hela tendensen gått i en mera tillfredsställande riktning. Djurantalet har ökat från januari 1948 till hösten samma år, och om jag tar de tre sista månaderna under 1948 och den första månaden under 1949 och jämför denna fyramånadersperiod med motsvarande fyramånadersperiod ett år tidigare ligger

mjölkproduktionen ungefär 4,6 procent högre. Den allra sista invägningssiffran vid mejerierna, d. v. s. den för februari månad 1949, sedd i jämförelse med siffran för februari 1948 visar en stegring med 6 procent. Det är härvidlag att märka, att 1948 konstituerades inte denna högre invägning av något ökat antal mjölkleverantörer, utan, som herr Norup sade, reducerades i stället under år 1948 antalet leverantörer med 6 000 stycken. Siffrorna visa emellertid, att under de två sista månaderna mjölkleverantörernas antal faktiskt stigit. Vi kunna sålunda konstatera en vändning under de sista månaderna och en stegring inte bara av den invägda mjölkkvantiteten utan också av antalet mjölkleverantörer.

I och för sig är det inte så underligt att de sår, som missväxten förorsakat, läkas. Vi få mera mjölk, och en och annan småbrukare, som måste sluta med sin mjölkproduktion därför att han inte fick tillräckligt med foder, har nu efter bättre foderår kommit att bli mjölkleverantör till mejerierna på nytt. Jag har velat nämna dessa siffror för att ge en fullständig belysning åt diskussionen. Men detta fritar inte, såsom jag också sagt i svaret, regeringen från skyldigheten att följa hela tendensen i utvecklingen på detta område och alla de problem, som därmed hänga samman, med den allra största uppmärksamhet.

Herr SANDBERG: Herr talman! Må så vara att man kan, såsom herr statsrådet nyss gjorde, statistiskt visa, att det förekommit en viss stegring i mjölkproduktionen under innevarande år, men detta förtar inte allvaret i den situation, som nu råder på mjölkproduktionens område.

Det förhållandet att det inte blivit ytterligare minskning utan kanske i stället en viss stegring får väl betraktas som ett uttryck för att jordbrukar-

Svar på fråga ang. beredande av möjlighet för den enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen att bli representerad i turistutredningen.

na inte äro böjda för hastiga kastningar i sin verksamhet utan försöka fullfölja sin gärning och göra det bästa möjliga i dagens situation. Man är dock fullt medveten om att en lönsam mjölkproduktion för närvarande inte är möjlig. Statsrådet Sträng betonade ju för en stund sedan, att det torde vara mycket svårt att göra någon hållbar kalkyl över vad det kostar att producera mjölken, att bryta ut kostnaden för mjölken ur den övriga produktionen. Ja, det måste ju medgivas, att detta är rätt svårt, men jag vill instämma i vad som här sagts från andra håll nämligen att, som jag tror herr Norup sade, varje kalkyl, som göres upp, dock i allt väsentligt visar att någon tveksamhet inte kan anses föreligga om att mjölkproduktionen med nuvarande mjölkpris inte är lönsam. I det län där jag är hemma har hushållningssällskapet i någon mån sysslat med denna sak. Utredningen befinner sig inte på det stadium att jag kan ge offentlighet åt några siffror, men jag vill ännu en gång upprepa, att tendensen är fullkomligt klar, nämligen att mjölkproduktionen för närvarande inte är lönsam.

Detta är ett konstaterande, en annan sak är vad som är möjligt att göra för att priset skall kunna förbättras med hänsyn till det önskvärda i att man åstadkommer och behåller samhälls-ekonomisk balans, vad som i det avseendet är politiskt möjligt och hur långt man i detta ögonblick därvid kan gå. Men den saken skall jag i detta sammanhang inte närmare ingå på. Det är väl uppenbart att jordbrukarna i detta fall få lov att åtminstone i viss mån ge avkall på vad som annars skulle kunna anses rättvist, men detta utesluter ju inte, att på den antydda vägen något kan och bör göras redan nu. Statsrådet pekade i sitt första anförande på möjligheterna till en förbättrad lönsamhet genom att söka uppnå

en högre avkastning från djuren, och det kan ju vara riktigt. Men detta är ju något, som inte kan ske i en handvändning, det hela tar tid och fordrar mycket av möda, omtanke och omkostnader. För att jordbrukarna skola anstränga sig för att nå fram till en ökad avkastning av sina djur måste de veta, att de på den vägen inte bara kunna minska sina förluster utan också verkligen vinna ökad lönsamhet för mjölkproduktionen.

Herr talman! Jag har med dessa ord i denna debatt velat betona att frågan om mjölkproduktionen och dess betingelser är av den största vikt och att den måste av statsmakterna allvarligen beaktas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. beredande av möjlighet för den enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen att bli representerad i turistutredningen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Ståhl har frågat mig, huruvida jag är villig att låta den enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen bli representerad i den pågående utredningen angående den utländska turisttrafikens ekonomiska betydelse m. m.

I anledning härav vill jag erinra, att sakkunnigkretsen i fråga består av fem ledamöter och att två av dessa genom sitt dagliga arbete äga en grundlig allmän kännedom om den utländska turisttrafikens skilda frågor. Vid utredningens tillsättande förutsågs emellertid att det kunde bli önskvärt att i vidare mån än nu sagts få bistånd av representanter för berörda intressentgrupper, t. ex. hotell- och restaurangnäringsen, och i anledning härav erhöll jag bemyndigande att förordna exper-

Svar på fråga ang. beredande av möjlighet för den enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen att bli representerad i turistutredningen.

ter åt utredningsmännen. Enligt vad jag inhämtat har utredningen icke hittills i större utsträckning sysslat med problem, där ytterligare expertis i hotell- och restaurangfrågor befunnits erforderlig, men utredningen torde inom kort övergå till områden som nära beröra bl. a. hotellnäringen. Jag är ej nu i tillfälle bedöma i vilken form man då bör sörja för ytterligare sakkunskap från hotell- och restaurangkretsar, genom att förordna experter eller genom att öka antalet sakkunniga eller på annat sätt.

Jag vill tillägga att jag av utredningsmännen inhämtat att arbetet bedrivits i nära samarbete med berörda organisationer och intressentgrupper. Även i fortsättningen torde arbetet komma att bedrivas på liknande sätt.

Härefter anförde:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få tacka herr handelsministern för svaret på min lilla fråga. Jag är tacksam för att svaret inte är helt avvisande, men det är givet, att jag skulle ha varit ännu mera tacksam, om statsrådet hade lovat att bland de sakkunniga ta med representanter för den enskilda hotell- och restaurangnäringen.

Det har ju, såsom också redovisats i statsrådets direktiv för utredningen, klarlagts vilken betydelse turistindustrin har för hela vårt folkhushåll; hur angelägen denna fråga är har påvisats inte minst av de herrar, som hade hand om utredningen om det s. k. långtidsprogrammet. Det har med rätta sagts, att det ur valutasynpunkt är önskvärt att turismen bygges ut. Om nu detta är förhållandet är det väl självklart — så förefaller det åtminstone mig — att den näringsgren, som framför allt handhar denna uppgift i vårt svenska samhälle, framför andra borde ha någon representant i sakkunnigkommittén. Tittar man nu efter hur denna kommitté

är sammansatt finner man att den samma består av statssekreterare Englestedt, ordförande, chefredaktör Elfving, bankokommissarie Månsson, direktör Munthe i Turisttrafikförbundet och direktör Ivan Ohlson i Reso. Men ingen av dessa herrar är ju verklig fackman på det område det här är fråga om, nämligen hotellväsendets. Om man ser efter hur många hotell och restauranger som finnas i vårt land, visar det sig, att i Sara-regi eller annan offentlig regi enligt de uppgifter, som jag införskaffat, finnas 45 företag, medan i enskild regi — och då bara av dem som äro anslutna till organisationen — finnas 480 stycken. Hela denna näringsgren är, herr talman, utestängd från utredningen, men mig förefaller det som alldeles självklart, att en representant för denna organisation bör få vara med bland de sakkunniga. Om jag sedan tittar på direktiven för denna kommitté, vilka jag har i min hand, visar det sig, att även andra skäl, vilka statsrådet själv anført, tala för en sådan anordning. Statsrådet har sagt, att de sakkunniga skola göra en undersökning av hotellbeståndet och undersöka frågan om en påtänkt hotellagstiftning. Finns det några, som äro sakkunniga på detta området, så är det väl de, som jag här tidigare fört på tal.

Vidare tänker man sig en utvidgning av hotellbeståndet samt företräde på vissa hotell åt utländska turister. Det förefaller mig också vara klart och tydligt, att de mest sakkunniga härvidlag äro hotellägarna själva. En tredje omständighet, som statsrådet ansett vara i hög grad relevant i detta fall, framgår av ett uttalande i direktiven: »Med avseende å hotellförhållandena bör det ankomma på utredningsmännen att företa en översyn av gällande hotellstadga samt föreslå de ändringar och tillägg, som kunna finnas påkallade.» Jag anser nog för min del dessa skäl mycket starka.

Svar på fråga ang. beredande av möjlighet för den enskilda och statliga hotell- och restaurangrörelsen att bli representerad i turistutredningen.

Jag kommer så slutligen, herr talman, till ett uttalande av statsrådet, där han säger: »Det ligger i sakens natur att övervägandet av problem, som beröra den utländska turisttrafiken på Sverige, i första rummet måste ankomma på de, huvudsakligen enskilda, intressen — rederier och flygbolag, hotell och resebyråer — som arbeta på hit-hörande områden.» Nu kanske statsrådet skulle kunna tänkas invända, att herrar Munthe i Turisttrafikförbundet och Ohlson i Reso äro experter på hotellverksamhet, men jag är för min del ganska övertygad om, herr talman, att våra hotellmän inte kunna godta en så svag form av expertis.

Detta är ingen obetydlig sak för vårt folkhushåll, ty det gäller här ganska stora pengar för detsamma, det hela är ingalunda ett hotellnäringens eget intresse utan ett folkhushållets samlade intresse. Därför skulle jag vilja hemställa till statsrådet, att han överväger frågan ännu en gång och då kommer till det resultat, som jag hoppas på, nämligen att han tillkallar åtminstone en sakkunnig från den näringsgren, som härvidlag framför allt är berörd och har mest att betyda.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag antydde i mitt svar, att jag fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla de experter, som härvidlag kunde anses erforderliga. Kommittén har emellertid inte gjort någon hemställan i den riktningen, men det är ju möjligt att den senare kan komma med en sådan.

Men jag vill fråga: Varför ifrågasätter herr Ståhl en utvidgning av kommittén bara för hotellnäringens vidkommande? Såväl rederinäringen som järnvägarna, resebyråerna och massor av andra företag kunna ju med skäl säga, att de vilja vara med i denna kommitté. Jag kan sålunda inte förstå, att det skulle

vara speciellt representanter för hotellen som borde få vara med. Men om ett sådant behov föreligger, kan man som sagt utöka kretsen av de sakkunniga.

När herr Ståhl säger, att det är nödvändigt att kommittén i sig innesluter representanter för hotellen vid avgörandet av vissa frågor, så vill jag tala om för herr Ståhl, att kommittén på vissa punkter redan kommit fram till ett positivt resultat genom underhandlingar med vederbörande branschorganisation. Detsamma torde kunna bli förhållandet även på en hel del andra områden.

Det finns ingen anledning att här diskutera frågan om turismens betydelse för vårt land; därom skola de sakkunniga lämna besked. Men om det därvidlag visar sig behov av ytterligare expertis i detta avseende, kommer detta behov också att tillgodoses.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill på den fråga, som statsrådet ställde till mig om man skall ta någon särskild hänsyn till hotellnäringen, när det ju finns rederier, järnvägar och andra företag, som härvidlag också kunna komma i fråga, bara svara, att var och en, som haft någon kontakt med utländska turister här i landet, vet, att det är hotell- och restaurangfrågan, som är det avgörande, om vi skola få tillräckligt och önskvärt antal turister. Det är sannerligen varken flyget eller båtarna eller järnvägarna, som det kommer an på, ty därvidlag finns det inga särskilt aktuella önskemål. Men däremot är hotellbeståndet och möjligheterna att tillgodose turisternas önskemål i det avseendet en av de akuta frågorna, och därför finns det dubbel anledning att ta med i denna kommitté någon representant för denna näring. Jag tar tacksamt fasta på att statsrådet till sist lämnade frågan öppen —

Svar på interpellation ang. neutraliserande av bensinransoneringens ogynnsamma återverkan på turismen.

och det med en positiv touche — vilket jag hoppas betyder, att statsrådet vill ta hänsyn till hotellhanteringen och ta med den i utredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.**Svar på interpellation ang. neutraliserande av bensinransoneringens ogynnsamma återverkan på turismen.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Seth frågat mig, om jag vore villig att för riksdagen framlägga en redogörelse för de åtgärder, vilka övervägas i syfte att neutralisera bensinransoneringens icke gynnsamma återverkningar på turismen med särskilt beaktande av frågan om införandet av ett system med s. k. bensincheckar, vilka skulle få inköpas mot lämpliga utländska valutor.

Till svar härpå vill jag till en början lämna en redogörelse för gällande bestämmelser för bensintilldelningen till utländsk bil-, motorbåts- och flygtrafik i landet. Dessa bestämmelser medge utländska turister rätt till inköp av all den bensin, varav de kunna vara i behov. Utlänning, som medför bil, erhåller vid inresan i landet redan vid passkontrollen ett inköpskort för 50—60 liter bensin för personbil eller 100 liter för omnibus. Han får därefter hos länsstyrelse, polismyndighet i vissa städer utmed turistlederna och avdelningskontor för K. A. K. eller Motor-männens riksförbund en bensintilldelning, som svarar mot hans behov för uppgiven körning. Högst 300 liter utdelas dock för varje tilldelningstillfälle. Anteckning om verkställd tilldelning göres i passet. Med utlänning jämställs

i USA bosatt svensk medborgare, som inför i USA registrerat motorfordon för tillfälligt bruk härstades. Utlänning, som i samband med tillfällig vistelse inom landet anskaffar bil, får likaledes bensintilldelning enligt samma regler.

Utländska motorbåtar få av länsstyrelse i kustlän eller polismyndighet i större hamn den bensintilldelning, varav båtägaren för uppgiven färd är i behov, dock högst 200 liter vid varje tilldelningstillfälle. Utländska privata flygplan få tilldelning efter behov på de flygplatser, som äro upplåtna för utländsk flygtrafik.

Redan vid passkontrollen erhåller en inresande utländsk bilist ett av trafikkommissionen på engelska avfattat tryckt cirkulär, där alla tilldelningsställen och övriga nödiga upplysningar angivits. Detta cirkulär tillhandahålles även på svenska beskickningar och konsulat i utlandet, och genom K. A. K:s och Svenska turisttrafikförbundets försorg har en stor upplaga av cirkuläret distribuerats till utländska motororganisationer, resebyråer och turistorganisationer.

Tilldelningssystemet har hittills fungerat smidigt, och några klagomål från de utländska turisternas sida ha ej förspotts. De bensinkvantiteter, som under tiden maj—december 1948 utdelats till utländska motorfordon, ha utgjort totalt 2 881 391 liter.

Det av interpellanten ifrågasatta systemet med bensintilldelning till utlänningar i form av bensincheckar, som skulle få försäljas mot vissa hårdvalutor eller andra särskilt värdefulla valutor, har diskuterats vid förberedelserna för bensinransoneringen. Ett dylikt system ansågs emellertid icke lämpligt bland annat med hänsyn till att möjligheterna för turister från mjukvalutaländerna att med bil färdas i vårt land därigenom skulle beskäras och reciprocitetsprincipen i turistutbytet mellan dessa länder, exempelvis våra

Svar på interpellation ang. neutraliserande av bensinransoneringens ogynnsamma återverkan på turismen.

grannländer, och Sverige sålunda åsidosätts. Ur valutasynpunkt skulle ej heller vara något att vinna i förhållande till vad som nu gäller, då den utländske turisten i allt fall måste växla valuta för att erhålla svenska pengar att köpa bensin för. Man torde för övrigt knappast kunna göra gällande, att ett system med bensincheckar ur den utländske turistens synpunkt skulle vara fördelaktigare än det nuvarande, då denne i så fall först måste å legaliserat växlingsställe skaffa bensincheckar och därefter inköpa bensin å någon bensinstation. Strävandena gå ju numera ut på att om möjligt underlätta formaliteterna för de utländska turisterna. Av praktiska skäl är det ej möjligt att tillhandahålla bensincheckar å bensinstationerna med hänsyn till svårigheterna att där kontrollera växling av främmande valuta.

Av vad nu anförts framgår, att jag icke anser erforderligt att för närvarande vidtaga åtgärder för införande av något bensinchecksystem.

Härpå anförde

Herr WIBERG: Herr talman! Herr von Seth befinner sig i allmänt uppdrag utomlands. På grund härav ber jag att å hans vägnar till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra ett tack för svaret på interpellationen.

Statsrådet har framhållit, att nu förefintliga bestämmelser medgiva utländska turister rätt till inköp av all den bensin, varav de kunna vara i behov. Den kategori, som härmed avses, är turister, som till Sverige medföra flygplan, motorbåt eller bil eller som i samband med tillfällig vistelse inom landet härstädes anskaffa bil. Man har naturligtvis anledning att med tillfredsställelse notera, att statsmakterna ha den inställningen, att dessa turister icke skola förhindras att i Sverige inköpa

all den bensin de kunna behöva.

Problemet vad detta slags turister beträffar skulle sålunda reduceras till frågan, om bestämmelserna äro så utformade, att systemet i praktiken utfaller på ett lämpligt sätt. Statsrådet har också understrukit, att strävandena numera gå ut på att om möjligt underlätta formaliteterna för de utländska turisterna.

Statsrådet upplyste att även ett system baserat på bensincheckar diskuterats vid förberedelserna för bensinransoneringen. Man fann emellertid, att det icke lät sig göra att bygga upp tilldelningen till de utländska turisterna på ett sådant system. Det är mycket möjligt att den bedömning, som myndigheterna gjorde, i och för sig är riktig. Jag skulle måhända kunna gå så långt som att vitsorda, att om man har att välja mellan det nuvarande systemet å ena och bensincheckar å andra sidan, det förra alternativet bör förordas. Därmed är dock icke sagt, att problemställningen är den riktiga. Det är, såvitt jag förstår, ingalunda nödvändigt med ett antingen—eller. Man kan också och lika väl tänka sig ett både—och. Strävandena skola ju gå ut på att underlätta och att undanröja onödiga formaliteter. Jag ifrågasätter därför i likhet med interpellanten, om man icke som en komplettering av det nuvarande systemet med fördel skulle kunna införa bensincheckar, som t. ex. valutabankerna skulle kunna sälja mot vederlag i dollar eller andra hårdvalutor. Den, som ville begagna sig härav, skulle sålunda ha frihet därtill. Den, som icke önskade detta, kunde liksom hittills följa de nu gällande reglerna.

Det finns också en annan kategori turister än sådana, som medföra egna fordon eller här förhyra sådana. De allra flesta turister komma till Sverige utan att medtaga bilar, motorbåtar eller flygmaskiner. Hur ofta förekommer det

Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.

icke, att deras svenska vänner gärna skulle vilja visa dem runt i ett samhälle eller göra en kanske längre färd, för att vederbörande skulle få en bild av vårt land! Jag skulle tro, att detta i allmänhet på grund av de knappa tilldelningarna till svenskar icke är möjligt, såvida icke vederbörande har några extraordinära möjligheter att skaffa sig bensin. Nu är det emellertid så, att den stränga bensinransoneringen i Sverige uteslutande är förorsakad av valutabristen. Vi ha ur allmän synpunkt intresse av att konsumtionen av bensin i Sverige ökar, under förutsättning att varje ytterligare konsumerad liter betalas i hårdvaluta. Huvudparten av bensinpriset består som bekant av skatt. Det ligger nära till hands att antaga, att många utlänningar och framför allt de amerikanska turisterna i åtskilliga fall och kanske som regel skulle vara beredda att tillhandahålla bensincheckar. Om vederbörande till och med skulle skänka sina svenska vänner sådana checkar, skulle detta ur landets synpunkt naturligtvis uteslutande vara till fördel på grund av den valutaintäkt detta skulle medföra. Att man skulle behöva befara någon svartabörshandel med bensincheckar är av allt att döma icke sannolikt.

Herr talman! Det är alldeles klart, att endast en fackman kategoriskt kan uttala en mening i en praktisk fråga, vars lösning kan vara förenad med både fördelar och olägenheter. Jag är också på det klara med att avvägningen i ett fall som detta bör träffas av de ansvariga myndigheterna, som ha tillgång till all expertis. Jag skulle emellertid vilja sluta med att till statsrådet rikta den hemställan, att statsrådet uppmanar de vederbörande som ha avgörandet om hand att taga under prövning de synpunkter, som jag nu tillåtit mig framföra och som också ligga till grund för interpellationen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.**Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.**

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nilsson i Spånstad frågat mig huruvida jag uppmärksammat, att den kontroll över kvarnarna, som livsmedelskommissionen efter slopandet av mjöl- och brödransoneringen utövar och som medfört att efter ransoneringens upphörande upptäckta överträdelser av gällande förmalningsbestämmelser angivits till åtal, enligt mångas uppfattning lett till att likheten inför lagen icke anses vara fullständig på detta område, och i så fall huru jag anser att det ifrågavarande problemet skall kunna rättas till. Till svar härpå får jag anföra följande.

Jag torde till en början få i korthet beröra den verksamhet, som under den tid mjöl- och brödransoneringen var i kraft utövades av livsmedelskommissionen för att övervaka efterlevnaden av utfärdade bestämmelser rörande användningen av brödsäd och produkter därav. Denna kontrollverksamhet insattes i olika led och avsåg jordbrukarnas leveranser av brödsäd till spannmålshandlare och kvarnar, spannmålshandlarnas inköp och försäljning av spannmålen, kvarnarnas förmalning därav och försäljning av mjöl, kli och andra produkter. Vidare omfattade kontrollen mjölhandlare och bagerier. Till grund för kontrollen av kvarnarna och partihandeln låg i första hand omsättningsrapporter av olika slag. Vidare skedde stickprovskontroll genom resande kontrollanter, vilka vid besök hos vederbörande företag, spannmålshandlare, kvarnar etc. togo del av bokföring och rapporter, verkställde inventeringar av varulager och inköpsbevis samt i vissa fall uttogo prov av fram-

Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.

ställda produkter för undersökning rörande kvalitetsbestämmelsernas efterlevnad.

Vad beträffar jordbrukarnas förmalning och kontrollen i samband därmed må nämnas, att jordbrukarna under tiden för brödransoneringens fingo för egen och anställdas räkning verkställa löneförmalning vid kvarnarna av egen brödsäd mot av vederbörande kristidsnämnd utställda förmalningskort. Dessa förmalningskort voro utställda för en bestämd kvantitet spannmål. Några föreskrifter av motsvarande innebörd som gällde för den vanliga handelsförmalningen, nämligen att brödspannmålen skulle uppblandas med annan spannmål eller att utmalningen skulle ske till viss procent, funnos icke. Den begränsning, som gjordes av spannmåls-tilldelningen, ansågs i huvudsak utgöra garanti för att mjöl uttogs i tillräckligt hög omfattning.

Brödransoneringens slopande innebar icke, att beslaget på brödsäd hävdades, och ej heller, att förmalningsbestämmelserna slopades. I den mån desamma avse utmalningsprocenter, inblandningsföreskrifter m. m. äro de fortfarande i kraft. Våra tillgångar av brödsäd äro icke så goda, att det ansetts möjligt att slopa dessa bestämmelser. I huvudsak äga således samtliga de för handelsförmalningen gällande kvalitetsbestämmelserna fortfarande giltighet, och dessa påkalla samma kontroll över kvarnarna som före brödransoneringens hävande.

Då brödransoneringen slopades, borttogos förmalningskortet för jordbrukarna, och efter denna tid äga jordbrukare och hos honom varaktigt anställda att för egen räkning utan särskilt tillstånd låta förmala sin brödsäd vid kvarnarna. Någon annan begränsning av rätten till sådan förmalning har icke stadgats än att förmalningen endast får ske för att tillgodose vederbörandes eget husbehov. Liksom tidigare föreligger icke någon inbland-

ningsskyldighet för sådan spannmål, som odlare låter förmala; beträffande utmalningen har emellertid föreskrivits, att kvarn skall vara skyldig att uttaga minst 65 procent mjöl, en procentsats som ligger väsentligt lägre än den som gäller för vanlig handelsförmalning, d. v. s. för framställning av mjöl till avsalu.

För lönekvarnarna gäller fortfarande skyldighet att verkställa anteckning om utförd förmalning ävensom att månadsvis till livsmedelskommissionen insända uppgift över den under föregående månad förmalda brödspannmålen. Kontrollen inriktas först och främst på att kvarnarna icke framställa handelsmjöl av högre kvalitet än som eljest är tillåtet. Vidare kontrolleras, att de nytilkomna föreskrifterna om att jordbrukarnas husbehovsspannmål skall utmalas till lägst 65 procent efterlevas, ävensom att den möjlighet som finnes för jordbrukarna att få ett bättre mjöl icke av dem utnyttjas i större omfattning än som motsvarar deras husbehov.

Då brödransoneringen slopades, fingo samtliga kvarnar och omsättningsrapportskyldiga handlande avgiva slutredovisning beträffande mjöl, gryn och bröd. Icke omsättningsrapportskyldig handlande (detaljhandlare) behövde däremot ej lämna någon slutredovisning. Detta berodde på rent praktiska skäl. Slutredovisningarna från kvarnarna och den rapportskyldiga handeln ha granskats, och upptäckta överträdelser ha i vanlig ordning beivrats.

Någon olikhet mellan kvarnarna och den omsättningsrapportskyldiga handeln i fråga om beivrandet av brott mot ransoneringsbestämmelserna, som har begåtts före dessas hävande, föreligger sålunda icke.

För tiden efter den 1 oktober 1948 skall handlande icke avgiva omsättningsrapport angående mjöl, gryn och bröd. Däremot skola kvarnarna även i fortsättningen avge sådan rapport. Anledningen härtill är, som framgår av

Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.

det förut sagda, att beslaget å brödsäd fortfarande gäller och att bestämmelserna rörande utmalningsprocent och inblandning m. m. ännu äro i kraft. Iakttagande av dessa bestämmelser är villkor för rätt att inneha kvarntillstånd.

Den omständigheten att för partihandels del rapportskyldigheten upphört i och med brödransoneringens slopande innebär ej, att brott icke skulle beivras, som begåtts före ransoneringsbestämmelsernas hävande men som upptäckts först senare, exempelvis vid den bearbetning av inkomna omsättningsrapporter, som fullföljts även efter ransoneringens hävande, eller genom den fortsättningsvis utövade kontrollen över kvarnarna.

Jag är väl medveten om att enligt de bestämmelser om slutredovisning, för vilka jag nu redogjort, en olikhet föreligger mellan å ena sidan kvarnarna och den tidigare omsättningsrapportskyldiga partihandeln och å andra sidan den tidigare icke rapportskyldiga detaljhandeln i fråga om möjligheterna att nu beivra ransoneringsbrott, som begåtts före ransoneringens slopande. Det bör emellertid samtidigt beaktas, att en viss olikhet beträffande kontrollen mot ransoneringsföreskrifternas efterlevnad förelegat under hela den tid, mjöl- och brödransoneringen var i kraft, eftersom detaljhandeln — i motsats till kvarnar och partihandel — icke var omsättningsrapportskyldig. Undantagandet av detaljhandeln från rapportskyldighet betingades av rent praktiska skäl. Införandet av rapportskyldighet för detaljhandeln hade medfört en omfattande och dyrbar kontrollverksamhet, för vilken kostnaderna icke kunde anses stå i någon rimlig relation till värdet av den utövade kontrollen. Kontrollen över detaljhandeln var automatiskt verkande genom ransoneringssystemets uppbyggnad och utövades dessutom genom flygande kontroll och

vid vissa tillfällen påbjudna ransoneringsinventeringar.

Den kontroll över att gällande ransoneringsbestämmelser iakttagas, som alltid måste utövas, bör i första hand insättas på de punkter, som äro av största betydelse, d. v. s. i detta fall kvarnar och partihandel. Då några nämnvärda olägenheter av det nyss beskrivna kontrollsystemet icke förmärkts, anser jag att detta varit att föredraga framför den omfattande kontrollapparat över hela linjen, som skulle erfordrats för ett fullständigt realiserande av kravet på likhet inför lagen.

Vidare anförde:

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för att det genom statsrådets svar beretts tillfälle till debatt i denna principiellt viktiga fråga. Jag vill också gärna ge mitt erkännande åt svarets sakliga sammanfattning av hittills gällande bestämmelser. I det sammanhanget må också framhållas, att jag intet har att erinra mot den ordning för ransoneringsbestämmelsernas efterlevnad, som rätt under krigsåren och fram till avvecklingen. Jag tror helt visst att den ordning, som rätt under pågående ransonering, så väl som möjligt fyllt sin uppgift att fördela de under kriget otillräckliga förråden. I interpellationen framförde jag inte heller någon som helst avvikande mening rörande dessa förhållanden. När svaret säger, att den under ransoneringen rådande ordningen var att föredraga framför ett fullständigt realiserande av kravet på likhet inför lagen är detta inte något svar på mina frågor utan ett uttalande utan större samband med vad jag i interpellationen frågade om.

Jag framhöll i motiveringen till interpellationen att handeln vid ransoneringens slopande frigjordes från ranso-

Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.

neringen på ett sätt som ej ger rum för efterkontroll, och det framgår av svaret på interpellationen att detta är riktigt när det gäller minuthandeln. Det framgår också att utom jordbruket vissa partihandlare m. fl. allttjämt kunna råka ut för irriterande polisundersökningar för händelser, som inträffat före ransoneringsens upphörande. Vad som i det fallet skiljer mellan interpellationen och svaret är att gränsdragningen mellan dem, som bli fria för efterräkningar, och dem, som allttjämt stå under åtalshot, i svaret dras något annorlunda än som i interpellationen antogs.

Nu vill jag än en gång understryka, att jag inte syftar till en utsträckning av undersöknings- och förhörsförfarandet. Det är alldeles säkert inte någon avundsamhet mot dem, vilka friats vid ransoneringsens upphörande, som dikterat interpellationens framställande. Utan att vilja ge mig in på en juridisk diskussion vill jag framhålla, att det finns andra vägar än åtal i efterhand att åstadkomma den önskvärda likheten inför lagen.

Jag erinrar om att jag i min interpellation relaterat hur förhållandena utvecklats efter ransoneringsens upphörande. Jag talade över huvud inte om hur dessa varit under pågående ransonerings. Efter denna motivering ställde jag följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att de ovan relaterade förhållandena väckt stor uppmärksamhet och enligt många uppfattning leda till att likheten inför lagen inte anses vara fullständig på detta område?

Om den första frågan besvaras jakande, hur anser statsrådet att det ifrågasvarande problemet skall kunna rättas till?

Det var frågorna, och jag har nu endast att konstatera, att svaret inte tagit upp dessa spörsmål och att interpellationen alltså i sak allttjämt är obesvarad.

Frågan om likheten inför lagen är

emellertid så oerhört viktig i ett rättssamhälle som vårt land, att det måste slås fast, att de avsteg, som eventuellt kunde motiveras men aldrig försvaras under brinnande krig, helt sakna berättigande när fred råder. Det är av yttersta vikt att slå fast, att den nödvändiga administrativa lagstiftningen icke får handhas så ovarsamt, att de demokratiska rättigheterna kunna sättas i fråga och likheten inför lagen sättes ur spel för stora grupper medborgare i vårt land.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Herr talman! Det svar jag har lämnat angående frågan om likheten inför lagen måste utgå från förhållandena under kriget och den kontroll, som då utövades. Det drogs en skillnad mellan detaljhandeln å ena och partihandeln och kvarnarna å andra sidan, vilket var nödvändigt av praktiska skäl. Om man skulle ha krävt en slutredovisning av alla detaljhandlare, när ransoneringsen upphävdes den 1 oktober, skulle det ha fordrat en mycket stor kontrollapparat. Det hade för övrigt företagits en inventering hos detaljhandeln den 1 januari 1948. Vad denna stora kontrollapparat skulle ha avsett skulle således ha varit de förhållanden som kunnat inträffa under en tio-månadersperiod, då handlarna inte visste att ransoneringsen skulle upphävas och kunde riskera att en inventering igångsattes av livsmedelskommissionen på sätt som tidigare gjorts under kriget eller att stickprovskontroll företogs.

Jag erkände i svaret, att det föreligger en skillnad i behandlingen av dessa två grupper, partihandeln och kvarnarna å ena sidan och detaljhandlarna å den andra, men denna har gjorts av praktiska skäl och som en konsekvens av det system som tillämpats under ransoneringsen.

Svar på interpellation ang. kontrollen över kristidsbestämmelsernas efterlevnad.

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag vill till detta endast tillägga, att vad som i detta sammanhang intresserar mig är, hur man skall kunna eliminera den bristande likhet inför lagen, som faktiskt i detta nu råder på grund av den osmidighet, varmed problemen kring ransoneringens upphävande lösts.

Jag förstår mycket väl de motiv, som ligga till grund för statsrådet Kocks svar, men det må ursäktas mig om mitt största intresse knyter sig till huruvida statsrådet Kock har några anvisningar att ge för att råda bot på de nu faktiskt rådande missförhållandena.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 348 av herr *Nihlfors* och fröken *Vinge*,

nr 349 av herr *Dickson*,

nr 350 av herrar *Henriksson* och *Ekdahl*,

nr 351 av herr *Huss*,

nr 352 av herr *Huss m. fl.*,

nr 353 av herr *Dickson*,

nr 354 av herr andre vice talmannen *Skoglund*,

nr 355 av herr *Häckner m. fl.*,

nr 356 av herr *Thapper m. fl.*,

nr 357 av herr *Håstad m. fl.*,

nr 358 av fröken *Ager m. fl.*,

nr 359 av herr *Wedén m. fl.* och

nr 360 av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 361 av herr *Henriksson m. fl.* och

nr 362 av herrar *Fagerholm* och *Malmborg* i Stockholm; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 363 av herrar *Sköldin* och *Edberg*,

nr 364 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* och

nr 365 av herrar *Håstad* och *Staxäng*.

§ 10.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 54—67, bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 22—25, bankoutskottets utlåtanden nr 21—24, första lagutskottets utlåtanden nr 19—21, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—15, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 11.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkanden nr 18, 22 och 25 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 12.

Avlämnades följande motioner, nämligen

nr 366, av herr *Wedén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 153, angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1949/50 m. m.; och

nr 367, av herr *Ståhl*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153.

Dessa motioner bordlades.

Interpellation ang. vissa påstådda missförhållanden på kryssaren Gotland.**§ 13.****Interpellation ang. vissa påstådda missförhållanden på kryssaren Gotland.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr von FRIESEN, som anförde: Herr talman! Kryssaren Gotland kom nyligen hem från en längre representationsresa, under vilken besök avlagts i ett stort antal utländska hamnar. Till spridandet av kännedom i utlandet om såväl vår flotta som vårt land i övrigt få sådana resor anses lämna värdefulla bidrag och äro därför av betydelse. Värdet av dessa bidrag betingas självfallet av den uppfattning om vår marin och vårt land, som dessa fartyg och deras besättningar genom sitt uppträdande och skick i övrigt kunna ge anledning till. Inte minst äro de personella förhållandena inom besättningen av betydelse i dessa sammanhang.

Beträffande den representationsresa av kryssaren Gotland, varom det här är fråga, ha från olika håll framkommit klagomål om påstådda missförhållanden under resan. De framkomna uppgifterna äro motstridiga, varför det självfallet är omöjligt för en enskild person att avgöra huruvida eller i vilken utsträckning klagomålen äro berättigade. Det bör vara tillräckligt att här endast erinra om ett uttalande av Svenska underofficersförbundet i frågan, vari framhålles, »att det passerade, för underofficersskåren i hög grad nedsättande, strider lika mycket mot demokratiska grundsatser som mot militär ordning i fråga om tjänsteställning och befälsrätt». Underofficersförbundet uttalar vidare, att det här icke är fråga om någon isolerad företeelse, utan det samma har tvärtom pågått år från år i samband med långresorna. Marinledningen har å sin sida med anledning av klagomålen utfärdat en särskild kommuniké och bemött de påtalade miss-

förhållandena. Det torde vara tillfyllest att här hänvisa till kommuniken.

Det må antecknas med tillfredsställelse, att med anledning av de framkomna klagomålen har militieombudsmannen inskridit och beslutat infordra upplysningar från berörda parter och myndigheter. Härigenom kunna de rent rättsliga förhållandena bli klarlagda.

Att låta sig åtnöja med allenast denna åtgärd må emellertid icke anses vara tillfyllest. Den av militieombudsmannen föranstaltade undersökningen bör efterföljas av en redogörelse inför riksdagen. De hittills framkomna uppgifterna synas nämligen tyda på att föräldrade och, som man hade hoppats, övergivna uppfattningar om det tillbörliga förhållandet mellan olika befäls- och manskapskategorier inom vårt försvar fortfarande leva kvar. Det finns i detta sammanhang anledning erinra om den diskussion om demokratisering av försvaret, som hittills förts här i landet och vilken man förmodade fört fram till en i stort sett gemensam grundsyn. Mycket, såväl penningmedel som personella krafter, har satts in på detta område. Dessa ansträngningar äro emellertid fruktlösa, om den rådande andan omöjliggör det goda samarbete inom försvaret som åsyftas. Även rubbas självfallet härigenom det nödvändiga förtroendet inom folket till försvarsmakten.

Med stöd av det ovan anförda anhåller jag därför om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att snarast lämna en redogörelse för vad som i här påtalade avseende inträffat under kryssaren Gotlands senaste resa, samt redogöra för vilka åtgärder, som vidtagits eller avses att vidtagas, därest här begärda utredning visar, att de framförda klagomålen varit berättigade?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

§ 14.

Interpellation ang. lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisenämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN, som yttrade: Herr talman! Genom en rad uttalanden från ledande kommunister i in- och utlandet under den senaste tiden har det bekräftats, att kommunister i ordets egentliga mening känna en sådan solidaritet med den internationella kommunismen och den kommunistiska regimen i Sovjet-Ryssland att deras nationella pålitlighet ur svensk synpunkt ingalunda kan anses tillfredsställande.

Det framstår därför som uppenbart olämpligt och omotiverat, att kommunistiska förtroendemän utses till och fungera som ledamöter av kommunala nämnder, vilka handlägga spörsmål rörande den inre ordningens upprätthållande eller landets försvar. Detta gäller bland annat de polisenämnder, som finnas i vissa städer. *Polisenämnden* har bland annat till uppgift att upprätta förslag till löne-, omkostnads- och pensionsstat för polisväsendet samt till erforderliga ändringar i distriktets polisorganisation. Den skall vidare avgiva yttranden och göra framställningar i frågor av mera allmän betydelse för polisväsendet och har att syssla bland annat med polismännens vapenutrustning. Den har även yttranderätt över alla rekryterings- och utnämningsfrågor inom polisväsendet i kommunen. I Stockholm bekläder det kommunistiska borgarrådet Set Persson ordförandeposten i polisenämnden, sedan förslag om överflyttning av dessa ärenden till annat borgarråds rotel avvisats av de kommunistiska och socialdemokratiska le-

damöterna av vederbörande kommunala myndighet.

Uppenbart olämpligt synes det också vara, att kommunister placeras i *civilförsvarsnämnd* och *hemvärnsnämnd*. Den förra handhar de å kommunen vilande uppgifterna rörande civilförsvaret. Civilförsvarschefen skall i samråd med nämnden upprätta organisationsplan för civilförvarsområdet. Härvid bör observeras, att vissa delar av organisationsplanen äro av hemlig natur, varför de enligt civilförvarsstyrelsens anvisningar ej böra bringas till allmänhetens kännedom. Organisationsplanen skall bland annat innehålla uppgift å antal och storlek å förband och avdelningar inom varje tjänstegren. I civilförsvarsnämndens uppgifter ingår även att behandla omfattningen av utrustning och materiel för civilförsvaret; ordnande av centraler från vilka civilförsvarets ledning under civilförvarsberedskap skall utövas; planera vilka områden, som skola utrymmas; antalet och storleken av de allmänna skyddsrummen; planerande av alarmeringsanordningar, radioanläggningar, observationsplatser, brandberedskap, sörja för reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjningen samt ordna med förvaring och underhåll av materiel för civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst, brandtjänst och reparationstjänst.

I Stockholm finnes en *hemvärnsnämnd*, som å kommunens vägnar har att bedöma och uttala sig om huruvida personer, som vilja inträda i hemvärdet, äro ur demokratisk synpunkt pålitliga. Insättandet under fjolåret av en kommunist i denna nämnd kan uppenbarligen verka hämmande på överläggningarna härom och kan framför allt tolkas så, att kommunister böra godkännas som hemvärnsmän, eftersom en kommunistisk förtroendeman anses

Interpellation ang. den genom statens sakrevisions försorg verkställda granskningen av stiftsnämndernas fastighetsförvaltning, m. m.

lämplig att deltaga i omdömen huruvida andra personer fylla de för deltagande i hemvärnet uppställda kraven på demokratisk pålitlighet.

Enligt min mening överensstämmer en praxis, som tillåter kommunister att deltaga i sådana organ för samhällets försvar och ordningens upprätthållande, ingalunda med det behov av ökad vaksamhet som gör sig gällande, sedan de utrikespolitiska motsättningarna skärpts och de kommunistiska partiernas solidaritet med kommunismen i andra länder snarare än med den svenska demokratin blivit uppenbar. Naturligtvis är besättandet av kommunala poster en rent kommunal angelägenhet. Men landets regering kan dock ej avsäga sig allt ansvar för en otillfredsställande utveckling. Ett klart uttalande från regeringens sida att kommunister ej böra utses till ifrågakarande förtroendeposter samt ett instämmande däri från de demokratiska partiernas representanter i riksdagens andra kammare skulle säkerligen ej bli utan inflytande på kommunernas bedömande av dessa frågor. I de angelägenheter, varom här är fråga, tarvas ju en demokratisk samverkan mellan riksstyrelse och kommunalstyrelse.

Med hänvisning till det sagda anhäl-ler jag vördsamt om andra kammarens tillstånd att få till hans excellens herr statsministern rikta följande interpellation:

Anser regeringen lämpligt att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, ja, rentav inta en förtroendeställning i det kommunistiska partiet och därför kunna misstänkas för oförstånd och opålitlighet i frågor rörande den inre ordningen och landets försvar, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd?

Denna anhallan bordlades.

§ 15.

Interpellation ang. den genom statens sakrevisions försorg verkställda granskningen av stiftsnämndernas fastighetsförvaltning, m. m.

Herr STJÄRNE erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den 7 november 1947 överlämnade statens sakrevision till Kungl. Maj:t en av särskilda granskningsmän upprättad PM angående granskning av stiftsnämndernas fastighetsförvaltning och deras verksamhet i avseende å ecklesiastik boställsjord och därmed sammanhängande spörsmål. På därom givet uppdrag hade samma granskningsmän samtidigt avgivit utlåtande över en av stiftssekreteraren T. Gynnerstedt, såsom särskilt tillkallad sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet, avgiven utredning med förslag angående vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning m. m.

Utan några nämnvärda ändringar har nu gällande ecklesiastik boställsordning i det praktiska livet tillämpats i sexton år. Den innebar en revolutionerande omläggning av den ecklesiastika boställsförvaltningen, i det att pastoraten själva fingo i ägares ställe överta förvaltningen. Ett visst ideellt och ekonomiskt intresse följde härav, vilket i allmänhet har visat sig vara en kraftig sporre till höjning av boställernas standard. Att arrendatorernas intresse och trivsel i följd härav också ökat ligger i öppen dag.

Samarbetet mellan pastoraten och de ecklesiastika boställsnämnderna torde i stort sett varit gott. Samtliga intressenter, stiftsnämnd, boställsnämnd, pastorat och arrendator, ha i allmänhet arbetat för samma mål: att så långt de ekonomiska resurserna tillät göra de ecklesiastika boställena till mönster vad beträffar såväl byggnadsstandard som i övrigt. Att de också under den nya lagens former nästan över förväntan lyc-

Interpellation ang. anskaffning av lärarkrafter inom de nordligaste skoldistriktet.

kats härmed torde av ingen kunna bestridas.

Man kan alltså med fog påstå, att utformningen av lagbestämmelserna i stort sett i den praktiska tillämpningen visat sig väl avvägd. Det har dock inte för lagstiftarna varit möjligt att i ett så omfattande lagkomplex med en mångfald detaljbestämmelser giva varje paragraf en utformning, som helt motsvarar det praktiska livets krav. Ändringar bliva därför i allmänhet tid efter annan nödvändiga. Med stöd av praktiska rön företas ju alltjämt översyn av gällande lagar för att åstadkomma största möjliga harmoni mellan bestämmelser och tillämpning. Ifrågakvarande lag har dock ej under de sexton år den varit i kraft blivit föremål för en mera omfattande revidering.

Ovannämnda granskningsmän ha i sin omfattande PM givit anvisning på vissa detaljbestämmelser, som vore i behov av revidering, såsom att boställsnämndsordförandenas rättighet att företa besiktningssresor borde utsträckas att gälla även tiden mellan de ordinarie ekonomiska besiktningarna vid verkställande av större nybyggnader och dylikt. Även torde bestämmelserna beträffande upprättande av nya arrendekontrakt och därmed sammanhängande frågor vara i behov av någon justering. Enligt vad jag förspott har också i denna punkt en inlaga från ecklesiastiska arrendatorsföreningen i Linköpings stift ingivits till Kungl. Maj:t. En hel del andra av nämnda PM:s förslag torde vara värda beaktande — utan att här angivas.

Lagen i fråga reglerar förvaltningen av betydande ekonomiska värden. Det synes därför angeläget att förslag snarast möjligt föreläggas riksdagen till erforderliga ändringar i nämnda lag.

På grund av vad sålunda anförts hemställas om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta följande frågor:

1. Är herr statsrådet i tillfälle meddela vilka åtgärder som vidtagits med anledning av den genom statens sakrevisions försorg verkställda granskningen av stiftsnämndernas fastighetsförvaltning m. m.?

2. När kan man förvänta, att förslag till eventuella förändringar i ecklesiastiska boställsordningen kan föreläggas riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Interpellation ang. anskaffning av lärarkrafter inom de nordligaste skoldistriktet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr GAVELIN, som yttrade: Herr talman! Nioårsskolreformen, som på nära nog alla håll hälsas med tillfredsställelse, har skapat vissa bekymmer när det gäller att anskaffa lärarkrafter, detta särskilt vad beträffar lärare med akademisk examen eller annan högre utbildning för enhetsskolans högstadium. För Norrland och då i synnerhet för de nordligaste länen och särskilt de nordligaste skoldistriktet förutses stora svårigheter att erhålla sökande till dessa tjänster utan särskilda åtgärder från statsmakternas sida.

Redan nu ger erfarenheten från såväl folkskolan som högre undervisningsanstalter vid handen, att lärartjänsterna äro avsevärt mindre eftersökta i dessa trakter än i andra delar av riket. Som synnerligen belysande för läget i de nordligaste skoldistriktet kan hänvisas till en annons i Norrbotten-tidningarna för någon tid sedan, då Pajala skoldistrikt annonserade efter icke mindre än 15 ordinarie folkskollärare eller folkskolläraryrketjänster och en småskolläraryrketjänst. Lärare som komma till dessa trakter söderifrån stanna i regel heller inte mer än högst två år. I folkskolan uppehålls på sina håll un-

Interpellation ang. anskaffning av lärarkrafter inom de nordligaste skoldistrikten.

dervisningen, av brist på lärare, i stor utsträckning av personer utan föreskriven kompetens. Ehuru väl nuvarande högre undervisningsanstalter äro belägna i städer och större tätorter, föreliggande stora svårigheter att i konkurrens med riket i övrigt erhålla lärarkrafter.

Den av 1946 års skolkommission förutsatta centraliseringen av enhetsskolans högstadium medför, att centralskolor för högstadiet måste förläggas även till mindre tätorter i befolkningscentra på den egentliga landsbygden. En av skolstyrelsen i Gällivare i Norrbottens län företagen förhandsutredning visar att enbart i Gällivare kommun sådan skola måste förläggas i minst fyra större byar.

Med hänsyn till den redan nu rådande lärarbristen och de stora svårigheter skoldistriktet i de nordligaste delarna av landet ha att få kompetenta lärare är det angeläget, att statsmakterna vidtaga åtgärder för att i första hand få en rättvisare fördelning av tillgängliga kompetenta lärarkrafter på hela riket; dessa åtgärder borde vidtagas så länge lärarbrist råder. För en sådan fördelning är lönesättningen av avgörande betydelse. En framkomlig utväg synes därför under nuvarande förhållanden vara, att särskild lönekomensation ånyo tillförsäkras lärare för tjänstgöring i rikets nordligaste delar.

Det kan därför påminnas om de särskilda lönetillägg, som tidigare utgått till lärare i vissa nordliga skoldistrikt men som helt upphörde att utgå från och med den 1 januari 1938, då det nya avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor trädde i kraft.

Med stöd av vad jag här ovan anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för eklestiasistikdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har statsrådet observerat de här ovan påpekade missförhållandena, när det gäller lärarkraftanskaffningen, för i synnerhet de nordligare skoldistriktet?

2. Om så är fallet, ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att förbättra läget på detta område?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

dels till Konungen:

nr 125, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 2 förordningen den 3 augusti 1929 (nr 256) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.;

dels nr 122, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

dels nr 123, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

dels ock nr 124, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.13 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Onsdagen den 6 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

I enlighet med kammarens den 30 nästlidna mars därom fattade beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skulle äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen

herr *Andersson* i Dunker till revisor med herr *Werner* som suppleant,

herr *Hellbacken* till revisor med herr *Andersson* i Löbbo som suppleant,

herr *Malmberg* i Skövde till revisor med herr *Olsson* i Mora som suppleant,

herr *Mårtensson* i Uddevalla till revisor med herr *Ericsson* i Sörsjön som suppleant,

herr andre vice talmannen *Skoglund* till revisor med herr *Staxäng* som suppleant samt

herr *Spångberg* till revisor med herr *Bergström* som suppleant,

var och en med 164 röster.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omnämnda valet.

§ 3.

Hans excellens herr statsministern *Erlander* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen, nr 186, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Tage Fritiof *Erlander* att i riksdagens andra kammare uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern *Erlander*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen, nr 258, angående vissa grundlagsfrågor.

Uppläsningen åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 179, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 366 av herr *Wedén m. fl.*

Härefter föredrogs motionen nr 367 av herr *Ståhl*.

Herr talmannen lämnade därvid på begäran ordet till

Herr **STÅHL**, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få återtaga min motion.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda

Skattesystemets verkningar.

anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående vissa påstådda missförhållanden på kryssaren Gotland.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående lämpligheten av att personer, som äro kända för kommunistiska åsikter, fungera som ledamöter av polisnämnd, civilförsvarsnämnd eller hemvärnsnämnd.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Stjärne* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående den genom statens sakrevisions försorg verkställda granskningen av stiftsnämndernas fastighetsförvaltning, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Gavelin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående anskaffningen av lärarkrafter inom de nordligaste skoldistrikten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.**Skattesystemets verkningar.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta

motioner angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 12 av herr *Domö m. fl.* och II: 10 av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till

a) förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt,

b) förordning angående restitution av kvarlåtenskapsskatt m. m. i samband med upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, samt

c) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

2) de likalydande motionerna I: 13 av herr *Domö m. fl.* och II: 11 av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden som i motionerna berörts måtte skyndsamt igångsättas ävensom att utredningens resultat och de förslag, som av utredningen föranleddes, måtte föreläggas riksdagen;

3) de likalydande motionerna I: 101 av herr *Heiding m. fl.* och II: 116 av herr *Norup m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta, att lagen om kvarlåtenskapsskatt skall upphöra att gälla senast den 1 juli 1949 samt att redan debiterad men ej erlagd skatt inte skall uttagas»;

4) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Carl Eric Ericsson m. fl.* och II: 186 av herr *Werner m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i förordningen om statlig inkomstskatt den 26 juli

Skattesystemets verkningar.

1947, att skattskyldig vid taxeringen till statlig inkomstskatt berättigas åtnjuta avdrag för honom påförd förmögenhetsskatt, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta de härav föranledda ändringarna i förordningen om statlig inkomstskatt»;

5) de likalydande motionerna I: 215 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 269 av herr förste vice talmannen *Carlström m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t dels uttala att den offentliga hushållningen under de närmaste åren bör utmärkas av en strävan att åstadkomma en allmän sänkning av skattetrycket för alla grupper av skattebetalare men utan sådana åtgärder att den under senare år uppnådda socialpolitiska standarden beskäres, dels anhålla om en skyndsamt utredning rörande olika skatters och skattekombinationers verkningar på de viktigaste slagen av produktiva insatser och därmed på nationalinkomstens utveckling samt rörande möjligheterna att genom en reduktion och omläggning av beskattningen åstadkomma sådana nationalekonomiskt gynnsamma verkningar, som steg för steg kunna möjliggöra en fortsatt sänkning av skattetrycket»; samt

6) de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 270 av herr förste vice talmannen *Carlström m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om en moderat höjning av arvslottsbeskattningen samt framläggande för riksdagen av dels de förslag, vartill utredningen kan föranleda, och dels i samband därmed förslag om kvarlåtenskapsskattens avskaffande».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — i anledning av följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 12 av herr Domö m. fl. och II: 10 av herr andre vice talmannen Skoglund m. fl., de likalydande motionerna I: 13 av herr Domö m. fl. och II: 11 av herr andre vice talmannen

Skoglund m. fl., de likalydande motionerna I: 101 av herr Heiding m. fl. och II: 116 av herr Norup m. fl., de likalydande motionerna I: 149 av herr Carl Eric Ericsson m. fl. och II: 186 av herr Werner m. fl., de likalydande motionerna I: 215 av herr Bergvall m. fl. och II: 269 av herr förste vice talmannen Carlström m. fl. samt de likalydande motionerna I: 216 av herr Bergvall m. fl. och II: 270 av herr förste vice talmannen Carlström m. fl., även som med hänvisning till vad utskottet i sin motivering anført och under särskilt betonande av att den uppnådda socialpolitiska standarden icke finge beskäras — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av skatterna till staten och dessas verkningar samt att de förslag, som därav föranleddes, måtte föreläggas riksdagen.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander, Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 12 av herr Domö m. fl. och II: 10 av herr andre vice talmannen Skoglund m. fl. samt de likalydande motionerna I: 101 av herr Heiding m. fl. och II: 116 av herr Norup m. fl. — antaga de i motionerna I: 12 och II: 10 framlagda förslagen till:

1) förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt.

2) förordning angående restitution av kvarlåtenskapsskatt m. m. i samband med upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, samt

3) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

b) att riksdagen måtte — i anledning av följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 13 av herr

Skattesystemets verkningar.

Domö m. fl. och II:11 av herr andre vice talmannen Skoglund m. fl., de likalydande motionerna I:149 av herr Carl Eric Ericsson m. fl. och II:186 av herr Werner m. fl. samt de likalydande motionerna I:215 av herr Bergvall m. fl. och II:269 av herr förste vice talmannen Carlström m. fl. — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en skyndsam översyn av de årliga skatterna till staten och dessas verkningar samt att de förslag, som därav föranledas, måtte snarast föreläggas riksdagen; samt

c) att de likalydande motionerna I:216 av herr Bergvall m. fl. och II:270 av herr förste vice talmannen Carlström m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) av herrar *Elon Andersson, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Persson* i Svensköpp, vilka biträtt utskottets hemställan men ansett att utskottets motivering bort erhålla annan, i reservationen angiven lydelse;

III) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka likaledes biträtt utskottets hemställan men ansett, att utskottets motivering bort erhålla av dessa reservanter angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag skulle gärna vilja börja detta lilla anförande med att ge uttryck åt den erkänsla, som jag vet allmänt förefinnes inom bevillningsutskottet mot utskottets aktade ordförande, herr Olsson i Gävle, för det sätt, på vilket han handlagt denna, som vi nog alla anse mycket betydelsefulla angelägenhet och för hans bemödanden att samla utskottets ledamöter kring ett gemensamt ståndpunkts-tagande i den väsentliga frågan: översynen av skatterna. Det har för oss alla i utskottet varit synnerligen angelänt att under herr Olssons ledning

taga del i debatten. Att vi sedan icke ha kunnat enas om motiveringen är ju en sak för sig. Här har läget utvecklats på det sättet, att majoritetspartiet, socialdemokraterna, gått fram på sin linje och att de tre borgerliga meningsriktningarna var och en ha sin motive-ring.

Om majoritetens resonemang tror jag att man kan våga säga, att det i vissa hänseenden ger uttryck åt tankar och uppfattningar, vilka tidigare enligt min mening blott ganska sparsamt varit företrädade inom majoritetspartiet. Jag skall för att illustrera vad jag menar bara taga ett litet citat ur majoritetens motivering. Det heter där på ett ställe: »Det är ett för alla gemensamt intresse att hela skattesystemet så utformas att det i minsta möjliga grad lägger hinder i vägen för en höjning av folkets välfärd genom fortsatt utveckling av produktionen.» Det är självfallet med tillfredsställelse man tager del av en sådan deklaration, framförd i så kategoriska ordalag och i ett så observerat sammanhang som här. Det är i varje fall enligt min åsikt andra tonfall än de vi tidigare vant oss vid att känna igen från den traditionella socialdemokratiska fördelningsläran.

Å andra sidan saknas emellertid icke anledning till vissa ganska allvarliga erinringar mot en del av de uttalanden majoriteten här gör. Jag skall plocka fram ett par avsnitt. Det heter sålunda på ett ställe: »Några begränsningar i utredningens frihet att här uttala önskemål eller framställa krav anser sig utskottet icke böra förordna.» Ja, detta uttalande måste man naturligtvis, som det heter, hälsa med tillfredsställelse. Men ett stycke längre ned i utlåtandet tager utskottsmajoriteten tyvärr tillbaka en del av vad den gett i det första uttalandet. Man anser sig nämligen egendomligt nog icke föregripa utredningen genom att framhålla angelägenheten av att de extraordinära konsumtionsskatter, som vi genomförde vid förra årets

Skattesystemets verkningar.

riksdag, åtminstone i stort sett försvinnat, innan en sänkning av skatterna på inkomst och förmögenhet överväges. Jag är övertygad om att kammarens ledamöter inse, att här föreligger en kontroversiell punkt av betydelse, en punkt som naturligtvis måste ge anledning till meningsskiljaktigheter när kommitténs arbete en gång kommer till stånd.

Enligt majoritetens mening bör utredningen också syfta till en prognos över den framtida utvecklingen beträffande statens utgifter. Jag får nog säga, att när jag tog del av detta uttalande gjorde jag den reflexionen, att formuleringen i denna del ger anledning till vissa farhågor. Jag skall be att få säga ett par ord om speciellt den sidan av saken, alltså om prognosen rörande den framtida utgiftsutvecklingen.

För mig står det klart, att frågan om storleken av de utgifter, som skatterna äro avsedda att täcka, icke kan frigöras från skattefrågan som sådan. Detta konstaterande innebär emellertid icke — vi ha sökt påpeka detta i vår reservation — att utgifterna under alla förhållanden skola anses vara det primära och skatternas summa blott en följd därav. Tvärtom torde de nuvarande ekonomiska förhållandena ha ådagalagt, att riksdagen icke bör besluta utgifter i sådan utsträckning, att konsekvenserna bli ett samhällsekoniskt skadligt skattetryck. Jag menar, att en synnerlig återhållsamhet i fråga om kravet på nya utgifter under alla omständigheter måste anses ofrånkomlig, icke minst under nuvarande förhållanden. Men, herr talman, härmed menar jag givetvis icke, att varje Kungl. Maj:ts förslag är sakrosankt och icke tillåter någon justering vare sig uppåt eller nedåt. Vad jag menar är, att när man från riksdagens sida kommer med förslag till en utgiftsökning av det ena eller det andra slaget, vilket ju ständigt sker, bör man samtidigt så vitt möjligt lämna anvisning på någon punkt, där en motsvarande reduktion kan ske, eller också bör ut-

giftsökningen avse en angelägenhet av utpräglat produktiv beskaffenhet. Nu kan någon säga, att det är mycket lätt att göra ett sådant uttalande men icke lika lätt att i praktiken handla på detta sätt. Man måste skänka en dylik invändning beaktande. Att svårigheter i en sådan situation som den jag tecknat oundvikligen måste uppstå för en opposition är ganska uppenbart. Oppositionen måste i hög grad vara bunden vid det utgångsläge, som i dylikt fall föreligger, beroende på att Kungl. Maj:t, som vi alla veta, ensam behärskar den administrativa apparaten. Härigenom äro redan från början möjligheterna för oppositionen ganska begränsade. Situationen ur utgiftssynpunkt — och därmed ur skattesympunkt — hade emellertid, som jag ser saken, sannolikt varit en annan, om styrkeförhållandena inom det politiska livet gestaltat sig något annorlunda än som nu är fallet.

När jag talar om utgiftsökningar och utgiftsminskningar, vill jag nog göra ett undantag för försvarskostnaderna, i varje fall ett undantag för detta ändamål under nuvarande förhållanden. Försvarsutgifterna måste, åtminstone tills vidare, nog sägas vara av tämligen kategorisk karaktär.

Som sagt: skattetrycket bestämmes — och det är närmast en truism att upprepa det — i väsentlig mån av de utgifter, som riksdagen beslutar. Men detta hindrar icke, att man allvarligt kan undersöka, om verkligen *alla* utgifter äro mer värda än den produktion som utblir och de arbeten som försummas därför att vad vi kalla marginals-katten tager förtjänsten.

I sin motivering återkommer majoriteten gång på gång till någonting, som jag skulle vilja kalla för socialdemokratiens statiska tänkande i skattefrågan. Detta statiska tänkande är en företeelse, som vi under årens lopp många gånger haft anledning att konstatera exempelvis inom bevillningsutskottet, när vi där resonerat om skattetrycket. Det statiska

Skattesystemets verkningar.

tänkandet gestaltar sig på det sättet, att man inom majoriteten menar, att man vid en given utgiftssumma icke kan göra en skattesänkning på ett håll utan att kompensera den med en skattehöjning på ett annat. Jag tror att i själva verket just här den stora skillnaden, vattendelaren om jag så får säga, går mellan socialdemokratisk och vad vi bruka kalla för borgerlig uppfattning i skattefrågan. En skattesänkning i nuvarande läge skulle vara synnerligen lycklig enligt min mening med hänsyn till dess, som vi anse, stimulerande verkningar på arbetsvilja, produktion och sparande. Ett rimligare individuellt skattetryck skulle därför kunna ge större eller i varje fall lika stora skatteintäkter som åstadkommas med nuvarande — av oss alla som hårt betecknade — skattetryck.

Att detta skattetryck är ytterst besvärande behöva vi icke gå långt för att finna exempel på. Vi få, ärade ledamöter av denna kammare, inte alldeles glömma bort det fundamentala faktum, att inkomst- och förmögenhetsskatterna i detta land ha femdubblats på ett decennium, samtidigt som nationalinkomsten knappt har fördubblats. När vi tala om skatter, herr talman, kan det ju inte helter, tycker jag, skada med några konkreta exempel. Låt oss ta en ensam person, som 1932 hade 8 000 kronor i inkomst. Han behöver nu — jag tar härvidlag naturligtvis också hänsyn till penningvärdesförsämringen — det dubbla beloppet för att kunna tillfredsställa samma efterfrågan på nödvändiga varor och nyttigheter. Han behöver alltså nu tjäna 16 000 kronor mot att han 1932 endast behövde tjäna 8 000 kronor för att kunna tillfredsställa motsvarande behov. Ungefär detsamma gäller för en gift skattskyldig, som 1932 tjänade omkring 12 000 kronor. Han behöver nu tjäna ungefär 24 000 kronor för att bli i tillfälle att tillfredsställa samma behov, som han 1932 kunde tillfredsställa för 12 000 kronor.

Man frågar oss kanske: Vad menar då, att målet bör vara för en sund skattepolitik? Skulle ni inte kunna konkretisera er uppfattning härvidlag i stället för att ständigt komma med allmänna, mer eller mindre konturlösa uttalanden? Ja, frågan är naturligtvis berättigad. Skulle jag försöka mig på en formulering härvidlag, skulle den ta sig ungefär följande uttryck — jag medger gärna, att jag här använder en något tillspetsad formulering: Målet för en sund skattepolitik, tycker jag, skulle kunna sägas vara att finna en skattenivå, som med minsta möjliga skadeverkningar för den enskilde ger högsta möjliga skatteintäkter för det allmänna.

I våra skattemotioner vid årets riksdag liksom i högerreservationen till bevillningsutskottets betänkande ha vi även berört skattetänkandet. Jag vill inte här närmare gå in på den saken. Men jag vill erinra kammarens ledamöter om hur kammaren reagerade, när man från vårt håll för första gången ansåg sig böra fästa uppmärksamheten på förhandenvaron av skattetänkande här i Sverige. Jag skall inte använda några starka ord, men jag tror man kan säga, att majoriteten lade i dagen en synnerlig skepsis i fråga om vederhäftigheten i ett sådant påpekande. Men, herr talman, hur äro förhållandena i dag? Jag skulle verkligen vilja fråga, om någon här i kammaren nu vågar stå upp och bestrida förefintligheten av ett skattetänkande i vårt land, ett skattetänkande som ingalunda är begränsat till vad man kallar de högre eller medelstora inkomstskikten utan som i betydande utsträckning även gör sig gällande i de lägre skikten.

En särskilt otrevlig yttring av detta skattetänkande, en företeelse som man enligt min mening inte kan brännmärka tillräckligt starkt men som dock är för handen, är den sjunkande skattemoralen. Jag vet inte, om kammarens ledamöter observerat referaten av en installationsföreläsning, som innehavaren

Skattesystemets verkningar.

av den nyinrättade professuren i finansrätt och finansvetenskap vid Lunds universitet höll i lördags. I denna installationsföreläsning ansåg han sig böra beröra dessa problem. Han konstaterade, att även i vårt land hotar nu den sjunkande skattemoralen att bli en *samhällsfara*. Det skall ha gått ganska långt, tycker jag, när en professor, en vetenskapsman, anser sig i sin installationsföreläsning kunna ta till ett så pass starkt uttryck som uttrycket *samhällsfara*. I denna installationsföreläsning berördes även en annan sida av problemet, i det att följande konstaterande gjordes: »Hittills har frågan om beskattningens fördelning alltför mycket dominerat den politiska debatten i jämförelse med beskattningens verkningar.» Det är alltså den senare frågan, som vi nu skulle försöka få utredd genom det beslut som jag hoppas, att kammaren i dag skall fatta.

Jag återkommer till slut, herr talman, än en gång till majoritetens uttalanden angående nödvändigheten av undersökningar om den sannolika utgiftsökningen för staten. Formuleringen av detta avsnitt av utskottsmotiveringen finner jag nämligen vara sådan, att man enligt min mening kan ha anledning frukta ett synnerligen omfattande och tidsödande utredningsarbete, ett utredningsarbete som kanske kan komma att sträcka sig över åtskilliga år framåt i tiden. Jag vill med anledning härav rikta en direkt vädjan till bevillningsutskottets ordförande herr Olsson i Gävle, att han, om han, vilket är antagligt och vilket jag personligen livligt hoppas, får med den blivande skatteutredningen att göra, måtte se till att det hela inte drages i långdrag.

Enligt min mening skulle det vara synnerligen olyckligt om så skedde. Skattetrycket är för närvarande av den storleksordningen, att översynen måste ske skyndsamt, så att möjliga lättnader åstadkommas inom rimlig tid. En långtidsutredning av mammuttyp gagnar

varken skattedragarna eller det allmänna, allra minst det allmänna. De hinder som skattetrycket lägger i vägen för produktionen måste nämligen, som jag nu ser på dessa ting, med det snaraste avlägsnas; i annat fall motverkas en produktionsökning, som för ögonblicket är nödvändigare än någonsin. Jag har en gång, herr talman, från denna plats vågat ge uttryck åt den meningen, att en skattesänkning här i landet skulle måhända kunna betecknas som en av de mest angelägna sociala reformer, som vi skulle kunna enas om att genomföra. Jag tror, att jag skulle kunna vara berättigad att i detta betydelsefulla sammanhang upprepa den deklarationen. Ett bibehållande av det nuvarande skattetrycket måste enligt min mening förhindra eller i varje fall fördröja den ekonomiska utveckling, som fordras för en fortsatt allmän välfärdsökning.

I vår reservation ha vi även ett särskilt avsnitt, som handlar om kvarlåtenskapsskatten. Denna angelägenhet har ju diskuterats så intensivt här i kammaren, att jag knappast har någon ting att tillägga därutöver. Vi ställa ett krav på att kvarlåtenskapsskatten omedelbart skall avskaffas och att redan inbetalad kvarlåtenskapsskatt skall restitueras till de skattskyldiga. Jag måste, herr talman, beklaga att vi inom högern härvidlag blivit ensamma om vårt yrkande. Vi ha även framställt krav på att vissa av de såsom extraordinära betecknade konsumtionsskatter, som förra året infördes, i år skola avskaffas, nämligen bensin- och pappersskatterna. Jag tror inte, att jag har anledning att vid detta tillfälle närmare gå in på dessa skatter. Det blir anledning att göra det i ett senare sammanhang.

Herr talman! Härmed skall jag be att få sluta mitt anförande, och jag gör det med att hemställa om bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Skattesystemets verkningar.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag vill gärna instämma i det erkännande som den föregående ärade talaren gav utskottets värderade ordförande för det sätt, på vilket han eftersträvat att söka åstadkomma bästa möjliga resultat vid behandlingen av den föreliggande frågan. Det är ju också så, att enighet i ett mycket väsentligt avseende råder mellan samtliga partier i den fråga det här gäller, nämligen frågan om skattesystemets verkningar. Man är nämligen överens om att en översyn bör ske av skatterna till staten och deras verkningar och att de förslag, som av utredningen föranledas, böra föreläggas riksdagen. Man är också alldeles överens om att de förändringar, som kunna komma att ske i beskattningen, icke få leda till att den uppnådda socialpolitiska standarden beskäres. Då detta sistnämnda särskilt betonas i folkpartiets motion, notera vi med tillfredsställelse, att nämnda förbehåll har vunnit en allmän anslutning. Någon särskilt stor skattedebatt tycker jag sålunda inte det är någon anledning att i detta sammanhang sätta i gång. Det torde väl inte heller någon ha för avsikt. Vi få nog anledning att grundligare återkomma till de frågor, som vi här beröra, i ett senare sammanhang.

De skäl som i följel åberopades till stöd för ett uppskjutande av en omprövning av det nya skattesystemet göra sig inte nu gällande med samma styrka som då. I stället ha skälen för en utredning vunnit i styrka. Man har därför nu som sagt kunnat ena sig om att begära en översyn av det skattesystem, som antogs för mindre än två år sedan. Det är visserligen rätt anmärkningsvärt, och jag skulle tro också ganska enastående i skattelagstiftningens historia, att man så snart efter beslutet om en stor skattereform finner det nödvändigt att ompröva den med hänsyn till dess verkningar på produktion och sparande. Ätminstone är detta om verkningarna ett huvudmotiv från vår sida.

Att man alltså så snart är beredd att taga upp denna fråga till omprövning och så allmänt kräver en sådan omprövning talar inte för att skattebeslutet av 1947 skulle ha varit lyckligt och skatterna lämpligt avvägda. De skiljaktiga meningarna gälla nu huvudsakligen frågan om motiveringen, om riktlinjerna och syftet med den ifrågasatta översynen. Högern har ju dessutom ett särskilt yrkande om kvarlåtenskapskattens omedelbara avskaffande.

Utskottets majoritet ställer i förgrunden frågan om en avvägning mellan den rimliga höjden för statsutgifterna och en rimlig höjd hos det samlade skatetrycket och menar därför att en översyn av nu rådande skattesystem inte kan undgå att i viss mån vidgas till att omfatta också överväganden om ramen för de statliga utgifterna. Givetvis sammanhänger frågan om beskattningens höjd med storleken av statens utgifter, men enligt vår mening skulle det bli en alltför omfattande uppgift att söka göra en prognos över den framtida utvecklingen av statens utgifter, då dessa knappast heller låta sig med någon grad av säkerhet bestämma. Vi mena att en sådan prognos inte heller är nödvändig för det syfte som här föreligger, nämligen att söka så utforma beskattningen, att produktivitet och sparande icke hindras utan i stället stimuleras.

Då man i detta sammanhang talar om statens utgiftsbehov, vill man gärna understryka nödvändigheten av att all möjlig återhållsamhet härvidlag iakttages. Statens möjligheter att t. ex. tillgodose nya sociala och kulturella önskemål bli emellertid beroende av den ökning av de produktiva insatserna som kan åstadkommas. Frågan blir sålunda — såsom i reservationen framhålles — inte främst huru stora statens utgifter under de närmaste åren kunna beräknas bli utan hur beskattningen skall utformas för att bättre än vad nu är fallet möjliggöra en sådan intensifiering av de produktiva insatserna och en så-

Skattesystemets verkningar.

dan ökning av sparviljan, att underlag skapas för fortsatt standardhöjning.

Hänsynen till de statliga utgiftsbehoven medför endast den konsekvensen, att man inte på en gång i samband med utredningen kan bestämma hur långt en skattelättnad kan gå. Detta får i stället ske undan för undan, allteftersom de gynnsamma verkningarna av skattelättnader framträda i form av ökning av skatteunderlaget. Statens aktuella utgiftsbehov får därvid vägas emot behovet av ytterligare skattelättnader.

Det har under senaste året blivit alltmånga klart för skattebetalarna huru hög beskattningen verkligen är. Därvidlag har också det nya uppbördssystemet kraftigt bidragit till att ge en uppfattning om det verkliga läget. Skattebetalarnas reaktioner ha också blivit sådana, att följderna för produktionen måste bli mindre gynnsamma. Skattefänkandet, som man med all rätt talar om, har fått en allmän utbredning hos både enskilda och företag av alla grupper. Man överväger på ett helt annat sätt än tidigare den arbetsinsats man vill göra med hänsyn till följderna i fråga om den skatt, varav den ökade inkomsten drabbas. Detta är en olycklig utveckling och en mycket allvarlig sak. Man måste eftersträva att övervinna denna mentalitet, och detta lär inte gå på annat sätt än genom en allmän minskning av skattetrycket för alla grupper av skattebetalare.

Utskottet framhåller vidare, att man vid en översyn av skattesystemet även bland annat möter frågan om en avvägning mellan å ena sidan skatterna på inkomst och förmögenhet och å andra sidan konsumtionsskatterna. Naturligtvis möter en sådan avvägningsfråga såväl som frågan om avvägningen mellan olika slag av direkta skatter. Men utskottsmajoriteten förmenar nu, att den extraordinära höjning av konsumtionsbeskattningen, som skedde vid 1948 års riksdag, åtminstone i stort sett bör försvinna, innan en sänkning

av skatterna på inkomst- och förmögenhet överväges. Vi vilja också starkt understryka, vilket även skedde i fjol, att dessa nya skatter eller skattehöjningar skola betraktas som tillfälliga. Särskilt sådana indirekta skatter, som verka menligt på produktionen, böra givetvis tagas i beaktande vid ett bedömande av skattetrycket. De extra skatter, som drabba mera umbärliga ting, kunna sägas i viss mån intaga en annan ställning. Att sålunda förutsätta att man skulle avskaffa hela den skattehöjning som ägde rum i fjol på nöjen, njutningsmedel, lyxartiklar o. d., innan man gör någonting för att sänka den direkta skatten, förefaller inte vara rimligt. Det får därför enligt vår mening inte anses självfallet, att samtliga dessa konsumtionsskatter eller skattehöjningar skola avskaffas innan någon sänkning av den direkta beskattningen kan beslutas. Här får en avvägning ske, som inte bör följa någon schablonmässig princip. Denna fråga behöves för övrigt inte vid detta tillfälle närmare diskuteras. Den återkommer i samband med frågan om konsumtionsbeskattningen, vilken riksdagen får tillfälle att diskutera vid ett senare tillfälle. Den blivande utredningen eller översynen, som det heter, bör emellertid inte vara bunden på denna punkt lika litet som i frågan om på vad sätt statens utgiftsbehov skall beaktas vid utredningen. Jag tycker dock att majoriteten, fastän den betonar att den inte velat binda utredningen i annan mån än så, att man vill undvika all sänkning av den uppnådda socialpolitiska standarden, likväl i sina uttalanden fört ganska bindande resonemang på de punkter, som jag här har berört. Vi mena att man bör i dessa avseenden icke närmare precisera direktiven för utredningen.

Avsikten med den översyn av skattesystemet, som alla nu enat sig om att begära, bör alltså, enligt vad jag här sökt i korthet angiva, vara den att söka

Skattesystemets verkningar.

uppnå en sådan lättnad i skattebördan, att arbetslusten och sparviljan erhålla en behövlig stimulans.

En särskild sak vill jag här också beröra med tanke på utredningens arbete. Det kommer ju också att omfatta frågan om kvarlåtenskapsskatten och arvsbeskattningen. Vi ha från vårt håll förmenat, att kvarlåtenskapsskatten bör tagas bort, då den enligt vår mening är en högst olämplig skatteform, och att man i stället bör överväga, om inte en viss mindre höjning kan ske i arvs- lottsbeskattningen. Jag tror det vore av värde, om den blivande utredningen upptog denna fråga till behandling så fort som möjligt. Kvarlåtenskapsskatten bidrager ju inte till att minska konsumtionen och lämnar sålunda intet bidrag till strävandena att återställa den samhällsekonomiska balansen.

Jag vill, herr talman, sluta med att hänvisa till vad vi i vår reservation säga allra sist. Där heter det nämligen på detta sätt: »Om man är ense om att skattesystemet bör så utformas, att det i minsta möjliga grad lägger hinder i vägen för en höjning av folkets välfärd genom en fortsatt utveckling av produktion och sparande» — detta kan man ju också anse att utskottsmajoriteten menar — »och om man finner anledning föreligga att ur denna synpunkt ägna det nu rådande skattesystemet en översyn, bör det vara möjligt att vid ett objektivt bedömande finna vägar, som leda fram till ett samförstånd eller en sammanjämkning mellan uppfattningarna.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande av herr Elon Andersson m. fl. fogade reservationen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle kunna säga att jag på visst sätt är glad över att inte de båda reservationerna, som hittills ha yttrat sig, ha betraktat den föreslagna översynen

såsom meningslös. Av uttalanden, som jag läst i en hel del tidningar under de dagar, som förflutit sedan bevillningsutskottets betänkande blev offentligt, har jag fått den uppfattningen, att man rent av ansträngt sig för att göra meningsskiljaktigheterna så stora, att man skulle kunna säga, att hela denna översyn är dömd att misslyckas. Om denna översyn, som vi hoppas kommer till stånd, skulle startas utifrån den utgångspunkten, att något resultat inte skulle kunna nås, tror jag det är lika bra att den aldrig igångsättes. För den som har följt handläggningen av detta problem i utskottet, varit med om att grundligt genomdiskutera detsamma och inte varit rädd för att gå rakt på det — inte omkring det — framstår det omedelbart, att meningsskiljaktigheterna inte äro så stora som man på visst håll har velat göra gällande.

Om jag bortser från högerens förslag att i detta nu ta bort kvarlåtenskapsskatten, är det särskilt två punkter, där de övriga partiernas motivering skiljer sig ifrån utskottsmajoritetens. Att så skett i det ena fallet måste enligt min uppfattning helt och hållet bero på en misstolkning, ett missförstånd. Det gäller den prognos, som båda de föregående talarna varit inne på men som över huvud taget icke omnämnas i utskottsmajoritetens yttrande. Den andra punkten, där meningsskiljaktigheter äro tillfinnandes, är frågan om de av fjolårets riksdag beslutade konsumtions-skatterna.

Vad nu gäller statsutgifterna skall jag genast säga, att jag icke — och jag tror inte heller någon annan av utskottsmajoriteten — ett ögonblick tänkt mig, att man här skulle sätta sig ner och göra en översikt för tio eller tjugو år framåt av de statliga utgifterna och på denna bygga det eventuella skatteuttaget. Men, herr talman, vi mena att den sämsta situation man skulle kunna komma i vore, om man utan hänsyn till statsutgifterna beslutade en skatte-

Skattesystemets verkningar.

sänkning, som när man vore beredd att genomföra densamma skulle komma att medföra en underbalansering av budgeten i en högkonjunktur. Kunna vi inte, riksdagskamrater, åtminstone vi som ha varit med här rätt många år, erkänna, att vi ha litet för lätt att besluta om miljonutgifter? Om riksdagen finge klart för sig vad varje sådan där stor utgift kommer att medföra i skattehöjning eller att man genom dess uteblivande skulle kunna bibehålla skatten vid dess nuvarande nivå, hade man ett väsentligt bättre utgångsläge än vad man nu i allmänhet har. Ifall det framstode fullkomligt klart, att om man vore beredd att ta utgiften måste man också vara beredd att ta skattehöjningen, så är jag säker på att prövningen av utgiften skulle bli väsentligt grundligare än vad vi nu äro vana vid. Vi ha säkert i vår riksbudget många utgifter, anslag till olika ändamål, som skulle kunna omprövas. Skulle det inte vara möjligt att tänka sig — utskottsmajoriteten har ju klart och tydligt angivit det, att utredningen bör ha möjlighet att framföra både önskemål om och krav på förändringar i utgifts-avseende — att man, om man går till denna omprövning med öppna ögon, skulle kunna samla ihop så pass många sänkta utgiftsposter, att det skulle kunna påverka skatteuttaget? Under alla förhållanden synes det oss vara i hög grad rimligt att man vid denna översyn får titta även på utgifterna och, när riksdagen en gång slutligen skall ta ställning till en eventuell skattesänkning, ställa riksdagen inför detta alternativ: dessa utgifters sänkande medför en skattesänkning, dessa utgifters bibehållande medför ett bibehållande av skatten. Jag tycker inte det skulle vara något orimligt att riksdagen en gång ställdes inför detta klara val, där man fick lov att göra ett allvarligt övervägande. Den enda begränsning, som i detta avseende finns i utskottsmajoritetens yttrande, är att den socialpoli-

tiska standarden inte får sänkas. Jag utgår ifrån att samtliga partier äro eniga på den punkten, och då behöva vi inte diskutera den saken.

Jag skulle också vilja säga några ord om de konsumtionsskatter vi beslutade i fjol och deras förhållande till den översyn som nu kommer att igångsättas. När jag en gång 1947 blev erbjuden ordförandeskapet i konsumtionsskatteberedningen och tog del av de direktiv, som Kungl. Maj:t hade utfärdat, tänkte jag mer än en gång att det var nog inte möjligt — och jag tror finansministern delade den uppfattningen — att pressa ut ytterligare 500 miljoner kronor av det svenska folket. Vi gingo till arbetet, vi lyckades få fram förslag, som Kungl. Maj:t förelade riksdagen och som riksdagen i stort sett antog. Jag bär min del av ansvaret för fjolårets riksdagsbeslut, och jag bär min del av ansvaret för att det på den punkten i utskottets yttrande är skrivet så hårt som det verkligen är skrivet. Vi sade, när riksdagen fattade detta beslut i fjol — och någon annan mening hävdades icke då — att i det ögonblick när läget hade så förändrats, att dessa ökade konsumtionsskatter hade fyllt sitt ändamål, skulle de återbetalas. Vi utgingo således ifrån att dessa konsumtionsskatter skulle vara av tillfällig art och skulle borttagas den gång de hade fyllt sin uppgift. För att vara säker på att riksdagen skulle ha detta problem i sin hand, beslöt riksdagen därutöver att säga till Kungl. Maj:t, att 1949 års riksdag kräver att få ompröva 1948 års riksdags beslut. Jag bestrider bestämt, herr talman, att det under de debatter, som fördes om dessa konsumtionsskatter, från något håll framfördes den tanken, att de skulle kunna användas för att sänka den direkta beskattningen. Jag skulle gärna se att vi, när läget är så förändrat att vi kunna det, ta hänsyn till den uppfattningen — en uppfattning som vi säkert alla hysa — att bensinskatten skall återföras till

Skattesystemets verkningar.

sitt ursprungliga läge och att pappers-skatten om möjligt skall borttagas, kanske redan vid 1950 års riksdag. Dessa skatter ha vållat både Kungl. Maj:t, de ämbetsverk som förvalta dem, upp-bördsmyndigheterna och bevillningsut-skottet tillräckligt många svårigheter och otrevligheter. Om vi nu kunna genomföra detta betyder det att ungefär 250 miljoner av de 500 försvinna. Då reser sig spørsmålet: Är det sedan möjligt att ha kvar de andra konsumtions-skatterna? Är det på det sättet att den ökade nöjesskatten är en skatt vilken, som någon sade, bara betalas av pin-uppor? Kan man bortse ifrån att det här föreligger även ett produktions-intresse? Detta framgår ju av en mängd olika riksdagsmotioner som ha väckts i år i denna fråga. Jag ber att få påpeka att det i dessa motioner yrkas på att en viss del av denna skatt skall av-stås av statsverket och överföras till filmproducenterna.

Jag är vidare, herr talman, inte alldeles övertygad om att tobaken i det långa loppet tål den beskattning, som vi lade på den i fjol. Det är möjligt att den gör det under de närmaste åren — jag skall inte yttra någon mening på den punkten. Men det skulle inte ett ögonblick falla mig in att vara tvärsäker på att man skulle kunna använda denna ökade tobaksskatt för att sänka de direkta skatterna.

Sedan skulle jag också vilja påpeka att sötsaksindustrien vid flerfaldiga tillfällen har opponerat sig mot den våldsamma ökning vi företogo av skatterna på sötsaker i fjol. Är det alldeles orimligt att tänka sig att vi för denna industris skull kunna bli nödgade att avskaffa denna skatt? På så sätt försvinna ytterligare 100 miljoner av dessa skatter. Svenska folket tog nog vad som sades i fjol om att dessa skatter skulle bli av tillfällig natur som ett löfte, och trodde att riksdagen menade det. Hade inte det svenska folket trott på den saken, hade det säkert inte tagit dessa

våldsamma skatteskräpningar så lugnt som det verkligen gjorde och funnit sig i de bördor som pålades det. Vi skola komma ihåg att dessa skatter inbringa mera till statskassan än den omsättningsskatt som vi nyss förut hade tagit bort.

Herr talman! Jag är så gammalmodig att jag inte skäms att erkänna, att jag gärna vill stå för givna löftens infriande och att jag tycker att en smula hederlighet skulle passa även i det här huset när det gäller skattefrågor. Jag fäster mig mindre vid pålagorna på lottsedlarna och tippningen. Jag skall inte ta upp någon diskussion med reservanterna vare sig om sminkets eller pudrets eller de lösa ögonbrynens beskattning. Den kan vi både ha och vara utan. Men jag tror att man skall ha klart för sig, att det inte blir så stora belopp kvar sedan riksdagen har infriat de utfästelser den gjorde 1948. Detta gör att man inte på basis av dessa belopp kan tänka sig någon skattesänkning.

Det är många problem som komma att vändas ut och in många gånger, när denna översyn kommer att verkställas. Jag skulle också tro, att den nyss igångsatta utredningen om de kommunala skatteavdragen kommer att ge resultat, som komma att påverka även den utredning det här gäller.

Jag skall inte försöka, herr talman, att göra något uttalande om vad som här är det centrala problemet och det som man har ansträngt sig för att undvika att tala om i dag. Men jag måste säga, att om denna skatteöversyn skall ha någon mening och om den skall ha någon uppgift när det gäller produktionen och sparsamheten o. s. v., så blir den absolut tvungen att ägna stor uppmärksamhet åt frågan om det s. k. riskvilliga kapitalet. Just där komma vi att möta de oftast framförda erinringarna mot marginals-katten. På den punkten talas det mest om arbetsvilja, sparande och allt sådant som låter vac-

Skattesystemets verkningar.

kert. Kvarlåtenskapsskatten har visserligen här — tillåt mig säga det — förts fram i förgrunden, och man har ansett att den borde prövas i allra första rummet. Men jag är, herr talman, så skeptisk på den punkten, att jag nästan skulle våga påstå, att om de som beröras av detta problem finge ge sin innersta mening till känna, så fruktar jag att det bleve den årliga förmögenhetsskatten som sattes i centrum. Det är heller inte tu tal om att denna skatt — icke minst med hänsyn till att vi togo bort omsättningsskatten strax innan vi genomförde skattereformen 1947 — blev av det allra hårdaste slaget. Vi ha heller aldrig förnekat att beslutet 1947 var ett hårt beslut, men i den situation vari vi då befunno oss var det ett nödvändigt beslut. Vi hade strax förut genom omsättningsskattens upphävande tagit bort 400 miljoner kronor ur statskassan, och detta påverkade ju i mycket hög grad de skattesatser som kommo att sättas. Jag förebrår ingen för det, vare sig herr Ohlin eller finansministern eller någon annan. Jag medverkade själv lika intensivt.

Herr talman! Det tjänar kanske ingenting till att i det läge vari vi nu befinna oss dra upp någon större debatt omkring denna fråga. Jag tror inte, herr Hagberg i Malmö, att vi på socialdemokratiskt håll äro så »statiska» i vårt tänkande. Jag tror nog att herr Hagberg i Malmö redan har kommit underfund med, och kanske än mera kommer underfund med, att det inte är alldeles omöjligt att resonera med oss. Det går — precis som det går att resonera med en borgerlig representant.

Personligen skulle jag tro, att om den kommande översynen av dessa ting i lugn och ro och utan störande inflytanden utifrån får ägna sina krafter åt att försöka lösa dessa problem, så bör det finnas stora utsikter att nå fram till den sammanjämkning, som finns omtalad såväl i utskottsmajoritetens som i respektive reservanternas yttran-

den. En sådan sammanjämkning skulle skapa möjligheter för ett samförstånd även i skattefrågan. Det är möjligt att jag ser en smula för ljus på dessa problem, men jag kan inte hjälpa att jag allttjämt har den uppfattningen kvar, att om den förra skatteutredningen icke hade arbetat under tryck utifrån och med 1946 års val hängande över sina huvuden, så hade vi kunnat komma varandra ett stycke närmare än vad vi den gången gjorde.

Herr talman! I förvissning om att de beslut, som vi nu gå att fatta, skola leda till ett gott resultat hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **HAGBERG** i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade bl. a., att vi här i riksdagen ha litet för lätt för att besluta om miljonutgifter. Jag skall be att på det livligaste få ansluta mig till detta uttalande. Jag kan göra det så mycket hellre som jag här mer än en gång i all anspråkslöshet har givit uttryck åt en liknande uppfattning. Men om det är så, herr talman, att man numera inom samtliga partier i den svenska riksdagen kan påträffa mer eller mindre betydande grupper, som äro verkligt bekymrade över den oavslåtlige utgiftstegringen, vilken givetvis påverkar skattenivån, så måste man fråga sig: Varför går det som det går? Ja, förklaringen torde väl vara ungefär följande: Inom ett visst parti har man ett speciellt önskemål. Man driver detta. De andra partierna våga då ofta icke sätta sig däremot. Det gäller ju nämligen att, som det heter, vara förstående för »vad som rör sig i tiden». Det är bara det, att vad som rör sig i tiden ofta kostar så förskräckligt mycket pengar. Jag skulle vilja säga att partierna på det sättet ofta jaga varandra när det gäller utgiftsökningar.

Jag har den bestämda meningen, att

Skattesystemets verkningar.

en ändring härvidlag förr eller senare måste komma till stånd. Den beskrivna utvecklingen kan icke fortgå hur länge som helst. Det är förståeligt att man vill lyssna på väljarna, man vill vara öppen för vad som är »tidsenligt» etc. etc., men man kan därvidlag också gå för långt. Jag tror, att bakom dessa konstateranden reser sig ett för vår moderna demokrati mycket allvarligt problem, som nog skulle vara förtjänt av någon belysning även i detta sammanhang.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara understryka vad herr Hagberg i Malmö här sade genom att framhålla, att vi på den punkten nog äro ungefär lika goda kålsupare allihop i de olika partierna. Ingen kan därvidlag ta åt sig eller skjuta ifrån sig större eller mindre del av äran. Det är detta som jag alltid har funnit naturligt: att man har drivit den politik som man har gjort och samtidigt krävt skattesänkningar. Utgifterna och skattesänkningarna måste alltid, hur man än bär sig åt, stå i ett visst förhållande till varandra.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Även i det hänseendet kan jag helt ansluta mig till herr Olsson i Gävle.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! I likhet med bevillningsutskottets ärade ordförande är jag av den uppfattningen, att det finns en gemensam plattform för den planerade utredningen, trots att partierna ha valt olika motiveringar i betänkandet.

Utskottets ordförande var än en gång inne på talet om hårdheten i den nuvarande beskattningen. Utskottet skriver att man vill ha skattesystemet så utformat, att det i minsta möjliga grad lägger hinder i vägen för en höjning av produktionen. Man ger också uttryck för den uppfattningen, att utredningen

skall sträva efter ett lägre samlat skatte-tryck. Jag finner att häri ligger en grund för den blivande utredningen att bygga på. Jag är medveten om att svårigheterna bli många, men alldeles omöjligt bör det inte vara att nå resultat, om man går till verket med god vilja och utan alltför hårt bundna förutsättningar.

Då vi 1947 diskuterade dessa ting framhöll någon av de ledande inom majoritetspartiet, att om skattelagstiftningen hade ogynnsamma verkningar, så hade man som säkerhetsventil den möjligheten att ändra denna lagstiftning. Utskottets ärade ordförande sade vid det tillfället, att de som representerade majoriteten voro villiga att medverka till att ingen skadegörelse ägde rum. Vi voro vid det tillfället överens om skattelättnaderna, folkpartiet och majoritetspartiet voro överens om konstruktionen av barnbidragen, men meningarna gingo som bekant isär när det gällde skattehöjningarna. Vi ansågo att dessa kunde bli en alltför stark broms på sparandet, produktionen och företagsamheten. Vi mena nu, att i den mån den nya utredningen tar sikte på att utreda skatternas inverkan på dessa ting är den synnerligen värdefull. En ökning av sparandet och produktionen leder till att vi fortare återvända till bättre ekonomisk hälsa. Det blir därigenom möjligt för oss att snabbare avskaffa de konstlade medel, vilka vi nu ha använt för att nå fram till den samhällsekonomiska balans, som vi nu hoppas är nådd. Det är också allmänt erkänt, att en ökning av sparandet kan medföra en minskning av investeringskontrollen.

Man har i olika sammanhang framkastat tanken på att man skulle göra sparandet mera aptitligt genom vissa direkta åtgärder i skattelagstiftningen. 1944 års skattekommitté framkom med förslaget om skattefria sparkonton. Vidare har i någon motion påpekats, att man kunde överväga den metod man

Skattesystemets verkningar.

har tillämpat i Finland, där man låter räntan på ett visst kapital vara befriad från skatt. Jag tror att dessa saker äro värda att prövas, men å andra sidan håller jag före, att en skattelättnad av mera allmän art är det bästa sättet att stimulera sparandet. Det är klart att även andra faktorer inverka — det fasta penningvärdet t. ex. — men jag tror att man verkligen kan åstadkomma ett ökat sparande genom vissa skattelättnader. I likhet med den föregående talaren finner jag, att en ökning av det riskvilliga kapitalet vore synnerligen värdefull. Det riskvilliga kapitalet samlas ju i regel inom företagen, och därför får man också ha sin uppmärksamhet riktad på att just företagssparandet blir tillräckligt.

Den andra huvudfrågan, som vi mena att utredningen skall taga hänsyn till, är produktionen. Jag har varit och är fortfarande av den uppfattningen, att den nuvarande skattelagstiftningen lägger hinder i vägen för startandet och utvecklandet av nya företag. När det gäller dessa ting har det talats mycket om att marginals-katten åter upp en för stor del av en inkomstökning. Då vi år 1947 i bevillningsutskottet behandlade dessa ting, sökte man efter en lösning på problemet att få bort de mest iögonfallande missförhållandena, sådana som uppstå då en person har både hög inkomst och stor förmögenhet. Det är klart att denna del av problemet får övervägas av den nya utredningen. Marginalskatteproblemet inskränker sig emellertid inte endast till detta. Problemet existerar också vid mera ordinära inkomster och då ingen förmögenhet finns. Jag förstår mycket väl, att det är svårt att objektivt mäta i vad mån en sänkning av marginals-katten med några procent inverkar på lusten att skaffa sig extra inkomster för dem, som ha möjlighet därtill. Jag vill dock göra gällande, att varje sänkning av marginalskatten i viss mån ökar produktionsviljan, vilket för med sig att skatternas

bromsande inverkan på produktionen blir mindre stark.

Utskottet betonar, och det framhöll även föregående talare, att utredningen skall vidgas till att överväga ramen för de statliga utgifterna. Det är ju alldeles uppenbart att det här finns ett samband. Jag vill säga att jag är av samma uppfattning som bevillningsutskottets ärade ordförande när han påpekar, att man inte bör underbalansera budgeten i en högkonjunktur. Från folkpartiets sida ha vi talat om att skattelättnaderna inte få inverka på den uppnådda socialpolitiska standarden, och i likhet med herr Sandberg vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att detta uttalande har kommit in i utskottets utlåtande. Åren efter kriget var det en allmän strävan i vårt land, ja, det gick något av en varm luftström genom det politiska livet att vilja trygga tillvaron för de gamla och barnfamiljerna. Skattelättnaderna få inte köpas på bekostnad av den socialpolitiska standarden. I vår reservation ha vi vänt oss emot tanken på en framtidsberäkning av statsutgifterna. Jag erkänner att vi då närmast ha tänkt på en prognos på lång sikt. Vi ha räknat med att en sådan måste bli mycket osäker, och att man i stort sett måste rätta munnen efter matsäcken, så att man beslutar ökade utgifter endast i den mån produktionen möjliggör detta. Om produktionsökningen löper i vanlig takt räknar man ju med att nationalinkomsten skall öka med 500 miljoner kronor per år, och detta bör kunna lämna rum både för skattelättnader, ökning av levnadsstandard och sociala förbättringar.

Det finns ett samband mellan ett hårt skattetryck och reformviljan. Är skattetrycket hårt riskerar man att åtskilliga människor i den produktiva åldern mista intresset för sociala reformer. Jag menar således, att det är angeläget, att reformviljan övervintrar i denna bistra tid och att man ser till, att reformpausen inte blir längre än nödvändigt.

Skattesystemets verkningar.

Denna reformpaus är ju framtvingad av de ekonomiska förhållandena; den beror helt enkelt på att vi inte böra sträcka fötterna längre än skinnfällan räcker.

Jag håller före, att skattelättnader i viss mån kunna öka framstegstakten inom produktionen och därigenom vara ett medel för en förbättring på olika områden. Den föregående ärade talaren var inne på kapitlet om vilka skatter man i första hand skulle sänka, de direkta eller de indirekta. För vår del ha vi givit uttryck för den uppfattningen, att det vore värdefullt, om man snarast möjligt kunde taga steg för steg när det gäller skattesänkningarna och då inte minst i fråga om den direkta skatten. Sedan 1947 ha vi genom penningvärdets fall fått en ökning av den direkta skatten, och detta skulle vara ett av skälen för att man borde överväga en snar minskning av denna skatt. Det är dock klart att denna fråga såväl som frågan om de indirekta skatterna sammanhänger med stabiliseringspolitiken. Denna är för närvarande synnerligen viktig, och det är hela svenska folkets gemensamma intresse att denna politik lyckas. I den mån man kan lita på att man nått fram till samhällsekonomisk balans, kan man också lättare komma fram till mera väsentliga skattelättnader. Jag håller före att man bör göra lättnader där det visar sig möjligt, både i fråga om den direkta och den indirekta beskattningen. Jag ser alltså inte så mörkt som herr Olsson i Gävle på möjligheterna att sänka den direkta skatten, och detta helt enkelt därför att jag mer än han betonar sambandet mellan sådan skattelättnad och produktionsökning. I övrigt skall jag inte gå in på detta problem. Det finns anledning att återkomma till detta under riksdagens lopp.

Jag anser för min del att tiden är inne för en översyn av skattelagstiftningen. De första resultaten av taxeringarna efter de nya grunderna skola

snart nog föreligga färdiga, och man kan då studera konkreta exempel på skatternas inverkan i de enskilda fallen. Jag har inte någon övertro på möjligheten att objektivt kunna mäta och räkna ut, hur skattelindringar inverka på produktionen och sparandet. Även andra faktorer inverka nämligen, och människor reagera så olika. Jag hoppas ändå att det skall bli möjligt att något så när objektivt undersöka dessa ting och därigenom skapa en grund för det samförstånd, som vi alla önska. Jag vill ge uttryck åt den uppfattningen, att vi behöva komma varandra närmare i den i hög grad omstridda skattefrågan.

Herr Hagberg i Malmö sade, att den kommande utredningen inte bör omfatta många år, och jag vill till sist, herr talman, uttala en önskan om att detta icke blir fallet, utan att man skall kunna nå fram till ett snart resultat.

Med dessa synpunkter yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation, som avgivits av herrar Elon Andersson m. fl.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! När ett enhälligt bevillningsutskott har förordat en allmän översyn av våra gällande skatteförfattningar, kan det kanske tyckas överflödigt, att de olika partiernas representanter i utskottet stiga upp och deklarerar skilda åsikter i fråga om motiveringen. Vi äro allesammans överens om huvudsaken, nämligen att det nuvarande, år 1947 genomförda skattesystemet delvis har haft sådana verkningar, att man bör kosta på detsamma en grundlig översyn. Visserligen sänktes formellt skatterna för stora grupper av medborgarna genom att de skattefria avdragen höjdes, men samtidigt har utvecklingen och den förda politiken i övrigt medfört, att inkomsterna i pengar räknat måste höjas. Detta har i stor utsträckning eliminerat verkan av de högre skattefria av-

Skattesystemets verkningar.

dragen, och på det sättet ha skatterna under alla förhållanden blivit ganska betungande.

Från vårt håll riktades vid detta tillfälle särskilt anmärkningar emot den samtidigt genomförda höjningen av förmögenhetsskatten och införandet av kvarlåtenskapsskatten. Därjämte vände man sig emot ett skattesystem, som på grund av sin konstruktion medförde, att i vissa inkomstlägen varje ytterligare ökning av inkomsten medförde ett skatteuttag överstigande inkomsten. Verkningarna av denna s. k. marginalskatt måste medföra hämmande inflytande på medborgarnas vilja och förmåga att förbättra sin ställning. Det kan ju inte vara riktigt att ett skattesystem verkar på det sättet, att en inkomsttagare, som ökar sin inkomst med 100 kronor, får erlägga 110 till 120 kronor i skatt.

Man levde nog till stor del i önsketänkandets värld, när man avsåg att via skatteuttaget kunna genomföra en inkomstutjämning av denna art. Man bortsåg från de rent mänskligt psykologiska verkningarna av ett skattesystem, som särskilt hårt träffade spararna, och från att drivfjädern till det ekonomiska framåtskridandet, som har gjort det möjligt för samhället att ta hand om allt flera för medborgarna gemensamma uppgifter, dock har legat i den enskildes strävan att förbättra sina egna villkor samt i vetenskapen om att åtminstone största delen av hans arbetsinkomst kom honom själv eller det ekonomiska företag han representerade till godo.

I sin iver att skaffa ekonomiskt underlag för i och för sig önskvärda sociala reformer gjorde man upp framtidsprognoser rörande den ekonomiska utvecklingen och förhandsdiskonterade denna på beräkningar grundade inkomstökning. Även här bortsåg man från verkligheten och från vårt absoluta beroende av utvecklingen ute i världen. Den kritik man från vårt håll

riktade mot verkningarna av den årligen återkommande förmögenhetsskatten — särskilt då i samband med inkomstskatten — och mot kvarlåtenskapsskatten, som till sin konstruktion drabbar förmögenhetsägare olika hårt, viftade man bort såsom PHM-propaganda. Man förespeglade breda lager av vårt folk, att man skulle kunna genomföra ett skattesystem, som medförde lättnader i beskattningen för 98 procent av landets inkomsttagare och likväl kunde bära upp de genomförda sociala reformerna — en propaganda som för övrigt var ett livligt inslag i fjolårets valpropaganda.

Det dröjde emellertid inte länge efter valet förrän inkomsttagarna kommo underfund med att visserligen voro de skattefria avdragen högre, men trots detta voro även skatterna högre och mera kännbara. Det enkla faktum, att det inte går att ikläda sig stora årliga utgifter utan att kostnaderna för dessa utgifter måste bäras av den samlade produktionen, och att ett större skatteuttag ovillkorligen — direkt eller indirekt — måste bäras av alla medborgare, håller på att gå upp för allt bredare lager av vårt folk. Jag undantar nu naturligtvis kommunisterna, som ännu tyckas leva i tron, att det alltid och under alla förhållanden finnes obegränsade resurser att ta utav.

Det nuvarande skattesystemet träffar spararna synnerligen hårt. De folkgrupper i vårt land, som av ålder ha utgjort majoriteten av spararna — vår jordbrukarebefolkning — känna sig särskilt hårt belastade. För jordbrukarna utgör ett eget kapital en ovillkorlig förutsättning för att kunna starta och driva ett jordbruk. — Jag bortser då givetvis från de onormala förhållanden, som nu råda, med ett sjunkande penningvärde och som följd därav stegrade realvärden. Det är dock icke ett sådant system man strävar efter att uppnå. — Föräldrarna spara för att ge sina barn startmöjligheter i livet. Men

Skattesystemets verkningar.

staten tar genom årlig förmögenhetsskatt, kvarlåtenskapsskatt och arvsskatt så mycket av det sparade kapitalet, att många anse det lönlöst att söka spara.

Frånsett den oerhörda ansvällningen av statliga ämbetsverk, kommissioner och krisorgan, får man nog anse, att svenska folkets representanter varit ganska eniga om att genomföra vittgående sociala reformer. Ja, man har, såsom tydligt har framgått av den skedda utvecklingen på detta område, måhända byggt ut i snabbare takt än tillgångarna ha medgivit. Man har nödgats skjuta på genomförandet av redan beslutade reformer — jag tänker därvid närmast på sjukvårdsreformen. Bör inte detta förhållande bli en tankeställare för vårt folk? Årets skattedelar på kvarskatt, ha, tillsammans med de höga källskatteavdragen, bl. a. föranlett Stockholms stad att fastställa existensminimum så högt, att man övervältrar stadens utgifter på staten. Bör det inte snart gå upp för medborgarna, att det kostar pengar att skaffa sig förmåner, vare sig det sker i egen regi eller genom statens och kommunens medverkan?

Jag har inte här anledning att orda om hur vissa delar av vårt folk ha kommit i skymundan när det gällt genomförandet av sociala åtgärder — många av jordbrukets utövare ha till och med fått sina villkor ytterligare försämrade. Jag tror emellertid att det är alla skäl att i såväl detta som andra sammanhang beakta detta spörsmål.

Riksdagens bevillningsutskott har inför trycket av de rådande förhållandena förordat en allmän översyn över det gällande skattesystemet. Givetvis måste denna fråga i första hand ses i samband med statens behov av medel, och denna senare fråga sammanhänger lika intimt med statens utgifter för sociala och andra ändamål.

Det är vår förhoppning, att det skall visa sig möjligt uppehålla den vunna sociala standarden, men man får nog vara litet mera försiktig i framtiden

och inte i alltför stor optimism besluta sig för utgifter i förhoppning om att inkomsterna skola öka i beräknad takt. Vi ha även andra utgifter, som kräva sin dryga tribut. Våra försvarskostnader kunna troligtvis inte minskas inom den närmaste framtiden. Vi kunna icke i fortsättningen absorbera vägskattemedel för andra ändamål, såsom nu sker. Vi måste se till, att våra vägbyggen åter komma igång. Det är ett livsvillkor för den svenska landsbygden.

Vi måste lätta på alla produktionshämmande skatter. Jag tänker då i första hand på sådana, som drabba olika befolkningsgrupper olika hårt. Tag t. ex. bensinskatten, där landsbygden får bära den utan jämförelse tyngsta bördan. Dessa skatter böra avskaffas fortast möjligt.

Några större skattelättnader få vi nog inte räkna med att kunna genomföra inom de närmaste åren. Ej heller torde någon ytterligare övervältring på de större inkomsttagarna kunna genomföras. När skatterna i många fall gå upp till 80 å 90 procent av inkomsten, då tycker man att gränsen borde vara nådd. Att ytterligare höja förmögenhetsskatterna för att på denna väg få medel till ökade statsutgifter för fortsatta sociala åtgärder torde väl icke vara vare sig klokt eller möjligt, om man syftar till att höja produktionen. Säkerligen torde i stället justeringar här böra genomföras i en helt annan riktning. Det gläder mig att även utskottets ärade ordförande ansåg, att det skulle vara möjligt att genomföra sådana ändringar.

Jag delar fullständigt inställningen hos utskottets ärade ordförande när han säger, att riksdagen är snabb att besluta om miljonutgifter utan att samtidigt ta hänsyn till konsekvenserna — de ökade skatterna. Ha vi kommit till insikt härom, så ha vi i alla fall vunnit något av de senaste årens erfarenheter. Personligen skulle jag till och med vilja gå så långt att jag säger, att

Skattesystemets verkningar.

det nog inte skadar om den enskilde individen i fortsättningen får taga litet större ansvar för sig själv och om inte staten och samhället bäddar åt oss alltför mycket från vaggan till graven. Den generation, som har fört fram vårt land till den höga levnadsstandard vi i dag ha, har inte kommit i åtnjutande av så stor social omvårdnad. Den utgöres dock av människor, som fått taga krafttag, bära motgångar, kämpa sig igenom och taga nya krafttag. — Jag tror att det är skäl att vi börja tänka på att det i vissa fall kan gå för långt med strävandena att taga hand om allt och alla.

Det är nog säkrare att här, som överallt annars i det ekonomiska livet, rätta munnen efter matsäcken och först åstadkomma inkomsterna för att sedan fördela dessa på önskvärda utgifter.

Detta var, herr talman, endast några få reflexioner som jag ville göra i anledning av den utredning, som utskottet har förordat. Jag hoppas att denna utredning inte blir någon mammututredning, utan att man skall på de partiella reformernas väg kunna angripa problemen och komma fram med förslag till förbättringar och ändringar i gällande skattelagar. Jag hoppas att dessa ändringar skola komma att främja produktionen och göra det möjligt för samhället att i fortsättningen och om möjligt på ett bättre sätt än hittills taga hand om sina utgifter. Gå dessutom riksdagens beslut i fortsättningen i större utsträckning än hittills i sparsamhetens tecken, då kan man hoppas på att vi så småningom skola komma i ett bättre ekonomiskt läge, och dit böra vi ju alla sträva.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som är föreslagen av herr Elofsson och undertecknad.

Häruti instämde herrar *Andersson* i *Dunker*, *Persson* i *Norrby* och *Carlsson* i *Bakeröd*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Efter de mycket försonliga inlägg, som ha gjorts från olika sidor inom utskottet, känner jag mig närmast manad till att lämna mitt bidrag genom att uttala min tillfredsställelse först och främst över utskottsmajoritetens uttalanden men även så till vida, att det förefaller mig — jag bortser här från någon enstaka punkt — som om det inte skulle ha varit alldeles omöjligt för reservanterna att praktiskt taget instämma i majoritetens motivering. Åtminstone efter de förklaringar, som här ha gjorts av talesmännen för reservationerna, verkar det, som om inte någon avgörande meningsskiljaktighet skulle föreligga på de punkter, där man möjligen hade kunnat vänta en sådan.

Jag säger detta trots att jag mycket väl vet, att de använda ordalagen kunna täcka mycket olika uppfattningar. Vi ha nog litet var en känsla av att i de försonliga tal, som ha hållits här i dag, ha de olika talarna haft olika medborgargrupper i tankarna, när de ha berört nödvändigheten av en översyn av skattesystemet. Jag har ett ganska bestämt intryck av att en del av utskottets ledamöter fortfarande anse beskattningen av de stora förmögenheterna och de större inkomsterna vara det mest skadliga i vårt nuvarande skattesystem. Från andra håll däremot lägger man mer vikt vid den hårda beskattningen av mindre och medelstora inkomster.

Även om jag alltså kan ansluta mig till vad utskottet har skrivit, så innebär detta inte, att jag inte för egen del kanske hade önskat att ytterligare några synpunkter hade tagits med i detta utlåtande. — Frågan gäller först och främst varför det i det nuvarande läget är motiverat att göra en översyn av alla våra skatter. Jag vill be kammarens ledamöter att här lägga märke till att de krav, som vid förra årets riks-

Skattesystemets verkningar.

dag framställdes rörande skatteutredningar, såvitt jag kan minnas, endast togo sikte på de direkta skatterna. Det som skiljer det utredningsuppdrag, som Kungl. Maj:t nu får, från vad man motionsvis begärde här i riksdagen förra året är således, att man nu vill bedöma alla skatter i ett sammanhang och dessutom se skatterna i belysning av utgifterna.

I fråga om inkomstskatten föreligger enligt min mening i år ett alldeles särskilt skäl för en skatteöversyn. Detta skäl blir för övrigt starkare för varje år som går. Jag syftar här på att vår inkomstfördelning blivit en annan, sedan det förslag, som antogs vid 1947 års riksdag, genomfördes. Det förslaget byggde ju på ett kommittéarbete, som började 1945 och avslutades praktiskt taget på våren 1946. Man kunde i den kommittén inte bygga på några andra inkomster än dem som togos upp i taxeringarna 1945, d. v. s. inkomsterna under 1944. Kommittén granskade delvis även inkomsterna under 1943. Var och en vet, att sedan den tiden har en mycket stark inkomsthöjning över huvud taget ägt rum. Detta gör, att den skatteskala, som beslöts vid 1947 års riksdag, utan tvivel kan vara värd en viss översyn.

Eftersom jag ändå har ordet, kan det kanske intressera några av kammarens ledamöter att höra, att alla inkomstgrupper t. o. m. 5 000 kronor ha minskat i antal från 1943 och 1944 till 1947, under det att alla inkomstgrupper över 5 000 kronor ha ökats i antal. Dessa inkomstgrupper ha ökats så väsentligt, att när man kommer till den del av skatteskalan, som utan tvivel är ganska känslig, nämligen inkomster mellan 8 000 och 10 000 kronor och upp till 12 000, 15 000 och 20 000 kronor, så finns det numera ett antal skattebetalare, som är mycket större än det antal vi hade för tre—fyra år sedan. Det är naturligtvis inte någon mycket betydande del av landets befolkning, som

finns inom just dessa inkomstklasser. Jag är ledsen att behöva erinra om att hur stor vikt man än fäster vid detta mindretal av skattebetalarna och deras insatser i det ekonomiska livet, så är det väl ändå klart, att man, då det gäller skatternas inverkan både på sparsamhet och arbetsamhet, får taga ännu större hänsyn till den övervägande delen av de svenska skattebetalarna. Det är nu ett faktum, att personer med en inkomst på över 15 000 kronor icke utgöra mer än $2\frac{1}{2}$ procent av alla skattebetalare, under det att nästan 98 procent av skattebetalarna ha en lägre inkomst än 15 000 kronor. Men att det numera är fråga om ganska många fler skattebetalare med högre inkomster än bara för några år sedan, framgår av några siffror, som jag här vill andraga. 1944 fanns det 38 000 skattebetalare i inkomstklassen 10—12 000 kronor. Nu finns det över 84 000 i den inkomstklassen. Inkomstklassen 12—15 000 kronor utgjordes 1944 av 29 000 personer. Nu är motsvarande siffra över 57 000. 1944 hade 15 000 inkomsttagare en inkomst på mellan 20 000 och 30 000 kronor. Nu är det över 25 000 medborgare, som ha denna inkomst.

Eftersom var och en torde förstå, att vårt näringsliv inte har utvecklat sig på det sättet, att vi under denna tid ha fått en realstandardhöjning i stil med den inkomsthöjning i pengar, som jag här har redovisat, kan själva detta faktum i och för sig medföra, att man ställer sig tveksam inför skattesatsernas avvägning och att man på dessa punkter kan finna anledning till vissa jämkningar. Inte minst ur denna synpunkt förefaller det mig vara föga motiverat att omedelbart vidtaga en skattesänkning helt enkelt genom att minska uttagningsprocenten exempelvis från 100 till 90. Jag skulle gissa, att detta alternativ föresvävar folkpartiets reservanter, när de beröra denna sak. Alldeles bortsett från — vilket jag starkt vill understryka — att vi i nuvarande läge

Skattesystemets verkningar.

måste vidmakthålla överbalanseringen och att vi således ännu icke ha råd att sänka vare sig inkomstskatten eller att taga bort pappersskatten och den höjda bensinskatten, såsom föreslagits från högerhåll, menar jag, att om de ekonomiska förutsättningarna föreläge för en sådan jämkning nedåt av inkomstskatten, så borde den ske, inte genom en generell ändring med 10 procent i fråga om uttagsprocenten utan i stället genom en omarbetning av inkomstskatteskalen.

Dessutom föreligger ett skäl för en skatteöversyn, vilket icke har anförts här i debatten men som jag vill understryka. Jag förutsätter nämligen, att denna översyn kommer att ske under medverkan från de partier, som här visat sig ha så pass olika meningar, att de icke kunnat enas om en och samma motivering. Jag föreställer mig, att en sådan utredning, vad den än kommer att bygga på för förutsättningar i fråga om våra utgifters storlek, måste, om jag så får kalla det, precisera problemets kvantitativa sida. Man måste med andra ord för den stora allmänheten klargöra, hur smala de marginaler äro, inom vilka ändringar i våra skatter över huvud taget kunna komma att vidtagas, även under förutsättning av mycket optimistiska antaganden. Jag har nämligen det intrycket, när jag har följt debatten inte minst i pressen och i andra offentliga sammanhang — jag bygger härvid även på en del privata meddelanden, som jag har fått — att det finns en mängd folk här i landet, som föreställer sig att vi nu ha möjligheter till mycket radikala ändringar i marginals kattens utformning. Jag bortser här naturligtvis ifrån den minoritet bland medborgarna, som till följd av de senaste årens agitation på detta område fått för sig att vi nu fått en ny skatt, som heter »marginalskatten» och som vi så hastigt som möjligt böra göra oss av med. En minoritet bland medborgarna tycks be-

döma även källskatten som en ny skatt, vilken lätt skulle kunna slopas.

Var och en, som ett ögonblick begrundar de föreliggande siffrorna, kan övertyga både sig själv och andra om att de ändringar, som kunna komma i fråga, då det gäller nedsättningar i marginals katten, äro av ganska blygsam art. Den stundande utredningen måste komma att visa detta. Jag är för min del en bestämd anhängare av att en utredning görs på detta område. Jag tror nämligen, att en sådan utredning kommer att medföra, att den fortsatta diskussionen om vårt skattetryck blir mycket resonligare och rationellare samt därför också mer fruktbärande än hittills.

Herr Hagberg i Malmö tycktes ha funnit någon ny ton i majoritetens utlåtande med hänsyn till att man där har talat om att man skulle undersöka de eventuella skadliga verkningarna av skatterna. Om herr Hagberg uppfattar detta som någon nyhet, kan jag inte förstå var han levat under de sista åren. De, som voro med redan i 1930-talets mycket ivriga diskussioner, komma nog ihåg att just den problemställningen diskuterades mycket ingående. De, som vi nu tycka mycket blygsamma skattehöjningar, vilka då vidtogos, framkallade på den tiden samma diskussioner och samma förklaringar om att sparandet skulle om inte upphöra så i alla händelser starkt minskas och att företagsamheten skulle taga mycket stor skada därav. Jag minns vidare, att några år före det sista världskriget uttalades här i riksdagen de allra allvarligaste farhågor för att vi då hade nått, som man sade, bristningsgränsen för den direkta skatten och att den då föreslagna höjningen, vilken skulle ge staten ökade inkomster på mellan 10 och 11 milj. kronor, var mer än vad näringslivet kunde bära.

Hela denna diskussion om skatternas inverkan på företagsamheten har således inte endast förts under de sista

Skattesystemets verkningar.

åren utan under de sista 10-tal åren. Så länge vi ha haft vårt moderna produktionssystem och så länge som den moderna staten har kommit med ständigt ökade krav på medborgarna, har frågan om skatternas inverkan på produktiviteten varit en central fråga i all ekonomisk debatt. Ingen som — om jag så får säga — på något sätt haft rätt att deltaga i denna diskussion har kunnat vägra att erkänna, att skatterna på två avgörande punkter måste minska produktionen. Jag åsyftar nu inte verkningarna på längre sikt, ty detta är en helt annan sak. Men varje skatt, som från en medborgare tar exempelvis 100 kronor, vilka han annars skulle behålla själv, leder ju till att han inte får disponera dessa pengar. Dessa 100 kronor skulle medborgaren i fråga kanske helt och hållet ha använt till konsumtion, men det är naturligtvis möjligt, att en del av dessa pengar skulle ha använts till sparande. Om beloppet icke av staten användes på ett sätt, som i längden blir till nytta för produktionen, är det naturligtvis alldeles uppenbart, att produktionen lider skada genom att den enskilda sparsamheten minskas. Det finns givetvis folk, som kunna avhålla sig ifrån att göra en ytterligare insats till följd av att skatterna ha nått en viss höjd. Detta faktum har, såvitt jag förstår, aldrig förnekats från socialdemokratiskt håll.

Herr Hagberg förklarade med ett, som han sade, tillspetsat uttryck vad han ville ange vara den riktiga skattepolitiken. Jag skall gärna erkänna, att jag med den allra största lätthet helt och hållet kan instämma i hans uttalande på den punkten, nämligen att skattepolitiken skall gå ut på en sådan beskattning, som medför de minsta skadorna för den enskilde, samtidigt som den ger samhället största möjliga inkomster. Detta är så sant som det är sagt, men jag vet inte om vi komma så långt med en sådan utgångspunkt.

För att sedan gå över till den positiva sidan av detta problem, vill jag först och främst deklarerat, att jag i många fall endast kan upprepa vad herr Olsson i Gävle här har yttrat. Jag vill emellertid gärna understryka detta, eftersom det möjligen kan finnas någon, som tror att det skulle föreligga någon meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och mig.

Liksom alla de andra talarna här i debatten menar jag, att man i den kommande utredningen inte kan låta bli att skaffa sig en föreställning om statens utgifter. Jag har emellertid inte ett ögonblick tänkt, att det här skulle bli fråga om att göra en prognos på lång sikt. Jag har helt enkelt tänkt mig — denna tanke är så enkel att kanske många förvåna sig däröver — att alla de representanter, som de olika partierna skola utse i den kommande skattekommittén, skulle kunna säga ifrån, att vi nu för ögonblicket nått en sådan höjd på statens utgifter, att man skulle kunna vara överens om att i den mån man kan påverka respektive partier, så skola hädanefter praktiskt taget inga ökningsåtgärder ske i statens utgifter, förrän man får se hur det går med skatteunderlaget och det allmännas inkomster. Det är mycket möjligt att det är en alltför hård lära, men jag skulle inte dra mig för att ansluta mig till den, sedan nu utskottet, efter vad jag förstår med alla partiers gillande, har sagt att den socialpolitiskt uppnådda standarden inte får sänkas. Jag är emellertid övertygad om — jag vill ge ett erkännande åt folkpartiet som i sin reservation har varit inne på saken — att undervisningsväsendet under kommande år måste medföra väsentligt ökade utgifter. Om man skall kunna fasthålla vid denna linje, att utgifterna icke få ökas över en viss gräns, är det alltså tydligt att det måste ske en minskning av utgifterna på andra områden, och frågan är då bara om de, som tala om sparsamhet, verkligen äro villiga att lägga man-

Skattesystemets verkningar.

ken till för att åstadkomma den nedpressning av andra utgifter, som är nödvändig.

Jag tror inte att den utredning, som nu skall igångsättas, behöver bli någon långtidsutredning. Med det material, som finns rörande de sista årens utgifter, och det material, som föreligger i fråga om så att säga förberedda utgifter, bör en sådan beredning mycket snart kunna skaffa sig en föreställning om huruvida det är möjligt att hålla den nuvarande utgiftsramen eller om man måste räkna med någon marginal för utgiftsökningar. Det är min personliga övertygelse, att vi under de närmaste tiderna icke kunna räkna med att på något sätt minska de samlade statsutgifterna, och jag skulle tro, att alla, som syssla med saken, komma till samma resultat, detta även därför att det finns en punkt, där en sänkning av skatterna nog inte blir möjlig utan att det samtidigt uppkommer ökade utgifter för staten. Jag tror nämligen att det kommer att visa sig svårt att företaga den höjning av de kommunala skattefria avdragen, som väl i den förda diskussionen har ansetts vara den mest angelägna skattesänkningen, utan att staten — det vill jag dock bara säga rent preliminärt — på ett eller annat sätt träder till.

Men sedan jag alltså har konstaterat, att vi äro överens om att utgifterna skola vara den ram, inom vilken vi måste hålla oss, och att alltså inkomsterna måste bli sådana att de täcka utgifterna, så är jag framme vid den punkt, där jag hade trott att det möjligen förelåg någon meningsskiljaktighet. Jag är inte heller fortfarande fullt säker på att det inte gör det, men efter vad både herr Sandberg och herr Kristensson i Osby — detsamma gäller väl också herr Hagberg i Malmö, fastän jag är mera tveksam i det fallet — här ha yttrat om att det finns en viss utgiftsram, som man inte kan komma undan, så utgår jag ifrån att man inte, när det

sedan gäller att avgöra, hur höga skatterna skola bli, skall säga att budgeten bör, för att en skattesänkning skall bli möjlig, kunna underbalanseras med ett visst belopp, därför att skattesänkningen säkerligen kommer att ge sådan stimulans åt näringslivet, att det rätt snart åter föreligger budgetbalans.

Jag sade att jag kände mig litet tveksam om vad herr Hagberg menade. Han talade nämligen någonting om det statiska betraktelsesätt, som skulle utmärka socialdemokratien i motsats till de borgerliga — ja, han ville t. o. m. där se en vattendelare mellan borgerlig och socialdemokratisk uppfattning. Vad jag för min del allra livligast minns från diskussionen år 1933 om underbalansering av budgeten — jag kommer inte säkert ihåg, om herr Hagberg då satt i riksdagen, men jag tror att han gjorde det — var förklaringen från högerhåll, att den stora principiella skillnaden mellan borgerlig och socialdemokratisk finanspolitik var den, att på borgerligt håll krävdes att statsutgifterna skulle under alla förhållanden helt täckas med skatter, under det att vi socialdemokrater ansågo att under en kris kunde man underbalansera budgeten för att sätta i gång verksamhet. Det är verkligen en överraskning att nu i dag få höra, att det förhåller sig tvärtom, d. v. s. att det är högern som har räknat med en sådan rörlighet i fråga om budgeten, under det att vi socialdemokrater företräda det statiska betraktelsesättet.

Jag skall gärna erkänna, att den föreställningen, att man skulle kunna underbalansera budgeten ena året för att därigenom kanske nästa år eller året därpå kunna få ökade inkomster, kan vara lockande. Men i så fall bör man ju strängt taget kunna hålla på under obegränsad tid med ständiga skattesänkningar och ständiga höjningar av produktionen. Vi ha emellertid vissa erfarenheter av hurudana verkningarna bli från länder, där man fört en sådan politik, inte i förhoppning om att kunna

Skattesystemets verkningar.

öka produktionen, utan av hänsyn till skattebetalarnas reaktion — regeringarna ha varit rädda för att säga till skattebetalarna att de utgifter, som ha beslutats, måste betalas med skatter. Jag tror inte att detta är någon linje, som vi ha anledning att följa. Jag tror att vi böra hålla fast vid att när det inte som nu föreligger en klar högkonjunktur, då en överbalansering av budgeten bör ske, eller så länge vi inte ha kommit in i ett läge, då vi med tanke på eventuell arbetslöshet o. s. v. anse att en underbalansering bör företagas, så är i stort sett en balansering av budgeten det riktiga, och därmed följer också att frågan om skatternas storlek blir en avvägningsfråga.

Hur mycket man än försöker komma ifrån det, så är det ett faktum, att det är en avvägning som måste ske i fråga om skatterna, och om jag får kasta in ett tvivlets ord i den försönlige stämning, som har rått under debatten här, så vill jag säga, att när man så småningom skall avgöra, vilken avvägning som mest gagnar produktionen, kommer man nog att ha delade meningar därom i fortsättningen liksom hittills. Det har här i kammaren i dag bara funnits en talare, som ännu har sagt någonting som tyder på att man vill att bolagsbeskattningen skall sänkas — det var herr Kristensson som nämnde något om företagens beskattning. Är det inte ganska egendomligt, att när man i denna politiska församling talar om skattesänkningar, så talar man om inkomstskatten och om konsumtionsskatterna, men däremot talar man inte om bolagsskatten, som enligt alla representanter för näringslivet är den skatt, som först och främst bör sänkas? Det kan ju leda till den föreställningen, att, låt mig gärna säga det, politikerns sätt att behandla skattefrågor kanske inte är fullt så sakligt som det borde vara, därför att han som politiker har att taga hänsyn till andra faktorer än de sakliga.

Jag vill inte uttala någon mening om huruvida en sänkning av bolagsskatten bör gå före en sänkning av inkomstskatten för enskilda. Med nuvarande avskrivningsprinciper äro bolagen så liberalt behandlade ur beskattningssynpunkt, att man mycket väl kan hysa tveksamhet i det avseendet. Men den, som säger att vi skola sänka skatterna för att öka sparandet, måste också svara på den frågan, om det inte, därest bolagsskatten sänkes med 100 milj. kronor, är sannolikt att det allra mesta, för att inte säga vartenda öre av dessa 100 miljoner bli sparade, såvida vi kunna fortsätta att förhindra en utdelningsökning. Hur många är det däremot, som tro att någon väsentlig del av dessa 100 miljoner skulle bli sparade, om inkomstskatten sänktes jämnt över hela linjen? I varje fall skulle väl de, som bruka tala om att folk med små inkomster sparar för litet, då säga att det bleve nog bara en mindre del som skulle sparas.

Redan detta visar, hur svårt det är att bedöma verkningarna av skattesänkningar och att det kan komma att finnas sakliga meningsskiljaktigheter, när kommittén, som skall arbeta med denna sak, skall försöka lösa de olika frågorna, vilket jag dock hoppas att man skall lyckas göra. Litet var har kanske också uppmärksammat, att från sådant håll, som representerar ekonomisk sakkunskap både i det teoretiska och det praktiska livet, har man när det gäller skatterna sagt, att efter sänkning av bolagsskatten kommer i fråga om angelägenhetsgraden sänkning av den årliga förmögenhetsskatten. Visserligen är, har det hetat, kvarlåtenskapsskatten en rätt otrevlig sak — det är klart att man måste säga någonting om den också, sedan agitationen på den punkten har drivits upp till den höjd som har skett — men naturligtvis är det angelägnare med en sänkning av den årliga förmögenhetsskatten. Detta strider emellertid mot meningar, som ha förts

Skattesystemets verkningar.

fram här i kammaren, och hur delade meningarna kunna vara på andra håll har jag redan en gång i remissdebatten crinrat om, då jag nämnde att när man i Förenta staterna talar om att öka skatterna, så avser man också en ökning av kvarlåtenskapsskatten. För några veckor sedan hade den mycket kända engelska tidskriften *Economist*, vars redaktör nyligen besökte Sverige, tre utomordentligt intressanta artiklar om det engelska skattetrycket, som tidskriften är — det kan kanske vara till någon tröst, om också för ett tigerhjärta — mycket bekymrad över. Man talar om att en utredning har visat — och dessa siffror ha bekräftats genom en artikel för ett par dagar sedan i *London Times* — att den engelska staten och kommunerna sammanlagt ta ut över 40 % av medborgarnas inkomster i skatt, och man gör en jämförelse med Förenta staterna, där motsvarande siffra är ungefär 25 %, och med det lyckliga Sydafrika och Sverige, där skattetrycket håller sig på ungefär 20 % — så lågt är det ju inte hos oss, men det ligger någonstans mellan 20 och 25 %. I alla händelser kan det kanske för dem, som se så mörkt på vår ekonomiska framtid, vara någon tröst att finna, att andra länder ha samma svårigheter att dragas med som vi.

I dessa artiklar säger redaktören för *Economist* öppet ut — vilket man egendomligt nog inte gör här i kammaren — att det som är mest bekymmersamt i fråga om det engelska beskattningssystemet, är inte beskattningen av de allra största inkomsterna, ty de utgöra inte någon större grupp, utan beskattningen av de inkomster, som ligga ett stycke över den gräns, där alla avdrag upphöra, d. v. s. över 2 000 pund eller med andra ord ungefär 30 000 kronor, och där den kraftiga progressiviteten sätter in. Jag förmodar att han närmast tänker på inkomster på 50 000 till 100 000 kronor. Där är skatten så hög, att det enligt vad redaktören för Eco-

nomist framhåller skulle vara till stor fördel, om man vågade sig på att föreslå, att den skulle sättas ned till hälften och att pengarna i stället skulle tagas ut genom en höjning av kvarlåtenskapsskatten med 25 %. Visserligen är det uppenbart, säger han, att även kvarlåtenskapsskatten verkar återhållande på sparsamhet och företagsamhet, men det sker inte alls på samma sätt som vad fallet är med den årliga inkomstskatten.

Jag har bara med detta velat ge en antydning om att man med goda skäl kan ha olika meningar, när man kommer fram till frågan om hur skatterna skola avvägas, och det är därför som jag har velat blanda en liten droppe av tvivel i föreställningen om att det skall vara så lätt att komma till enighet, när det gäller att väga skatterna mot varandra.

Vad beträffar den avvägning mellan konsumtionsskatterna och andra skatter, som det talas om i utskottsutlåtandet, kan jag instämma med herr Adolv Olsson, men jag kan inte finna att skillnaden egentligen är så stor mellan utskottet och t. ex. folkpartireservanterna. Utskottsmajoriteten säger i sitt utlåtande, att de extraordinära konsumtionsskatterna böra i stort sett vara borta, innan man vågar sig på att sänka inkomstskatten. Om jag inte missminner mig, vilja inte heller folkpartireservanterna behålla alla dessa konsumtionsskatter för att kunna sänka inkomstskatten, utan man tänker tydligen endast på några eller några av dem.

Jag skulle också personligen kunna tänka mig att tills vidare skjuta åt sidan frågan om sänkningen av en av dessa skatter, och det är rusdrycksbeskattningen. När vi ännu inte äro på det klara med hur vi skola göra med vår rusdryckslagstiftning och det är starka krafter i rörelse för att avskaffa den s. k. motboken och restriktionssystemet, vilket man på nykterhetshåll tidigare har ansett självklart måste ersättas med t. ex. högre priser på spritdrycker, så kan det finnas skäl för att

Skattesystemets verkningar.

låta de höjda sprit-, vin- och ölskatterna finnas kvar, tills hela frågan är löst. Om man däremot säger, såsom många göra och som jag mycket väl kan förstå: »Varför kunna vi inte behålla den höjda tobaksskatten, om det därigenom går lättare att sänka inkomstskatten?», så vill jag anföra ett enda argument. När vi år 1947 genomförde den sänkning av inkomstskatten, som då skedde och som vi alla, det vågar jag säga, ansågo vara för liten, så var det ingen som kom fram med den idén, att vi för att underlätta sänkningen av inkomstskatten skulle — omsättningsskatten hade man ju redan lyckats få bort — höja spritskatten, tobaksskatten, biografskatten, sötsaksskatten o. s. v. för att på det sättet kunna sänka inkomstskatten med, låt mig säga, ytterligare 200 milj. kr. Det kan ju inte ha hänt något så besynnerligt från riksdagen 1947 till riksdagen 1949, att de, som år 1947 ansågo det uteslutet att ytterligare höja konsumtionsskatterna för att sänka inkomstskatten, nu skulle säga, att eftersom dessa höjningar ha genomförts — delvis mot vårt motstånd — så böra de få stå kvar.

Jag har emellertid ingenting emot att även dessa frågor bli föremål för överläggningar, men jag vill understryka en sak och det är, att eftersom konsumtionsskatterna ju hårdast drabba folk med mindre inkomster, så bör man vid övervägandet av den skatteskala, som kan vara rimlig för inkomstskatten, ta hänsyn till den höjda beskattning av de mindre inkomsttagarna, som ett bibehållande till någon del av de extra konsumtionsskatterna innebär.

Och därmed har jag kommit fram till det, som jag började mitt anförande med att säga och som jag nu vill ytterligare något beröra, nämligen att man inte skall göra sig några överdrivna föreställningar om effekten av en skattesänkning. Jag vill inte ta ställning till hur stor skattesänkningen kan göras — det kunna vi ju ha olika meningar om

— men jag tror att man skall göra klart för sig, att effekten på folks sparsamhet och företagsamhet och flit inte får överskattas. Jag har här en tabell, som visar hur hög marginalskatten är — siffrorna återfinnas i 1947 års skatteproposition och utskottsutlåtandet i ärendet, om det är någon som vill ta närmare del av dem. Av denna tabell framgår att en inkomsttagare med 5 000 kronors inkomst för närvarande betalar 600 kronor i direkt skatt till stat och kommun. Hur mycket betalar han då i konsumtionsskatt? Det är visserligen sant att storleken av detta belopp är beroende på hans egen vilja — jag har själv många gånger fått föra den argumenteringen att den, som nödvändigtvis vill ha alkohol, också bör få betala för det i form av skatt; vill han inte göra det, kan han ju låta bli att använda alkohol. På samma sätt kan ju den som röker låta bli att göra det, om han vill spara in skatten. Att skicka sina barn på biograf och därigenom betala biografskatt är inte heller nödvändigt, och beträffande sötsaker kan man t. o. m. säga, att det är nyttigare att låta bli att konsumera sådana. Men denna synpunkt på konsumtionsskatterna kan dock inte drivas hur långt som helst. Man kan inte bortse från folks vanor, och så länge som de flesta människor anse ett måttligt bruk av både alkohol, tobak och sötsaker liksom även en viss grad av biografbesök vara någonting, som går in i den sedvanliga levnadsstandarden, så måste man taga hänsyn därtill. Jag minns att gamle professor Wicksell, som hade sina egna idéer om skatter, en gång när det var fråga om kaffeskatten — det hade då ännu inte gått in i det allmänna medvetandet bland dem, som bestämde skatterna, att kaffet borde behandlas på ett särskilt sätt, utan man resonerade som så, att eftersom folk bara fördärvar sig med att dricka kaffe, så bör kaffet vara dyrt — sade ungefär som så: »Det kan inte vara riktigt

Skattesystemets verkningar.

att om den fattiga sömmerskan själv fördärvar sin mage med att dricka kaffe, så skola vi hjälpa till att fördärva också hennes ekonomi genom ett högt kaffepris.»

Det ligger mycken sanning i detta, och jag tror inte att man bör alltför långt driva argumentet om att det är folks ensak att avgöra hur mycket de vilja betala i konsumtionsskatt, utan att det också här bör ske en avvägning, som tar hänsyn till de vanor som folk har. Jag vågar inte säga vad en inkomstagare med 5 000 kronors inkomst kan kosta på sig, när det gäller sprit, tobak och biografbesök, men jag känner folk med litet högre inkomster och jag måste säga, att jag är häpen över deras förmåga att få pengarna att räcka till för sådana ting. Det skulle inte förvåna mig, om det bland dem, som ha t. ex. 8 000 kronors inkomst och som alltså på medeldyr ort betala 1 266 kronor i total direkt skatt — 710 kronor i kommunalskatt och 556 kronor i statsskatt — finns en hel del människor, som betala ut 500, 600, ja, kanske 700 kronor om året för sprit, tobak, biografbesök och sötsaker, och då har man ju inte mycket mer än 6 000 kronor över till allt annat.

Om jag tar en inkomstagare som har 5 000 kronor om året, så betalar han nu 602 kronor i skatt — 410 kronor i kommunalskatt och 192 kronor i statlig inkomstskatt. Om vi nu sänka uttaxeringsprocenten från 100 till 90, hur mycket mindre skulle då hans marginalskatt bli? För närvarande är den 20 % — vi räkna med 10 % i kommunalskatt och 10 % i statsskatt — och den skulle gå ned till 19 %. I stället för att på varje 100 kronors inkomst, som han tjänar utöver 5 000 kronor, betala 20 kronor skulle han alltså få betala 19 kronor. Gå vi till den som har 8 000 kronor, så har han nu 556 kronor i statsskatt. Med 10 % sänkning av marginalskatten skulle hans skatt minskas med 56 kronor. Hans marginalskatt är

för närvarande 26 %, och den skulle gå ned till 24,4 %. Den som har 10 000 kronor i inkomst har en marginalskatt på 28 %, och den skulle gå ned till 26,2 %, och den som har en inkomst på 12 000 kronor har nu en marginalskatt på 30 %, som skulle gå ned till 28 %. Därmed ha vi kommit upp till de 97,5 % av alla inkomstagare som jag talat om.

Vad gäller de 2½ % av inkomstagarna, vilkas inkomster ligga över 15 000 kronor, så börjar minskningen av marginalskatten bli något större. Den som har 20 000 kronor har för närvarande en marginalskatt på den inkomst, som ligger över 20 000 kronor, på icke mindre än 42 %. Jag erkänner att det är mycket, och här är en av de punkter, där jag menar att en jämkning av skalan skulle vara skälig. Men en sänkning av inkomstskatten med det procenttal jag nämnt betyder i detta fall bara en minskning av marginalskatten från 42 % till 38,8 %, d. v. s. praktiskt taget 39 %. Jag vill rikta den frågan till alla dem, som tala om denna fruktansvärda marginalskatt och säga att den håller tillbaka folks önskan att skaffa sig arbete: Är det verkligen någon som tror, att därför att jag får betala 390 kronor i skatt på 1 000 kronor i stället för 420 kronor, så ändras hela min inställning? Det är först, när man kommer upp till mycket, mycket höga marginalskatter, som jag kan tänka mig att en sådan inverkan äger rum. Är det så att man vill sänka marginalskatten på dessa högre inkomster, så får man antingen nöja sig med ett mindre inkomstbelopp eller också får man ta ut denna minskade inkomst för staten genom högre skatt på dem, som ha lägre inkomster.

Jag har icke sagt detta därför att jag på något sätt underskattar betydelsen av en skattesänkning. Jag har också ett visst sinne för den psykologiska verkan av skatterna, när de användas i den politiska propagandan. Ni ha kanske hört

Skattesystemets verkningar.

att utlänningar, som komma till Sverige, bli slagna av förvåning över detta s. k. skattetänkande, som de stöta på i Sverige. Amerikaner, som när de komma upp i de högre inkomstgrupperna ha lika höga skatter som engelsmännen — vilka ha högre skatter än vi ända ned på skalan — bli förvånade över hur ivrigt svenskarna tala om skatter. Jag undrar om detta inte litet grand hänger samman med den politiska agitationen.

Jag skulle vilja sluta med vad jag började, att det nog skulle vara lyckligt, om denna utredning kunde leda till att den stora massan av vårt folk komme bort från den föreställning den nu har, att marginals-katten är något som vi aldrig förut ha haft och i alla händelser att den höga marginals-katten är ett påfund av den nuvarande regeringen. Jag tror att det skulle vara utomordentligt nyttigt, om de finge sin föreställning om denna fruktansvärda marginals-katt reducerad till rimliga proportioner, så att de — i stället för att tro att marginals-katten tar bort större delen av inkomsten — få veta, att om man bortser från 2,5 % av befolkningen är det högst 30 % av den ökade inkomsten, som man får betala i skatt.

Till sist har här talats mycket om de ökade utgifterna. Eftersom vi alla äro överens om att de socialpolitiska utgifterna inte kunna minskas, så vågar jag väl också säga, att jag tar min del av ansvaret för att dessa socialpolitiska utgifter ha kommit till. Jag vill inte förneka, att vi kunde litet var ha talat litet mera om för folk, när vi ha agiterat för dessa stora sociala förmåner, att de måste leda till att man måste betala högre skatter än man annars skulle ha gjort. Men det är ju inte för sent att åstadkomma en ändring. Och framför allt, när nu åtminstone det parti som jag tillhör under många år, såsom jag anser med orätt, har blivit beskyllt för att driva vad man kallar löftespolitik, d. v. s. för att ha rest ut och bara ta-

lat om för folk allt vad de kunde få, även om man inte var säker på att det kunde genomföras, så undrar jag, om man inte kunde vara överens om att akta sig för en liknande löftespolitik nu, inte i fråga om utgifterna men i fråga om skatterna. Jag tror inte att det är lyckligt, att många människor på grund av den agitation, som nu har förts beträffande skatterna, få den föreställningen, att om det, såsom herr Hagberg i Malmö sade, blir ett annat maktläge i riksdagen, skulle vi få helt andra skatter än dem vi för närvarande ha. Jag tror att denna löftespolitik är minst lika farlig som den andra.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av ett uttalande av finansministern i början av hans anförande är jag angelägen att understryka vissa saker. Han framhöll att det nog kunde märkas, att man på några håll i debatten hade *vissa* grupper i tankarna, då man talade om en skattesänkning, och det skulle då vara de grupper, som hade större inkomster eller större förmögenhet. Jag vill för folkpartiets del bestämt ta avstånd från att detta skulle gälla för vårt vidkommande. Vi ha ju tvärtom på allt sätt betonat, att vi syfta till en lättnad och en förbättring för *alla* grupper. Det heter i vår motion, att vi avse en allmän sänkning av skattetrycket för *alla* grupper av skattebetalare. Detta har, synes det mig, kommit fram på olika sätt. Hur detta skall genomföras på det lämpligaste sättet, blir ju en annan fråga, som jag givetvis inte kan gå in på här och som vi för övrigt möta i ett annat sammanhang.

Finansministern har ju här lagt upp en tämligen stor skattedebatt, och det är givetvis inte möjligt att i en kort replik närmare beröra dessa ting. Då han talar om vår ställning till t. ex. frågan om avvägningen mellan de direkta och de indirekta skatterna, vill jag en-

Skattesystemets verkningar.

dast hänvisa till att vi ha framhållit, att skall en sådan avvägning ske, bör den inte ske efter någon schablonmässig linje och att det inte under alla förhållanden är givet, att alla de indirekta skatterna först skola bort, innan en sänkning av de direkta skatterna kan ske. Finansministern betonade för övrigt själv, att han menade att en sänkning av vissa av de indirekta skatterna kanske inte stode i främsta planet.

För övrigt tyckte jag nog att finansministern var benägen att ge för litet värde åt de samhällsekonomiska verkningarna av en sänkning av beskattningen, verkningarna på viljan till arbetsinsats, produktion, sparande och allt detta. Han frågade vilka statsutgifter som kan pressas ned, om vi t. ex. måste höja utgifterna för undervisningsväsendet. I detta sammanhang tog han tydligen inte hänsyn till de möjligheter till inkomstökningar för staten, som kunna erhållas på den väg, som vi angivit, nämligen en mindre hög och en mindre produktionshämmande beskattning.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman: Såsom vi alla känna till, har bevillningsutskottet enats om att begära en översyn av skatterna till staten och dessas verkningar. Så långt är allt bra, ty bakom de krav, som ha framförts på en utredning om det nuvarande skattesystemets verkningar, står en stark folkmening, som anser att skatterna i många fall äro direkt obilliga för den enskilde medborgaren och i det långa loppet skulle bli till uppenbar skada för samhället. Finansministern har ju här i sitt anförande närmast framfört den syn på frågan, som jag har hört honom framföra vid flera tillfällen tidigare i kammaren, att vad som är hög och låg skatt är en bedömningsfråga och att, som han säger, skattetänkandet är någonting som har brett ut sig. Han menade, att skatterna sådana de äro i alla händelser vore någon-

ting, som man har vant sig vid. Om jag inte missminner mig, har jag vid ett långt tidigare tillfälle hört finansministern här säga, att frågan om skatterna närmast vore en vanesak, och när han tänker över vad han har lyckats vänja svenska folket vid i fråga om skatter under sin långa tid som statsråd och finansminister här i landet, så förstår jag att han börjar tro på den saken själv.

När det sedan blir tal om vilken grupp som har hängett sig mest åt vad han kallade skattetänkande, skulle jag vilja framhålla, att det är ingen speciell grupp det här gäller utan detta s. k. skattetänkande förekommer inom alla folkgrupper. Även människor med relativt blygsamma inkomster se nog, när avdragen komma på avlöningslistan, hur en extrainkomst verkar och göra från denna utgångspunkt sina reflexioner, huruvida övertidsarbete eller extraarbete verkligen är så lönande, att man vill åtaga sig det.

Jag sade, att utskottet var ense om att begära en översyn. När det sedan blir fråga om att närmare precisera motiveringen för utskottets hemställan om utredning, visar det sig ju att meningarna gå isär, på vissa avsnitt ganska väsentligt. Vi torde dock icke få tillmäta meningsskiljaktigheterna alltför stor vikt. Ty det är nog en erfarenhet som vi ha litet var, inte minst vi som ha deltagit i olika utredningar, att under ett utredningsarbete kommer det nya uppslag och synpunkter, vilka man inte kan komma förbi utan man måste ta hänsyn till. Det kan också i detta fall komma fram synpunkter, som göra, att man frångår vad utskottet har sagt i det ena eller andra fallet.

Herr Hagberg i Malmö har i sitt anförande angivit, hur vi från högerns sida se på denna fråga och vad vi mena med den motivering, som förts fram, delvis i form av reservation. Finansministern talade här om den ändrade inkomstfördelningen, som han tyckte be-

Skattesystemets verkningar.

rättigade till en översyn av skatterna. Han har alldeles rätt häri med den progressiviteten som skatteskalen nu har. Här har jag en synpunkt, som jag gärna vill komma med och som ganska nära ansluter sig till finansministerns resonemang om progressiviteten i skalan men som rör ett område, som mig veterligen inte har berörts, i alla händelser inte i dagens debatt. Om utredningsmännen under sitt arbete skulle beakta vad som säges i denna debatt, vill jag gärna ha den till dagens protokoll.

Jag vill att utredningen även prövar hur skatterna komma att verka efter den fastighetstaxering, som jag förmodar måste komma inom en nära framtid — jag ser att finansministern i detta fall nickar instämmande. Efter den nya fastighetstaxeringen kan det bli fråga om avsevärt höjda skogsvärden, och på grund av den progressiva beskattningen kunna skogsägarna då komma i ett, jag skulle nästan vilja säga, ohållbart läge. Jag har från skogsägare på olika håll fått uppgifter om hur de se på denna sak. Det är utbildade skogsmän, kunnigt folk, som begripa vart det kan bära hän. Har man sedan en ganska hög förmögenhetsskatt på skogsfastigheten och därtill på den uttagna skogen en stor inkomstskatt samt får betala kommunalskatt kommer ett avsevärt höjt taxeringsvärde att medföra en fullständigt orimlig beskattning av skogen. Ja, då äro vi kanske framme vid en punkt, där det kan bli fråga om huruvida man över huvud taget anser sig ha råd att hålla vad vi nu betrakta som ett normalt skogskapital och om man på lång sikt vågar räkna med ett uthålligt skogsbruk. Vad skogen betyder som råvara och vad den betyder för den svenska exporten veta vi alla, och jag vill gärna ha understruket i dagens debatt, att en illa avvägd beskattning kan medföra direkt ogynnsamma verkningar. Uppstå liknande förhållanden på andra områden än skogen, bör man givetvis också beakta dessa.

Finansministern sade i sitt anförande att det har talats så litet om bolagsskatten. Det föreföll, som om han menade att det vore ett näringslivets alldeles speciella intresse att föra fram bolagsskatten och påtala om den är för hög. Jag är icke alldeles säker på att detta bara är ett stort intresse låt mig säga för dem som äro intresserade i bolagen, utan det är kanske en lika stor angelägenhet för de stora konsumentgrupperna och löntagargrupperna. Jag erinrar mig vad LO:s ordförande, herr Strand, yttrade i första kammaren, när bolagsskatten höjdes. Han talade mot denna höjning, därför att den, som han sade, inom ganska få år kunde komma att övergå till att bli en höjd konsumentbeskattning. Den kommer helt enkelt att återverka på varupriserna, och det blir då de stora konsumentgrupperna, som få betala denna skatt. Den kommer ytterligare att i viss mån försvåra för arbetstagargrupperna att få ut en högre avlöning från företagen. Det är möjligt att vi äro på väg mot ett sådant stadium, att skatten så småningom överlastas på dessa grupper, och då är det inte längre en angelägenhet bara för dem, som stå i ledningen för ett industriföretag, att bolagsbeskattningen sänkes.

De nuvarande skatternas inverkan på de enskilda människornas arbetsvilja och sparsamhet har här i kammaren tidigare framhållits så starkt, att jag inte skall uppehålla mig därvid. Vi böra kunna vara överens om att vi här äro inne i en typisk riskzon. När finansministern gjorde en jämförelse med exempelvis England, där man tog ut, som han räknade med, i vissa fall ända till 40 % i skatt, så vill jag framhålla, att det är väl ändå en stor skillnad mellan Sverige och England, som har genomlidit två världskrig och för närvarande befinner sig i ett skede, då det engelska folket gör de mest energiska ansträngningar för att till varje pris komma ut på exportmarknaden och

Skattesystemets verkningar.

verkställa återuppbyggnad. Vi ha undgått en sådan förödelse, som har gått över England, och äro i ett helt annat läge. Jag tycker att denna jämförelse inte är så mycket värd, ty i det tvångsläge som England är ha vi dess bättre inte kommit.

Herr Kristensson i Osby var inne på frågan om hur en skattesänkning skulle kunna ske. Han sade, att den borde ske steg för steg under lång tid framåt. Det är nästan samma ordval som, har jag upptäckt, högern hade i sin motion 1946, så att i detta fall äro vi tydligen mycket nära varandra.

Det har talats om kvarlåtenskapsskatten och dess betydelse. Denna felkonstruktion har förringats, icke minst av bevillningsutskottets ordförande. Jag vill bara framhålla, att om man inte enbart fäster sig vid kvarlåtenskapsskattens storlek utan också ser till den motivering, som låg till grund för densamma, och till de rättsbegrepp, som man ändå borde lägga på denna skatt, kommer man nog till att den hör till de skatter, som man skulle vilja ha bort så snart som möjligt. Det sägs för övrigt i utskottsutlåtandet, att det är en under vederbörandes livstid uppskjuten för mögenhetsskatt. Såvitt jag förstår, har man därmed godtagit en skatt, som innebär ett direkt gynnande av en familj, som lever ur hand i mun, och en straffskatt på dem, som inte ha konsumerat sina inkomster utan åstadkommit för mögenhetsvärden. Flera av vårt lands främsta skatteexperter och inte minst de skatteteoretiker, som vi finna på professorsstolarna, ha bestämt vänt sig mot denna skatteform. Vi inom högern ha för vår del ansett, att denna skatt är så pass stötande, att man borde ta bort den snarast möjligt och inte låta den ingå i utredningen.

Bevillningsutskottets ordförande sade, innan han lämnade talarstolen, att socialdemokraterna inte äro så benhårda, att de inte låta tala med sig. Om jag uppfattade honom rätt, så var det, när

han rörde sig i närheten av kvarlåtenskapsskatten, som han fällde dessa ord. Var det ett erbjudande till folkpartiet, att man i så fall är villig att resonera om höjd arvsskatt? Jag skulle tro att herr Olsson i Gävle och hans meningsfränder, om de få skärpa arvsbeskattningen så mycket de vilja, mycket väl kunna tänka sig att ta bort kvarlåtenskapsskatten, men jag är inte säker på att det låter sig göra det heller utan skadeverkningar.

Herr Olsson i Gävle slutade med att säga, att det är fel att driva skattesänkningar utan hänsyn till utgifterna. Ja, här skulle jag vilja tillägga: Man bör inte heller godta som en oefftergivlig regel att så snart skatten sänkts på en punkt, måste det ovillkorligen ske en höjning på en annan. Nedminskningen av det samlade skattetrycket kan väl också vara ett mål, som är värt att arbeta för, och det tycker jag denna utredning bör ha i tankarna.

Även finansministern gick in på sambandet mellan utgifter och inkomster. Han sade: Tänk, om utredningen inte kommer längre än att man är överens om att inga utgiftsökningar få göras. Han menade att man även då nått ett värdefullt resultat. Jag kan för min del tänka mig att så är fallet, att detta inte är betydelselöst. Men här har jag ett ord att säga till finansministern. Jag har hört honom vid upprepade tillfällen under de senaste riksdagarna, och flera gånger i år, med mycket stor energi och en vältalighet som inte lämnat något övrigt att önska vända sig mot varje försök att öka en utgift i budgeten. Men bara han själv föreslår, då kan han mycket väl vara med om en mycket väsentlig utgift. Detta betraktar jag som en mycket långt driven maktfullkomlighet. Det bör dock vara riksdagen obetaget att själv ha en mening och pröva när man kan tänka sig vare sig en höjning eller en minskning av utgifterna. Dagens läge är sådant, att vi i stort sett måste se till att vi inte

Skattesystemets verkningar.

glömma sammanhanget mellan utgifter och inkomster. Därmed vare inte sagt att jag för min del är beredd att gå med på att finansministern vid alla tillfällen, i alla avseenden och på varje punkt är den som ensam kan uppfatta vad som är riktigt och den som man ovillkorligen skall följa.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som är framställt av herr Hagberg i Malmö.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har i ett ganska långt anförande gått in på frågan, var skattelättnader skola kunna sättas in. På vårt håll ha vi här i dag inte velat gå närmare in på dessa problem, och jag tror att statsrådet och chefen för finansdepartementet gör klokt i att inte dra för djärva slutsatser av vad som i dag inte har sagts.

Anledningen till att vi inte velat rulla upp problemen på detta område i dag är, att vi under senare delen av denna riksdag komma att få två skattedebatter, då dessa ting skola diskuteras. I övrigt är jag av den bestämda uppfattningen att en utredning, sådan som den vi nu stå i begrepp att besluta om, bör man gå till utan alltför hårt bindande förutsättningar.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Herr Kristensson har både nu och i ett tidigare anförande åberopat det förhållandet, att vi få ytterligare skattedebatter under detta år, och har här funnit en anledning att nu bortse från vissa delar av skattepörs målet, närmast de indirekta skatterna. Denna benägenhet att dela sönder frågan om statens utgifter och inkomster har varit betecknande för denna riksdag.

Under valrörelsen 1948 voro vi ute

på det stora slagfältet ganska överens om att det gällde, för de närmaste åren i varje fall, att driva en återhållsam politik, en »kärv linje», som högern för sin del behagade uttrycka det. Men här i riksdagen har man i stället sett, hur man, med hänsyn till önskvärdheten av att inta en populär attityd åt olika håll, delat upp detta återhållsamhetens problem och menat, att just när det gäller *det* området, betyder det ingenting, när det gäller *det* området betyder det heller ingenting o. s. v. Därför få vi nu, samtidigt som man fortfarande har den uppfattningen att vi måste föra en återhållsam ekonomisk politik, att vi måste ha en fortsatt överbalansering av budgeten, etc., bevittna hurusom den borgerliga oppositionen när det gäller detaljer gör vad den kan för att slå sönder en enhetlig sådan politik.

För någon vecka sedan presenterades här på kamrarnas bord budgetdelegationens sammanställning över vid årets riksdag väckta motioner. Av denna sammanställning framgick, att de borgerliga partierna motionerat om utgiftsökningar om, jag tror det var 121 miljoner kronor, så många miljoner utöver vad regeringen ansett sig kunna gå med på. I bevillningsutskottet ha redan nu yrkanden rests om pappersskattens avskrivande. Frågan om punkt-skatterna i övrigt är ännu inte slutbehandlad, men man har på ett förberedande stadium fått klart för sig, att även där yrkanden komma att ställas, exempelvis i fråga om bensinskatten, som komma att plocka bort — om de skulle bifallas — ett par hundra miljoner av det belopp, varmed man försöker överbalansera budgeten. Och folkpartiet har, som här redan erinrats om, i sin motion om skatteöversyn sagt ifrån, att när skatteprocenten en vacker dag skall fastställas av riksdagen — alltså någon gång i slutet av nästa månad — skall man ställa direkta yrkanden om sänkning av skatteprocenten.

På andra områden märker man pre-

Skattesystemets verkningar.

cis samma lättsinne ifrån de kretsars sida, som med sådan iver ute på valmötena talade om nödvändigheten av en kärv linje. Här har motionerats om löneökningar exempelvis för sådana grupper, som allmänt sett äro ganska väl ställda. Det har man ogenerat motionerat om, och trots överenskommelse om återhållsamhet i fråga om löneförhöjningar menar man att sådana löneökningar kunna genomföras. Vid varje tillfälle har man återvänt till uttryck sådana som: ja, beträffande denna lilla sak behöver man ju inte följa de principer som man annars i allmänhet bekänner sig till. Jag erinrar om detta förhållande särskilt med tanke på det beslut som fattats i fråga om idrottsanslaget, i fråga om anslaget till det frivilliga skyttet och annat, där man har gått längre än regeringen önskat.

Herr Skoglund till och med tar ton och säger ifrån att riksdagen bör själv ha rätt att höja utgifterna, i varje fall på en eller annan punkt. Det är väl i alla fall så, herr talman, att det närmast är finansministerns skyldighet, åtminstone under en period sådan som denna, när man skall avväga vad som är möjligt eller var man kan hålla tillbaka, att just på de punkter, där han anser det oftergivet nödvändigt, framställa yrkanden i enlighet därmed.

Jag har emellertid begärt ordet i denna skattedebatt närmast av ett skäl, och jag får anledning anknyta till herr Skoglunds anförande även när det gäller detta. Det är nämligen kvarlåtenskapsskatten som gjort att jag har antecknat mig på talarlistan. Jag får lov att göra den bekännelsen, att det är med ganska stor självövertvinnelse som jag kunnat ansluta mig till bevillningsutskottets yrkande om att även kvarlåtenskapsskatten skall tagas med i den översyn av skatterna som nu skall ske. Jag har emellertid anslutit mig till bevillningsutskottets uttalande av det skälet, att det kanske skulle se underligt ut att, när man skall göra en allmän

översyn, över huvud taget därvid utsluta något. Eljest måste jag bekänna att jag varit principiell anhängare till kvarlåtenskapsskatten. Jag var med om att genomföra den 1947, icke bara för att tillföra statskassan ytterligare 30 å 40 miljoner kronor, som jag medger att man kunnat ta ut på annat sätt, utan jag var anhängare till kvarlåtenskapsskatten då och är det fortfarande av det skälet, att jag anser det i ett demokratiskt samhälle vara otänkbart att låta förmögenhetsbildningen på enskilda händer utveckla sig hur långt som helst utan att samhället har möjlighet att ingripa korrigerande. En sådan förmögenhetsbildningsutveckling är nämligen enligt min uppfattning icke förenlig med ett demokratiskt samhälle. Jag är inte heller övertygad om att det är nyttigt ur företagsamhetens synpunkt med en sådan anhopning av penningar och ekonomisk makt på enskilda händer.

Nu har högern motionerat om kvarlåtenskapsskattens omedelbara avskrivning. Man har därvid gått så omsorgsfullt tillväga, att man till och med skrivit en lagtext om hur redan uppburen kvarlåtenskapsskatt skall återbetalas. Därmed få vi väl anse det vara ådagalagt, att högern verkligen betraktar det såsom politiskt möjligt att få igenom ett yrkande sådant som detta. Man åberopar i högermotionen ny sakkunskap som utdömer kvarlåtenskapsskatten ur olika synpunkter, man åberopar alldeles särskilt en skatteexpert, professor Gösta Eberstein, som gjort några uttalanden, vilka emellertid äro så kategoriska och så polemiska emot anhängarna av denna skatteform, att det egentligen är ganska överflödigt att polemisera emot vad som av den mannen framföres. Men jag skall anförä ett exempel på hur han argumenterar.

Professor Eberstein säger exempelvis, att »ett skäl för att avskaffa denna skatt är att det icke finnes någon omdömesgill jurist, som vill träda fram

Skattesystemets verkningar.

till kvarlåtenskapsskattens försvar». Han säger vidare: »Den motsvarar heller inte» — alltså kvarlåtenskapsskatten — »rättsmedvetandet hos dem som drabbas av densamma». Det är alltså två parter, vilkas mening man speciellt anser sig ha anledning efterhöra. Omdömesgilla jurister, det är naturligtvis sådana som äro motståndare till skatten — de andra kan man ju lätt förklara såsom varande icke omdömesgilla — och sådana som drabbas av lagen! Alla övriga människors mening om denna lag är enligt professor Eberstein fullkomligt ovidkommande. Hur många lagar skulle komma att upprätthållas i detta land, om man ginge ut ifrån den uppfattningen, att det är rättsmedvetandet hos den som drabbas av lagen eller hos några jurister som skall avgöra, huruvida lagen skall fortbestå eller ej? Vi skola inte nämna strafflagarna, som ju äro ett kapitel för sig, men i fråga om alla skattelagar förefaller det mig att de, som direkt drabbas av exempelvis förmögenhetsskatt, ha svårt att säga, att denna skatt motsvarar fullkomligt mitt rättsmedvetande. Och alla andra sådana lagar, som förorsaka obehag eller utgifter, svårigheter eller krångel för några människor, komma naturligtvis icke att kunna bli godkända, om man bara vänder sig till dem som drabbas av dem. Resonemanget är såvitt jag kan förstå ganska galet.

Herr Skoglund kritiserar fortfarande ett argument som framfördes 1947 för kvarlåtenskapsskatten och som möjligen fick en något olycklig formulering, nämligen att denna skatt skulle utgöra en uppskjuten förmögenhetsskatt. I sak har jag ingenting att invända emot argumentet, men jag medger å andra sidan att det argumentet är sådant, att motparten lätt kan utnyttja det för sin ståndpunkt, och ur den synpunkten var det kanske olyckligt. Vad man menade med detta var, så vitt jag kan förstå, att förmögenhetssamlandet i det moderna samhället sker under sådana for-

mer, att den som lyckats skaffa en större förmögenhet, har lyckats med detta i stor utsträckning på grund av att han levat i detta samhälle. På grund därutav står han i en skuld till samhället, som icke är reglerad, och den skulden är större ju större förmögenheten är.

Under skattedebatten 1947 återopade man i mycket stor utsträckning några socialdemokratiska landshövdingar, som ställt sig kritiska till skatteförslaget och även till kvarlåtenskapsskatten, bland andra landshövding Jacobsson. Han har sedermera i tidskriften Tiden principiellt benat upp problemet om kvarlåtenskapsskatten och om äganderätten i samhället över huvud taget på ett sätt, som jag tycker borde klargöra tankegången långt in i det borgerliga lägret. Han säger om detta följande: »Med ändrade ekonomiska förhållanden blir synen på ägandet med nödvändighet förändrad. I ett samhälle, där rikedomar skapas framför allt genom köpenskap, kommer ägandet plötsligare och mera tillfälligt och ter sig därmed icke såsom något som är nödvändigt förbundet med den personliga ägaren. Det är uppenbarligen en hel rad faktorer utanför den enskildes maktssfär, bl. a. tillgång och efterfrågan, som gör det möjligt för dem, som skickligt utnyttja förhandenvarande samhällseliga omständigheter, att bli 'ägare' i långt högre grad än andra medborgare som arbeta lika träget, men på fält där omständigheterna icke möjliggöra större vinster av arbetet.»

Detta är, herr Skoglund, en kanske mera vetenskaplig formulering av ungefär samma tänkesätt, som ligger bakom den korta kärva satsen om en skuld till samhället, som inte är reglerad.

Slutligen vill jag beträffande kvarlåtenskapsskatten säga, att på sistone har man märkt en glidning på den borgerliga oppositionens håll, när det gäller diskussionen om kvarlåtenskaps-

Skattesystemets verkningar.

skatten. I motsats till professor Eberstein kan jag anföra professor Montgomery, som nyligen i ett föredrag i Svenska sparbanksföreningen sade följande, som jag tycker är värt att anföra till riksdagens protokoll i detta sammanhang: »Det har sagts — — — att kvarlåtenskapsskatten och den därmed kombinerade arvsskatten också i hög grad verka hämmande på den enskilda företagsamheten. En del av vad som sagts har jag svårt att acceptera. Jag vill inte personligen presentera mig som någon vän av kvarlåtenskapsskatten, men jag tycker att man inte bör tala mera illa om den än vad den förtjänar. Jag tycker att det har varit en viss tendens att skjuta fram kvarlåtenskapsskatten, därför att det är lättare att mobilisera politiskt motstånd mot den än emot den löpande förmögenhetsbeskattningen, vilken dock enligt min uppfattning är vida farligare.» Och professor Montgomery hänvisar också i fortsättningen till att just kvarlåtenskapsskatten och arvsskatten tillhöra de skatteformer, som äro internationellt mest accepterade.

När situationen är denna menar jag nog, att det borde finnas anledning för högern att avstå ifrån sin deciderade inställning till denna skatteform, som — det vågar jag i motsats till professor Eberstein försäkra — vilar på ett rättsmedvetande, som är mycket utpräglat, om jag nämligen tar hela folkets rättsmedvetande i detta sammanhang i beaktande och inte bara de människor som drabbas av kvarlåtenskapsskatten.

I övrigt har jag ingen anledning att efter alla de anföranden, som här ha hållits, lägga mig i skattedebatten, men jag har ansett mig böra uttala detta beträffande kvarlåtenskapsskatten, när nu även den skall med vid den översyn, som det här är fråga om. Jag anser mig böra säga ifrån, att det inom det socialdemokratiska partiet råder en principiell uppfattning i denna fråga, som man inte skall försöka vifta bort med

att det bara är fråga om 30 å 40 miljoner kronor. Även i skattepolitik bör det ju komma in några element av den nya tiden — varför inte säga några element av socialism — och det är mycket litet därav, som har kommit in i vår skattepolitik. Denna skatt är något av detta lilla, och därför äro vi — det försäkrar jag herr Skoglund — ganska många som betrakta den som en tillgång, som vi inte släppa i första taget.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! När herr Nilsson i Kristinehamn talade om kvarlåtenskapsskatten, erkände han, att uttrycket, att skatten vore motiverad som en under vederbörandes livstid uppskjuten förmögenhetsskatt, kanske inte var så väl funnet och i stort sett olyckligt, och han menade, att man inte skulle tillmäta det så stor betydelse. Får jag göra herr Nilsson uppmärksam på att bevillningsutskottet i det utlåtande, vi nu behandla, har återgivit just de orden och citerat dem som det väsentliga underlaget för skatten. Alltså anser man väl alltjämt just den motiveringen vara av mycket stor betydelse.

Med anledning av att herr Nilsson slår så hårt vakt om herr Wigforss' budget och talar om att man på borgerligt håll visar lättsinne och söker bryta sönder den samt räknar upp vilka utgiftsökningar man på det hållet föreslagit, skulle jag vilja föreslå herr Nilsson, att han också räknar upp vilka framställningar om sänkning av utgifterna som kommit från borgerligt håll. Jag har en tabell framför mig, som visar, att om vi renodla utgifter och inkomster, ha vi på vårt håll samtidigt som vi föreslagit utgiftshöjningar också föreslagit sänkning av utgifter, som regeringen föreslagit, så att det jämnar ut sig så när som på 15 miljoner kronor. 15 miljoner kronor äro givetvis

Skattesystemets verkningar.

ingen liten summa, men det är dock ingen summa av den storleksordning att finansministern i vanliga fall brukar tappa fattningen inför den. Jag kommer fram till vad jag sade nyss, nämligen att jag har respekt för finansministerns tal om att man inte skall bryta sönder budgeten och att man skall se till att utgifter och inkomster korrespondera mot varandra, men jag upprepar mitt tidigare uttalande, att jag tror, att riksdagen vill förbehålla sig att också själv kunna bedöma och välja. När vi försökt hålla igen på en eller annan punkt, ha vi alltför många gånger från socialdemokratiskt håll fått veta, att vi varit sociala bakåtsträvare och fått mottaga ännu allvarligare beskyllningar, men så snart förslag om besparingar kommit från socialdemokratiskt håll, har det hetat att de varit mycket, mycket väl motiverade ur samhällssynpunkt. Jag menar, att vi böra akta oss för överord — gärna på båda hållen.

Herr NILSSON i Kristinehamn (kort genmäle): Herr talman! Jag sökte att säga, att det där koncentrerade uttrycket om en uppskjuten förmögenhetsskatt kanske kräver en något mera uttömmande motivering, men att jag inte i och för sig har något att invända mot att uttrycket står kvar, och jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Skoglund i sak inte vände sig mot innehållet i mitt anförande på den punkten.

Med anledning av herr Skoglunds uttalande om riksdagens rätt att själv besluta utgifter, vill jag säga, att jag inte har vänt mig mot att riksdagen bör ha denna rätt. Vad jag vänt mig mot är den benägenhet man visar på borgerligt håll att vid sitt ställningstagande till den ena eller andra gruppen uteslutande låta sig ledas av synpunkten hur populär en hållning kan vara. Detsamma gäller inställningen till skat-

terna. Jag skall be att få citera ett par rader ur Svenska Dagbladet för den 2 april: »Hur det än går med skatteöversynen, är det alltså högerreservationen i bevillningsutskottet, som ger största lindring åt skattebetalarna...» Punkt och slut. Det säger ju allt om denna strävan att i alla situationer och i alla sammanhang stå väl med den grupp det närmast gäller. Men det var den kärva linjen, som jag efterlyste i detta sammanhang, herr Skoglund.

Herr andre vice talmannen SKOGLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag ber endast att få säga till herr Nilsson i Kristinehamn, att jag har aldrig godtagit uttrycket, att kvarlåtenskapsskatten skulle vara en under vederbörandes livstid uppskjuten förmögenhetsskatt, som en hållbar och riktig motivering för en sådan skatt, och jag gör det ännu mindre, sedan jag hört herr Nilssons anföranden.

Herr PERSSON i Landafors: Herr talman! Av föreliggande betänkande från bevillningsutskottet framgår, att de många motionerna från de borgerliga partiernas representanter ha fått utskottsmajoriteten att gå med på »att begära en översyn av skatterna till staten och dessas verkningar».

Det förefaller ganska klart, att de erfarenheter som utskottet i fjol sade sig vilja vinna, innan det kunde tillstyrka motioner om en utredning, knappast nu kunna föreligga, då endast ett års tillämpning av den nya lagstiftningen för statsskatterna nu kommer att redovisas vid årets taxeringar. De borgerliga motionärerna ha trots detta redan uppnått att den nya lagstiftningen skall bli föremål för översyn. För endast två år sedan fördes här denna skattedebatt synnerligen intensivt och den var från borgerligt håll bemängd med skräckfyllda utläggningar om vilka förödande konsekvenser denna lagstiftning skulle få i både

Skattesystemets verkningar.

politiskt och ekonomiskt avseende för hela vårt land. Denna skattelagstiftning var ju inriktad på att skapa skattelättnader för det övervägande flertalet skattebetalare.

Vi kommunister deltog i utarbetandet av detta skatteförslag och ansågo det vara en befogad åtgärd att söka rätta till några av de skatteorättvisor, som under krigsåren i alldeles särskilt hög grad drabbat de små och medelstora inkomsttagarna. Lagstiftningen utgick ifrån att den skattelindring för de små och medelstora inkomsttagarna som genomfördes i stället måste tagas ut å större inkomster och förmögenheter. Det är ju om detta striden har stått. Nu klagas det i de framförda motionerna över skattetrycket, att det skulle hålla tillbaka produktion och sparvilja. Ja, här i landet, med en utpräglat kapitalistisk produktionsordning och äganderätt och med genomförande av en del sociala reformer som kosta en massa pengar, måste det alltid uppstå ett avsevärt skattetryck. Detta är ofrånkomligt så länge staten har att täcka sina utgifter med i huvudsak skattemedel. Utgifternas storlek bestämmer skatteuttaget. Göras skattelättnader för mindre inkomsttagare måste dessa läggas på de större inkomsterna och förmögenheterna. Skall en skattelättnad ske för större inkomster och förmögenheter, så återstår väl ingen annan utväg än att försöka i någon form få över detta på de lägre inkomsttagarna. För det stora flertalet skattebetalare här i landet innebar den nya skattelagstiftningen en välbehövlig lindring då det gällde statsbeskattningen.

Den kommunala beskattningen har ännu icke blivit ändrad och denna drabbar de lägre inkomsttagarna särskilt hårt. Därtill drabba konsumtions-skatterna och den skärpning av konsumtionsskatter, som genomfördes i fjol, det stora antalet skattebetalare här i landet, som också utgöra de små och

medelstora inkomsttagarna. Skattetrycket är fortfarande mycket hårt för det stora antalet små och medelstora inkomsttagare, det vill jag i detta sammanhang särskilt hävda.

Det har nu ställts i utsikt att vi genom kommunalskattelagstiftningen nästa år skola kunna få ortsavdragen höjda och mera skäligt avvägda än som nu är fallet.

Beslut om avskaffande av den skärpning av konsumtionsskatterna, som infördes i fjol och som nu användas för överbalansering av budgeten, bör redan vid innevarande års riksdag fattas. Vi ha även i år i motion föreslagit, att engångsskatt å förmögenheter över 40 000 kronor bör tagas ut för att täcka nödvändiga utgifter eller det inkomstbortfall, som uppstår genom slopande av konsumtionsskatteskräpningen.

Utskottet har förutsatt, att en blivande utredning icke får söka vinna en minskning av det samlade skattetrycket genom en sänkning av den uppnådda sociala standarden. Vidare hävdar utskottet, att den extraordinära höjningen av konsumtionsbeskattningen vid 1948 års riksdag i stort sett bör försvinna, innan en sänkning av skatterna på inkomst och förmögenhet överväges. Därom äro vi helt eniga med utskottet.

I reservationerna göres gällande såväl av högern som folkpartiet och bondeförbundet, att nuvarande skatter utgöra ett hinder för produktion och sparvilja och att utredningen bör sikta på att uppnå en sådan avvägning av skatterna, att produktionen och sparviljan stimuleras. Det synes även som om reservanternas åsyfta — fastän de uttala sig försiktigt på den punkten — att en del av de skärpta konsumtions-skatterna skola bibehållas och att det sålunda icke är nödvändigt att helt avskaffa dessa, innan en sänkning av de direkta skatterna företages. Kvarlåtenskapsskatten synes även nu vara de

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

borgerliga opponenterernas gemensamma angreppspunkt mot den nuvarande statliga beskattningen.

En blivande utredning skall således framlägga de avvägningsförslag, som den kan komma fram till. Hur skall det egentligen gå till att få objektiva, ur rättvisesynpunkter gjorda avväganden mellan de olika grenarna av beskattningen? Här har man endast att räkna med högst subjektiva bedömanden. Vi vilja gärna medverka till en sänkning av skatterna för de lägre och medelstora inkomsttagarna, men äro absolut motståndare till varje försök att vältra över någon del av de nu utgående skatterna från de högre inkomsttagarna och förmögenhetsägarna på de lägre och medelstora inkomsttagarna.

Det kunde vara lämpligt, att den blivande utredningen även ägnade sig åt frågan om en bättre och effektivare förmögenhetstaxering. År 1947 hänvisade bevillningsutskottet i anledning av vår motion i frågan till att regeringen förväntades sätta i gång en sådan utredning inom den närmaste tiden. Som bekant hade de Lindahlska undersökningarna i saken kommit till det resultatet, att cirka 7 miljarder kronor undandroges förmögenhetsbeskattning. Om man kunde förhindra det, är det sannolikt, att man skulle kunna sänka skalan för förmögenhetsskatten. När nu en utredning skall igångsättas, bör enligt min mening även frågan om förmögenhetsskatten, som skulle ha tarvat särskild utredning, ingå i undersökningsområdet, så att vi ha att förvänta förslag även i denna del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Med anledning av den siste ärade tala-

rens anförande vill jag bara säga, att hans partis motion om engångsskatten i år är knuten till konsumtionsskatterna och sålunda kommer att behandlas i samband med dessa skatter.

När herr Persson i Landafors påstår, att de borgerliga uppnått vad de strävat efter, nämligen »att få över på de lägre inkomsttagarna de bördor, som de annars inte skulle bära», synes det mig som om han varken hade tagit del av debatten eller vad som sagts av utskottsmajoriteten. Jag kan försäkra herr Persson i Landafors att om ett förslag av den inncbörd han talade om skulle framläggas, komma vi att kämpa på samma skans.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i fråga om motiveringen, som föreslagits i den av herr Elon Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som angivits i den av herrar Gustaf Elofsson och Jonsson i Skedsbygd avgivna reservationen; och fatta de kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

§ 11.**Ändringar i förordningen om pappersskatt.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avser ändringar i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 25 februari 1949 dagteeknad, till bevillningsutskottet hänvisad

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

proposition, nr 72, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de grunder som angivits i propositionen förordna om restitution av erlagd pappersskatt intill ett sammanlagt belopp av fyra miljoner kronor.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget hade följande ingress:

Häri genom förordnas, *dels* att 1 § 1 mom. samt 2—4, 7, 13, 14 och 22 §§ förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt, vilken förordning gäller till och med den 30 juni 1949, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att förordningen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1950.

Till utskottets behandling hade överlämnats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 255 av herr *Domö m. fl.* och II: 320 av herrar *Hjalmarson* och *Staräng* hade hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 72 i vad den gäller förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen».

Utskottet, som i förevarande betänkande behandlat endast följande frågor nämligen dels i propositionen föreslagna detaljändringar i förordningen om pappersskatt, dels motionerna I: 255 och II: 320 till den del motionerna anginge nyssnämnda ändringar och dels vissa ändringsförslag beträffande pap-

persbeskattningen, som framställts i två till utskottet inkomna skrifter, hemställde,

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 72, till den del propositionen av utskottet upptagits till behandling i detta betänkande, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen med nedan angivna ändringar, nämligen

I) att rubriken till författningsförslaget och ingressen till detsamma erhöles följande ändrade lydelse:

Förslag

till

förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Häri genom förordnas, att 1—4, 7, 13, 14 och 22 §§ förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt, vilken förordning gäller till och med den 30 juni 1949, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

II) att i författningsförslaget intoges följande, under rubriken »*Av utskottet föreslagen lydelse*» angivna bestämmelse om ändrad lydelse av 1 § 2 mom.:

Nuvarande lydelse:

1 §.

2 mom. Skatt skall icke utgå för ofärgat eller färgat tidningspapper som användes för tryckning av allmän nyhetstidning (ur statistiska numren 837 och 857: 2).

Ej heller skall skatt utgå för i 1 mom. avsedd vara vilken såsom postförsändelse införes till riket.

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

Av utskottet föreslagen lydelse:

1 §.

2 mom. Skatt skall icke utgå för

a) ofärgat eller färgat tidningspapper som användes för tryckning av allmän nyhetstidning (ur statistiska numren 837 och 857:2);

b) papp eller papper, som användes för tillverkning av isoleringsmaterial, dock endast om den färdiga varan är homogen och i isoleringshänseende kan jämföras med porösa träfibrerplattor; samt

c) i 1 mom. avsedd vara, vilken såsom postförsändelse införes till riket.

III) samt att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet angiven ändrad lydelse;

B) att de likalydande motionerna I: 255 och II: 320, i vad motionerna avsåge de delar av propositionen nr 72 som av utskottet upptagits till behandling i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Sundström, Nilsson i Kristinehamn och Brandt, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — — — (= utskottet) — — — ändringar, nämligen

I) att rubriken till författningsförslaget och ingressen till detsamma erhöles följande ändrade lydelse:

Förslag

till

förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Härigenom förordnas, att 1 § 1 mom. samt 2—4, 7, 13, 14 och 22 §§ förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt, vilken förordning gäller till och med den 30 juni 1949, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

II) samt att ikraftträdandebestämmel-

serna — — — (= utskottet) — — — efter ikraftträdandet;

B) att de likalydande — — — (= utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

2) av herrar Velande, Wehtje och Hagberg i Malmö, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Det har framhållits i betänkandet, vi ha hört det tidigare i dag, men det förtjänar att ytterligare betonas, hur olyckligt det är att på ett sådant här sätt lösbryta en detalj av hela det komplex av punktskatter som sammanhänger med överbalansrandet av budgeten. Alla dessa skatter borde behandlas i ett sammanhang och borde ses mot bakgrunden av budgetens överbalansering. Att som nu avgöra en detalj, något som, vad än utskottet teoretiskt framhåller, i praktiken innebär att riksdagen binder sig för pappersskattens bibehållande, är mycket olyckligt. Jag finner det vara ett försök att bakvägen utan diskussion och under forcerade former driva fram ett beslut om förlängning av pappersskatten utan att man på saklig grund tagit ställning till hela frågan.

Jag måste också på det bestämdaste protestera mot det sätt, på vilket frågan om denna skärpta pappersskatt blivit behandlad av utskottet. Dels kom propositionen mycket sent, dels meddelades samtidigt regeringens önskan om att den skulle behandlas så snabbt, att beslutet kunde träda i kraft den 1 april eller snarast därefter. När det från vårt håll begärdes, att de intresserade parterna inom näringslivet, nämligen pappersbruksföreningen och cellulosaföreningen, skulle bli hörda av utskottet, avslogs detta under motivering att härför inte fanns någon tid. Det hade varit både sakligt riktigare och för frågans klarläggande betydligt fördelaktigare, om man tagit sig tid därtill.

Icke nog med detta! Inom utskottet

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

har man försökt att arbeta så snabbt som möjligt. Liksom bevillningsutskottets ordförande i den andra frågan i dag fick beröm både från högerhåll och från andra håll, är jag säker på att han denna gång får beröm av finansministern för det sätt, varpå han lyckats driva frågan i utskottet, så att den i dag ligger på bordet för avgörande.

Inom utskottet har man sökt att från kontrollstyrelsens chef — som å sin sida gjort allt för att skynda på arbetet inom utskottet — få preciserat vilka skador ett eventuellt dröjsmål med beslutet i frågan skulle medföra utan att man kunnat få något annat svar än allmänna talesätt som motiv för den hastiga behandlingen av propositionen.

Jag är alldeles ny här i riksdagen. Det tillkommer icke mig att bedöma de arbetsformer, som ett utskott tagit som sin praxis. Vid behandlingen av denna fråga har det emellertid stött mig, att samme man som skrivit propositionen med förslag till riksdagen också skrivit utskottets betänkande över samma förslag. Det är således finansdepartementet som har avgörande inflytande över utskottets yttranden. Det är väl en form av parlamentarism som icke kan vara riktig.

Över huvud taget har jag under arbetet i bevillningsutskottet fått en känsla av att finansministerns ande svävar över allt vad utskottet företager sig. Jag frågar mig, om icke de utskottsbetänkanden, som läggas på riksdagens bord, kanske ofta direkt påverkats av finansministern. Ett sådant inflytande från en Kungl. Maj:ts minister på ett riksdagens utskott finner åtminstone jag icke riktigt. Jag kunde använda starkare ord, herr talman, men jag avstår från att göra det.

Vad nu själva saken beträffar vill jag framhålla, att jag knappast kan anse det vara en vettig politik att antaga en skattelag, som skulle innebära upptagande av en lagerskatt som skulle gälla under knappa tre månader och sedan

upphöra, därest riksdagen beslutar, att pappersskatten efter den 1 juli icke skall finnas till. Skärpningen av pappersskatten till att omfatta pappersmassa sker för att skydda pappersbruket mot konkurrens från massafabrikerna. De närmast intresserade i detta fall äro således pappersbruket. Men jag har pappersbrukens auktorisation att framhålla, att de icke önska en skärpning av pappersbeskattningen under de närmaste tre månaderna, om det finnes någon utsikt att pappersskatten skall upphöra den 1 juli. Den skada, som ett uppskjutande av denna skärpta beskattning kan innebära, är så ringa i jämförelse med den skada, som den olycksaliga pappersbeskattningen i sig själv medför, att man lika gärna kan uppskjuta lagändringen till dess man är säker om lagens vara eller icke vara.

Det har sagts om pappersskatten, att om den införes även på massa och om man minskar den på andra håll, såsom man föreslagit, och till och med på ett par håll tar bort den, så skulle det bli en mera rättvis beskattning. Men vilken rättvisa finnes det över huvud taget i en skatt, som drabbar så olika, att den ibland utgör 75 å 100 procent av varans värde men i andra fall knappast 1 procent? Skatten är en orättvisa i sig själv. Detta ändras icke genom den föreslagna revideringen. Att draga gränser för pappersbeskattningen är så svårt, att var man än drar dem kommer det att uppstå svårdefinierbara mellanprodukter. Att dessutom, såsom utskottet föreslår, bygga in ett litet extra undantag genom att frigöra welliten, är att ytterligare komplicera saken och skapa ett mellanskikt, för vilket kontrollstyrelsen får mycket svårt att klarlägga var gränsen skall gå.

Jag ser denna fråga så, att det sunda förnuftet bjuder att icke införa en lag att gälla för tre månader. Och när sakkunskapen, representerad i detta fall av pappersbruksföreningen, icke vill

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

ha någon skärpning för denna korta tid, finner jag alla skäl tala för bifall till den reservation, som är avgiven av herr Velander m. fl. Men jag är övertygad, att resultatet i alla fall icke kommer att bli, att det sunda förnuftet och sakkunskapen kommer att avgöra frågan, utan det blir väl som vanligt endast det för ögonblicket härskande partiet.

Herr talman! Jag yrkar på återremiss till utskottet och hoppas, att utskottet tar upp frågan till förnyad prövning samtidigt med avgörandet av frågan om pappersskattens fortbestånd efter den 1 juli i år.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag har undertecknat en reservation, som för kammarens ledamöter törhända kommer att te sig som en korsordsgåta. Jag anser mig därför tvungen att med några ord precisera vad reservationen innebär. Det är ganska enkelt. Den avser endast, att tre stycken i utskottets motivering på s. 16 skola strykas. Denna motivering handlar om att ett isoleringsämne, s. k. wellit, skall undantagas från beskattningen. Vi reserverar oss, att ett sådant undantag icke är motiverat. Herr Edström har alldeles nyss yttrat, att finansministerns ande svävar över allt vad bevillningsutskottet gör. Detta ärende är ett bevis för att det påståendet icke är hundraprocentigt riktigt, ty i detta fall hade Kungl. Maj:t avvisat en framställning från denna fabrik om att bli undantagen från beskattning. Men efter en framställning till utskottet gick utskottet emot Kungl. Maj:t på denna punkt.

Jag tror att det vore klokt att även i detta fall följa Kungl. Maj:t, ty den produkt det här är fråga om är tydligt och klart av den art, att den bör falla under beskattningen lika väl som de övriga produkter som nu äro föremål för beskattning. Vi ha därför icke kunnat anse, att det funnits tillräckliga

skäl att göra detta undantag. Vi ha sålunda i denna reservation yrkat, att punkten b) i 1 § 2 mom. — som återfinnes på s. 18 — måtte utgå.

Herr talman! Med dessa förklaringar till den avlämnade reservationen ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag måste säga, att jag är i hög grad förvånad över det yttrande, som herr Edström på göteborgsbanken här fällde. Det förhåller sig icke på det sättet, som han här talade om, att Kungl. Maj:t på något sätt gjort ett försök att forcera denna propositions behandling och att det är detta som föranlett utskottet att tudela propositionen. Det är det ämbetsverk, som har kontrollen över handhavandet av denna reglering, som har gjort denna framställning till utskottet; Kungl. Maj:t står fullkomligt utanför.

Själva betrakta vi detta såsom en fördel ur den synpunkten, att riksdagen skulle få tillfälle att behandla alla konsumtionsskatter på en gång och i ett sammanhang samt att man icke force-rade frågan om giltigheten av pappersskatten för nästa år.

Vidkommande herr Edströms anmärkning rörande bevillningsutskottets ordnande av sina sekreterarefrågor eller anlitande av dem som i övrigt äro oss behjälpliga, skulle jag nog rekommendera herr Edström att taga en liten lektion hos sina partivänner, innan han uttalar sig i saken. Det är så mycket märkvärdigare, att herr Edström kan göra ett sådant påstående, som ju utskottet på väsentliga punkter har ansett sig böra ändra på Kungl. Maj:ts här föreliggande proposition. Man kan knappast säga, att finansministerns ande vilar över ett utskott, som gör sådana förändringar i hans propositioner som dem bevillningsutskottet gjort i det föreliggande fallet. Hade vi ingen annan argumentation mot pappersbeskattningen än den herr Edström här

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

presterat, ja då komme nog pappersskatten att räcka evärdeligen. Jag har väsentligt allvarligare argument mot pappersskatten än vad herr Edström använde.

Men, herr talman, det är icke detta det är fråga om i detta ögonblick; det är icke pappersskattens vara eller icke vara det gäller. Den saken komma vi att få pröva efter påsk.

I fjol genomförde riksdagen en skatt på papper med 15 öre per kilogram. Denna skatts genomförande har tagits till intäkt ifrån andra företag för att kasta sig in på en marknad, där de icke förut ha verkat. De ha således snedvridit produktionen och försäljningen för de företag, som ha varit där förut. Den proposition, som här föreligger med förslag om att man skall utsträcka pappersskatten att omfatta även den pappersmassa, som icke användes för att göra papper av utan nyttjas till isoleeringsmaterial för byggnadsverksamheten, något som icke förekommit förut, har ju tillkommit på framställning från företagare på detta område, vilka fått denna konkurrens.

Utskottsmajoriteten, omfattande representanter för alla partier utom högern, har ansett, att när riksdagen har genomfört denna skattelagstiftning, så är det också riksdagens skyldighet att se till, att man icke snedvrider det hela, så att det icke blir någon mening med den skattelagstiftning, som genomfördes i fjol; den är tråkig nog ändå. Det finnes så många luckor i densamma, vilka man försöker använda. Vi ha nog i allmänhet den uppfattningen, att den gång vi kunna bli av med denna pappersskatt, skola vi icke minst i bevillningsutskottet hälsa det med glädje och tillfredsställelse. Men det är en annan sak, som icke hör till det ärende som föreligger i dag.

Sedan sade herr Edström, att om riksdagen nu täpper dessa luckor och således återför det till det läge, där man var, innan skatten kom till, så

skulle riksdagen därmed ha bundit sig för denna skattläggnings fortsättning efter den 1 juli. Det är klart och tydligt utsagt av utskottet, att dessa luckors tilltäppande på intet sätt innebär något ställningstagande till frågan om pappersskatten efter den 1 juli 1949. I den frågan tar riksdagen ställning i samband med de övriga konsumtions-skatterna efter påsk.

Nu skulle man naturligtvis kunna säga, att hela detta problem kunde vila till samma tidpunkt. Jag antar, att herr Edström har deltagit i utskottsbehandlingen. Han vet således, vad det kontrollorgan, som handhar denna sak, har för uppfattning om detta problem. Det förefaller mig, som om de utsagor, som kontrollstyrelsen givit bevillningsutskottet, böra tillskrivas ett visst värde, i all synnerhet som den ju i detta sammanhang stöder sig på de delar av industrien, som ha ett verkligt intresse i detta sammanhang, ett gammalt intresse och ej ett intresse, uppkommet efter den 1 juli 1948.

Sedan skulle jag vilja säga, att den ändring, som utskottet har gjort i den kungl. propositionen för att släppa welliten skattefri, fotar sig på de uppgifter som utskottet har fått. Vi ha hört kontrollorganet och vi ha fått en framställning från tillverkaren, Munthers bolag i Göteborg. Den argumentation, som framförts såväl av bolaget som av kontrollstyrelsen, har övertygat utskottet om att här föreligger ett sådant fall, där man bör släppa efter på kravet på skatt, därför att man därmed främjar ett intresse som är svenskt. Att man sedan icke samtidigt kan släppa stenull, glasull och allt vad det heter är beklagligt, men de skilja sig så väsentligt från welliten, att det är praktiskt taget omöjligt.

Jag kan, herr talman, icke komma till något annat resultat än bifall till bevillningsutskottets förslag, sådant som det här föreligger. Emellertid kan jag icke annat än hälsa herr Edström välkom-

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

men, när vi gå att fatta ståndpunkt till konsumtionsskatterna för nästa budgetår.

Herr **EDSTRÖM**: Den sista inbjudningen skall jag antaga, vare sig jag är välkommen eller icke. I den diskussionen hoppas jag att få deltaga. Då ämnar jag taga upp de argument som föreligga för och emot en fortsatt pappersbeskattning. Den saken har jag icke tagit upp nu, utan den tänkte jag spara till den debatt, som skall komma då.

Vad jag i dag vill framhålla är att man nu icke skall införa denna tremånadersskatt och därmed binda sig för att låta pappersbeskattningen fortsätta efter den 1 juli i år. Blir denna skatt slut då, är jag övertygad, att varken finansministern eller herr Olsson i Gävle eller någon annan vill ha denna lager-skatt med alla dess besvärligheter bara för tre månader.

Sedan talade herr Olsson i Gävle om ett återförande av de förhållanden som rådde före den 1 juli 1948. Jag är icke så övertygad, att det är ett återförande. Jag är övertygad, att denna konkurrens från massaindustrien kanske hade kommit i alla fall, även om det ej varit någon pappersskatt, därför att konjunkturerna utomlands äro numera sådana, att avsättningen av pappersmassa har minskats så mycket, att tillverkarna måste söka sig en inhemsk marknad. De hade därför säkerligen i alla fall kommit att använda massan som byggnadsmaterial. Men detta är endast en detalj i det hela.

Här är det bara fråga om den för mig vanvettiga tanken att införa en skattelag, som bara skall gälla dessa tre månader till den 1 juli.

Herr **BRANDT**: Herr talman! Om pappersmassan ur rättvisesynpunkt bör beläggas med skatt på samma sätt som massa, som användes som ersättning för papper, skall jag inte yttra mig. Vill endast säga att jag finner det självklart.

Jag skall i stället be att få yttra mig om den reservation, som avgivits av herr Sundström m. fl., och som herr Sundström redan yttrat några ord om.

Anledningen till att vi reserverar inte velat vara med om, att welliten skulle befrias från skatt är ju helt enkelt den, att det skulle innebära en orättvisa att befria wellit, som ju är ett isoleringsmedel, från skatt. Wellit är som bekant ett isoleringsmedel, som består av plattor sammansatta av ett flertal skikt omväxlande korrugerade och plana papper. Man säger i utskottets utlåtande liksom i fabrikantens skrivelse till utskottet, att det är uppenbart att det härvidlag är fråga om papper. Då frågar man sig varför undantag skall göras i skattehänseende för just denna isoleringsplatta, som består av enbart papper, som ju i och sig för är föremål för beskattning. Som svar härpå anför fabrikanten, att det ur konkurrenssynpunkt skulle uppstå stora svårigheter, om man lade skatt på denna vara, ty då kunde man inte konkurrera med isoleringsplattor av exempelvis trä. Ja, men om alla fabrikanter skulle komma till riksdagen och beklaga sig över pappersskatten och dra fram alla de konsekvenser, som denna skatt har för dem, skulle vi få göra många undantag. Vi äro väl alla överens om, att denna pappersskatt är besvärlig, och härvidlag förhåller det sig ju så att den fabrik det här är frågan om tillverkar inte bara isoleringsplattor av wellit utan också vanlig wellpapp. Det blir emellertid inte denna fabrik som kommer att befrias från skatten utan i stället det pappersbruk, som tillverkar det material, som användes för framställning både av här ifrågavarande isoleringsplattor och wellpapp. Enligt utskottets förslag skall vederbörande befrias från skatt på wellitpapper, som användes i isoleringsmattor, men jag tror för min del att det kommer att bli svårt att kontrollera vilka varor som gå till framställning av isoleringsmattor och vilka som

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

gå till annan produktion. Detta är en synpunkt, som jag anser att man i detta sammanhang bör ta hänsyn till. Av kartong och papp tillverka många fabrikanter varor, som ersätta exempelvis trä, bleckplåt och bågare av många olika slag, och dessa fabrikanter kunna naturligtvis göra gällande, att denna skatt för dem ur konkurrenssynpunkt erbjuder många svårigheter, men där äro vi inte beredda att göra något undantag utan bara här. I början av riksdagen diskuterades ganska häftigt en fråga, nämligen tillgången på cellstoff. Veta kammarens ledamöter vad detta cellstoff ur skattesynpunkt betyder för en husmor? Ja, man behöver bara tänka på, att en husmor för ett ettårs barn måste använda två stycken 5-kilopaket cellstoff i månaden, för att babyn skall kunna skötas ordentligt. Detta kostar efter nuvarande pris 207 kronor om året, alltså nära nog lika mycket som hela barnbidraget. Skatten för denna mängd cellstoff uppgår till 18 kronor. För en familj med två barn i ett- à två-årsaldern uppgår skatten till hela 36 kronor om året. Därvidlag borde man verkligen kunna tala om, att skatten borde slopas, där har en sådan åtgärd väsentligt större betydelse än här och på många andra områden.

Herr talman! Alla de av mig nu anförda omständigheterna göra, att reservationerna inte ansett sig kunna gå med på att man för denna speciella produkt gör något undantag i skattehänseende. Ur rättvisesynpunkt kan det inte vara riktigt med en sådan här skattebefrielse, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Sundström och Nilsson i Kristinehamn och mig undertecknade reservationen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Herr Brandt resonerade ju bland annat om skatten på cellstoff, men han underlät att framställa något förslag om

undantag i skattehänseende för cellstoffen, som tydligen ligger honom varmt om hjärtat. Annars hade han ju vid behandlingen av detta ärende antingen genom en motion eller på annat sätt kunnat medverka till borttagande av skatten på cellstoff. Men han har underlåtit det, och då tycker jag att det argument han därvidlag anförde inte har någon betydelse — även om det kommer från priskontrollnämnden.

Låt mig, herr talman, till en början säga, att frågan om skatt på wellit kom upp omedelbart efter det att vi i fjol beslutade om skatten på papper. Frågan framfördes till Kungl. Maj:t av kontrollorganet, som ansåg att skattebefrielse härvidlag borde komma till stånd. Bränslekommissionen åter ansåg, att man inte kunde skilja wellit från andra likartade produkter. När nu detta ärende genom bolagets skrivelse kom inför bevillningsutskottet, visade det sig emellertid, att utskottets ledamöter, som ju alla utom möjligen herr Edström äro lekmän på detta område, kunde skilja på dessa saker. Alla partiers representanter utom dessa tre herrar, som stå för reservationen, kommo till det resultatet att dessa ting inte alls äro så svåra att skilja på, men det var inte detta som var det för utskottet avgörande. Det är härvidlag fråga om en uppfinning, som Sverige tävlar med på världsmarknaden. I skilda länder har det uppstått fabriker, Sverige vill sälja patentet, och Sverige kommer, efter vad det uppgivits i utskottet, att kunna leverera det material, som behövs för denna expansion, dock först sedan de som vilja köpa patentet fått se fabriken i drift. Om skattebefrielse inte beviljas, kan man inte heller driva denna fabrikation, och vederbörande har då ingen möjlighet att kunna konkurrera med utlandet, då man inte kan verkställa den demonstration, som är erforderlig för att försäljningen av patentet skall kunna komma till stånd. Det är närmast dessa synpunkter, som kommit majo-

Ändringar i förordningen om pappersskatt.

riteten i utskottet att ställa sig på den linje där den nu står.

Vad sedan herr Edströms resonemang om lagerbeskattningen angår tror jag nog, att i det skick, som utskottsmajoriteten utformat detsamma, föreligger ingen av de av honom uttalade farhågorna. Utskottet har ju ändrat Kungl. Maj:ts proposition så, att lagerskatten skall drabba här ifrågakvarande varor först den 1 januari 1949 i stället för som Kungl. Maj:t föreslagit den 1 juli 1948. Utskottet hade vidare förordnat, att lagerskatten skall utgå endast om varans vikt överstiger 2 000 kg i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 1 000 kg. Utskottet har också med hänsynstagande till den pappersskatt, som vi beslutade i fjol, då lagerbeskattningen inte var på tal, försökt göra den nu föreslagna lagerbeskattningen så mjuk som det över huvud taget är möjligt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANDT: Herr talman! Herr Olsson i Gävle sade, att jag borde ha framställt yrkande om att cellstoff skall undantagas från skatt, men det har jag inte gjort helt enkelt av det skälet, att man inte bör göra något undantag, inte för welliten heller. Jag tror nog att herr Olsson i Gävle och jag kunna vara överens om att man icke skall göra sådana undantag. Om man räcker någon ett finger i en sådan här fråga, är det fara för att man kommer att mista hela handen, och gör man ett undantag på ett område, komma både hundra och tusen andra och begära undantagsställning. Det är också därför vi reserverar oss: när papper är skattebelagt, varför skall man då göra undantag för en vara som denna, som består av papper, som lagts i olika skikt men som betecknas som isoleringsmateriel. Herr Olsson i Gävle säger, att det är lätt att skilja dessa saker åt, och visst är det det så-

vitt det rör sig om isoleringsmateriel, men man kommer inte ifrån det faktum, att detta papper tillverkas precis på samma sätt som vanligt wellpapper, även om kvaliteten här i huvudsak skulle utgöras av 50 g wellpapper, men det kan ju också tillverkas wellpapper av 50 gr wellpapper, även om det vanligtvis tillverkas av 60, 70 och 80 g papper. Detta wellpapper, som skall gå till fabriken för att bli isoleringsmateriel, skall skiljas från annat wellpapper, som är skattebelagt, men jag tror att det kommer att bli svårt att kontrollera den saken. Jag vidhåller att utskottets förslag innebär en orättvisa, ty lika många argument, som här anförs för skattebefrielse, såsom hänsyn till patenträttighet, konkurrenssvårigheter och dylikt, kunna anföras på många andra håll. Jag menar att man inte skall göra något undantag; när vi nu ha en pappersskatt, så bör den drabba alla lika. Ty hur gick det inte med omsättningsskatten? Jo, här kom den ene riksdagsmannen efter den andre och motionerade om, att den och den varan skulle undantagas från omsättningsskatt. Det blir samma förhållande här, om vi göra undantag för welliten. En annan fråga är, om pappersskatten skall bibehållas i fortsättningen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag har varit med om att tillskapa många skatter, men aldrig har det sagts, att man inte skulle få göra något undantag från själva principen. Tvärtom tror jag, att det i alla skatter och andra pålagor finns sådana här undantag för både det ena och det andra. Och, herr Brandt, i det här fallet utgör ju hela tidningspressen redan ett undantag, så att om vi göra undantag för welliten så inte luckrar den lilla saken upp systemet som sådant på något mera allvarligt sätt.

Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det av herr Edström under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av förevarande ärende till utskottet för förnyad behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och avslog kammaren detta yrkande.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Sundström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sundström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sundström m. fl. avgivna vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner angående förrådsmännen A. L. Åbergs och F. A. Hedströms tjänsteårsberäkning för inplacering i löneklass; och

nr 47, i anledning av väckt motion om viss ändring av 1927 och 1934 års reservbefälsförordningar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 13.

Anslag å kapitalbudgeten under inrikesdepartementet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1.***Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten (bilaga 32, punkt 1, av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att till Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård m. fl.* (I: 144) och den andra inom andra kammaren av herr *Onsjö m. fl.* (II: 179), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande överflyttning av rätts-

Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.

kemiska laboratoriets arbetsuppgifter på andra statliga institutioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 144 och II: 179

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1949/50 av ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor till Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning i enlighet med vad utskottet i sin motivering anför t rörande överflyttning av rättskemiska laboratoriets arbetsuppgifter på andra statliga institutioner m. m.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr FAST: Herr talman! Vid behandlingen i första kammaren av detta utskottsutlåtande beslöts med ganska stor majoritet återremiss av detsamma. Jag vill här endast anför a, att statsutskottet självt i sitt utlåtande medgivit, att de nuvarande lokalförhållandena vid statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier befinna sig i ett synnerligen otillfredsställande skick. Utskottet har emellertid ansett att det kunde vara möjligt med en överflyttning av rättskemiska laboratoriets arbetsuppgifter till andra institutioner, och därvid har man då i första hand tänkt på statens kriminaltekniska anstalt och statens bakteriologiska laboratorium. Jag tror att det är alldeles omöjligt att i alla delar följa de anvisningar, som från statsutskottets sida här gjorts. Under behandlingen av denna fråga i första kammaren utvecklade statsrådet Mossberg de skäl, som man inom regeringen haft för denna proposition, och jag skall för min del med hänvisning till dagordningen nöja mig med att nu ställa ett yrkande om återremiss, och jag åberopar därvid som motivering vad statsrådet Mossberg anför t. Jag hoppas att utskottet för sin del inte skall resa

några hinder i detta avseende, och med hänsyn till utgången i första kammaren torde det vara skäl att det blir en ny omprövning av frågan. Sedan må denna omprövning leda till det resultat, som kan finnas tänkbart och möjligt.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Eftersom första kammaren har fattat beslut om återremiss av detta ärende och samma yrkande ställts även i andra kammaren, skall jag självfallet inte uppta någon principiell strid på denna punkt. Jag vill bara säga några ord om behandlingen av denna fråga i utskottet.

Inom utskottet har det rått enighet om att statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier äro i behov av bättre lokaler, men det har rätt delade meningar om huruvida en del av verksamheten möjligen kan överflyttas till andra statliga institutioner och, om detta skulle vara fallet, hur en överflyttning skulle inverka på den byggnadsfråga, som upptagits i propositionen.

För att få klarhet i denna fråga vände sig avdelningen, när den började behandla ärendet, till inrikesdepartementet och hemställde dels om att få en föredragning på detta ärende och dels att få ta del av kostnadsberäkningar och ritningar. Att avdelningen begärde detta berodde på att propositionens skrivsätt är ganska otydligt. I propositionen framhålles nämligen: »Kostnaderna för nybyggnaden ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 2 800 000 kronor. I den mån en reduktion av lokalprogrammet är möjligt, kommer detta belopp att kunna nedbringas. Å andra sidan är att märka, att kostnadsberäkningen verkstälts redan i början av år 1947 och att man därför synes böra räkna med en viss ökning av kostnaderna med hänsyn till den sedan dess inträdda allmänna stegringen av byggnadskostnaderna.»

Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.

Det är väl ganska förståeligt, att avdelningen ville ha närmare uppgifter innan den gick att fatta slutlig ståndpunkt. Från departementet svarades det emellertid, att man inte kunde lämna någon föredragning på denna punkt. Det meddelades vidare, att man inte kunde lämna några andra kostnadsberäkningar än de som framgå av propositionen och att några fullständiga ritningar inte förelågo i färdigt skick.

Under sådana förhållanden fick avdelningen vända sig dels till medicinalstyrelsen och dels till Stockholms högskola för att få vissa uppgifter i denna fråga, och avdelningen har vidare vänt sig till medicinska fakulteten i Lund. Vid de föredragningar som sedan ha hållits inom avdelningen dels från medicinalstyrelsen och dels från Stockholms högskola har det framkommit så vitt skilda uppgifter, att det inte funnits någon möjlighet för avdelningen att bilda sig en bestämd uppfattning, och därför ansåg avdelningen det vara lämpligt att hela frågan fick bli föremål för en utredning.

Jag skulle tro att om en sådan utredning hade kommit till stånd, hade den inte i någon nämnvärd grad behövt försena byggnadsföretaget, alldenstund några verkliga kostnadsberäkningar eller ritningar inte varit fullt klara. Utredningen kunde således arbeta under tiden som kostnadsberäkningar och ritningar gjordes upp.

Som jag sade förut har jag ingen orsak att gå emot yrkandet om återremiss, och jag vill instämma i det yrkande härom, som herr Fast framställde. Jag vill dock understryka, att om avdelningen inte har möjlighet att få bättre informationer i denna fråga, är det risk för att frågan kommer tillbaka till kammaren i samma skick som den nu föreligger.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Ef-

ter det anförande, som herr Mårtensson i Uddevalla såsom företrädare för statsutskottet har hållit och vari han sade sig inte vilja motsätta sig herr Fasts yrkande om återremiss, kan jag fatta mig ganska kort.

Vad jag framför allt skulle vilja säga några ord om är det sista herr Mårtensson yttrade, nämligen att utskottet skulle ha vänt sig till departementet och begärt dels en närmare föredragning över propositionen och dels mera ingående kostnadsberäkningar än de som innefattas i propositionen jämte ritningar till den föreslagna byggnaden.

Jag beklagar om utskottet förgäves har gjort en sådan hänvändelse till departementet, men jag vill säga kammaren, att någon sådan hänvändelse icke har riktats från utskottet till vare sig mig eller statssekreteraren, som närmast är ansvarig för propositionsarbetet inom departementet. Om en framställning hade riktats till någon av oss två ansvariga, skulle vi också ha lämnat besked till utskottet på dessa punkter. Jag får hemställa till herr Mårtensson att framställningar av denna art för framtiden skola ställas antingen till mig eller till statssekreteraren.

Jag visste över huvud taget ingenting om att utskottet hyste någon tvekan på denna punkt, förrän jag läste utskottets utlåtande, och jag vet att statssekreteraren var lika okunnig som jag. Sedan jag hört talas om att utskottet skulle ha gjort en hänvändelse har jag emellertid gjort en undersökning i departementet. Jag har därvid fått reda på att en tjänsteman i utskottsavdelningens kansli ringt upp en tjänsteman inom departementet och frågat, huruvida departementet kunde lämna en närmare teknisk redogörelse för det rättskemiska laboratoriets arbetsförhållanden. Tjänstemannen hade då lämnat ett svar utifrån vad han trodde vara avsikten med frågan, och genmält att vi inte hade någon vetenskaplig expertis inom departementet, men att han

Nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.

hänvisade utskottstjänstemannen att sätta sig i förbindelse med chefen för rättskemiska laboratoriet. Något tal om ritningar eller kostnadsberäkningar hade icke förekommit, påstår departementets tjänsteman.

Jag har bara velat lämna dessa uppgifter som en förklaring till att det uppstått ett beklagligt missförstånd. Om en förfrågan av det slag, som herr Mårtensson angivit, hade riktats till mig eller statssekreteraren, skulle vi självfallet ha sett till att det lämnats en uttömmande föredragning över vår syn på frågan om rättskemiska laboratoriets fortsatta arbetsförhållanden.

Beträffande ritningarna kan jag nämna, att det hela tiden i departementets akt för detta ärende legat ett antal ritningar, som äro uppgjorda efter ett årslångt samarbete mellan det centrala medicinska verket, medicinalstyrelsen, och vårt centrala byggnadsverk, byggnadsstyrelsen. De ifrågavarande ritningarna, som äro vad man på fackspråk kallar skissritningar, äro sådana ritningar, som i allmänhet upprättas innan ett byggnadsärende underställes riksdagen. Av dem framgår till fullo hur byggnaden skall se ut, hur många våningar den skall innehålla och indelningen i olika arbetsutrymmen. Den som studerar ritningarna kan alltså göra sig en fullständig bild av planlösningen av den nya byggnaden. Såvitt jag har kunnat finna ha ritningarna inte varit utlämnade till utskottet. Nu ha vi alltså fått höra en förklaring att utskottet har gjort en förfrågan men att ett missförstånd beträffande ritningarna uppkommit.

Låt mig till sist, herr talman, säga, att vad som framför allt oroade mig när jag läste statsutskottets utlåtande var den omständigheten, att utskottet, uppenbarligen med utgångspunkt från den motion, som har väckts i denna fråga, föreslagit, att det skulle göras en utredning av förutsättningarna och lämpligheten att överflytta vissa arbets-

uppgifter från statens rättskemiska laboratorium till andra statliga institutioner. Med hänsyn till den enligt min mening mycket stora betydelse både för det vetenskapliga arbetet, för rättssäkerheten och för sjukvården på våra lasarett och sjukstugor, som rättskemiska laboratoriets arbetsuppgifter ha, blev jag orolig för att man skulle slå sönder detta laboratorium, som hittills har väl fyllt sin centrala uppgift på det medicinska området och vars arbetsuppgifter såvitt jag förstår äro ändamålsenligt avgränsade. Jag kunde från mina utgångspunkter svårigen tänka mig, att man skulle åstadkomma någon besparing genom en sådan åtgärd, därför att alla de institutioner, till vilka man uppenbarligen hade tänkt sig överflytta delar av rättskemiska laboratoriets verksamhet, redan äro mycket snävt tillgodosedda med personal och redan nu arbeta i mycket trånga lokaler. Med hänsyn till den ståndpunkt herr Mårtensson intagit behöver jag inte yttra mig mera om denna sak. Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att om det förelegat ett missförstånd mellan utskottsavdelningen och departementet, sådana missförstånd icke skola behöva uppkomma i framtiden.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Herr statsrådet nämnde att utskottsavdelningen inte har vänt sig till statsrådet för att få upplysningar i denna fråga. Jag förmodar att det inte är den vanliga vägen när ett utskott eller en utskottsavdelning realbehandlar en fråga. Om utskottet vill ha vissa uppgifter, brukar det väl inte omedelbart vända sig till statsrådet, utan det vänder sig i första hand till den tjänsteman inom departementet, som har skrivit propositionen och som naturligtvis även bör sitta inne med alla uppgifter. Så har skett även i detta fall.

Herr statsrådet nämnde vidare någonting om att motionen skulle ha spelat en avgörande roll för utskottets ställ-

Statens organisationsnämnd: Avlöningar.

ningstagande. Jag försäkrar emellertid att motionen spelat en ganska underordnad roll härvidlag. Det har inte vid något tillfälle varit någon tanke på att man skulle överflytta den väsentliga delen av de rättskemiska och farmaceutiska laboratoriernas verksamhet till andra statsinstitutioner, utan det har endast varit tal om att man möjligen borde överflytta vissa delar, och man har diskuterat i vad mån en sådan överflyttning kunde spela någon roll för lokalbehovet.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Då jag förutsätter att andra kammaren kommer att bifalla yrkandet om återremiss, skall jag inte säga så många ord. Jag kan dock inte dölja min förvåning över att statsrådet ville göra gällande, att detta ärende föreligger lika klart som ärenden i byggnadsfrågor i allmänhet göra. Det gör inte detta ärende, och jag vill vända mig mot detta. Det påpekas till och med i propositionen, att man ännu inte har tagit ställning till utformningen av ritningarna i deras slutliga skick, och det kan inte angivas vilka besparingar som kunna göras under det fortsatta utredningsarbetet. Detta står tydligt uttalat i propositionen, och det har givit oss anledning att litet närmare forska i detta ärende. Med hänsyn till de upplysningar som herr Mårtensson nu har lämnat är det väl inte att undra på om utskottet vill ha större klarhet i denna sak.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren visa punkten åter till utskottet för ny behandling.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.**Anslag till statens organisationsnämnd.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

verkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till statens organisationsnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.**Statens organisationsnämnd: Avlöningar.**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjunde huvudtiteln (punkt 27 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens organisationsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50, dels ock till Statens organisationsnämnd: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 620 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nordenson (I: 200) och den andra inom andra kammaren av herr Wiberg (II: 249), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla dels om en skyndsam utredning, åsyftande en förstärkning av statens organisationsnämnd, och dels att Kungl. Maj:t redan för innevarande års riksdag ville framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 164

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för statens organisationsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

b) till Statens organisationsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1949/50 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 620 000 kronor;

Statens organisationsnämnd: Avlöningar.

II. i anledning av motionerna I: 200 och II: 249 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i sin motivering anför.

Utskottet hade i motiveringen uttalat, bland annat, att, efter hand som detta visade sig möjligt, personal borde frigöras från rationaliseringsarbetet inom försvarsväsendet och inkopplas på undersökningar inom den civila statsförvaltningens olika verksamhetsområden, varjämte utskottet, beträffande motionerna I: 200 och II: 249 yttrat, att — även om utskottet icke vore berett att förorda någon utökning av anslagen till organisationsnämnden — den förstärkning av civila experter, som motionärerna ansett erforderlig, torde kunna åtminstone delvis genomföras genom den av utskottet sålunda förordade överföringen av personal från rationaliseringsarbetet inom försvarsväsendet.

Reservation hade avgivits av herr *Ståhl*, utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *STAHL*: Herr talman! Att jag i anslutning till en motion låtit anteckna en blank reservation på denna punkt beror närmast på en formulering, som utskottet gjort på sidan 6, där utskottet säger, att det är på det militära förvaltningsområdet, som de mest påtagliga resultaten nåtts, och nämndens arbete har här bidragit till åstadkommandet av avsevärda besparingar i personal och kostnader.

Om det inte varit så trångt på föredragningslistan, skulle jag ha velat be någon talesman för utskottet att lämna ett enda konkret, praktiskt exempel på de besparingar som uppnåtts. Nu är det som sagt så ansträngt på föredragningslistan, att jag inte skall fresta någon till en lång diskussion. Men jag kan inte underlåta att fästa uppmärksamheten på att den rationaliseringsverksamhet, som bedrivs inom armén och som för övrigt på sin tid började vid I 15,

sedermera har föranlett det påpekandet, att i stället för en besparing på åtskilliga tusen kronor har uppstått merkostnader på lågt räknat 2 000 kronor per regemente. Detta är enbart driftskostnader. Därtill kommer andra kostnader för ombyggnad, i vissa fall även för personal och andra utgifter. Jag vågar göra gällande, att det är en fiktion att rationaliseringen på detta område åstadkommit betydelsefulla besparingar, och jag ber utskottet att till ett kommande år grundligt undersöka dessa saker. Jag tror det räcker om statsutskottet vänder sig till chefen för armén och tar reda på vad som framkommit vid hans utredning i ärendet.

Jag skulle bara utöver vad jag här sagt vilja säga, herr talman, att utgångspunkt för denna rationaliseringsverksamhet var icke förbanden sådana som de äro nu utan de mobiliserade förbanden. Det är alldeles självklart att under sådana förhållanden kunnat göras indragningar, men de skulle ha gjorts alldeles oavsett denna s. k. rationaliseringsverksamhet.

Vidare vill jag påpeka, att om utomstående civila rationaliseringsherrar sitta vid sina skrivbord och tala om, hur det skall vara organiserat, uppstår risken att förbanden icke få den organisation som behövs för att de vid mobilisering skola kunna drivas på med tillräcklig kraft. Rationaliseringsexperten ha därför snarast verkat negativt, och jag skulle vilja hemställa till utskottet att till ett annat år tillkalla experter eller resa ut och försäkra sig om vad rationaliseringen har lett till.

Nu är det ju så att det har blivit en ny ledning för denna verksamhet, och jag tror det finns anledning att hoppas att det i samband därmed skall bli avsevärda förändringar till det bättre. I den förhoppningen skall jag inte här längre upptaga kammarens tid, och självfallet har jag heller inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Statens organisationsnämnd: Avlöningar.

Herr **WIBERG**: Herr talman! Dagens föredragningslista är lång. På grund härav skall jag försöka koncentrera mitt inlägg till några få ord.

Utskottet har avstyrkt bifall till en av herr Nordenson och mig väckt motion. Med hänvisning till den motive-ring, som lämnas dels i motionen och dels i utskottets utlåtande, ber jag att få hemställa om bifall till yrkandet i motionen.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Det har alltid väckt opposition, när en rationalisering skall genomföras. När de moderna vävmaskinerna infördes en gång i tiden, samlades arbetarna och slogo sönder dem. Det har varit opposition överallt, och det är naturligt att man på försvarets område också möter samma opposition, då en betydande rationalisering där genomföres.

Jag begärde ordet med anledning av herr Ståhls uttalande, där han vill göra gällande att de rationaliseringsåtgärder som vidtagits, egentligen skulle ha för-dyrat kostnaderna. Enligt herr Ståhls uppgift skulle de på I 15 ha ökat med 2 000 kronor om året på en punkt. De siffror, som komma från dessa av-snitt, tala emellertid ett helt annat språk. Beträffande I 15 skulle enligt de uppgifter jag har, en besparing på 205 530 kronor, som redan är beslutad, ha åstadkommits. På investeringsom-rådet skulle ha sparats 795 000 kronor. Om tiden tillåte, skulle jag gå igenom även de övriga avsnitt, som organisa-tionskommittén haft anledning att syss-la med. Jag skall bara nämna ett par slutsiffror, som tala ett ganska tydligt språk.

Om man sammanställer de besparing-ar, som gjorts genom beslutade åtgär-der, kommer man upp till en siffra av i runt tal $8\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Om man sedan ser på investeringsområdena, har där gjorts en begränsning av utgif-terna med ungefär $7\frac{1}{2}$ miljoner eller

tillsammans omkring 16 miljoner kro-nor. Det är helt andra siffror än dem som herr Ståhl haft att prestera.

Jag vill i anknytning till detta säga, att det förvånar mig att herr Ståhl låtit engagera sig för de krafter, som vilja bromsa utvecklingen på detta område. Det är väl i alla fall på det sättet, att om vi skola följa med i utvecklingen på det militära området, måste det död-kött som finns opereras bort. Eljest ha vi icke råd att följa med i utvecklingen på andra avsnitt, där det är nödvän-digt att lägga ned betydande belopp.

Jag skall inte upptaga tiden ytter-ligare, herr talman, ehuru det funnes mycket att anföra. Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Efter herr Lindholms klarläg-gande anförande skall jag inte mycket tillägga.

När tredje avdelningen i statsutskot-tet har behandlat herr Ståhls motion, ha vi försökt att infordra de uppgif-ter, som varit möjliga att erhålla. Vi ha haft ganska omfattande föredrag-ningar från organisationsnämnden, och vi ha även fått en redogörelse över de besparingar som ha uppstått genom det rationaliseringsarbete, som har be-drivits inom försvarsväsendet. Herr Lindholm har redan omnämnt vissa siffror och de resultat som uppnåtts, och jag skall därför inte upptaga tiden därmed. Men jag kan inte underlåta att säga till herr Ståhl, att när orga-nisationsnämnden har tagit del av de uppgifter, som herr Ståhl har lämnat i sin motion, har den sagt att dessa uppgifter äro delvis felaktiga. Jag hop-pas att frågan, huruvida de äro fel-aktiga eller icke, kan klaras upp mellan herr Ståhl och organisationsnämnden.

I övrigt vill jag bara tillägga, att det är alldeles tydligt att om en rationali-seringsverksamhet skall få en tillfreds-ställande lösning, måste den ske i sam-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.

förstånd mellan de olika myndigheterna, och jag tror att även den rationaliseringsverksamhet, som har förekommit inom den militära förvaltningen, har skett i samförstånd med de militära myndigheterna.

Sedan har herr Wiberg yrkat bifall till sin och herr Nordensons motion. Utskottet har emellertid ansett, att det icke föreligger några starka skäl för ett bifall till denna motion. Utskottet är fullt medvetet om att rationaliseringsverksamheten måste sättas in på ett kraftigare och mera omfattande sätt inom den civila statsförvaltningen än vad hittills varit fallet, men vi anse även att nu, när rationaliseringsarbetet har drivits ganska långt på det militära området, bör det finnas möjlighet att kunna överflytta vissa befattningshavare från det militära området och insätta dem på rationaliseringsarbete inom civilförvaltningen. Om detta lyckas, behöver antalet tjänstemän inom organisationsnämnden icke utökas.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill bara i korthet konstatera, att det enda konkreta praktiska exempel, som jag efterlyste, har inte lämnats, vare sig av herr Lindholm eller av avdelningens ärade ordförande.

När man hänvisar till att organisationsnämnden vid föredragning inom avdelningen har bollat med precis samma siffror som man alltid stöter på i detta sammanhang — mellan 200 000 och 300 000 kronor per regemente — får jag konstatera, att detta endast är ett eko. De herrar som ifrån början suttit och ritat upp på papperet, att så och så skall det bli, ha självfallet behov att lägga till rätta vad de gjort. Jag vill däremot beklaga, herr Lindholm och herr Mårtensson, att Ni icke hört någon militär fackman från arméstaben eller annan instans, som på när-

mare håll än FCO har sett, hur denna verksamhet i praktiken fungerar. Jag tror att utskottsavdelningen då kommit till väsentligt andra resultat än de nu föreliggande.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Ståhl efterlyste ett konkret exempel. Nog förefaller det mig som om det vore ett tillräckligt konkret exempel då man kan konstatera, att beslutade och genomförda försök, när det gäller omorganisation och rationalisering, ha givit 8½ miljoner och att beslutade rationaliseringar på investeringsområdet, lagerhållning m. m., givit 7½ miljoner kronor. Här stå 16 miljoner kronor som ett konkret exempel. Jag skulle kunna specificera dem, om kammarens tid tilläte. De beröra inte mindre än 26 olika punkter. Det finns alltså konkreta exempel, herr Ståhl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 200 och II: 249; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.**Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 34 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 februari 1949, föreslagit riksdagen

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.

dels besluta

1) att höjning av belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförfordning intagna grundlönstabellerna, tills vidare under år 1949 skulle ske enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948;

2) att kristillägg tills vidare under år 1949 skulle utgå enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948; samt

3) att provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1949/50 finge, i den mån ej annat föranleddes av riksdagens i annat sammanhang meddelade beslut, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angåves i 1947 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) och i propositionen 1948:136, utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

dels ock att under åttonde huvudtiteln till kristillägg för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått en inom andra kamraren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II:302), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 34, i vad den rörde fastlåsandet av det rörliga tillägget på statstjänstemännens löner, och i stället uttala, att den i löneplansförfordningen intagna regeln om rörligt tillägg skulle vinna tillämpning, eller — om detta förslag skulle avslås — att riksdagen måtte besluta, att höjning av de belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförfordning intagna grundlönstabellerna, tills vidare under år 1949 skulle ske med 15 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:302

besluta, att höjning av belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförfordning intagna grundlönstabellerna tills vidare under år 1949 skulle ske enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta,

1) att kristillägg tills vidare under år 1949 skulle utgå enligt samma grunder som gällt under andra halvåret 1948; samt

2) att provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1949/50 måtte få, i den mån ej annat föranleddes av riksdagens i annat sammanhang meddelade beslut, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angåves i 1947 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) och i propositionen 1948:136, utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

b) till Kristillägg för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Som utskottet har uttalat i det utlåtande vi nu ha att behandla, ingår frågan om de statsanställdas löner i det stora sammanhang, som stabiliseringspolitiken utgör, och frågan får naturligtvis behandlas med hänsyn därtill. Då vi nu under de senare veckorna och även tidigare haft flera diskussioner om stabiliseringspolitiken i sin helhet, skall jag inte vid detta tillfälle gå in på den frågan i vidare mån än den beröres i det utlåtande, som vi nu ha att ta ställning till.

Vi veta alla att de statsanställda var den första gruppen som anslöt sig till

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

stabiliseringspolitiken och att det skedde på ett påtagligt sätt genom att organisationerna förklarade, att de voro villiga att avstå från yrkandet om den treprocentiga löneförbättring, som de enligt de regler riksdagen tidigare fastställt eljest kunnat kräva och som skulle kommit de statsanställda till del från den 1 juli 1948.

När sedan även andra grupper anslöto sig till stabiliseringspolitiken, har det legat i sakens natur att också de statsanställda skulle göra det för innevarande år, och överläggningarna med finansministern ha ju också lett till det resultatet.

Det är tre frågor jag skulle vilja beröra i detta sammanhang. Den första frågan är prisfrågan.

När på sätt som skett löntagarna avstått ifrån att kräva förbättrade inkomster, har det primära motkravet varit att några prishöjningar icke skulle inträda under den tid de fasta lönerna utgå. Detta krav blir så mycket mer markerat för de statsanställdas del, då dessa uppenbarligen äro underkompenserade på grund av de prisstegringar, som ha inträtt under 1947 och under första halvåret 1948. Dess bättre har som vi veta någon ytterligare prisstegring icke inträtt under senare delen av år 1948 eller under den del som gått av innevarande år. Detta är ett förhållande, som vi ha anledning att notera med tillfredsställelse. Att prisen kunnat hållas oförändrad beror inte minst på den strama prispolitik som priskontrollnämnden fört sedan de nya direktiven utfärdades och den omorganisation genomfördes, som föreslogs under förra året. Jag vill i detta sammanhang understryka, att vi även i fortsättningen så länge det stabila löneläget gäller få lov att räkna med att priskontrollnämnden med samma stramhet kommer att handlägga de önskemål om prisjusteringar, som tydligen, även sedan olika grupper givit sin anslutning till stabiliseringspoliti-

ken, i en jämn ström komma under nämndens prövning.

Med frågan om priserna sammanhänger frågan om de olika gruppernas medverkan i stabiliseringspolitiken. Det är välkänt att de statsanställda lika väl som andra löntagargrupper ansett en förutsättning för stabiliseringspolitiken vara att även andra samhällsgrupper skulle visa samma lojalitet och under denna tid avstå från att kräva inkomstökningar. Det är en förutsättning som är naturlig och följdriktig i ett läge, där köpkraften tillmätas den betydande roll som man här tillmätt den. Om det inte finns utrymme för en inkomststegring för den ena gruppen, bör det rimligtvis inte heller finnas för den andra.

Vi ha under senare tid gjorts uppmärksamma på ett par fall, där man tydligen inte ansett det möta några hinder att ventilerat gruppintressena och söka tillskansa den egna gruppen vissa fördelar. Det gäller t. ex. akademikerna i Stockholm, bland vilka den ena gruppen efter den andra, läkare, jurister och ingenjörer, har krävt löneförbättringar. Jag vill inte uttala mig om huruvida de löner, som nu utgå till dessa grupper, äro för höga eller för låga eller om de rent av äro lagom höga. Oavsett hur det förhåller sig härmed förefaller det emellertid klart, att man inte nu kan vara med om att en sådan grupp, som ändå synes tillhöra dem som ligga relativt väl till, skulle få en ytterligare ökning av sina inkomster, medan stora grupper lågt avlönade genom sin medverkan i stabiliseringspolitiken skulle få lov att stå alldeles stilla. Man borde haft anledning att räkna med att akademikergruppen, som inte gärna kan vara okunnig om de svårigheter vi ha i ekonomiskt avseende, skulle lojalt ha fogat sig i medverkan i en inkomststabilisering och resonerat ungefär så här, att kunna lågt avlönade arbetargrupper och lågt avlönade tjänstemanna-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförfordning m. m.

grupper under en tid avstå från att kräva inkomstökning, så nog skola väl vi göra detsamma. Vi skola inte vara de som gå till storms mot denna inkomststabilisering.

När man nu tydligen inte resonerar på det sättet, må det ankomma på den motpart, som har att möta krav om inkomstförbättringar, att säga ifrån att man nu inte kan vara med om att biträda en förändring, eftersom detta komme att medföra att också andra grupper vilja vara med om att ha sin del av den kaka, som i nuvarande läge inte finns.

Det tycks emellertid, herr talman, inte bara vara akademikerna som äro angelägna att ventilerä gruppintressena. Vi ha också kunnat finna, att jordbrukarna nu tycka liksom under tidigare år att det borde finnas utrymme för justeringar av priserna på jordbrukets produkter. Eftersom denna fråga kommer upp till behandling i ett annat sammanhang i kammaren, skall jag nöja mig med att säga, att jag delar helt den mening, som statsrådet Sträng vid ett annat tillfälle har framfört i ett föredrag, att frågan om förändring av inkomsterna för jordbrukarna inte gärna kan brytas loss ur det stora sammanhanget utan därför borde skjutas upp till hösten.

Jag kan inte tänka mig annat än att en inkomstökning åt jordbrukarna eller åt någon annan samhällsgrupp, en inkomstökning, som när det gäller jordbruket tar sig formen av högre konsumentpriser eller ökade subventioner av statsmedel, för närvarande inte kan leda till annat från löntagargrupperna än krav på en inkomstförändring. De organisationer, som ha förhandlat med regeringen om lönerna för de statsanställda, ha också samstämmigt framfört denna mening under överläggningarna.

Så till sist, herr talman, skall jag bara säga några ord om det löneläge vi nu ha för de statsanställda. Sedan

löneregleringen genomfördes den 1 juli 1947, ha som vi alla väl känna till några förändringar i inkomsterna icke inträffat för denna grupp. Då vi under samma tid fått en förändring av prisnivån på ungefär 7 procent — den 1 juli 1947 hade vi talet 155, och vi ha nu talet 166 — betyder detta alltså, att reallönerna nu ligga $6\frac{1}{2}$ procent under de reallöner, som riksdagen ansåg borde utgå, när man sist fattade beslut om lönerna för de statsanställda. Det är sannolikt få grupper, för vilka utvecklingen varit likartad under de år som ha gått sedan dess.

Vill man i stället se på löneutvecklingen sådan den tett sig under en längre period, nämligen ifrån förkrigstiden, skola vi finna att det är stora grupper på de högre dyrorterna, för vilka inkomststegringen inte är mer än 58 procent men där man fått notera en prisökning på 54 procent. Det är alltså även vid en sådan jämförelse en i förhållande till flertalet andra grupper mycket ringa reallöneförbättring, som har inträtt. Jag skall inte trötta kammaren med att anföra ytterligare siffror på det läge som nu råder. Jag finner emellertid anledning att säga, att när man kommer i ett sådant ekonomiskt läge, att det över huvud taget är möjligt att genomföra inkomstförbättringar, böra de statsanställda vara en av de grupper, som först komma i fråga till att få det tillägg som de nu sedan förra året frivilligt ha avstått från. Intill dess man får ett sådant ekonomiskt läge, böra enligt min mening inte några andra grupper ges möjlighet att erhålla en förbättring av sina inkomster, som dels kan verka så att stabiliseringspolitiken inte kan fullföljas, dels också kan få den verkan att relationen mellan inkomsterna för olika grupper kommer att förskjutas till nackdel för de statsanställda.

Herr talman! Med hänsyn till det anförda och vad som tidigare förekommit i denna fråga har jag intet annat

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Här har alldeles nyss erinrats om den uppföring statstjänstemännen gått med på redan förra året, när de före alla andra grupper gingo in för strävandena till ekonomisk balans genom att avstå från ett författningsenligt tillägg på 3 procent. Klart är emellertid, att statstjänstemännens ställningstagande då skedde efter viss press. Från LO-håll sades, att det fanns lönekrav från kollektivavtalsanställda arbetare på de lägsta dyrorterna, vilka krav voro så starka, att man inte kunde räkna med att dessa arbetare stillatigande kunde se, att statstjänstemännen finge detta författningsenliga treprocentiga tillägg. Anledningen var att de på dessa orter placerade statstjänstemännen i lägre lönegrader, som voro närmast jämförbara med de kollektivavlönade, hade genom den vid halvårsskiftet 1947 ikraftträdande allmänna löneregleringen erhållit relativt stora löneförhöjningar, som inneburo en verklig standardförbättring jämfört med löneläget före kriget. De kollektivavlönade kände sig därför missgynnade, och man bedömde läget så, att den författningsenliga höjningen till 15 procent av det rörliga tillägget skulle så att säga råga måttet och sätta dessa grupper i rörelse i en lönekampanj.

Man skulle kunna göra den reflexionen, att man väl på LO-håll, där man många gånger har en hård disciplin på sina medlemmar, bort kunna övertyga dessa grupper om att den treprocentiga höjningen var verkligt avtalsenlig. Vidare hade man bort kunna upplysa om hur statstjänstemännen över lag under kriget haft ett absolut lönestopp, som betydde en kraftig reallönesänkning, som först kunnat i viss utsträckning hävas i och med löneregleringen 1947. Trögheten i de statliga lönereglering-

arna borde vara känd, likaså eftersläpningen. Någon verkligt effektiv upplysningsverksamhet från LO-håll i syfte att dämpa ner oron synes tyvärr icke ha bedrivits.

Troligt är väl, att de grupper statstjänstemän, som 1947 fingo reallöneförbättring i förhållande till 1939 års löner, teoretiskt sett lättare skulle kunna avstå från den treprocentiga höjningen, ehuru den för dessa i lägre lönegrader placerade är av stor betydelse. Men det samma kan icke tänkas om de tjänstemän, som befinna sig i mellan- och högre grader och som inte ens fått tillbaka sin reallön.

Nu har ju, som alla känna till som tagit del av propositionen, det sedan förra året tillkommit en viss garanti-regel, vars giltighetstid är avsedd att förlängas till hela detta år. Garantiregeln innebär, att om index överstiger 168 i 1935 års serie och pristalet därigenom uppgår till 124, skall låsningen av det rörliga tillägget vid 12 % upphöra och en höjning ske till 20 %. Det är givetvis många statstjänstemän, som ställt sig undrande till att staten som arbetsgivare verkligen vågar — när pristalet nu är 122 — acceptera en sådan garantiregel. Man har sagt sig, att det skulle kunna innebära en risk för att indexberäkningarna bleve mindre tillförlitliga, om index skulle börja svänga i närheten av denna övre gräns, vars uppnående på en gång skulle ge 20 % i stället för 12 % tillägg. Vore det icke bättre att ge tjänstemännen de avtalsenliga tre procenten mot det att garantiregeln upphävdes. Psykologiskt skulle det nog ha legat bra till för en dylik uppläggning av problemet. Man får i detta sammanhang komma ihåg, att en hel del prishöjningar på livsmedel ägde rum i höstas. De voro visserligen förutsedda vid uppgörelsen 1948, då man bestämde sig för låsningen vid 12 %, men trots detta verkade dessa prishöjningar på de statstjänstemän, som ej närmare satt sig in i de inveck-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

lade sammanhangen som en kalldusch, som ett tecken på att just de statsanställda återigen skulle bli den part, som mest skulle få lida för krisförhållandena. En omständighet, som man måste hålla i minnet, är att subventioner, som utgå för att pressa ned prisnivån på vissa varor, numera icke påverka index, som ej längre innefattar skatterna. Från statstjänstemannahåll ha också uttryckts farhågor för att indexläget kan bli konstlat genom subventioneringar. Finansministern har i propositionen på denna punkt gjort ett uttalande, som får anses tillfredsställande. Han säger: »Det vore stridande mot garantiregeln syfte om direkta prishöjningar ersattes med subventioner, som skapade ökade inkomster för någon viss samhällsgrupp.»

Det är ett axiom, att lönestopp för statstjänstemännens del betyder ett absolut lönestopp. Det statliga lönesystemet är ju synnerligen invecklat, och löneregleringarna komma med långa mellanrum, till skillnad från lönerörelserna på den allmänna arbetsmarknaden. I en tid då det på åtskilliga håll råder brist på arbetskraft blir avtalslönen för kroppsarbetare ofta en minimilön. Den löneglidning uppåt vid sidan om avtalen, som konstaterats på den privata arbetsmarknaden och som ännu 1948 uppgivits till cirka 1 % för första halvåret, har icke sin motsvarighet på det statliga området bland lönegradsplacerade tjänstemän. Det är därför oerhört angeläget för de statstjänstemän, som blivit placerade i lönegrad, att korrigeringar företagas i gällande personalstater, som betingas av redan inträffade eller framdeles inträdande förändringar i arbetsuppgifter i avseende på såväl deras art som omfattning och att sådana förslag genomföras, som avse att bereda enhetlighet i lönesättningarna utan att därför ha karaktär av generella löneförbättringar.

Från regeringshåll har tidigare vid upprepade tillfällen — jag tror även i

riksdagen — vitsordats, att man i förvaltningen hårt pressas av alltmer ökade arbetsuppgifter. Man har därvid icke syftat på krisförvaltningen, som är ett särskilt kapitel. Den som emellertid känner en smula till, vad denna press betyder i fråga om icke blott jäkt och ofta obetalt övertidsarbete utan även förskjutningar av arbetsuppgifterna på personal, vars lönesättning icke ursprungligen bestämts med hänsyn till de nya uppgifterna, inser att något motsvarande säkerligen icke skulle kunna ske på andra håll utan lönejusteringar eller genom ökad arbetsförtjänst på grund av förbättrad ackordsättning. Men i en lönestoppsperiod finns det knappast något som sporrar en statstjänsteman till bättre arbetsprestation utöver den vanliga ambitionen att söka göra sitt bästa.

Därför är det en smula beklämande när finansministern i propositionen säger, att prövningen av lönefrågor, som beröra enskilda tjänstemän, vilka t. ex. fått mer kvalificerat arbete, icke kan undgå att röna inverkan av den allmänna återhållsamhet, som i nu rådande ekonomiska läge måste prägla budgeten. Jag måste bekänna, att denna fraseologi tyvärr är alltför vanlig. Det är icke herr Wigforss, som lanserat den, utan den har förekommit hos alla finansministrar i alla regeringar. Det är det rådande läget vid olika tillfällen, som får skulden, och det egendomliga är, att på lönefronten för statsanställda kan man aldrig konstatera några deklarationer om ett gott ekonomiskt läge. I andra sammanhang finns det dock många sådana deklarationer att peka på. Herr Nilsson i Kristinehamn talade tidigare i debatten om skatterna i dag om de motioner som väckts om löneökningar för olika befattningshavare och grupper av befattningar. Frågan är om icke i alla fall större delen av dessa motioner mynnat ut i yrkanden om att löneställningen skulle regleras med hänsyn till de nya arbetsupp-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

gifter, som lagts till dessa befattningar och som alltså betyda att man kräver ut mera av innehavarna av befattningarna än tidigare. Det är icke rimligt att det skulle vara förbjudet att genomföra sådana justeringar. Däremot kan man vara förvånad över — åtminstone är jag det — att riksdagen vid sitt ställningstagande till några förslag från Kungl. Maj:ts sida — jag tänker då särskilt på de små provisoriska tilläggen för styresmännen vid fängvården och för assistenterna vid fängvårdsanstalterna liksom de små förbättringarna när det gäller tullvakternas befordringsmöjligheter — varit mera återhållsam än finansministern själv. I dessa ärenden har jag, trots att jag tillhör oppositionen, ansett mig böra följa Kungl. Maj:ts förslag. Det är möjligt att jag i framtiden icke så ofta får anledning att följa finansministern, men på dessa punkter har jag ansett mig kunna göra det.

Med detta, herr talman, ber jag, att — ehuru icke med lätt hjärta — få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Det var inte utan ett visst beklagande, som jag hörde herr Henriksson starta sin parlamentariska bana med att plädера för en linje, som betyder lönestopp inte bara för statstjänarna utan över huvud taget för arbetargrupperna i detta land. Jag tycker, att det vore mera på sin plats, att herr Henriksson inom de mäktiga organisationer bland statstjänarna, som han företräder, sökte verka för ett slopande av lönestoppet.

Jag skall inte här gå in på något utförligare resonemang om på vilka grunder detta lönestopp vilar. Vi ha gjort det vid så många tidigare tillfällen, att det torde vara överflödigt att mera argumentera i detta avseende, men så mycket borde väl i alla fall vara klart för var och en, som inte är alldeles bergtagen av den borgerliga national-

ekonomen, att man här har att göra med en ekonomisk politik, som inte kan lända någon annan till gagn än kapitalägarna. Det är alldeles uppenbart, att denna politik förr eller senare måste haverera. Den kan inte fortsätta, och jag tycker, att det som är mest beklagansvärt är, att den får stöd av ledare för statstjänarnas och andra arbetarorganisationer.

Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid den ekonomiska politiken över huvud taget utan bara syssla litet med problemet speciellt för statstjänarnas vidkommande. Fastläsandet av statstjänarnas rörliga tillägg har bestått i snart två år. Nu föreslås att fastläsningen skall fortsätta även under innevarande år. Lika litet nu som tidigare kunna vi finna, att det existerar några sakliga skäl för denna jag måste säga inkorrekt behandling av statstjänarna, och det är därför som vi även i år ha motionerat i saken och påyrkat en ändring. Denna attack mot statstjänarnas levnadsstandard bär osmaklighetens prägel. Om rent spel kan man inte tala i detta sammanhang. Visserligen kan regeringen ge ett sken av förhandlingsmässighet åt vad som åtgjorts i saken, men skenet kan knappast lura någon omdömesgill människa. Uppgörelserna ha ju som bekant träffats utan att den stora massan av medlemmar i statstjänarnas organisationer haft sitt ord med i laget, och dessutom har motiveringen för åtgärder att fastläsa dyrtidstillägget varit så pass skiftande, att man nog kan tala om dubbel bokföring från regeringens sida.

År 1947 var den enda motiveringen, att fastläsandet var nödvändigt med hänsyn till att man uppmärksammat vissa ojämnheter i indexregelns verkningar. Vid det tillfället nämndes inte ett ord om att det gällde införandet av ett mera långvarigt lönestopp. Det uppgavs endast, att det rörde sig om ett tillfälligt uppskov med ikraftträdande av regeln om rörligt tillägg betingat av

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

svårigheterna med indexberäkningen, och det verkade ju mycket oskuldssfullt. Men när statsmakterna väl läst fast dyrtidstillägget och försäkrat sig om medverkan från de ledande i statstjänarnas organisationer, ansåg man lämpligt att låta masken falla. Förlängningen av tillståndet ansågs nu vara — jag citerar — »ett nödvändigt led i stabiliseringspolitiken». Vi avslöjade från början den verkliga avsikten och betecknade saken som inledningen till ett allmänt lönestopp. Vi förklarade den 10 juni 1947 i en motion, att förslaget att fastläsa dyrtidstillägget för statstjänarna inte var något annat än ett led i strävandena att införa nytt lönestopp. Detta visade sig vara riktigt.

Statstjänarna skulle som vanligt få tjänstgöra, som det så vackert heter, som »ett föredömligt exempel» för andra löntagare. Det blev lättare att pressa de senare till underkastelse, om staten kunde påvisa, att den betvingat sina egna anställda. Det var mönsterarbetsgivarens högt uppskattade bidrag till stabiliseringen av den kapitalistiska ekonomin. Att mönsterarbetsgivaren gjorde sig skyldig till avtalsbrott tycktes inte besvara något nämnvärt. Det sökte man dölja genom att pressa fram ett nytt avtal. Men det bör erinras om att vid den första uppgörelsen om fastläsningen av dyrtidstilläggen var det en organisation, nämligen Statstjänstemännens riksförbund, som motsatte sig förslaget och fasthöll vid vad som tidigare avtalats. Då ett förbund på detta sätt gjorde motstånd och då säkerligen flertalet av de statsanställda inte heller voro överens, kan det knappast betecknas med ett annat ord än avtalsbrott, att statsmakterna satte det först träffade avtalet ur kraft.

Låt mig ta ytterligare exempel för att visa, hur spelet i denna sak har gått till. I 1947 års proposition om fastläsning av det rörliga tillägget framfördes den uppfattningen, att om tillägget fortsatte att vara rörligt skulle detta med-

föra en sänkning av dyrtidstillägget under år 1948 med 3 eller 6 procent. Man skulle därigenom komma till ett lägre procenttal än 12. Detta inträffade som bekant inte. Tvärtom befann sig pristalet under hela år 1948 vid 15 %, medan statstjänarna fingo nöja sig med 12 %. Vi förklarade redan då, att någon sänkning inte kunde förutses, då ju prisrörelsen uppåt redan var i gång, utan att man tvärtom måste räkna med att en höjning av prisnivån måste ske, och att därför uppgiften att pristalet kunde beräknas bli sänkt med 3 eller 6 % bara var ett lockbete för att förmå statstjänarna att finna sig i förslaget om fastläsande av dyrtidstillägget vid 12 procent. Detta är — jag upprepar det — inte rent spel och rimmar dåligt med talet om att staten som mönsterarbetsgivare bör vara ett föredöme i fråga om korrekthet vid behandlingen av sina anställda.

I en motion ingiven till årets riksdag ha vi i första hand yrkat att den i löneplansförordningen intagna regeln för automatiskt verkande dyrtidstillägg sättes i kraft. Vi anse nämligen, att statstjänarna länge nog varit utsatta för lönestoppets välsignelser. Jag vill i detta sammanhang betona, att statstjänarna längre än övriga löntagare haft lönestopp. Det var först fr. o. m. i år som landets övriga löntagare påtvingades lönestopp. Statstjänarna fingo sitt lönestopp ett och ett halvt år tidigare, ja, de fingo inte bara lönestopp utan faktiskt en direkt lönereducering, därigenom att fastläsandet skedde vid en tidpunkt, då statstjänarna voro berättigade till 15 procents tillägg. Läger man härtill — och det har inte tillräckligt uppmärksammat — att statstjänarna genom reglerna för det rörliga tilläggets beräkning endast få tre fjärdedels kompensation för dyrtiden, framgår det klart, att underkompensationen för statstjänarna är betydande. Alla skäl tala därför enligt min mening för att denna uppenbara orättvisa mot stats-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

tjänarna bringas ur världen. Ingen kan med skäl ha något att erinra däremot. Om statstjänarna fått gå i spetsen vid införandet av lönestoppet, är det också på sin plats, att de få gå i spetsen, då det gäller avveckling av lönestoppet.

I vår motion ha vi emellertid för säkerhets skull ställt upp ett alternativt yrkande, nämligen att om riksdagen inte vill bifalla vårt första förslag, att regeln om rörligt tillägg sättes i kraft, dyrtidstillägget fastställs till 15 procent. Detta yrkande innebär självfallet inte, att vi ge avkall på vår uppfattning, att lönestoppet inte har något sakligt berättigande. Det innebär endast, att vi vilja göra ett försök att åtminstone åvägabringa den rättvisan åt statstjänarna, att de få det dyrtidstillägg, som de strängt taget voro berättigade till, då man första gången låste tillägget.

Herr talman! Som jag tidigare sagt, är det snart två år sedan det rörliga tillägget fastlöstes. Sedan dess har index, såsom herr Henriksson här framhållit, stigit med 11 enheter. Statstjänarna ha således inte fått någon som helst kompensation för den prisstegring, som ägt rum under tiden, medan andra samhällsgrupper i åtskilliga fall i icke obetydlig utsträckning lyckats skaffa sig sådan kompensation. Det enda statstjänarna fått sedan dess är en proposition om höjning av begravningshjälpen, vilken nu ligger på riksdagens bord. Det är i och för sig bra, men det verkar ganska makabert, att finansministern finner det mera angeläget att kompensera statstjänaren efter döden för det försämrade penningvärdet än att göra det medan han ännu är i livet.

Då jag anser, att det första yrkandet i vår motion tyvärr har ringa utsikt att vinna gehör, vill jag inskränka mig till att endast yrka bifall till alternativ 2 i vår motion nr 302 i denna kammare, vilket lyder: att riksdagen måtte besluta, att höjning av de belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna,

tills vidare under år 1949 skall ske med 15 procent.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skulle tro, att de flesta i denna kammare äro av den uppfattningen, att statstjänargrupperna äro de, som sist borde klaga på löneläget. Vi ha ju sett hur kraftig höjning av sina löner dessa grupper fått under de senaste åren, och jag trodde knappast, att vi i år skulle behöva diskutera stabiliseringslinjen i detta sammanhang. Den diskuterade vi i fjol, och jag betonade mycket klart i den debatten, att den omläggning beträffande indexberäkningen, som då beslöts, innebar ingen nackdel för statstjänarna utan en given fördel. Visserligen ha intervallen eller rättare sagt antalet tal för indexberäkningen höjts från förutvarande fyra till åtta. Förut hade statstjänstemännen emellertid bara täckning för tre fjärdedelar av levnadskostnadernas ökning, men genom de nya grunderna äro de garanterade full täckning, när man kommer upp till den linje, där index skall verka. Det är alltså en betydande förmån utöver vad som tidigare gällde.

Trots att herr Senander klagade mycket på lönerna, kom han ändå in på en sak, som tydligt visar, hur förmånligt statstjänstemännen ha det ställt, nämligen begravningshjälpen. Detta visar att staten vårdar sig om sina tjänstemän inte endast under deras levnad utan t. o. m. efter döden. Största delen av svenska folket får däremot ingen begravningshjälp, utan när en person dör, få de stackars stärbhusen själva bekosta begravningen bäst de kunna. Det visar ju tydligt, hur bra statstjänarna ha det. Jag beundrar de riksdagsmän här i kammaren, som äro statstjänstemän, för att de alltid med synnerligt nit bevaka statstjänstemännens intressen. Det är naturligtvis tack vare detta, som dessa tjänstemän ha fått det så bra som de ha det.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Med anledning av att herr Henriks-son betonade, att man skall försöka slå vakt om stabiliseringslinjen, vill jag säga, att det går mycket bra för dem, som kommit i ett så förmånligt läge som statstjänstemännen, att framhålla detta. Det betonades i propositionen nr 286 vid fjolårets riksdag, att för flertalet hade inkomsterna under de två senaste åren ökats med 25 procent, men beträffande jordbrukarna påpekades, att de inte fått denna höjning, och läser man statsverkspropositionen i år och ser på inkomstläget för skilda folkgrupper, finner man, att jordbrukarklassen fått minst av alla, under fjolåret t. o. m. en minskning med två procent mot förut. Det är därför inte att undra på att man från jordbrukarhåll kommer med krav på en viss höjning av inkomsterna, så att de bli litet mera jämställda med andra grupper. Dessutom skola vi komma ihåg, att för alla näringar i vårt land gäller den regeln, att ökade kostnader få tas ut i form av högre priser. Detta gäller för industrien, och det borde gälla även för jordbruket. Genom lagstiftning angående arbetstiden, höjda löner och höjning av priserna på maskiner m. m. ha jordbrukarnas omkostnader ökats, vilket måste täckas genom bättre priser på jordbruksprodukterna. Det är därför helt naturligt, att man ställer krav på förbättring av jordbrukarnas läge. Jag menar att detta inte behöver hindra, att man håller stabiliseringslinjen, ty vi vilja inte ligga över andra grupper utan endast få täckning för ökade omkostnader. Dessa synpunkter böra beaktas vid de nu pågående förhandlingarna, om inte jordbruket skall bli ännu sämre ställt än tidigare.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att säga i denna sak, men jag nöjer mig med detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Herr Rubbestad säger, att statstjänar-

gruppen är den grupp, som sist skulle ha anledning att klaga, och att det finns andra samhällsgrupper, som ha det betydligt sämre ställt än statstjänarna. Jag vill icke bestrida, att det kan finnas sådana grupper, men jag tror icke att man nu längre skall räkna den grupp herr Rubbestad företräder till de sämst ställda.

Vad utvecklingen i lönehänseende beträffar, så får man väl icke bara jämföra med vad som kan ha skett under ett år, utan man måste se på utvecklingen under en något längre period. Gör man det och undersöker, hur det varit sedan förkrigstiden, kommer man i detta fall till de siffror jag nämnde, nämligen att lönestegringen icke varit större än 58 %, medan prisstegringen varit 54 %. Det är alltså en mycket knapp reallönestegring för dessa grupper, framför allt på de högsta dyrorterna. Ser man på inkomststegringen vid jordbruket, finner man alldeles säkert, att siffrorna där äro betydligt högre.

Jag har här en liten skrift, som Landsorganisationen givit ut och som heter »Det ekonomiska läget», av vilken man kan läsa sig till att inkomststegringen för lantarbetarna sedan förkrigstiden ligger vid 150 %. Med kännedom om sambandet mellan inkomsterna för de självägande jordbrukarna och för lantarbetarna kan herr Rubbestad icke gärna göra gällande, att denna grupp fått en sämre inkomstökning än den som kommit statstjänarna till del. Jag kan också i detta sammanhang erinra om att vi ha personer inom denna grupp som i Stockholm äro hänvisade att leva på en inkomst av 466 kronor i månaden. Herr Rubbestad vill väl icke göra gällande, att detta är en hög inkomst?

Jag vill vidare säga, att jag icke här framfört något förslag om att det nu bör inträda en inkomstökning för statstjänarna. Jag är medveten om att en sådan icke är möjlig i det läge vi nu befinna oss, eftersom den skulle vara

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

oförenlig med inkomststabiliseringen. Våra organisationer ha resonerat på samma sätt vid de överläggningar som förts. Men vi måste väl ha rätt att säga, att om en inkomstökning icke genomföres, skola heller icke några prisstegringar inträda under den tid statstjänarna avstå från den löneförbättring som de äro berättigade att erhålla enligt tidigare fattade beslut — det må vara prisstegringar för jordbrukets produkter eller på andra håll. Skall det vara någon mening med stabiliseringspolitiken och de uttalanden som i tidigare sammanhang gjorts från olika håll, måste man från olika gruppers sida stå för vad man sagt. Vi stå för vad vi sagt på det sättet, att vi icke kräva inkomstökningar, men vi kunna heller icke tolerera några pris- eller inkomststegringar för andra samhällsgrupper.

Herr Rubbestad erinrade om den omläggning som gjorts så till vida, att vid ett visst läge full compensation skulle erhållas för en del prisstegringar. Detta är riktigt. Men vi utgå alla ifrån att man icke skall nå upp till detta tal, eftersom vi väl alla förmoda, att det i så fall vore slut med stabiliseringspolitiken, sådan den förts hittills. Då komme det att bli en betydande inkomststegring för vissa grupper, vilken komme att sprida sig till andra.

Herr Senander gjorde en ingående historik över utvecklingen i fråga om det rörliga tillägget för statstjänstemännens del. Jag skall icke gå in på den saken. Den har diskuterats tidigare i riksdagen och ute i de fackliga organisationerna. Jag vill bara säga, att denna fråga av de fackliga organisationerna icke handlagts på annat sätt än stats tjänarnas tidigare lönefrågor. Herr Senander sade, att de uppfattningar, som företrädades av organisationsledningarna, och de beslut man fattade icke delades av omdömesgilla människor ute bland statsjänarna. Min uppfattning är en helt annan, nämligen att den stora kategorien omdömesgilla statstjänare

helt anslutit sig därtill. Man har alldeles riktigt antagit, att om man skulle gå den andra vägen med lönestegringar och prisstegringar som följd, skulle läget komma att bli sämre. Jag vill tillägga, att vi inom organisationsledningarna icke äro av den uppfattningen — med hänsyn till herr Senanders uttalanden inom de fackliga organisationerna och i riksdagen — att han just tillhör de omdömesgilla personerna.

Jag vill också säga — och därmed skall jag sluta, herr talman, — med anledning av herr Senanders tal om att de fackliga organisationerna skulle taga som sin främsta uppgift icke att försvara en inkomststabilisering utan att sträva efter att få slut på lönestoppet, att detta skola vi göra när vi komma i det läget, att sådana åtgärder skulle vara till gagn för de fackliga organisationernas medlemmar. Men intill dess vi komma därhän, förbehålla vi oss rätten att ansluta oss till den linje som vi och majoriteten anse vara den riktiga, nämligen en stabiliseringspolitik enligt de riktlinjer som hittills följts av regeringen.

Herr SENANDER: Herr talman! Herr Rubbestad resonerar precis som om man allttjämt kunde leva på 5 kronor om dagen. Jag vet ingen mer än herr Rubbestad själv, som påstår att han kan existera på detta belopp.

Herr Rubbestad säger, att statstjänarna äro mer än väl kompenserade i jämförelse med andra grupper i samhället. Detta påstående är fullkomligt oriktigt. Statstjänarna tillhöra faktiskt, just på grund av att det varit så lång tid mellan löneregleringarna för dem, de grupper i samhället, som äro missgynnade i lönehänseende. Jag kan berätta, att jag ända till den 1 juli 1947 efter att ha varit i tjänst hos staten i 36 år icke kvitterade ut mer än allt som allt 453 kronor i månaden. På detta belopp hade jag också skyldighet att hålla mig med reglementsenlig uniform. Vid den tid-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

punkten ansåg man 500 kronor i månaden vara ett minimum att kunna existera på — åtminstone på de dyrare orterna. De höjningar, som sedermera vidtogos, voro ganska betydande och vunno också allmänt erkännande bland statstjänarna. Det höjdes icke en röst av missnöje när man genomförde den senaste löneregleringen. Men när man sedan åsidosätter ett avtal, som träffats mellan statstjänstemännen och staten om ett rörligt tillägg, som skulle ge statstjänarna kompensation för prisstegringar, och t. o. m. startar från en utgångspunkt av 12 %, medan statstjänarna i verkligheten enligt fastställd regel skulle haft 15 %, är det anledning att klaga. Hur skulle herr Rubbestad fatta det, om staten åsidosatte de uppgörelser, som den träffar av och till med jordbrukarna, och handlade ungefär som den ville eller pressade böndernas ledare att gå med på uppgörelser, som satte tidigare och bättre uppgörelser ur kraft? Jag tror att detta skulle utlösa ett ramaskri bland bönderna.

Beträffande begravningshjälpen vill jag säga att den höjning som nu skett visserligen är tacknämlig i och för sig men jag tillhör dem bland statstjänarna som anse, att begravningshjälpen mycket väl kunde försvinna om man i stället betalade statstjänarna så mycket, att deras efterlevande kunde sörja för en hygglig begravning utan särskild hjälp av staten.

Herr Henriksson sade, att allt varit i sin ordning inom organisationerna när det gällde dessa uppgörelser. Men om det skall träffas en uppgörelse med statsmakterna, som innebär att en tidigare bättre uppgörelse sättes ur kraft, borde man väl i demokratiens, ja, i anständighetens namn ha låtit medlemmarna själva få ett ord med i laget. Det har man icke gjort, och detta anse vi vara en av de största försynelserna i denna sak. Jag är övertygad om att därest en allmän omröstning eller en bredare organisationsmässig behand-

ling skett, hade det blivit ett utslag som gått ledningarna emot.

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av vad herr Rubbestad sade om att statstjänarna skulle intaga en särskilt gynnad ställning. När 1945 års lönekommitté hade att reglera lönerna förelåg det direktivet, att lönerna skulle fastställas med utgångspunkt från 1939 års levnadskostnader. Detta kunde man genomföra för de lägre befattningshavarna men icke för de högre. Därför ha statstjänstemännen, så vitt jag förstår, icke fått de förbättrade villkor som herr Rubbestad talar om. Så fanns det ju också ett komplement till dessa löneavtal, som innebar att statstjänarna skulle ha tillägg enligt index för det fall att levnadskostnaderna ökades. När nu statstjänstemännen avstå en viss del av detta med hänsyn till den allmänna stabiliseringspolitiken tycker jag att man skall hålla dem räkning därför.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Gentemot herr Birke vill jag säga, att det ju ändå är på det viset, att levnadskostnaderna böra vara ungefär desamma för den som har en lön på 20 000 kronor som för den som har, låt mig säga 5 000 kronor. Jag tycker det skulle vara en väldig orättvisa om den som har 20 000 kronor skulle få procentuellt lika mycket i löneförhöjning för ökade levnadskostnader som den som har 5 000 kronor. Därför tycker jag att det inte alls är på sin plats att de som ha högre löner skola ha lika mycket i procentuell löneökning, utan de som ha lägre löner måste med hänsyn till levnadskostnaderna ha litet mera. Jag tror nog att herr Birke bör fundera en liten smula på om han verkligen vill vara med om att de som ha den största lönen skola ha procentuellt lika mycket som de som ha den lägsta lönen.

Sedan vill jag till herr Henriksson,

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

som gör procentuella jämförelser med jordbruket, säga, att det är ett tacknämligt geschäft för den som vill syssla med jämförelser mellan olika folkgruppers löner att göra dessa jämförelser procentuellt. Om en lantarbetare, som har 1 800 kronor i lön, får 100 procents löneförhöjning, betyder det ju inte lika mycket i pengar som om den som har 5 000 kronor får 50 procents förhöjning. Den senare får med denna ökning på 50 procent en löneförhöjning av 2 500 kronor, medan lantarbetaren med 100 procents löneökning endast får 1 800 kronor. Jag tycker det vore skäl för de herrar, som komma med dessa jämförelser, att i stället för procenttalet titta på antalet kronor och ören, som kommer vederbörande till del i de olika grupperna. Då skola ni komma till annat resultat. Då skall det visa sig att löneklyftan vidgats i stället för minskats jämfört med vad som gällt tidigare.

Sedan vill jag säga till herr Senander, att vi ändå här i landet ha en synnerligen ingående inkomststatistik för olika folkgrupper, och vill herr Senander titta på den, skall han konstatera, att det finns ingen grupp som har det så bra ställt genomsnittligt som stats-tjänstemännen.

Vidare frågade herr Senander mig, om det går att leva på fem kronor om dagen. Ja, det är ju nu åtminstone fyra—fem år sedan jag sade att det bör kunna gå för en person att klara sig på fem kronor om dagen. Men trots detta åtar jag mig, om herr Senander är lärokärlig, att försöka lära honom att göra det, åtminstone en dag.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Herr Rubbestad säger, att man när man gör jämförelser inte skall räkna i procent utan i kronor och ören och att man då skall komma till ett annat resultat. Ja, det må vara att man då kommer att finna, att utgångsläget för jord-

brukets folk var ännu sämre än för de statsanställda 1939. Men vi skola också komma ihåg, att det om man räknar i procent finns en betydande marginal mellan den ökning, som kommit jordbrukets folk till del, och den ökning, som kommit statstjänarna till del, vilket framgått av vad jag tidigare sagt. Jag vill alltså understryka att vi nu äro i det läget, att vi så länge stabiliseringspolitiken skall föras få konservera vad som nu är. När det läget inte längre är för handen böra statstjänarna få en förbättring.

Sedan har herr Senander anført att man ifrån organisationernas sida har handlagt denna fråga på ett odemokratiskt sätt. Det är ganska betecknande för herr Senanders mentalitet, att han här i kammaren står upp och angriper andra för att handla odemokratiskt — det är väl inte första gången han gjort det — samtidigt som han i princip avsluter sig till en lära, som har bra litet med demokrati att skaffa. Nu är det emellertid så med denna speciella fråga, att man inte ifrån organisationernas sida har handlagt den andra överenskommelsen på annat sätt än den första. Det är samma folk, som godkänt överenskommelsen med 1945 års lönekommitté och som sedan godkänt den överenskommelse om det rörliga tillägget, som har träffats efter överläggningar med finansministern. Herr Senander bör i den mån han har varit verksam i de fackliga organisationerna vara medveten om att det, så länge man har den nuvarande formen med riksdagen som den i sista hand avgörande instansen i lönefrågorna, icke är möjligt att tillämpa samma praxis som ute på arbetsmarknaden, där man kan sluta kollektivavtal, nämligen att skicka ut frågorna till allmän omröstning.

Herr SENANDER: Herr talman! Om herr Henriksson hade varit med i riksdagen tidigare, så skulle han vetat, att

Interpellation ang. landsvägstransporter med jordbrukstraktorer m. m.

den klyscha han slungat ut mot mig, nämligen att jag bekänner mig till en ideologi som inte är demokratisk, är så utsliten, att det verkar tjafsigt att upprepa den.

Jag har här framhållit att just det förhållandet, att man ändrar på en uppgörelse som en gång är träffad, borde ha föranlett statstjänarnas ledare att ställa frågan under en mera djupgående prövning inom organisationerna. Det är sant att den första uppgörelsen träffades under liknande förhållanden, men det var en uppgörelse som helt accepterades av statstjänarna, vilket däremot inte var fallet och inte heller kunde beräknas bli fallet med den senare uppgörelsen.

Sedan vill jag säga till herr Rubbestad, att jag betackar mig för att gå i hans skola. Den betraktar jag nämligen som en skola för svältkonstnärer, och det har jag ingen anledning att utbilda mig till.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Senander under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta överläggningen rörande övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 16.**Interpellation ang. landsvägstransporter med jordbrukstraktorer m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Mysinge, som yttrade: Herr talman! En av de viktigaste förutsättningarna för jordbrukets rationalisering är motoriseringen av drag-

kraften. Användningen av traktorer av olika slag har ökats starkt under de båda senaste årtiondena, och man beräknar att för närvarande i runt tal 40 000 jordbrukstraktorer finnas. Traktorerna utnyttjas för en mängd körslor, där förr hästar användes, såsom frakter av spannmål, handelsgödsel, grus, ved och flyttlass. Denna användning av traktorerna ligger helt i linje med strävandena att rationalisera driften inom jordbruket.

Emellertid ha vissa problem uppstått i samband med traktorernas användning vid körningar på landsväg. Det synes sålunda råda en avsevärd förbistring när det gäller att bestämma vilka förordningar som skola tillämpas på sådana körslor. Praxis har därför kommit att bli högst skiftande inom olika delar av landet. Vederbörande myndigheter synas vara eniga i att jordbrukarna ha rätt att med egna traktorer jämte släpvagn få transportera egna vid gården framställda produkter, exempelvis spannmål till lagerhus, och i retur hämta vissa av jordbrukets förnödenheter, t. ex. handelsgödsel. Där emot tycks tveksamhet råda om huruvida jordbrukare enligt gällande förordningar få i retur forsla eller hämta andra förnödenheter såsom grus för eget behov. Vidare synes på vissa håll lagligheten beträffande körningar med flyttlass för egna anställda ifrågasättas. Därutöver förefaller det förhålla sig så, att skillnad göres mellan vanliga traktorer och s. k. epatraktorer, såtillvida att större restriktivitet iakttages med avseende på epatraktorerna. Det är därför knappast förvånande att jordbrukarna känna en viss irritation över den ordning eller rättare brist på ordning, som åtminstone för lekmannen präglar här berörda område.

De bestämmelser som reglera landsvägstrafiken återfinnas i vägtrafikstadgan och motorfordonsförordningen. Därjämte torde förordningen om yrkesmässig biltrafik vara tillämplig be-

Interpellation ang. den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten.

träffande körning med traktor. Slutligen synes också i något fall ingripande gentemot användning av traktor i vägtrafik motiveras med hänvisning till kungörelsen om ransonering av bilgummi och med anledning därav av industrikommissionen utfärdade föreskrifter. Det torde knappast kunna förhindras att den praktiska tillämpningen i de enskilda fallen blir beroende på vilken av nämnda förordningar som åberopas. Ett förtydligande av gällande bestämmelser med avseende på körningar med traktor synes vara i hög grad påkallat. I bl. a. detta syfte tillsattes 1944 års trafikförfattningssakkunniga, men deras 1948 avgivna betänkande har ännu icke föranlett någon åtgärd från regeringens sida.

När det gäller att bedöma frågan om transporter med traktor på landsväg är det utomordentligt viktigt att komma ihåg, att dessa transporter ersätta tidigare körningar med häst och vagn. Om en jordbrukare vill köra ett lass ved eller grus med häst och vagn till sig själv eller till annan, synes ingen ifrågasätta lagligheten. Det kan knappast med fog hävdas att körningen blir till den grad annorlunda beskaffad, när han byter ut hästen mot traktorn, att transporten icke får utföras. Den tolkning av hithörande bestämmelser, som synes tillämpas på vissa håll, står icke i samklang med utvecklingen inom jordbruket. Enligt min mening bör lagstiftningen på detta område befrämja rationaliseringssträvandena och icke hämma dem såsom nu sker. En komplettering av gällande förordningar synes mig vara nödvändig i detta avseende.

Därutöver bör enligt min uppfattning en uppmjukning i förordningen om yrkesmässig biltrafik företagas, så att jordbrukare med traktor och vagn få utföra körslor t. ex. av ved och grus även för annans räkning. Någon rimlig anledning, utom snäva skråsynpunkter, kan inte anföras för de hin-

der, som nu synas föreligga i fråga om dylika körningar, vilka ju utan vidare få utföras med häst och vagn. En sådan uppmjukning synes kunna förenas med den uppfattning kommunikationsministern gav uttryck åt i ett svar på en interpellation av mig vid föregående års riksdag, då han förklarade att han visserligen inte kunde tillstyrka 1944 års trafikutrednings förslag men dock vore beredd att medverka till lättnader i gällande trafikreglering.

Med stöd av det anförda får jag an hålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

Har statsrådet observerat den växande praxis som gällande trafikförordningar ge upphov till med avseende på landsvägstransporter med jordbruks-traktorer och s. k. epatraktorer?

Om så är fallet, är statsrådet beredd att medverka till att en tydligare och enhetligare lagstiftning på detta område kommer till stånd?

Är statsrådet villig att med hänsyn till jordbrukets speciella förhållanden medverka till sådan lättnad i förordningen om yrkesmässig biltrafik, att jordbrukare medgivas rätt att utföra körslor med traktor och vagn även för annans räkning?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.**Interpellation ang. den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten.**

Herr WEDÉN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Av uppgifter i pressen har framgått, att en tvist uppstått mellan några delägare i en bostadsrättsförening i Stockholm och HSB såsom byggherre av den ifrågavarande fastigheten. Bostadsrättsinnehavarna hävda, att HSB av bostadsrättsföreningen uttagit en högre likvid för fastigheten än vad enligt gällande be-

Interpellation ang. den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten.

stämmelser och bostadsstyrelsens beslut varit berättigat. Härtill har från ledande HSB-håll svarats, att anskaffningskostnaden för fastigheten godkänts av Stockholms stads fastighetskontor, ehuru bostadsstyrelsen vid belåningen åsatt ett lägre värde. Motsättningar av liknande slag torde ha förekommit i flera fall utan att detta väckt någon särskild uppmärksamhet eller det varit möjligt för en utomstående att bedöma de föreliggande förhållandena.

Den kooperativa formen för bostadsbyggande är säkerligen till gagn för bostadsförsörjningen och av värde som regulator på hyresmarknaden. Den åtnjuter också i fråga om gällande bestämmelser för lånevillkor en viss gynnad position. Det är då också viktigt att det icke kan ifrågasättas, att inom densamma verk samma företag motsvara detta förtroende.

Utan något ställningstagande till det nu aktuella fallet vill jag framhålla, att i sammanhang därmed påpekats, att bostadsrättsföreningar interimistiskt bildas av funktionärer hos det företag, som uppför fastigheterna i fråga, och att avtal om övertagande och likvid för husen träffas av byggherren och den av honom bildade interimsstyrelsen. Det har ansetts, att de slutliga bostadsrättsinnehavarna under sådana förhållanden icke ha stora möjligheter att bevaka sina intressen och att kontrollen över kostnaderna för fastighetens uppförande kan bli bristfällig.

Häremot har invänts, att HSB icke av vederbörande bostadsrättsförening uttagit mera än den faktiska produktionskostnaden. Även i fråga om beräkningen av de verkliga bostadskostnaderna för varje enskild bostadsinnehavare ha avsevärt skiljaktiga meningar framförts.

Bostadsstyrelsen kommer givetvis att företaga undersökning med anledning av till densamma inkommen anmälan. Då emellertid det nu aktuella fallet icke torde sakna motsvarigheter och har stor principiell betydelse, borde även en mera omfattande, allsidig utredning komma till stånd i syfte att få tillämpad praxis i de former av bostadsbyggande, som av HSB användas, vederhäftigt, opartiskt och klart belysta. En sådan utredning kan endast vara ägnad att säkra en sund utveckling av den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten.

Med stöd av det sagda får jag därför anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande interpellation:

Är herr statsrådet villig att medverka till en allsidig utredning av de förhållanden inom bostadsbyggnadsverksamheten, som stå i samband med av mig här påtalade omständigheter, i syfte att få dessa fullständigt belysta?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.15 em.

In fide

Gunnar Britth.

Onsdagen den 6 april.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för en effektiviserad sysselsättnings- och arbetsterapi; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridandet av vissa förlikningskostnader.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner angående inrättande av vissa slag av investeringsfonder;

nr 17, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för beskattning av det engångsbelopp, som reservofficer

eller reservunderofficer kan erhålla i stället för årlig pension;

nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna angående skyldighet att erlagga fastighetsskatt; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från tull för vissa från Finland införda kreatur; samt

bankoutschottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckt motion angående rätt för ämneslärarinnan Sigrid Heffermehl, född Hjorth, att uppbära pension från lärarinnornas pensionsanstalt utan hinder av att hon icke längre är svensk medborgare;

nr 19, angående användande av riksbankens vinst för år 1948 m. m.; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om anvisande av medel till en hyllningsgård från riksdagen till det färöiska lagtinget.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden, utlåtanden och memorial hemställt.

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna A och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

nr 5, i anledning av väckt motion om slopande av sockerransoneringen för de enskilda hushållen; och

nr 6, i anledning av väckt motion om utredning rörande reglerna för enskild vägs överförande till allmänt underhåll; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkt 116, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1949/50 beräkna ett förslagsanslag av 270 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 37, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 11 februari 1949, föreslagit, att förenämnda förslagsanslag skulle för nästa budgetår anvisas med det i propositionen nr 1 beräknade beloppet.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård m. fl.* (I: 237) och den

andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Rosshol m. fl.* (II: 305), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels fastställa högsta beskattningsbara inkomst för rätt till statsbidrag till 1 000 kronor enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för ensamstående och för familjer utan barn under 16 år samt att nämnda summa ökades med 500 kronor för varje barn för familjer med barn under 16 år, dels ock anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1949/50,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hansson i Skediga m. fl.* väckt motion (II: 303), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att behovsprövningen för erhållande av statsbidrag till lindrande av sjukvårdskostnaderna skulle slopas.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 237 och II: 305, i vad de avsåge högsta beskattningsbara inkomst för rätt till statsbidrag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionen II: 303 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 305, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 270 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Gränebo, Heiding, Sundelin* och *Pettersson i Dahl*, vilka ansett, att utskottets hemställan under punkterna I. och III. bort hava följande lydelse:

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

»I. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 237 och II: 305, i vad de avse högsta beskattningsbara inkomst för rätt till statsbidrag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader, fastställa nämnda inkomst till 1 000 kronor enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för ensamstående och för familjer utan barn under 16 år, vilket belopp skall ökas med 500 kronor för varje barn för familjer med barn under 16 år;

III. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 305, i vad de avse medelsanvisningen, till Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.»

2) av herr *Rubbestad*, som ansett, att utskottet bort under punkterna II. och III. hemställa,

»II. att riksdagen må med bifall till motionen II: 303 besluta, att behovsprövningen i fråga om statsbidrag till lindring i patienters å landsbygden sjukvårdskostnader skall upphöra;

III. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 237 och II: 305, i vad de avse medelsanvisningen, till Lindring i patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! I fråga om de sociala åtgärderna har det alltid varit så att landsbygden kommit i efterhand. Detta tror jag man kan säga gäller i särskilt hög grad sjukvårdskostnaderna. De sjuka på landsbygden ha ju betydligt längre till läkare än befolkningen i städer och tätorter.

Detta har medfört stora kostnader och besvärligheter i övrigt för landsbygdens befolkning. På sista tiden har man visserligen försökt utjämna dessa missförhållanden, men i de avseenden, som vi nu gå att behandla i detta utskottsutlåtande, har ingenting åtgjorts under de senaste åren.

Den förordning i detta ämne, som nu gäller, har varit i tillämpning sedan 1939. Denna förordning bygger på en högsta beskattningsbar inkomst på 400 kronor som villkor för statsbidrag. Faktum är emellertid den stora försämring i penningvärdet, som skett sedan 1939. Detta illustreras bäst av att konsumtionsprisindex för 1948 var uppe i 152 enheter mot 100 för 1939.

I Kungl. Maj:ts och utskottets förslag har man nu visserligen förordat vissa ändringar beträffande förmögenhetsförhållanden o. d., men när det gäller själva inkomstgränsen, har man inte föreslagit någon ändring. Fortfarande skulle således gälla den gamla förordningens bestämmelser om detta högsta beskattningsbara belopp av 400 kronor.

I propositionen redovisas ett förslag från medicinalstyrelsen, som går ut på att detta högsta inkomsttal på 400 kronor skulle höjas till 1 000 kronor för den, som uppbär allmänt barnbidrag för ett barn, och till 1 500 kronor för den, som uppbär barnbidrag för två barn. För den, som uppbär barnbidrag för flera än två barn, skulle den beskattningsbara inkomsten bestämmas till 1 500 kronor, ökat med 1 000 kronor för varje barn utöver två. Detta medicinalstyrelsens förslag har varit föremål för remissyttranden, och de flesta hörda instanserna ha tillstyrkt förslaget. Endast någon remissinstans har ställt sig tveksam.

I de föreliggande motionerna ha vi i huvudsak gått på medicinalstyrelsens förslag med den ändringen att vi yrkat, att den högsta beskattningsbara inkomsten för rätten till statsbidrag skall vara 1 000 kronor för ensamstående och fa-

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

miljer utan barn under sexton år samt att nämnda summa skulle ökas med 500 kronor för varje barn för familjer med barn under sexton år.

Utskottet har funnit det av medicinalstyrelsen och i motionerna framförda förslaget förhållandevis komplicerat. Ett genomförande av förslaget skulle, enligt utskottet, sannolikt ställa ökade krav på länsstyrelsernas granskning av ifrågakommande ansökningar om statsbidrag.

På grund av detta uttalande finner jag anledning att göra en kommentar till hur det i verkligheten går till vid behandling av dessa ansökningar om statsbidrag. Det förhåller sig ju så att varje patient får först och främst betala 3 kronor. Om nu inkomstläget skulle vara sådant, att vederbörande patient har rättighet till detta statsbidrag, har han rätt att få hälften av det belopp, som överskjuter 7 kronor. När provinsialläkaren är ute på besök hos en patient, är han skyldig att taga reda på patientens inkomstförhållanden. Om det är så att inkomsten inte uppgår till det fastställda beskattningsbara beloppet enligt gällande förordning, skall provinsialläkaren hos länsstyrelsen rekvirera det statsbidrag, som tillkommer patienten i fråga. Länsstyrelsen gör sedan en undersökning om hur det ligger till i ärendet och remitterar frågan antingen till landsfiskalen, vilket lär vara det vanligaste i de flesta län, eller också till vederbörande kommunalordförande. Sedan utredningen är klar, går ärendet tillbaka till länsstyrelsen och ersättning utbetalas i förekommande fall.

Jag har frågat olika provinsialläkare, hur de bruka göra i sådana här fall. De ha då svarat, att det f. n. är ett så litet antal personer, som falla under detta inkomststreck, att provinsialläkarna rekvirera dessa statsbidrag högst en eller kanske ett par gånger om året.

Det är således uppenbart, att om de i den av mig undertecknade motionen framförda yrkandena skulle bifallas, så

skulle givetvis ett betydligt större antal ärenden än hittills bli föremål för länsstyrelsernas granskning och utredning. Man kan emellertid mycket bestämt påstå, att remissförfarandet och tillvägagångssättet i övrigt vid handläggning av dessa ärenden bli precis desamma antingen Kungl. Maj:ts eller motionens förslag antages. I vilket fall som helst måste dessa ärenden utredas av vederbörande landsfiskal eller kommunalordförande för att få bestyrkt att uppgifterna om inkomstläget äro riktiga. Sedan man med det nya skattesystemets införande borttagit avdragsrätten för barn, tillkommer i dessa fall, att utredningsmannen måste göra en undersökning även beträffande hur många barn under sexton år vederbörande bidragssökare har. Jag kan inte förstå att vårt förslag om att man för varje barn under sexton år skulle öka det beskattningsbara beloppet med 500 kronor skulle komplicera dessa utredningar. Det blir, enligt min mening, i dessa ärenden icke något större krängel efter ett genomförande av motionärernas förslag. Den enda skillnaden är att det blir ett större antal fall, som bli föremål för utredning.

Kungl. Maj:t har i propositionen pekat på det förhållandet, att genom det större skattefria avdragsbeloppet och genom de allmänna barnbidragen ha barnfamiljerna kommit i ett annat läge. Därför menar Kungl. Maj:t att det nu, sedan denna ändring i skatteförordningen kommit till, inte finns samma skäl som tidigare att höja det beskattningsbara beloppet. Jag erkänner, att det visserligen skett en ändring i skatteförordningen, men faktum kvarstår, att det fastställda högsta beskattningsbara beloppet är lika stort, oavsett hur skattesystemet än ändrats. Man måste vidare i rättvisans namn beakta, att detta beskattningsbara belopp är lika stort i städer som på landsbygden. Hur förhållandena än ha ändrats på detta område, så ha de i varje fall inte ändrats till landsbygdsbefolkningens förmån utan i

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

stället till stadsbefolkningens, d. v. s. de befolkningsgrupper, som inte behöva lägga ut pengar för dessa läkarresor. Man måste väl också medge, att eftersom de nu utgående allmänna barnbidragen äro skattefria och således skola komma barnfamiljerna helt till godo, bör man väl inte i detta fall taga hänsyn till dessa barnbidrag.

I det föreliggande ärendet har väckts även en motion av herr Hansson i Skediga m. fl. Denna motion går ut på ett slopande av all behovsprövning. Man skulle således i fall som dessa låta alla få ersättning för provinsialläkarresorna. I fråga om det i motionen framförda yrkandet har jag inte kunnat låta bli att taga hänsyn till det beslut, som riksdagen fattat rörande den fria sjukvården. Departementschefen har även framhållit detta faktum. Han har ansett, att det nu ifrågavarande statsbidraget endast kommer att gälla som ett provisorium under en jämförelsevis kort tid och att det därför inte skulle föreligga någon anledning att nu vidtaga någon ändring i de hittills gällande bestämmelserna.

När riksdagen beslutade om den fria sjukvården och fria resor till läkare, knäsatte riksdagen den principen att alla skulle betala 3 kronor. Sedan skulle sjukresan i övrigt vara fri. Då uppkommer givetvis den frågan, om statsmakterna skola släppa dessa resor helt och hållet utan kontroll. Man var då på det klara med, när riksdagen beslöt om den fria sjukvården, att då det gällde en remiss av en sjuk från en tjänsteläkare till ett lasarett, så rädde det ingen tvekan om att resan skulle vara fri. Samma var också förhållandet, när vederbörande skulle bli intagen på lasarett eller sjukhus. Då skulle resan både till och från lasarettet eller sjukhuset vara fri. Nu finns det emellertid en hel del patienter, som behöva konsultera läkare men som inte äro så dåliga, att de inte samtidigt kunna uträtta även andra ärenden. När vi hade denna fråga till be-

handling i det särskilda utskottet vid 1946 års riksdag, förekom det mycket tal om hur man skulle kunna kontrollera dessa s. k. sjukresor. Då präglades den mycket förnämliga satsen, att läkaren skulle intyga att resan var till huvudsaklig del föranledd av sjukdom.

Om nu riksdagen skulle besluta i enlighet med det yrkande, som framförts i den av herr Hansson i Skediga m. fl. väckta motionen — herr Rubbestads reservation går ju ut på ett bifall till den motionen — skulle detta leda till att alla dessa sjukresor måste kontrolleras. Från länsstyrelsen måste dessa ärenden skickas ut på remiss till vederbörande landsfiskal eller kommunalordförande, som sedan ha att verkställa en utredning rörande resans längd samt huruvida uppgifterna angående resekostnaderna äro riktiga. Det måste vidare företagas en undersökning, huruvida resan föranletts till huvudsaklig del av sjukdom. Jag kan inte tänka mig annat än att riksdagen nu liksom tidigare icke är beredd att släppa detta helt utan kontroll. Under sådana förhållanden har jag inte kunnat ansluta mig till herr Rubbestads reservation, eftersom ett bifall till denna reservation skulle leda till ett oerhört stort arbete för de utredningsinstanser, som skola ha hand om dessa ärenden.

Herr talman! Om nu riksdagen verkligen har viljan att skapa rättvisa åt landsbygdens befolkning, så borde man med gott samvete kunna ansluta sig till den linje i detta ärende, som förordats av medicinalstyrelsen. Den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen har i huvudsak men med någon förenkling anslutit sig till medicinalstyrelsens förslag. Med vad jag nu anfört, hemställer jag om bifall till herr Gränebos m. fl. reservation.

Herr MÄRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Riksdagen har ju tidigare skrivit till Kungl. Maj:t i denna fråga, och

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

med anledning av denna skrivelse har medicinalstyrelsen gjort en utredning och framlagt ett förslag. Jag skall inte närmare gå in på de bestämmelser, som här äro gällande, och jag skall inte heller närmare ingå på medicinalstyrelsens förslag, därför att herr Pettersson i Dahl så grundligt redogjort för dessa frågor.

Medicinalstyrelsens förslag innebär i stort sett, att det beskattningsbara beloppet skall höjas väsentligt. Den högsta beskattningsbara inkomsten för att statsbidrag skall kunna åtnjutas skulle vidare göras beroende av om det finns ett eller flera barn i familjen. Summan skulle ökas med ett visst belopp för varje barn. Därtill skulle komma, att förmögenhetsgränsen skulle ökas från nuvarande 12 000 till 30 000 kronor.

Departementschefen har inte kunnat ansluta sig till detta förslag, utan han har endast genomfört vissa partiella ändringar av de regler, som för närvarande äro gällande. Således slopas i vissa fall gränsen ett högsta taxerat belopp av 1 800 kronor, och vidare höjes förmögenhetsgränsen från 12 000 till 30 000 kronor. Departementschefen har ansett, att det inte skulle vara lämpligt att genomföra ett så omfattande ändringsförslag som medicinalstyrelsen förordat, och detta framför allt på grund av att den nya sjukförsäkringslagen kommer att träda i kraft om ett par år. Det nya förslaget skulle då endast få gälla ett eller två år framåt. Vidare skulle det av medicinalstyrelsen utarbetade förslaget medföra ett mera omfattande kontrollsystem än vad som för närvarande är rådande. Om ifrågavarande förslag skulle genomföras, så är jag nästan övertygad om att den kontrollverksamhet, som delvis fick utövas inom länsstyrelserna, skulle få en sådan omfattning, att starka skäl skulle tala för att länsstyrelserna åtminstone i någon mån skulle behöva anskaffa extra personal. Jag tror knappast att jag behöver säga mer gentemot den re-

servation, som här framförts av herrar Gränebo m. fl., samt motionerna nr 237 i första och 305 i andra kammaren.

Vad sedan beträffar den andra motionen nr 303 i andra kammaren, som är framförd av herr Hansson i Skediga, så går denna motion in för ett förenklat system så till vida, att den vill taga bort alla inkomst- och förmögenhetsbegränsningar när det gäller bidrag för läkarkostnaderna å landsbygden. Utskottet har emellertid inte ansett det vara lämpligt eller försvarbart att genomföra ett så långt gående system som herr Hansson i Skediga yrkat på i sin motion och som herr Rubbestad anslutit sig till i utskottet.

De som bo på landsbygden och äro medlemmar i en sjukkassa få bidrag från sjukkassan för de kostnader, som de själva få betala i form av läkararvoden m. m. Om staten skulle gå in för att lämna ersättning åt dem som bo på landsbygden i alla de fall, där läkararvode och reskostnader överstiga sammanlagt 10 kronor, då fick man göra sig den frågan, om inte samma system även måste genomföras inom städerna. Även inom städerna finns det många som tyvärr inte äro anslutna till någon sjukkassa. För många av dessa uppgå kostnaderna för läkararvode och resor vid läkarbesök i hemmet till betydligt över 10 kronor.

Om nu dessa nämnda förmåner skulle givas åt dem som bo på landsbygden, då måste väl även i rättvisans namn samma förmåner givas åt dem som bo inom städerna. Då frågar man sig: hur mycket kommer detta att draga i merkostnader? Herr Rubbestad har gjort en liten beräkning av de ungefärliga kostnadsökningar som det av honom förordade förslaget skulle medföra för landsbygdens del. Jag är inte säker på att herr Rubbestads ekonomiska beräkningar äro fullt tillförlitliga. Det är dock självfallet, att om detta system även skulle införas i städerna, så skulle dessa kostnadsökningar komma att bli

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

ganska betydande. Jag tror inte att det skulle vara lämpligt att under nuvarande förhållanden genomföra en reform, som skulle medföra betydande kostnadsökningar på detta område. Det vore olämpligt framför allt på grund av att det, som jag förut sade, inte dröjer så särskilt länge förrän sjukförsäkringslagen kommer att genomföras.

Jag ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skall försöka koncentrera mig så mycket som möjligt eftersom vi nu ha många viktiga ärenden på föredragningslistan. Då jag avgivit en reservation på denna punkt vill jag emellertid i korthet belysa orsaken till min ståndpunkt i förevarande fråga.

Orsaken är ju den, att Kungl. Maj:t här framlagt ändrade grunder för bidrag till sjukresor för landsbygdens folk i samband med besök av provinsialläkare och extra provinsialläkare. Tidigare har ju den regeln gällt, att man fått statsbidrag med hela den del av resekostnaden, som överstiger tre kronor, samt med hälften av den del av läkararvodet, som överstiger sju kronor. För den som skulle få komma i åtnjutande av denna förmån fick det beskattningsbara beloppet vara högst 400 kronor.

Med hänsyn till omläggningen av skattesystemet — man har ju bl. a. tagit bort de skattefria avdragen för barn — har departementschefen ansett det nödvändigt att framlägga nya regler för dem som skola komma i åtnjutande av denna förmån. Han har därför lagt om det nu gällande systemet. Om man emellertid undersöker hur detta nya system kommer att verka så finner man, att stora delar av landet bli synnerligen orättvist behandlade vid tillämpningen av detta system i jämförelse med det nu gällande. Framför allt blir det nackdelar för dem som bo i Norrland,

där avstånden äro synnerligen stora, och där man har många barn. För familjer med upp till två barn blir skillnaden inte så stor, men när barnantalet uppgår till tre och fyra eller flera, så blir läget betydligt försämrat enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall som exempel taga en familj med tre barn i Norrland. Den kan nu komma i åtnjutande av detta bidrag om inkomsten går upp till högst 4 510 kronor. Det nya förslaget innebär emellertid, att en dylik familj inte får dessa förmåner om inkomsten överstiger 3 400 kronor. Det är således här fråga om en betydande sänkning. Har familjen fyra barn åtnjuter den för närvarande bidrag om inkomsten understiger 5 450 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag sjunker detta belopp till 3 400 kronor. Har familjen större inkomst, så får den ingen fördel enligt detta nya system.

Med hänsyn till de stora nackdelar, som propositionen sålunda innebär för stora delar av folket, anser jag att man inte kan acceptera Kungl. Maj:ts förslag. Skall det goda hjärtelaget någon gång få komma till uttryck vid beviljandet av sociala förmåner, så är det väl just vid sådana ömmande omständigheter som när folk drabbas av sjukdom. Därför vill jag inte vara med om en försämring härvidlag, utan det bör åtminstone vara status quo.

Vid behandlingen av dessa ärenden har det väckts två motioner. Den ena går ut på en höjning av det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit som skattefritt. Herr Pettersson i Dahl har nyss redogjort för det. Han sade, att förslaget i stort sett ansluter sig till medicinalstyrelsens förslag. Så är emellertid icke förhållandet. Herr Petterssons i Dahl förslag överstiger medicinalstyrelsens förslag med 500 kronor när det gäller minimiinkomsten för de skattefria avdragen, om familjen har ett eller två barn. Först när man kommer upp till tre barn bli de båda förslagen lika.

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

Vi ha emellertid också en annan motion, som enligt min mening skänker större rättvisa. Där föreslås, att det inte skall vara någon som helst behovsprövning. Alla som bo på landsbygden skola enligt detta förslag ha denna förmån, och detta för att kompensera den nackdel, som ligger i att bo på landet. De som bo i städer och tätorter där provinsialläkare finnes behöva inte kosta på någonting alls för resan till läkare. Man behöver kanske där endast gå några hundra eller tusen meter för att få läkarhjälp. Landsbygdens folk ha emellertid stora avstånd, och resorna bli ofta ganska dryga. Dessa människor böra således, enligt min mening, ha ett utjämningsbidrag, för att nackdelarna med att bo så långt från läkare skola kompenseras. Detta är syftet med den motion, som väckts av herr Hansson i Skediga.

Om man nu granskar motionen av herrar Pettersson i Dahl m. fl. måste man konstatera, att de i grund och botten äro inne på samma linje. Man vågar eller vill emellertid inte draga konsekvenserna av sina uttalanden. Man framhåller i denna motion — vilken herr Pettersson i Dahl underskrivit — »att det är en viktig princip att sociala och andra bidrag skola komma landsbygdens folk till godo på samma villkor, som gälla för tätorternas invånare. *Detta innebär att landsbygdens folk skall kompenseras för de kostnader, som man måste vidkännas på grund av avstånden till stadssamhällena, dit en rad sociala anordningar äro förlagda.* Bidragen böra utformas på ett sådant sätt, att ersättning för vad man brukar kalla avståndskostnader utgår till de på landsbygden boende. Det skall inte bli dyrare för landsbygdens folk att komma i åtnjutande av de förmåner, som samhället ställer till medborgarnas förfogande, utan det bör vara lika för alla.» Om man har den uppfattning, som dessa ord ge till känna, så är det enligt min mening icke rimligt, att man

här går in för en behovsprövning som gör att endast en grupp av landsbygdens befolkning får den förmån det gäller, utan då bör man se till, att det för alla grupper där sker en utjämning av de kostnader, som avståndet medför för landsbygdens folk när de skola söka läkare.

Jag tror också att det system, som motionen föreslår, skulle bli mycket svårt att tillämpa i det praktiska livet. Tidigare har det ju gått bra att med hjälp av skattsedeln visa hur stort det beskattningsbara beloppet är, men med nuvarande uppbördssystem framgår inte detta belopp av debetsedeln därest man skall tillämpa skattefria avdrag även för barnen. Varje provinsialläkare måste därför, när han kommer ut i bygderna, ha med sig en förteckning över hur många barn det finns i de olika familjerna, och sedan får han i de olika fallen göra en rätt omfattande räkneoperation. Först måste han med ledning av denna regel om en högsta beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor för familj och 500 kronor för varje barn räkna ut vilken inkomst familjen får ha för att vara bidragsberättigad och därefter får han ta reda på hur stor den verkliga inkomsten är och vilka skattefria avdrag som vederbörande bör åtnjuta. Det är alltså en rätt invecklad procedur som blir följden av det system som herr Pettersson i Dahl här rekommenderar.

Herr Pettersson i Dahl ville göra gällande, att kontrollen skulle bli besvärlig även med det system med fria resor, som jag föreslår i min reservation. Jag vill därför erinra om att tillvägagångssättet därvidlag blir precis det samma som nu, i det att provinsialläkaren undan för undan antecknar på sin reseräkning, att han den och den dagen har besökt den och den personen, som bor där och där. På länsstyrelsen, där man sedan har att pröva dessa reseräkningar, har man ju tillgång till kartor och kan lätt kontrollera, hur långt det

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

är från provinsialläkarens bostadsort till de olika patienternas hem. På det sättet kan man genast få klarhet om huruvida provinsialläkarens uppgifter äro riktiga. Hela detta system är mycket enkelt, och jag tror inte att det kan råda någon tvekan om vilken av de här diskuterade linjerna som är den bästa.

Herr Mårtensson gjorde den invändningen, att det skulle bli mycket dyrbart med ett slopande av behovsprövningen och att man inte heller kunde med säkerhet avgöra, hur mycket det skulle komma att kosta. Jag tror nog, herr Mårtensson, att man därvidlag kan ha en viss ledning av inkomststatistiken i årets statsverksproposition. Om vi följa statsrådets linje, blir det ju i stort sett familjer med ett inkomstbelopp av mellan 2 900 och 3 400 kronor som komma att ha fördel av förslaget. En undersökning av de olika inkomstkategorierna här i landet visar, att inom den grupp som jag nyss nämnt faller nära hälften av svenska folket. Det är självklart att om man, när det gäller här ifrågavarande statsbidrag, tar med även den andra hälften av medborgarna, så måste kostnaderna för staten bli omkring det dubbla, men mycket mer behöver det å andra sidan inte bli fråga om.

Det går alltså mycket väl att tillnärmelsevis överblicka konsekvenserna av en sådan omläggning, som jag föreslår i min reservation, och det innebär inte heller något revolutionerande att slopa behovsprövningen. Såsom herr Pettersson i Dahl nämnde, har riksdagen redan genom sitt beslut år 1946 om sjukvårdsreformen gått in för att alla medborgare skola ha fria resor till läkare med undantag för ett grundbelopp på 3 kronor. Enligt reservationen skall också varje person, som kommer i åtnjutande av statsbidrag, själv betala 3 kronor i reseersättning, och dessutom måste han betala läkaren med minst 7 kronor. Det blir alltså fråga om en sammanlagd kostnad på lägst 10 kronor

för honom. Några okynneskallelser av läkare behöver man nog inte förutsätta, när patienten alltså i första hand får betala 10 kronor och sedan kanske ännu mera. Knappast någon kommer därför att kalla på läkare, såvida det inte föreligger trängande behov av läkarhjälp.

Jag tycker att det är många skäl som tala för att riksdagen nu bifaller den reservation som jag företräder. Särskilt för dem ute på landsbygden, som bo mycket långt från tätorterna — jag tänker då närmast på befolkningen i Norrland — finns det ett stort behov av att nu få ifrågavarande statsbidrag i dess fulla utsträckning och inte beskuret på det sätt som föreslås i den kungl. propositionen.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som jag har fogat till utskottets utlåtande.

Herr PERSSON i Svensköp: Herr talman! Finansministern har tidigare vid dagens plenum lämnat en redogörelse för den ökning av den nominella inkomsten, som har ägt rum under de allra senaste åren. Denna förskjutning uppåt av inkomsterna måste ju medföra, att ett förhållandevis litet antal sjukvårdspatienter nu befinna sig under den gräns, som i det här föreliggande utskottsutlåtandet är satt för rätten att utfå statsbidrag. Med hänsyn härtill och även med hänsyn till verkningarna av den senaste statsskattereformen, i vad det gäller att fastställa det beskattningsbara beloppets storlek, har medicinalstyrelsen framlagt ett förslag till ändring av de grunder, efter vilka här ifrågavarande statsbidrag skall utgå. Departementschefen har inte ansett sig kunna upptaga medicinalstyrelsens förslag, och statsutskottets majoritet har också med åberopande av i synnerhet två skäl förkastat detta förslag och anslutit sig till inrikesministerns förslag med de mindre ändringar

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

av bidragsgrunderna som detta innebär.

Medicinalstyrelsens förslag anses vara komplicerat och vid tillämpningen administrativt svårhanterligt. Det svårhanterliga inskränker sig emellertid till det förhållandet, att en graderad skala skulle behöva tillämpas vid prövning av rätten till statsbidrag. Detta förefaller inte komma att bereda några särskilda svårigheter. Ett stort antal länsstyrelser har också förordat medicinalstyrelsens »komplicerade» förslag. En länsstyrelse har t. o. m. föreslagit en ytterligare differentiering, vilket ju skulle göra tillämpningen av förslaget än mer komplicerad. Då det ankommer på länsstyrelserna att pröva rätten till statsbidrag, anser jag att stor vikt bör fästas vid länsstyrelsernas yttranden i detta avseende.

Det andra skäl, som utskottet anfört för sin ståndpunkt, är den förhållandevis korta övergångstid som man räknar med innan den nya sjukvårdslagen får gällande kraft. Men vi veta ju inte med visshet hur lång denna övergångstid kommer att bli, och jag tillåter mig påpeka, att om den utvidgning av rätten till statsbidrag, varom här är fråga, kan komma till stånd, så skapas därigenom en mjukare övergång till de vida större förmåner som den obligatoriska sjukförsäkringen öppnar möjlighet till.

Då det här också, såvitt jag kan förstå, är fråga om tillgodoseendet av en klar rättvisesynpunkt för landsbygdens vidkommande, eftersom landsbygdens befolkning till följd av de längre resorna har vida mer betungande sjukvårdskostnader än tätorternas befolkning, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som vid detta utlåtande är avgiven av herr Gränebo m. fl.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Det förslag som medicinalstyrelsen på sin

tid lade fram i detta ärende gick ut på att man, när det gäller rätten till statsbidrag, skulle ha en inkomstskala som vore graderad efter barnantalet. Det är klart att många och starka skäl kunna, såsom herr Persson i Svensköpp här framhållit, anföras för denna medicinalstyrelsens ståndpunkt. Men så som saken nu ligger till, är det en annan frågeställning som man inte kan komma förbi, nämligen huruvida det finns tillräckliga skäl för att under den, såsom vi anse, korta övergångstiden innan den nya sjukförsäkringslagen träder i kraft lämna det gamla system som tidigare tillämpats och övergå till ett nytt, som är mera komplicerat och svåröverskådligt. Det är detta avgörande som har varit det väsentliga för oss i departementet, när vi ha utarbetat den föreliggande propositionen. Vi ha varit medvetna om att det förslag, som nu underställts riksdagens prövning, inte ger full rättvisa åt alla håll. Det blir sålunda en för stor höjning av inkomstgränsen när det gäller de ensamstående; gamla människor ute på landsbygden t. ex. få det relativt sett för bra, under det att de barnrika familjerna komma i ett något sämre läge än hittills. Men vi ha sagt oss att med den plan, som uppgjorts för sjukförsäkringslagens ikraftträdande, så blir det här bara fråga om tiden fram till den 1 juli 1951, och det är inte lämpligt att krångla till det hela alltför mycket under den tiden.

Jag har med stort intresse lyssnat till den debatt, som här förekommit, och där jag först hörde herr Pettersson i Dahl förklara, att systemet med en graderad inkomstskala skulle bli mycket enkelt i tillämpningen, medan hans partivän herr Rubbestad sedan framförde den uppfattningen, att det skulle bli en synnerligen invecklad procedur att omsätta det graderade systemet i praktiken. Jag tror att jag i detta avseende närmast skulle vilja ansluta mig till herr Rubbestad.

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

För att man skall ha klart för sig hur det hela går till, vill jag framhålla att det inte är provinsialläkaren, som vid sitt besök hos en familj avgör, om statsbidrag skall utgå eller inte. Han gör endast en ytterst preliminär bedömning av den saken, och om han därvid kommer till den uppfattningen, att familjen i fråga har rätt till statsbidrag, så låter han vederbörande fylla i en blankett och tar sedan bara ut av familjen den del av arvodet, som ligger över ett eventuellt statsbidrag. Sedan skickar han in blanketten till länsstyrelsen, vilken i efterhand har att pröva om det skall utgå statsbidrag för sjukbesöket eller ej. Det är då mycket enkelt att slå upp i taxeringslängden och se efter hur stor vederbörandes beskattningsbara inkomst är. Men om man inför en graderad skala, baserad på barnantalet i familjerna, så måste man först skaffa sig uppgift om hur många barn under 16 år, som familjen i fråga har försörjningsskyldighet mot, innan man kan fastställa den beskattningsbara inkomst som skall ligga till grund vid prövning av frågan, huruvida statsbidrag skall utgå. Denna procedur blir ju åtminstone krångligare än den hittillsvarande ordningen.

Jag vet mig aldrig ha hört herr Rubbestad tala med sådan iver för ett förslag, som skulle innebära ökade statsutgifter, som vad han gjort här i kväll, och därtill var han ganska optimistisk beträffande den kostnadsökning, som skulle följa med det av honom förordade systemet med slopande av inkomstbegränsningen. Herr Rubbestad ville ju att vi skulle låta praktiskt taget alla sjukbesök ute på landsbygden ske på statsverkets bekostnad efter de regler som gälla för statsbidrag, och han menade att man mycket väl skulle kunna överblicka konsekvenserna av ett sådant beslut.

Rent principiellt har jag stora sympatier för en sådan tanke, ty det vore otvivelaktigt ett led i strävandena att

göra befolkningen i städerna och på landsbygden mer jämställd i fråga om sjukvårdsmöjligheterna. Men när det gäller kostnadsuppskattningen kan jag inte vara lika optimistisk som herr Rubbestad. Jag vill bara ta ett litet exempel, som visar hur försiktig man får vara, när man rubbar på de inkomstgränser, som satts för erhållande av statsbidrag.

När det gäller veterinärbesök på landsbygden var tidigare det beskattningsbara beloppet fastställt till 400 kronor, precis som nu är fallet beträffande läkarbesök. Från den 1 juli 1946 höjdes detta belopp med 200 kronor, alltså till 600 kronor. Dessförinnan hade medelutgiften per år för statsverket varit 158 000 kronor, men så fort vi gjorde denna relativt lilla ändring i fråga om inkomstgränsen, så sprungo statsverkets utgifter upp till 551 000 kronor för första året och 651 000 kronor för andra året, och sedan gjorde statsrevisorerna anmärkning på saken.

Jag skulle därför tro, att om vi följa herr Rubbestads linje, så skulle reformen bli mycket dyrare än herr Rubbestad vill göra gällande, och eftersom vi tyvärr nu råka leva vid en tidpunkt, när man får iakttaga den allra största sparsamhet och återhållsamhet med nya reformer, så tycker jag nog att herr Rubbestad och jag skulle kunna förena oss om att det är klokt att skjuta genomförandet av den utvidgning av statsbidragssystemet, som herr Rubbestad föreslagit, några år framåt i tiden.

Jag har, herr talman, velat säga detta därför att jag önskar slå fast, att det förhållandet att här ifrågavarande proposition lagts på riksdagens bord inte får tolkas som något utslag av bristande förståelse för det behov av lätt tillgänglig sjukvård, som landsbygdens befolkning har, särskilt då familjer med små inkomster. När sjukförsäkringsreformen träder i kraft, så bortfaller ju hela detta problem, ty då utgår statsbidrag med tre fjärdedelar av alla

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

kostnader för läkarvård, även för det fall att patienterna själva resa till provinsialläkarens mottagning.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag är tacksam för att statsrådet erkände, att det egentligen är många skäl som tala för medicinalstyrelsens förslag, ty det förslag, som jag här gjort mig till talesman för, bygger ju på medicinalstyrelsens förslag.

Men sedan vände herr statsrådet på steken och sade, att även om det i och för sig finns tillräckliga skäl som tala för medicinalstyrelsens förslag, så anser han inte att det för närvarande föreligger tillräckliga skäl därför, eftersom ju sjukförsäkringsreformen skall genomföras om två år. Är det så tvärsäkert att den nya sjukförsäkringen kan träda i kraft om två år? Ha vi verkligen de resurser, som fordras för detta? Inom landstingen måste det nog dessförinnan ha skett en utbyggnad av både sjukhus och anstalter av olika slag, men med den byggnadskvot, som för närvarande är anslagen för landstingens behov härvidlag och som, om jag inte missminner mig, uppgår till 16 milj. kronor, så kommer man inte så långt. Jag är därför inte lika säker som herr statsrådet på att det om två år finns möjlighet att effektuera sjukförsäkringsreformen.

Blir det dessutom verkligen så komplicerat, om man går in för denna graderade skatteskala efter barnantal? Jag är inte riktigt säker på att statsrådets historieskrivning var fullständigt korrekt. Det är riktigt, att provinsialläkaren är skyldig att taga del av det beskattningsbara beloppet. Han är också skyldig att i de fall då patienten har rättighet till statsbidrag rekvirera detta från länsstyrelsen; men det är ju inte denna som gör utredningen, utan länsstyrelsen uppdrager antingen åt landsfiskalen i distriktet eller åt vederbörande kommunalordförande att göra

den. Om provinsialläkaren är ute hos en patient och av skattsedeln ser, att denne har en beskattningsbar inkomst av 2 000 kronor och två barn, skall patienten enligt mitt förslag vara berättigad till detta bidrag. Det är väl inte så förskräckligt konstigt eller krångligt att klara.

Av de remissinstanser som yttrat sig över detta ha endast statskontoret och länsstyrelsen i Kopparbergs län varit litet reserverade. Den senare har sagt, att därest man inte kan komma med ett enklare system än medicinalstyrelsens skall man inte gå in för detta. Nu måste jag säga, att det förslag som jag gjort mig till talesman för är enklare än medicinalstyrelsens.

Herr **RUBBESTAD** (kort genmäle): Herr talman! De siffror som statsrådet anförde om den höjda kostnad beträffande veterinärvården som uppkommit genom att det beskattningsbara beloppet höjts med 200 kronor, tror jag inte bero endast på höjningen, utan de bero säkerligen på att detta förhållande med statsbidrag har blivit känt i mycket större utsträckning än vad tidigare varit fallet, så att många som förut inte ha kommit i åtnjutande av det nu ha utnyttjat det. Jag tycker mig få stöd i detta antagande av propositionen, ty skulle dessa 200 kronor i höjning av det beskattningsbara beloppet för veterinärvården ha medfört så väldiga kostnader, borde statsrådet ha beräknat helt andra siffror vid förslaget om lindring i sjukvården. Förut kostade dessa sjukresor efter de gamla grunderna ca 200 000 kronor. Nu har statsrådet föreslagit en höjning av inkomstnivån med 900 kronor för ensamstående och upp till 1 200 kronor för familjer men har ändå inte beräknat mer än 70 000 kronor i ökade kostnader, trots denna väldiga höjning av vad förut varit gällande. Jag tycker, att det tyder på att mina siffror nog i stort äro bättre

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

beräknade än vad statsrådet velat göra gällande.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Vi känna alla mycket väl till hur det går till vid placeringen av provinssiällakare. Det är alldeles klart, att de placeras i de orter, där den största bebyggelsen och det mesta folket finns. Det ha vi inte satt oss emot på landsbygden. När det nu gäller att få litet rättvisa skipad mellan stad och landsbygd — jag måste tacka herr statsrådet Mossberg för att han erkänner det berättigade i det — men då tycker man, att det blir för stora kostnader om ersättning skall utgå för resan till läkare. Vilka drabba då kostnaderna för sjukvården? De drabba de familjer där sjukdom inträffar. Då kan man fråga: Ha de större bärkraft att bära den utgiften än om man skulle fördela den på det hela? De beskattas lika alla människor i övrigt, och de skatterna äro minsann inte så lätta. De få säkert betala sin tribut likaväl som alla andra. När det då gäller att få denna lilla sociala rättvisa i fråga om sjukvård skola de inte få det. De få genom dessa utgifter extra skatt.

Nu säger man här — statsrådet var också inne på det — att det blir så stora kostnader. Ja, kära statsrådet, vem drabbar det om vi spara in detta för samhället? Jo, det blir de som bo ute på landsbygden som få taga den extra beskattningen. Jag vet ju, att statsrådet alltid lägger rättvisesynpunkt på frågorna, och jag skulle också ha önskat, att statsrådet gått på den linje herr Rubbestad här förfäktade, nämligen att det här inte skulle vara en extra kostnad för landsbygden, utan att sjukvårdskostnaderna skulle vara lika för stad och landsbygd.

Då säger man: Vi kunna vänta några år innan vi genomföra detta. Varför skall man behålla denna orättvisa längre? Jag tycker, att det skulle vara allra skönast, om vi kunde få bort den. Det

är så mycket orättvisor kvar på landsbygden då det gäller vägarna och andra sociala förmåner ändå. Försök få slut på det här och skapa rättvisa i stället!

Här nämndes något om sjukkassereformens genomförande. Det skulle naturligtvis vara glädjande, om den blev genomförd fortast möjligt, men jag tror, att den saken kan dröja ett, två eller flera år. Hur det än är, är det ett stort steg mot rättvisa om man följer motionen. Varför inte pröva det redan nu, då det gäller landsbygdens förhållanden?

Jag vill än en gång betona, att det finns så mycket orättvisor kvar ändå, då det gäller skillnaden mellan sociala förmåner för stad och landsbygd. Vi kunna bara tänka på distriktssköterskor och de besvärigheter med de långa avstånden vi ha därmed. Jag är med i landstingets löne- och pensionsnämnd, och då det gäller sådana frågor har det diskuterats om vi skola skaffa bil åt dem, så att de kunna få åka, eftersom det är så långa vägar och de inte orka cykla så mycket. Ja, det har också varit för att försöka förbättra förhållandena. I städerna finns det flera hemvårdarinor och flera sjuksystrar till hjälp i hemmen och nära till läkare, medan vi på landsbygden ha det svårare. När riksdagen nu skall taga ställning till den här frågan, vill jag säga: Rösta på herr Rubbestads reservation — att ni ha statsrådet med på den sidan hörde ni av hans anförande — och flytta över kostnaderna från de fattiga på landsbygden till staten! Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som herr Rubbestad avgivit.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr andre vice talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Rubbestad avgivna reservationen; och biföll kammaran vad utskottet hemställt.

§ 7.

Fria resor för barn m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 47, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1949, föreslagit riksdagen att

dels godkänna, att reglerna rörande fria resor för barn och husmödrar ändras i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för socialdepartementet förordat,

dels under femte huvudtiteln till Fria resor för barn för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor,

dels ock under femte huvudtiteln till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 2 350 000 kronor.

Utskottet hade i samband med förevarande proposition till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *Lundqvist* och *Ohlson* väckt motion (I: 241), vari hemställts, att riksdagen ville godkänna vissa ändringar i de föreslagna reglerna rörande fria resor för barn och husmödrar, innebärande i huvudsak att en särskild expeditionsavgift skulle uttagas med i regel fyra kronor för äldre och två kronor för barn. Då uttagandet av en sådan avgift kunde beräknas minska anslagsbehovet med 500 000 kronor, hade vidare föreslagits, att förslagsanslagen till fria resor för barn och till bidrag för husmoderssemestern för nästkommande budgetår skulle anvisas med 3 660 000 resp. 2 190 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 241

a) godkänna, att reglerna rörande

fria resor för barn och husmödrar ändrades i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i sin motivering föreslagit;

b) till Fria resor för barn för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 830 000 kronor;

c) till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 270 000 kronor.

Utskottet hade i motiveringen förordat uttagande av expeditionsavgift med i regel två kronor för vuxna och en krona för barn över 6 år.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gustaf Karlsson*, *Johan Eric Ericson*, *Hesselbom*, *Andrée*, *Bergström*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Thapper*, fru *Ericsson* i Luleå och herr *Henriksson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen I: 241

a) godkänna, att reglerna rörande fria resor för barn och husmödrar ändrades i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1949;

b) till Fria resor för barn för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

c) till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 350 000 kronor;

2) av herr *Pettersson* i Dahl, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Det är endast på en punkt i detta utlåtande som meningarna varit något delade inom utskottet. Utskottets ma-

Fria resor för barn m. m.

joritet har anslutit sig till utredningens förslag, att det skall uttagas en särskild expeditionsavgift för samtliga som komma i åtnjutande av de fria resorna på järnvägarna. Denna skall utgå med 2 kronor för vuxna och 1 krona för barn. Genom införandet av en dylik avgift räknar man med att staten skall göra en besparing på ca 250 000 kronor om året. Denna besparing står naturligtvis i ett visst förhållande till det antal resor som kommer att företagas. Om vi räkna med samma antal som under de senaste åren, är jag inte övertygad om att denna besparing skulle bli så stor som utskottet och de sakkunniga ha räknat med.

Ett flertal av de organisationer som ha haft tillfälle att yttra sig över de sakkunnigas förslag ha avstyrkt förslaget om att införa en särskild avgift för de resande. Socialstyrelsen finner det olämpligt att förknippa denna allmänna socialpolitiska förmån med en generell avgift som skulle uttagas även vid resor under den nuvarande maxigränsen. Styrelsen avstyrker sålunda en sådan åtgärd. Barnavårdsnämnderna i Malmö och Nacka ställa sig tveksamma till förslaget att införa en expeditionsavgift, och husmodersseminariet i Gävleborgs län avstyrker bestämt en sådan. Även en del andra husmodersseminariet avstyrka införandet av en sådan expeditionsavgift, och ett flertal av de stora kvinnoorganisationerna i landet ha på det bestämdaste vänt sig emot det.

Även departementschefen har i sitt förslag tagit avstånd från de sakkunnigas tanke på införande av denna expeditionsavgift. Reservanterna ha anslutit sig till hans förslag. Vi finna det nämligen olämpligt att dessa resor, som skola vara en social förmån, skola förknippas med en särskild avgift.

Reservanterna äro även av den bestämda uppfattningen, att ett uttagande av denna särskilda expeditionsavgift kommer att medföra betydligt mer ar-

bete och mera krångel än vad de sakkunniga ha räknat med. Man har visserligen sagt, att järnvägsstyrelsen inte skulle ha något särskilt att invända mot att en sådan avgift uttages, men jag är övertygad om att järnvägsstyrelsen inte skulle bli särskilt glad, om riksdagen går med på utskottets förslag om att införa den. Det har vidare hänvisats till att denna expeditionsavgift skulle kunna uttagas av barnavårdsnämnderna, men till och med en av de sakkunniga har förklarat, att det skulle nog medföra alltför stort besvär, alltför mycket arbete för de olika barnavårdsnämnderna, om de skulle ha hand om detta.

Men det är inte enbart ur denna synpunkt som reservanterna anse det vara olämpligt med ett uttagande av en avgift, utan vi anse vidare, att det inte bör läggas alltför starka ekonomiska synpunkter på dessa fria resor. De fria resorna för barn och mödrar ha tillkommit såsom en social åtgärd, och det har ansetts som ett samhällets intresse, att barn och fattiga mödrar ha kunnat genom samhällets hjälp komma ut på landet och till en annan miljö under några korta sommar månader. Jag tror, att det är lämpligt, att dessa sociala synpunkter få göra sig gällande även i fortsättningen, när det gäller att fastställa anslag och andra bestämmelser om dessa fria resor.

Det är inte så många veckor sedan andra kammaren behandlade anslagen till en del andra verksamhetsgrenar, bl. a. skytterörelsen och idrottsrörelsen. När dessa frågor diskuterades här i kammaren framfördes med skärpa, hur nödvändigt det var att öka anslagen till dessa organisationer. Jag tycker, att det skulle vara önskvärt, om samma patos kunde komma till uttryck även i fråga om anslagen till denna sociala verksamhet, vilken, som jag förut framhållit, avser att bidra till att bringa hälsa och krafter åt barn och uttröttade mödrar här i landet.

Fria resor för barn m. m.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Gustaf Karlsson m. fl. vid utlåandet fogade reservationen.

Fru ERICSSON i Luleå: Herr talman! Jag kunde gott ha inskränkt mig till att endast instämma i det tal som herr Mårtensson nyss hållit, eftersom det till stor del sammanfaller med mina synpunkter, men det är en del saker som jag skulle vilja säga, därför att jag varit med i den utredning som föregått den här propositionen.

I utskottets utlåtande står det på ett ställe, att de sakkunniga ha föreslagit att en avgift skulle uttagas. Det kan väl inte vara möjligt, att så är fallet, utan de sakkunniga ha i stället ifrågasatt, om man inte här hade en utväg att göra besparingar på anslaget. Att de inte gjort det beror helt säkert på att det redan gjorts så stora besparingar på anslaget. Vi ha inom utredningen, som herr Mårtensson sade, alla varit eniga om det mesta, och det är bara denna expeditiönsavgift det råder skiljaktiga meningar om. För min del kan jag ju inte fatta, att man, då man nyss givit svenska familjer, mödrar och barn en förmån, nästan genast är redo att liksom förstöra denna genom att lägga på dem den här avgiften. Att det där är något som ingen anser önskvärt ha ju också de många remissvaren givit vid handen. Det var särskilt ett av dem som jag fäste mig vid, vilket även herr Mårtensson nämnde och som jag här vill upprepa, och det var det som kom från husmodersseminariet i Gävleborgs län. Den har framhållit precis allt som över huvud taget behöver sägas i detta fall. Den har haft ett mycket talrikt besökt möte, och man har allmänt tyckt, att det här varit något som man inte skulle kunna lägga på de familjer som ha det ekonomiskt svårt. De som närmare tagit del av detta veta, vilka svårigheter som redan nu föreligger för dem som skola resa, och de

äro också övertygade om att om denna avgift kommer till blir det än svårare.

Motionärerna och även majoriteten i utskottet ha gjort en jämförelse mellan minimiavgiften och maximiavgiften, och man har tyckt, att om man inte tager någon avgift av dem som göra korta resor skall man som en motvikt taga ut en avgift av dem som göra de längre resorna. Man måste i sanningens intresse fråga sig, om detta är logiskt tänkt. Är det inte så, att den som gör en lång resa redan i och med att han måste lösa snälltågsbiljett och kanske även resgodsbiljett får en hel del utgifter? Vidare få vi komma ihåg, att just de som resa inte heller ha så gott om pengar, varför man helt enkelt inte kan göra den jämförelse jag nyss talade om.

Man har ju också förut haft en minimiavgift på 3 kronor, och under den tid denna fanns var det ingen som gjorde den jämförelse som man nu har gjort. De sakkunniga ha ansett, att en höjning av minimiavgiften har man måst göra därför att den allmänna inkomstnivån har höjts. Man har liksom tyckt, att 3 kronor förr skulle kunna jämföras med 5 kronor nu. Jag tror, att om kammarens ledamöter ta sig en liten funderare i detta fall, så komma alla, som verkligen tänka litet grand på saken, att finna, att det är omöjligt att vara med om att rösta för denna expeditiönsavgift. Jag tror inte heller, att det kommer att ske någon större katastrof, om vi gå in för Kungl. Maj:ts förslag, ty här har ju redan skett en besparing på 1 1/4 miljon kronor. Och vi få väl som sagt komma ihåg, att det här ändå gäller ett skikt människor, som äro väl värda att få denna förmån.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till den av herr Gustaf Karlsson avgivna reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag tillåter mig att ta till orda redan vid

Fria resor för barn m. m.

denna tidpunkt i debatten därför att jag vill framhålla vissa synpunkter, som kanske kunna ha någon betydelse för kammaren, när den skall ta ståndpunkt till saken.

Detta ärende har haft en i viss mån ganska egendomlig utvecklingshistoria. Redan kort efter det att de fria barn-resorna hade införts, yrkades det från åtskilliga håll, att man skulle i sparsamhetens intresse sänka reselängdens gräns från 60 till 40 mil och att man även skulle sänka åldersgränsen för de barn, som skulle ha rättighet att resa med vårdare, från 10 till 8 år. Vid fjol-årets riksdag framställdes starka yrkanden på att man då skulle besluta en ytterligare begränsning av resornas längd och ävenledes sänkning av barnens åldersgräns. Det var åtskilliga av statsutskottets ledamöter, som inte hade anslutit sig till detta men begärde, att man skulle göra en undersökning.

För min del hälsade jag med tillfredsställelse denna önskan från riksdagens sida, att man skulle närmare undersöka de problem, som sammanhängde med reselängden och även med frågan om sänkningen av barnens ålder. Jag var nämligen redan då ganska säker på att om det blev en mera grundlig undersökning, så skulle den komma att visa, att de önskemålen inte voro särskilt mycket värda. Det skulle nämligen inte bli några nämnvärda besparingar, om de genomfördes, och de skulle leda till försämringar i olika avseenden, vilket jag hoppades att en kommitté snabbt nog skulle komma underfund med. Jag satte med avsikt in i kommittén ett par ledamöter av statsutskottets tredje avdelning, däribland en ledamot, herr Ohlson, som hade anslutit sig till yrkandet om omedelbara ändringar både i fråga om begränsning av reselängden och i fråga om barnåldern. Jag litade på att om han finge tillfälle att litet mera noggrant sätta sig in i det problem, som det här gällde, skulle hans sinne för objektivitet leda

till att han skulle komma till det resultatet, att det inte vore lämpligt att införa de ifrågasatta restriktionerna.

Vad hände då? Jo, kommittén, som för övrigt arbetade ganska snabbt, kom enhälligt till det resultatet, att man ingalunda borde minska den dåvarande reselängden utan att man helt enkelt borde avskaffa all begränsning av reselängden. Det betydde en ökning av utgifterna, kanske inte så stor men i alla fall en ökning. Man kom också enhälligt till det resultatet, att man inte skulle sänka åldersgränsen för de barn, som skulle kunna resa med vårdare.

Vad innebär nu denna ståndpunktsändring från vederbörandes sida? Jo, den innebär uppenbarligen, att de förslag, som hade biträttts av många ledamöter i statsutskottet, voro rena improvisationer, och resultatet av kommitténs arbete och av årets prövning i statsutskottet är att hela statsutskottet är totalt omvänt. Det höjs inte en röst i statsutskottet i år för att begränsa reselängden eller för att sänka ovannämnda gräns i fråga om barnåldern. Det är ju onekligen ett ganska märkligt resultat av de studier kommitténs ledamöter hade tillfälle att göra på dessa punkter. De blevo inte bara själva omvända utan de ha dessutom omvänt hela statsutskottet.

Jag måste för min del säga, att jag ser i detta framför allt en mycket allvarlig varning mot försök att improvisera besparingsåtgärder, som inte äro ordentligt genomtänkta. Det är ytterst glädjande, att man, när man inser sina misstag, erkänner dem, men jag ser i hela denna utveckling ett bevis för att man skall akta sig för att söka improvisera åtgärder, vilka, när man granskar dem litet noggrannare, kanske visa sig i själva verket inte vara så hållbara.

När jag fick kommitténs betänkande i mina händer, blev jag faktiskt överraskad uteslutande i glädjande riktning. Kommittén hade nämligen föreslagit åtgärder, som inneburo, att man för fram-

Fria resor för barn m. m.

tiden skulle slippa en mängd ur ekonomisk synpunkt fullkomligt onödigt arbete och en mängd krångel. Den miljon räkneoperationer, som systemet med en begränsning av reselängden hade inneburit, skulle försvinna. Vidare skulle man införa ett genomsnittsbiljettpris, så att man på järnvägsstationerna inte alls skulle behöva räkna ut hur mycket en resa kostade, låt mig säga till Arboga eller Örebro eller Malmö eller Kiruna eller vart det vara månne, utan man skulle, på grund av den erfarenhet man hade, helt enkelt bara räkna igenom hur många resor, som hade företagits, och så skulle ett genomsnittspris bestämmas för resorna. Det var en rationalisering av hela denna verksamhet, som jag fann mycket tillfredsställande.

På en punkt hade emellertid kommittén funnit, att man skulle göra en ny liten krångelsak, tors jag säga. Man skulle införa en inkomstprövning, där inkomsternas storlek skulle bestämmas av barnantalet. Det skulle betyda, att barnavårdsnämnderna, när de skulle ordna detta, skulle göra en inkomstprövning efter en hel rad av tabellarska föreskrifter, och för min del fann jag, att om man nu hade rationaliserat och slopat krånglet på vissa punkter, borde man inte införa det på en ny punkt, utan man kunde mycket väl nöja sig med att ha en enda inkomstgräns, som skulle gälla för hela landet. Det blev 4 000 kronors beskattningsbar inkomst — dock inte fullt så mycket det första året. Det kommer att medföra, att en och annan familj i t. ex. Stockholm, som förut har varit berättigad till fria resor, kommer att förlora den förmånen, under det att åtskilliga familjer på landsbygden, som tidigare inte varit berättigade till fria resor, nu komma att bli berättigade till sådana resor. Även på den punkten har statsutskottet accepterat min ståndpunkt och inte fallit tillbaka på kommitténs förslag. När jag har läst utskottets utlåtande, dess majoritets utlåtande, har jag fått det intryc-

ket, att man liksom hade på känn, att man hade förtagit sig. Man hade rensat bort praktiskt taget allt krångel, som fanns i de gamla bestämmelserna, och då ville man åtminstone skaffa ett nytt, och så kom förslaget om expeditiionsavgift. Jag vill visst inte överdriva betydelsen av de administrativa besvärligheter, som införandet av en expeditiionsavgift innebär. Men vad jag vill säga är, att förslaget om expeditiionsavgift är, precis som de föregående förslagen om sänkning av ovannämnda åldersgräns i fråga om barn och om begränsning av reselängden, en improvisation. Jag tycker, att den historia i denna sak, som vi ha upplevt och som ju alla böra känna till, borde utgöra en tillräcklig varning för oss att inte ge oss in på nya improvisationer. Vi veta ganska litet om vad det i verkligheten kommer att betyda ur låt mig säga administrativ krångelsynpunkt. Att det kommer att betyda en del är alldeles uppenbart, även om det inte alls är jämförligt med det, som nu kommer att avskaffas. Men jag tycker, som sagt, att man skulle ta varning av den erfarenhet, som vi just på detta område ha gjort i här omnämnda hänseenden.

Ja, mina ärade åhörare här i kammaren, jag skulle tro, att man gör klokt i att följa reservanterna i denna sak. Första kammaren har gjort det med en mycket betydande majoritet, för övrigt större än jag för min del någonsin hade väntat mig, eftersom ju reservationen bara biträdades av nio av statsutskottets tjugofyra ledamöter. Men jag blev mycket glad över det beslutet, och jag tror, att det vore klokt, om även denna kammaren ville följa reservanterna i denna sak. Om man verkligen önskar, att frågan om expeditiionsavgift skall undersökas mera noggrant, skall jag gärna ge en utfästelse i detta avseende. Men då skall det i varje fall icke fattas något beslut i år på denna punkt. Om jag finge tillsätta en ny liten kommitté av folk, som äro fallna för objektivitet,

Fria resor för barn m. m.

skulle det inte förvåna mig ett dugg, ifall denna kommitté skulle komma till det resultatet, att det inte är värt besväret att ha en sådan expeditiönsavgift. Besparingen blir för obetydlig för att man över huvud taget skall kosta på sig det extra arbete, som måste följa med denna specialbiljett, som enligt vad utskottets ledamöter ha sagt borde tryckas.

Ja, herr talman, jag hoppas för min del, att kammaren följer reservanterna. Det är efter min bestämda uppfattning det klokaste såsom saken ligger till nu.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Det går en anekdot här i kammaren — jag vet inte, om den är sann — att herr Ericsson i Sörsjön skulle ha börjat ett anförande med att säga: »Herr talman! Detta torde inte vara någon stor fråga, det torde inte heller vara någon liten fråga, man torde kunna säga, att frågan är varken stor eller liten.» Det är ungefär den bild man skulle kunna ge av denna fråga, åtminstone i dagens läge. Men vi kunna inte bortse ifrån, att de fria resorna kanske om några år kunna bli ett ganska stort problem för riksdagen att knäcka. Det är ju än så länge bara cirka tio procent av dem, som äro berättigade att resa, som för närvarande ha utnyttjat de fria resorna. Antalet ökas emellertid för varje år, och man utgår ifrån att så småningom kanske 50 procent av dem, som äro berättigade, komma att begagna sig av förmånen av de fria resorna. Då uppstår frågan, hur vi skola kunna klara det problemet. Detta har åtminstone för mig varit avgörande, när jag har tagit ställning till denna fråga.

Förra året skrev ju riksdagen till Kungl. Maj:t och begärde omprövning av bestämmelserna. Jag kan emellertid inte instämma med departementschefen, när han här säger, att skrivningen

innebar, att man uppställde som ett villkor, att resornas längd skulle skäras ned. Meningen var ju, att man skulle, i den mån det var möjligt, nedbringa kostnaderna. Man ville därför, att det skulle undersökas, om detta skulle kunna ske genom sänkning av resornas längd eller av åldersgränsen för de barn, som skulle ha vårdare med sig, men detta uppställdes ju inte som något villkor. Nu har ju utredningen, som departementschefen sagt, gjort en kövändning. De sakkunniga ha kommit till det resultatet, att det nuvarande systemet med avståndsgräns medför så mycket arbete, så mycken kontroll och så mycket krångel — bara utredningen i fråga om tilläggsbiljett kan föranleda ett tusental räkneoperationer — att det är lika bra att slopa hela avståndsgränsen, och man har också gått ifrån att försöka nedbringa åldersgränsen för barnen. Detta har man gjort för att förenkla det hela. Men denna förenkling betyder ju inte någon begränsning av kostnaderna, vilket riksdagen ju avsåg med sin begäran om utredning, utan den betyder en utgiftsökning med ungefär en halv miljon kronor.

För att i någon mån eliminera dessa merutgifter har utredningen föreslagit den här omnämnda expeditiönsavgiften, som skulle reducera ökningen med ungefär en kvarts miljon kronor. Jag måste säga, att hela kritiken mot denna s. k. expeditiönsavgift har mera riktats mot namnet expeditiönsavgift än mot själva saken. Det kan dock inte vara någon stor sak. Man skulle ju kunna kalla den grundavgift eller ge den vilket annat namn som helst. Det är alltså om denna expeditiönsavgift, som striden här står. Motståndarna anse, att det är en fruktansvärd förbrytelse, som här skulle begås, om denna avgift skulle införas, och jag skall inte diskutera den saken. Jag vill emellertid erinra om att enligt de gamla bestämmelserna fick vederbörande betala resan själv, om resekostnaden inte var högre än 3 kro-

Fria resor för barn m. m.

nor. Nu har kommittén föreslagit och Kungl. Maj:t har accepterat det förslaget, att gränsen höjes upp till 5 kronor. Om denna höjning säger man ingenting, trots att den ändå måste sägas i regel drabba de fattigaste bland de fattiga, människor, som inte ha vare sig kläder eller möjlighet att göra längre resor. Däremot anser man det tydligen vara något fruktansvärt, att de, som få förmånen att resa över hela landet från Luleå till södra Skåne, skulle få betala 2 kronor.

Jag är inte bunden av utredningens förslag på något sätt, men nog tycker jag att det ligger åtskilligt av förnuft i det resonemang, som Gustav Iwar Anderson i Arboga för på denna punkt, när han säger, att skola vi införa en avgift, böra vi göra det nu, när vi höja det beskattningsbara beloppet från 2 500 kronor till 4 000 kronor och förmögenhetsgränsen från 20 000 till 30 000 kronor och när vi slopa begränsningen av resans längd. Vi ha frågat dem, som stå för reservationen, vad de skulle göra, om resorna skulle ökas till 50 procent av de berättigade — det är möjligt, att vi kunna komma dithän. Ja, säger herr Karlsson i Munkedal, då skola vi återinföra avståndsbegränsningen, då skola vi överväga att införa dessa avgifter och då kunna vi införa andra restriktioner. Jag måste säga, att klokheten bjuder väl ändå, att man är litet försiktig. Man måste ställa sig frågan, vilken väg är den klokaste: att släppa loss nu och sedan bli tvungen att införa restriktioner eller att börja litet mera försiktigt och sedan kunna släppa på bestämmelserna, alltså förbättra den reform, som här föreligger?

I de olika yttranden, som här föreligga, har det ju tydligt framkommit, att det förekommer i viss mån missbruk av de fria resorna. Detta borde ju också tala för en viss försiktighet. Man har sagt, att en social förmån skall man inte betala för. Vad är det för

snack? Vi ha avgifter då det gäller folkpensioner, sjukkassor, läkarvård, sanatorievård, förlossningsvård m. m. Vi höjde folkpensionsavgiften och hyran i pensionärsbostäderna när våra pensionärer fingo sin förbättring för något år sedan. Det ha vi inte dragit oss för, men här säger man, att här skulle det inte vara klokt att uttaga avgift för denna sociala förmån. Jag måste för min del fråga: kan det över huvud taget pekas på någon förmån, som inte är belagd med avgift? För resten brukar ju en förmån, som inte kostar något, inte värdesättas så synnerligen högt.

Jag vill, innan jag slutar, säga ett par ord om det krångel, som det har talats om här. Det har gjorts en förfrågan hos järnvägsstyrelsen, och där säger man, att om man skulle trycka biljetter å en eller två kronor, som vederbörande, när de komma från barnavårdsnämnden och lämna sin rekvisition, få, skulle tryckningskostnaden för dessa biljetter uppgå till ungefär 2 000 kronor. Det är allt. Vederbörande skola som regel dit för att pollettera sitt resgods, så att talet om krånglet är i detta fall uppkonstruerat i mycket hög grad. Jag vill säga, trots att Morgon-Tidningen har ställt sig som pekpinne, hur riksdagsmännen skola rösta, att mig har man inte övertygat på denna punkt.

Jag har också, och jag tror det är fler än jag som gjort det, lagt även andra synpunkter på detta spörsmål. Vi diskutera ju vid varje särskilt tillfälle, då det är fråga om utgifter, stabiliseringen. För min del måste jag säga, att det är motbjudande, om man t. ex. sitter i en egnahemsnämnd eller något annat organ och skall av hänsyn till den ekonomiska plan, som är uppgjord, vara tvungen att yrka avslag på ansökningar om några hundra kronor i bostadsförbättringsbidrag, när människorna sitta i gamla ruckel, där både sol och måne skina igenom. Här kunna vi spara $\frac{1}{4}$ miljon kronor utan att

Fria resor för barn m. m.

människorna fara illa av det, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag skall försöka att hålla mig utanför den strid, som här pågår. Jag förstår väl utskottsmajoriteten, och jag förstår också motionärer och sakkunniga, att de, när de i detta ärende hade fått bestämt uppdrag att försöka nedbringa kostnaderna och resultatet av utredningen i stället syntes bli, att kostnaderna skulle stegras, å andra sidan ville åstadkomma en inkomstökning, som skulle medverka till finansieringen. Det förstår jag fuller väl, men jag kan trots detta inte ansluta mig till det förslag om en expeditiionsavgift, som här är framställt, detta med hänsyn till vad jag tidigare många gånger har sagt i denna kammare och det arbete jag många år utfört på det sociala området, varvid jag alltid har motsatt mig, att man skulle krångla till verksamheten. Även om denna expeditiionsavgift inte i alltför hög grad medför besvärigheter, innebär den i alla fall ett visst mått av tillkrångling, och den är inte heller tekniskt utformad på det sätt jag skulle önska att den skulle vara, för att jag skulle kunna vara tillfredsställd.

Men när jag läser namnen på de reservanter, som finnas under detta utskottsutlåtande, måste jag erinra om vad som hände för ett par, tre veckor sedan, då vi här hade en diskussion om ett höjt anslag, som gällde skyddskonsulenter och assistenter. Det gällde då viss ungdom, i något högre åldrar måhända. Även nu är det ungdom, vi här tänka på. Den gången ville dessa reservanter — som i det fallet tillhörde majoriteten — inte vara med om en utgiftsökning. Denna gång vilja de inte vara med om en inkomstökning, som skulle medverka till att minska statsutgifterna.

Men det var inte för detta, herr talman, jag begärde ordet utan för att peka på en sak, som jag är angelägen att stryka under, nämligen frågan om kontroll av denna verksamhet. Det är nog riktigt, vilket herr Petterson i Degerfors också varslat om, att denna verksamhet kommer, i den mån den blir känd och utnyttjad, att få stora dimensioner, och detta ger oss anledning att ännu mer tänka på den kontroll, som här skall utövas. Statsrådet och chefen för socialdepartementet har redan påpekat, att det är nödvändigt att underställa denna verksamhet en ganska bestämd kontroll. Han pekar särskilt på en detalj, att intyget för bortovaro verkligen lämnas. Det finns kommuner som under det sistförflutna året ha haft mycket stora besvärigheter att kunna utöva denna kontroll, och inte minst husmödrarna ha nonchalerat bestämmelserna på denna punkt. Därför är det angeläget, anser jag, att man får ett aktgivande i detta sammanhang. Man har t. o. m. försökt att återkräva beloppen från vederbörande, när de uppenbarligen ha nonchalerat bestämmelserna, och tillsynsmyndigheterna ha dess bättre också behjärtat denna synpunkt och givit direktiv, antagligen något utöver vad statsrådet har velat antyda, men jag hoppas det har skett med hans goda minne.

Utskottet har senare i anslutning till statsrevisorernas uttalande strukit under först helt allmänt »angelägenheten av att icke värdet av sociala förmåner motverkas genom missbruk». Dessutom har utskottet framhållit följande, som är mycket tydligt. Det heter på s. 10: »Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla nödvändigheten av att socialstyrelsen och barnavårdsnämnderna noggrant tillse, att de fria resorna för vårdare bli föremål för erforderlig kontroll så att de endast utnyttjas för därmed avsedda ändamål.»

Herr talman! Jag har ansett att jag borde stryka under detta ytterligare

Fria resor för barn m. m.

och är tacksam för att statsrådet observerat detta. Om han en annan gång ville ännu tydligare stryka under detta vore jag tacksam.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag vill i anledning av ett yttrande av herr Pettersson i Degerfors säga, att kammaren skall veta, att järnvägsstyrelsen ingalunda är intresserad av att få denna expeditiionsavgift genomförd. Vad järnvägsstyrelsen sagt är, att ur affärs-mässig synpunkt har man intet intresse för expeditiionsavgiften, men om statsmakterna bestämma att järnvägen skall ta upp denna avgift, kommer man att rätta sig efter statsmakternas beslut. Det är ju självklart, att om ett statens verk får en order utav regering och riksdag att utföra ett visst arbete, så måste det också göra det. Men någon entusiasm för saken har man inte. Även om det nu upplysts muntligen under gårdagen av någon enskild tjänsteman, att själva biljettryckningskostnaden inte uppgår till mer än 2 000 kronor, så vill jag att kammaren skall veta, att järnvägsstyrelsen med all säkerhet är tacksam om den slipper detta speciella jobb.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag skall yttra mig om en punkt, som ingen tidigare i debatten har ägnat någon uppmärksamhet åt. Jag har en blank reservation fogad till detta utlåtande, vilket gör att jag ville framföra några synpunkter.

Det är så, herr statsråd, att här inför man en helt ny behovsprövning. Vi ha i den debatt, som föregick behandlingen av detta ärende, alltså rörande statsutskottets utlåtande nr 54, diskuterat, huruvida vi skulle ha behovsprövning eller inte när det gäller sjukresorna. Gäster till s. k. sommarhem ha förut inte varit behovsprövade i annan mån än att vid uttagningen husmorssemesternämnderna haft att med hän-

syn till gästernas rekreationsbehov och sociala förmåner bedöma dessa förhållanden. Nu har kommittén anfört att dessa resor kanske i något fall ha missbrukats, och herr statsrådet har sagt att han inte tror det är sannolikt att dessa fria resor till semesterhem i större omfattning ha kommit sådana till godo, som egentligen inte skulle vara berättigade därtill. Men han anser i alla fall att det skall vara en prövning och att den skall göras efter samma normer som när det gäller barnresorna och att omständigheterna skola prövas av barnavårdsnämnden.

Jag måste säga som herr Hagård, att det finns väl inte stor anledning, när man går in för sådana saker, att krångla till det mera än som behövs. Frågan är om det inte vore skäl i att statsrådet tar sig en funderare, om han inte egentligen skulle kunna slippa denna prövning. Utskottet har också redovisat denna uppfattning på det sättet att utskottet säger: »Utskottet har icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Samtidigt vill utskottet understryka betydelsen av det arbete för anordnande av semesterhem», som har utförts. Jag tror det ligger ganska mycket i detta. Utskottet tillägger också, att »det är av vikt, att icke sådana bestämmelser utfärdas, att intresserades frivilliga arbete onödigtvis hämmas».

När det gäller expeditiionsavgiften så anser jag att när nu första kammaren har fattat sitt beslut, då jag vidare tror det ligger så till, att det inte är stor anledning att införa denna expeditiionsavgift, och då slutligen statsrådet själv nu har sagt sig vilja undersöka, huruvida det är möjligt att ordna saken på ett mindre krångligt sätt än enligt detta förslag, tycker jag närmast, att riksdagen kan vara till freds därmed.

Herr **HALLÉN**: Herr talman! Jag skulle inte ha tagit till orda i denna fråga om jag inte vågar påstå, att jag har en

Fria resor för barn m. m.

viss personlig erfarenhet av detta arbete. Jag har i över trettio år varit lokalombud för Stockholms stads barnavårdsnämnds utackordering av barn, fosterbarn och »sommarbarn» och har under årens lopp placerat ut många hundra barn. Jag måste säga, herr talman, att när jag läser detta utskottsutlåtande finner jag det i många avseenden ganska remarkabelt. Det är ganska lätt att läsa här mellan raderna hur utskottet, enligt min uppfattning med fullt fog, andas en viss misstro emot att denna mycket välbehövliga och vällovliga sociala åtgärd kan brukas på ett sätt, som inte riktigt överensstämmer med skattebetalarnas verkliga intressen. Jag skall bara ta ett enda exempel.

Här betonas »nödvändigheten av att socialstyrelsen och barnavårdsnämnderna noggrant tillse, att de fria resorna för vårdare bli föremål för erforderlig kontroll så att de endast utnyttjas för därmed avsedda ändamål». Så kan man ju säga, men hur tro damerna och herrarna att man i praktiken kan utöva denna kontroll? Jag vet mer än ett fall, då mödrar komma resande och lämna av sina barn och fortsätta till Norge eller andra platser för att rekreera sig, och det är dem väl unnat, eller som äro ute i affärsresor o. d. Att det här förekommer många former av missbruk är alldeles uppenbart.

Jag vill särskilt påtala en sak, där jag skulle vilja få ett uttalande ifrån statsrådets sida. Kammarledamöterna kanske erinra sig, att det häromdagen var en interpellation av Waldemar Svensson från Ljungskile angående hur Stockholms uppbördsmyndigheter förfara i fråga om existensminimum, och vi minnas hur statsrådet Wigforss också i huvudsak instämde i synpunkterna, understödd av bevillningsutskottets ordförande, herr Adolv Olsson. Nu har Stockholm fortsatt på den traden på ett sätt, som jag tycker det är värt att riksdagen observerar. Här har man nämligen beslutat att i stället för de resor,

som barn här ifrån Stockholm företa ut på landsbygden — jag vet inte hur många de äro men skulle gissa på åtminstone 3 000, kanske flera — varvid de ledas av färdledare, ungdomsassistent, sköterskor eller andra, som ha ett tjugotal barn med sig åt gången, skulle nu varje barn få åtföljas av sin mor. Det är klart att för Stockholm är detta mycket fördelaktigt. Man slipper en ganska dryg administrationsapparat, som förut har gått dåligt i lås, och man spar en hel massa pengar — jag har hört uppgivas 50 000 kronor. Men denna stora skara av mödrar, som skall fara fyra gånger fram och åter ut på landsbygden och på obegränsade avstånd för övrigt, vad kommer allt detta att kosta statsverket och oss skattebetalare? Det rör sig om belopp, som gå upp till hundratusentals kronor!

Nu har utskottet, mycket riktigt för övrigt, skrivit, att »särskilda åtgärder, såsom vårdarresor med gemensam personal, äro ägnade att underlätta resorna för såväl barn som andra trafikanter, i synnerhet vid trafikanhopningar». Det skulle vara mycket värdefullt, om statsrådet har den uppfattningen, att man inte skall slösa alltför mycket med pengarna, om statsrådet här kunde säga ifrån, att där det inte stöter på praktiska svårigheter böra de kommunala myndigheterna, d. v. s. barnavårdsnämnderna, låta dessa resor företagas i grupper med lämpliga ledare. Det är inte meningen att pengarna skola rulla hur som helst. Jag tycker detta är ett skäligt krav, och det vore som sagt värdefullt att härvidlag få ett ord ifrån statsrådets sida. Skulle det gå i samma riktning som det utskottet här har uttalat och som jag har velat accentuera, tror jag det skulle stoppa den trafik, som jag har tillåtit mig påtala.

Innan jag slutar, herr talman, måste jag göra en liten bekännelse, som kanske inte klingar så väl i somliga öron. När bevillningsutskottet i dag har uttalat, att vi om möjligt skola åstadkom-

Fria resor för barn m. m.

ma en skattesänkning men med bibehållande av den sociala standarden, äro ju alla ense därom — frågan är bara vad man skall räkna till social standard. Vi minnas att när barnresorna började var det som en evakueringsåtgärd under en kritisk tid, och sedan anlade man också den rent folkhygieniska synpunkten på saken: det var viktigt att framför allt städernas och tätorternas bleksiktiga barn skulle få komma ut på landet. Det var en av de värdefullaste sociala skyddsåtgärder som kan åstadkommas. Vi veta också att en motion här i riksdagen bifölls om en utvidgning av de fria resorna, så att det hela skulle bli reciprokt. Man menade: Varför skola inte även landsbygdens barn, som äro uppväxta i naturen och inte bo i städerna, ha en sådan möjlighet?

Ja, det är inte för att på något sätt missgynna landsbygdens barn i fråga om dessa resor, som jag i alla fall vill säga, att det ter sig konstigt, när barn ifrån en underbar, vacker bygd skola resa, låt oss säga till Stockholm för att gå på Gröna Lund, på statens bekostnad — ja, det behöver inte precis vara Gröna Lund, men över huvud taget till storstaden. Då får man anlägga en annan synpunkt. Då är det fråga om behov av miljöförändring och annan luft — den är inte mycket att hurra för här i Stockholm, men i alla fall.

Jag missunnar som sagt inte barnen dessa resor. Jag tycker bara att när det är knappt om pengar, så är det andra som förr behövde resa, fattiga människor som behöva söka specialist och kanske inte kunna få landstingsbidrag till sina resor. Det är angelägnare. Men att resa bara för nöjes skull — jag är kanske gammalmodig, herr talman, som inte riktigt uppskattar detta. Resor som däremot befordra hygien och stärkt hälsa för bleka och svaga barn tycker jag man inte kan lämna nog pengar till.

Detta är bara en liten marginalanmärkning till protokollet, herr talman,

och jag tror nog att dessa tankar så småningom åter komma att göra sig hörda. Jag ber i alla fall att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag. Jag vore tacksam om statsrådet ville säga sin mening om dessa gruppresor eller icke gruppresor. Det kan betyda några hundratusen kronor mer eller mindre, vad statsrådet svarar på den punkten.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Sedan jag har hört statsrådets anförande och även en del andra talare får jag bekänna, att det var mycket uppfriskande att höra herr Hallén. Han anlägger ändå litet ekonomiska synpunkter på denna fråga, och jag skulle önska, att denna kammare måtte göra det i större utsträckning än jag tyckte statsrådet gjorde.

Vi diskuterade, som herr Hallén nyss nämnde, för några timmar sedan ett utlåtande av bevillningsutskottet, där man gick in för en utredning angående skattetrycket. Det är nästan synd om statsrådet Wigforss, ty i det allmänna medvetandet har han fått skulden till våra tyngande skatter, men, mina herrar, den som bär största ansvaret för de höga skatterna är socialministern. Hans goda hjärta har åstadkommit en väldig massa reformer, som kosta pengar, och är det någon av regeringens ledamöter, som härvidlag skall klandras, bör det rätteligen vara socialminister Möller. Finansministern är den stackare, som skall gå i spetsen och skaffa pengarna, men orsakerna till de höga skatterna äro som sagt till mycket stor del att finna hos socialministern.

Socialministern ville göra gällande, att statsutskottet hade gjort sig skyldigt till rena improvisationen, då det i fjol krävde återhållsamhet på detta område, och han uttalade sin belåtenhet över att statsutskottet nu totalt skulle ha ändrat sig. Jag vill säga, att det har statsutskottet inte gjort. Varken de som voro med

Fria resor för barn m. m.

i denna utredning eller någon av utskottsmajoriteten ha ändrat ståndpunkt. Utredningen ville ha ett restriktivt moment för resorna, och statsutskottets majoritet föreslår också en viss begränsning i dessa fria resor. Det är självklart att statsrådet inte tycker om detta och därför inte heller har gått in för det i propositionen utan vill ha en fri reserätt utan några som helst restriktioner.

Jag tror för min del, att det skulle vara bra med ett litet återhållande moment, ty säkert kan man, som herr Hallén framhöll, ifrågasätta en viss begränsning i dessa resor. Vi hörde ju också finansministern säga, att vi inte böra ytterligare utöka våra nuvarande sociala förmåner, och han syntes vilja göra gällande, att hans parti skulle motverka en sådan utveckling, och slutligen väjdade han till övriga partier att inte komma med några anspråk i den riktningen. Under sådana förhållanden frågar jag, om det är riktigt att gå in för en ytterligare ökning av den nu ifrågavarande verksamheten, som inte kan sättas som en av de främsta bland våra socialvårdande uppgifter. Säkert behövs det annan och bättre socialvård än dessa fria resor, som inte alltid äro till så stor nytta, som man skulle kunna önska.

Jag tror därför att riksdagen gjorde klokt i att bifalla utskottets förslag. Om det nu är socialministerns mening att göra en översyn av hithörande frågor, så kommer hans ställningstagande nog att påskyndas om han märker, att det här råder en kraftig opposition mot denna fria förmån, och jag skulle tro, att det också skall gå upp för regeringen i dess helhet, att detta system inte går i längden.

Vi hörde av herr Pettersson i Degerfors, att hittills bara 10 procent av de därtill berättigade ha utnyttjat dessa fria resor. Men om nu dessa 10 procent kosta staten 4,5 miljoner kronor skulle ju det hela, om alla därtill berättigade

utnyttjade denna förmån, kosta 45 miljoner kronor om året. Nog tror jag för min del, att man kan använda sådana 45 miljoner på ett bättre sätt än vad blir fallet med dessa fria resor.

Jag vill slutligen i anledning av herr Halléns anförande framhålla, att i jämförelse med dem, som resa här ifrån Stockholm, eller cirka 40 000 människor, är det på landsbygden bara 10 procent härav, eller endast omkring 4 000 husmödrar, som utnyttja denna förmån.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Med anledning av herr Halléns yttrande vill jag bara säga, att jag har samma uppfattning som han, nämligen att man inte gärna kan tolerera att en stad som Stockholm försöker omöjliggöra gruppresor. Jag hoppas, att socialstyrelsen, som i detta fall är tillsynsmyndighet, kommer att sörja för att Stockholms stads planer i den vägen, som jag inte kände tidigare, då jag tydligen har försummat läsa tidningarna ordentligt, inte skola kunna realiseras.

Jag tillåter mig med anledning av herr Rubbestads anförande bara en enda reflexion. Det försvar, som han presterat för utskottet, måste väl ändå vara ganska svagt, ty det är ju detsamma som att helt enkelt förneka fakta. Det är väl ett besynnerligt påstående att säga att statsutskottet inte har ändrat ståndpunkt. Jag kommer verkligen inte ihåg, om det var en majoritet eller mycket stor minoritet, som inte alls ville vänta på någon utredning av dessa frågor utan begärde att riksdagen utan vidare skulle besluta en ytterligare begränsning av restiden. Nu kommer ett enhälligt statsutskott och föreslår att alla gränser skola slopas. Om inte detta är att ändra ståndpunkt måste min föreställning om ords betydelse vara allde-

Fria resor för barn m. m.

les galen. Detsamma gäller frågan om sänkningen av barnens ålder. Det är därför jag säger, att detta är en sak, som man bör tänka på. Låt oss titta litet närmare på den, ty det kan mycket väl hända att man om något år, sedan denna utredning om expeditionsavgiften har verkställts, kommer att slippa den improvisation, som det enligt min mening härvidlag är fråga om, därför att man kommer att finna, att den inte är någon praktisk åtgärd.

Jag tycker ju inte heller att det är något starkt försvar för utskottets ståndpunkt att bara hänvisa till vad som härvidlag eventuellt kan komma att ske och hur många sådana fria resor som om 10, 15 eller 20 år komma att tagas ut. Vår erfarenhet hittills säger oss väl, att antalet resor växer ganska sakta. I år ha som sagt inte mer än 10 procent av de därtill berättigade utnyttjat denna förmån, och det borde väl inte vara omöjligt för riksdagen att, om det hela visar sig ta sådana dimensioner, som man inte anser sig ha råd med, då hitta på något botemedel.

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i herr Halléns anförande, men eftersom jag har begärt ordet ber jag endast att få understryka, att jag i utskottet har biträtt förslaget om en expeditionsavgift. Jag har gjort det därför att då man utvidgar möjligheterna till resor så är det också rimligt att anvisa medel för finansieringen av detsamma. Man talar här så mycket om det finansiella läget, och då är det väl inte oväsentligt, att de människor det här är fråga om få betala en liten avgift för de långa resorna, då de som ha korta resor få betala dem själva.

Jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden inte förlänga diskussionen utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MÄRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Bara några få ord.

Herr Pettersson i Degerfors sade, att han var rädd för att dessa fria resor skulle kunna få en sådan omfattning, att de komma att överstiga en alltför stor kostnadsram. Ja, det är möjligt att dessa resor kunna få en större omfattning än de för närvarande ha och att detta kan förorsaka att utgifterna för denna sociala förmån komma att bli alltför stora. Men några sådana farhågor föreligga inte för närvarande. För innevarande budgetår ha anslagits, om jag inte missminner mig, 5,5 miljoner till fria resor, och för nästa budgetår begäres anslag på 4 miljoner kronor, alltså 1,5 miljoner mindre än det belopp, som för närvarande utgår.

Om nu dessa resor skulle få den omfattning, som herr Pettersson i Degerfors är rädd för, får naturligtvis denna fråga tagas upp till förnyad prövning. Men jag tror knappast att vi skulle kunna avhjälpa svårigheterna genom en liten expeditionsavgift sådan som den nu föreslagna, utan då får nog en omprövning ske efter andra grunder. Då kanhända vi återigen behöva tänka på införandet av en maximigräns för resornas längd. Man kan ju även ifrågasätta om det verkligen kan vara någon semester för exempelvis en husmor att resa från nordligaste delen av landet till den sydligaste och tillbaka igen inom loppet av cirka tio dagar. Under sådana förhållanden är det som sagt möjligt att frågan måste övervägas. Men det är även en annan sak, som i sådant sammanhang kan bli föremål för övervägande, nämligen en eventuell sänkning av inkomstgränsen för dem, som skola kunna komma i åtnjutande av denna förmån.

Sedan bara ett enda ord till herr Hagård. Herr Hagård förvånade sig över att en del av dem, som stå för reservationen, inte ville vara med om att göra en förbättring på ett annat område, nämligen när för några veckor sedan

frågan om skyddskonsulentorganisationen var föremål för behandling Ja, om herr Hagård läser det utskottsutlåtande, som var föremål för kammarens behandling vid det tillfället, så framgår det nog att de som då gingo emot anställandet av flera skyddskonsulenter i första hand motiverade detta sitt ställningstagande med att denna fråga var föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den av herr Gustaf Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

beslut i fråga om anslag för budgetåret 1949/50 till avsättning till fonden för idrottens främjande.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffande av ny apparatur för den allmänna skärmbildsundersökningen; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reparation och ombyggnad av Falsterbokanalen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 65 hade Kungl.

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1949, föreslagit riksdagen att till Lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m. under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förchäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindblom* och *Petrén* (I: 244) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kollberg* och *Kristensson* i Osby (II: 310), i vilka hemställts, att riksdagen måtte, med ändring av det i förevarande proposition framlagda förslaget, till Lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av allenast 1 000 000 kronor, att användas till minskning av den i bolagets balansräkning upptagna skuldposten Avräkning med statens järnvägar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 244 och II: 310, till Lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m. för budgetåret 1949/50 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Ohlson*, *Mannerskantz*, *Boman* i Kieryd, *Kollberg*, *Birke* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 244 och II: 310, till Lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m. för budgetåret 1949/50 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Statens järnvägar driva sedan några år ett lastbilsföretag, som omhänderhar en del godstrafik. Av den kungl. propositionen framgår, att kungl. järnvägsstyrelsen beräknar, att de besparingar man uppnår tack vare lastbilbolaget uppgå till ungefär en halv miljon kronor per år. Denna beräkning finner jag vara i många avseenden behäftad med osäkra moment. Lastbilbolaget har sålunda i sina bokslut inte verkställt affärsmässiga avskrivningar vare sig på sitt goodwillvärde eller på sin materiel. I den nya aktiebolagslagen finns föreskrift om att man i regel skall avskriva 10 procent på goodwillvärdet. Detta bolag har nöjt sig med att avskriva 7 procent. Revisorerna ha också gjort anmärkning på dessa bokföringstransaktioner, som man ju måste finna ganska anmärkningsvärda. Inte heller har bolaget tagit upp alla sina skulder i boksluten och inte heller balanserat skatteskulderna. Om bolaget hade verkställt ett bokslut efter affärsmässiga principer hade den vinst, som man nu talar om, förbytt i underskott till ett ganska stort belopp; det rör sig om inemot en halv miljon kronor.

Kungl. järnvägsstyrelsen har vidare lämnat detta företag ett lån på ungefär 2 miljoner kronor. Man kan fråga sig, om ett statens affärsdrivande verk utan att riksdagen hörts kan lämna ett sådant bolag en dylik kredit; först nu i efterskott har en sådan framställning kommit. Det är klart att om man driver ett statligt affärsföretag i bolagsform och rör sig med sådana bokföringsmässiga åtgärder, som det härvidlag varit fråga om, kan man sätta de taxor, som tillämpas för godstransporterna, ganska låga, men därigenom blir ju den konkurrens man har med de enskilda åkeriägarna inte fullt lojal. Det är enligt mitt sätt att se ett oeftergivligt villkor från det enskilda näringslivets sida, att konkurrensen mellan å ena sidan ett statligt företag och å

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

andra sidan ett enskilt företag sker under likvärdiga former. Nu begär järnvägsstyrelsen att få täckning för detta lån på 2 miljoner kronor. Departementschefen har satt ner beloppet till 1,5 miljoner, medan vi, som äro reservanter i utskottet, ha ansett att denna summa borde skäras ner med ytterligare en halv miljon kronor eller till en miljon, detta allra helst som det pågår en utredning om omorganisation av järnvägarnas biltrafik. I avvaktan på denna utrednings resultat anse vi, att man inte bör bevilja ytterligare lån till detta företag.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Under den senaste treårsperioden har riksdagen successivt beviljat lån till Svenska lastbilaktiebolaget med sammanlagt 3 000 000 kronor. Den proposition, som nu föreligger, har framkommit efter framställning från järnvägsstyrelsen, såsom herr Birke nyss nämnde. Jag kanske missuppfattade herr Birke, men jag tyckte att herr Birke sade, att järnvägsstyrelsen hade begärt 2 000 000 kronor för täckande av skuld. Järnvägsstyrelsen har begärt 1 000 000 kronor för täckande av skuld och 1 000 000 kronor för fortsatt utvidgning av bolagets verksamhet.

Järnvägsstyrelsen understryker starkt, att statens järnvägar ha en betydande nytta av lastbilaktiebolaget. Jag skall icke upptaga tiden med att återgiva vad propositionen säger i detta avseende. Järnvägsstyrelsen säger, att en överslagsberäkning har visat, att de besparingar, som ha uppkommit tack vare lastbilaktiebolagets verksamhet, kunna uppskattas till 500 000 kronor per år. Men om jag läser propositionen noga, kan jag icke förstå annat än att det är en bruttobesparing. Uppgifterna äro ofullständiga i järnvägsstyrelsens framställning. Man bringas till den uppfattningen, att för att få fram nettobespa-

ringen måste man från detta halvmiljonbelopp draga de fraktavgifter från trafikanterna, som statens järnvägar nu icke få på grund av den minskade fraktverksamheten. Det undandraget sig givetvis mitt bedömande hur stor en sådan eventuell minuspost blir.

Det framgår också av järnvägsstyrelsens upplysningar, att man har lämnat en subvention eller vad jag skall kalla detta bidrag till lastbilaktiebolaget på icke mindre än 288 000 kronor för 1947. Denna post skall tydligen även dragas ifrån den halva miljon, som man har redovisat som bruttobesparing. Men materialet för att bedöma detta är för knapphändigt. Just detta, att ett klart och tydligt siffermaterial saknas, gör det ganska svårt för riksdagen att bevilja något lån.

Jag vill i detta sammanhang icke underlåta att understryka, att också kommunikationsministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet har påpekat, att statens järnvägars beräkningar äro behäftade med vissa osäkerhetsmoment. Man måste alltså sätta ett frågetecken för hur mycket statens järnvägar verkligen återvinna av vad staten som långivare lägger ned i Svenska lastbilaktiebolaget.

Nu har Kungl. Maj:t med hänsyn till det statsfinansiella läget icke upptagit alla järnvägsstyrelsens äskanden i propositionen. Miljonen för återbetalning till statens järnvägar kvarstår, men för bolagets fortsatta utbyggnad har Kungl. Maj:t begränsat beloppet till 500 000 kronor.

Statsutskottets majoritet har följt propositionen, men i utskottet finnas sju reservanter. Vi reservanter ha ansett, att medel för fortsatt utbyggnad av bolagets verksamhet för närvarande över huvud taget icke böra ställas till förfogande, utan att anslaget skall inskränkas till de 1 000 000 kronor, som erfordras för betalning av skulden till statens järnvägar.

Jag vill i likhet med herr Birke säga,

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

att det är anmärkningsvärt, att statens järnvägar ha kunnat ställa ett så pass stort belopp som 1 247 000 kronor — vilket är den exakta redovisningen — till lastbilaktiebolagets förfogande. Anslag av denna storlek borde väl ha underställts riksdagen. Men det är bara en randanmärkning. Nu är det knappast annat att göra än att bevilja medel att betala denna skuld.

Vad beträffar bolagets fortsatta verksamhet och den tilltänkta vidare utbyggnaden vill jag erinra om att hela frågan om den framtida organisationen av statens järnvägars biltrafik befinner sig under utredning. Det kan icke vara välbetänkt att föregripa resultatet av denna utredning genom att bevilja medel, som giva tillfälle till åtgärder, vilka kanske icke alls komma att ligga i linje med de åtgärder, som efter utredningens avslutande kunna komma att vidtagas. Denna synpunkt är icke heller kommunikationsministern främmande för. Statsrådet har nämligen i propositionen åberopat hänsynen till just denna utredning som ett av de skäl, på vilka Kungl. Maj:t ej har ansett sig kunna sträcka sig till ett förslag att bevilja lån i hela den utsträckning järnvägsstyrelsen har äskat.

Men det finnes även andra skäl att icke nu genom meddelande av lån främja bolagets fortsatta utveckling efter de hittills följda linjerna. Ett skäl är, att man ej kan känna sig övertygad om att bolaget givit ett affärsmässigt sett försvarligt resultat för åren 1946 och 1947. Det föreligger nämligen definitiva bokslutsuppgifter i en bilaga till propositionen endast för åren 1946 och 1947. I propositionen finnas preliminära uppgifter om resultatet för 1948, men där säger man, att uppgifterna kunna komma att undergå förändringar vid upprättandet av definitivt bokslut. Därför är jag naturligtvis i denna diskussion förhindrad att gå in på dessa preliminära uppgifter, som ju av olika anledningar kunna förändras, när det

definitiva bokslutet kommer. Här får jag alltså begränsa mig till 1946 och 1947 års förvaltning, där det finnes fastlåsta bokslut.

Avskrivningen på materielen kan knappast anses motsvara de fordringar, som man har rätt att ställa på ett affärsmässigt skött företag. Under de två år som jag talat om har man gjort avskrivningar på 13 respektive 12 procent på bilmaterielen, inklusive värdet av släpvnagnar. På trafikrättigheterna, alltså goodwillvärdet, har i strid mot god köpmannased och vid jämförelse med aktiebolagslagens bestämmelser avskrivning gjorts med lägre procent än 10, nämligen med respektive 7 och 5 procent. En avskrivningsprocent av omkring 20 hade varit riktigare, icke minst om man tar i betraktande, att bolagets vagnpark enligt till statsutskottets fjärde avdelning lämnad specifikation till huvudsaklig del består av fordon, som bolaget har övertagit vid inköp av enskilda trafikföretag. Räknar man om vinst- och förlusträkningarna för dessa år med utgångspunkt från de angivna 20 procenten, kommer man fram till en förlust av 219 000 kronor i stället för den för dessa två år redovisade vinsten på 2 000 kronor.

I de preliminära uppgifterna för 1948 har man meddelat, att vinsten möjligen kommer att uppgå till 15 500 kronor.

Ett sådant sakligt riktigt avskrivningsförfarande skulle också visa, att bolaget ingalunda har tillgång av den storleksordning, som framgår av bokslutet för 1947. Denna iakttagelse är emellertid icke bara reservanternas. I revisionsberättelsen för 1947 framhåller revisorn som sin mening dels att »avskrivning på trafikrättigheten samt avsättning för värdeminskning på bilmaterielen synes ha gjorts med för låga belopp, som icke svara mot de i förvaltningsberättelsen angivna procentsatser», och dels att vissa skulder i strid mot aktiebolagslagens bestämmelser icke ha upptagits.

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

Allt detta har mycket stor betydelse, när man skall bedöma ett lån till ett företag. På föreliggande uppgifter skulle nog ingen bank bifalla en låneframställning.

För att det icke skall bli något missförstånd ber jag få särskilt understryka, att de anmärkningar, som göras, riktas uteslutande mot bolagets ekonomiska resultatredovisning. Där emot har jag ingen kännedom om bolagets löpande förvaltning; den kan jag ej yttra mig om, och den har jag ingen anledning att i detta sammanhang diskutera.

Bolagets hittills ådagalagda skötsel är enligt reservanternas mening rent afärsmissigt sett icke sådan, att ett bifall till yrkandet om lån för fortsatt utbyggnad kan anses motiverat. Det är icke riktigt att uppmuntra till utvidgning av en verksamhet efter linjer, som, enligt vad man har anledning att antaga, icke bli andra än de hittills följda. Svenska lastbilaktiebolaget har redan från staten fått 3 000 000 kronor. I den mån dessa medel äro ett engångsanslag, avsett att tillföra bolaget rörelsekapital, är intet att invända. Men detta förutsätter, att bolagets löpande ekonomi skötes så, att medlen förräntas och ytterligare anslag bli obehövliga. Får nu bolaget ytterligare anslag från statens sida och tillfälle att utvidga sin rörelse, uppkommer ju den situation, som herr Birke antydde, att bolaget blir i stånd att utan egen bärighet konkurrera med privatägda företag, driva dessa ut ur deras sunda ekonomiska positioner och slutligen inköpa dem för att inlemma dem i sin egen rörelse.

Det stämmer illa med riksdagens hittills ådagalagda månhet att bekämpa illojal konkurrens mellan företagare. Visst skall ett statligt företag utvidga sin rörelse, om denna rörelse själv skapar medel och möjligheter till utvidgning. Jag anser inga principiella hinder föreligga för att ett statligt företag skall kunna konkurrera i den öppna mark-

naden. Det kan bli ett bra exempel på sunt och välplanerat företagsskapande till konsumenternas fromma. Men ställas privatägda företag, som ej ha annat att lita till än sin egen bärighet, i konkurrens med statsägda företag, som utan tillfredsställande ekonomisk resultatredovisning erhålla medel till fortsatt utvidgning, har en situation uppkommit, där man med skäl kan tala om illojal konkurrens. Riksdagen måste vara särskilt uppmärksam, när det gäller att investera medel i statliga företag, som drivas i aktiebolagsform. I fråga om statens affärsdrivande verk har riksdagen möjlighet att i detalj följa verkens utveckling ur ekonomisk synpunkt. Men när det gäller statliga företag av lastbilaktiebolagets karaktär har riksdagen ingen insyn vare sig genom tillsättande av revisorer eller genom riksdagens egna revisorer.

Lastbilaktiebolaget har erhållit ett betydande rörelsekapital av riksdagen. Ytterligare lån av skattebetalarnes medel böra icke lämnas förrän pågående utredning angående den framtida organisationen av statens järnvägars biltrafik avslutats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtan- de nr 63 fogade reservationen av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Häruti instämde herr *Edström*.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Det är riktigt vad som sagts rörande svårigheten att i propositionen läsa oss till tillräckliga kunskaper om lastbilaktiebolaget. Vi funno därför behov av att begära en föredragning. Vi ha också fått föredragning dels av direktören för lastbilaktiebolaget och dels också av en byråchef i järnvägsstyrelsen, vilka samtidigt voro uppe i fjärde avdelningen och lämnade alla de upplysningar som vi begärde, jämväl i form av svar på framställda frågor.

Efter detta föranleddes majoriteten att säga vad som står i utskottets utlå-

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

tande: »Vad angår bolagets ekonomiska ställning har utskottet bibragts den uppfattningen, att i stort sett inga mera vägande anmärkningar kunna framställas mot densamma. Det synes dock utskottet angeläget att betona vikten av att företaget skötes efter fullt affärsmässiga grunder.»

Vi konstaterade vid denna föredragning också, hurusom lastbilaktiebolaget icke av järnvägsstyrelsen hade tagit ut hela sin rätt för de tjänster, som det gjort statens järnvägar. Om bolaget skulle hava tagit ut fullt vad det var berättigat till, så skulle det ha kunnat prestera ett något bättre resultat än vad som framgick av siffrorna.

Man har nu från reservanternas och motionärernas sida gjort stort nummer av en revisionsberättelse, avseende verksamheten år 1947. Enligt min mening har man nog sökt få ut litet mera av den erinran som där fanns än vad som i själva verket ligger i det uttalandet.

Vi ha anledning att fråga oss, varför icke motionärerna och reservanterna ha intresserat sig för att taga reda på, huruvida de preliminära uppgifter, som ha lämnats i propositionen beträffande det sannolika driftresultatet för lastbilaktiebolaget under år 1948, äro hållbara. Varför ha icke motionärerna och reservanterna intresserat sig för att efterhöra, vilket omdöme en revisor kunde avgiva för det aktuella året 1948? För oss framstår det såsom viktigare att veta, vad en revisor skulle säga om denna verksamhet under 1948 än under ett tidigare år, ehuru väl omdömet om dessa tidigare års verksamhet naturligtvis inte saknar intresse i detta sammanhang.

När det gäller vad som sagts för 1948, tar jag mig friheten att föredraga en avskrift av vad revisorn sagt härutinnan. Den lyder: »På uppdrag av Svenska Lastbil AB får undertecknad, ordinarie revisor i bolaget, härmed lämna följande uppgifter hämtade ur de avskrivningstabläer, som ställts till mitt

förfogande i samband med den ordinarie revisionen för år 1948.

Avskrivning har i bokslutet per 31/12 1948 verkställts efter följande grunder. Trafikrättigheter: 10 procent på anskaffningsvärdet. Lastbilar: 20 procent på anskaffningsvärdet av vid årets slut kvarvarande icke helt avskrivna bilar med undantag för under året anskaffade bilar på vilka i allmänhet avskrivits 10 procent, motsvarande ett beräknat genomsnitt av 20 procent på den tid, som bilarna nyttjats i bolaget. På ett antal under året nyanskaffade bilar, som tagits i trafik först under 1949, har ingen avskrivning verkställts. Vissa bilar, som vid anskaffandet icke voro nya, hava avskrivits med upp till 60 procent efter individuell värdering. Släpvagnar: 10 och 20 procent på anskaffningsvärdet av vid årets slut kvarvarande icke helt avskrivna vagnar, efter individuell värdering. På en del vagnar, som anskaffats under året, men enligt uppgift tagits i bruk först under 1949, har ingen avskrivning beräknats. Inventarier: 10 % på anskaffningsvärdet av vid årets slut kvarvarande icke helt avskrivna inventarier.

Enligt aktiebolagslagen skall på tillgångar av detta slag avskrivning 'ärligen ske med belopp, som motsvarar tillgångarnas värdeminskning på grund av ålder, nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak'. De av bolaget tillämpade avskrivningsmetoderna stå i överensstämmelse med denna lagföreskrift och äro allmänt godtagna och vanligt förekommande. Avskrivningsprocenten på lastbilar, 20 procent, synes visserligen för bolagets bilar vara för hög, då ett antal bilar alltså nyttjas, trots att de räkningsmässigt äro helt avskrivna. Den för höga avskrivningsprocent-satsen är ur försiktighetssynpunkt fullt riktig och står icke i strid med bokföringslagens föreskrifter, att bokföring skall ske i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och med iakttagande av god köpmannased.»

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

Detta revisorsutlåtande, som sålunda avser det aktuella året, talar i motsatt riktning mot det revisionsutlåtande för 1947, som jag tidigare berört. Faktum är alltså, att för det aktuella året äro avskrivningarna fullt tillfredsställande.

Det är tydligt, att man från visst håll har ansett lämpligt att göra stort nummer av detta spörsmål. I folkpartiets landsortspress har det förekommit en cirkulärledare, som man rubricerat »Statens avskrivningspolitik». Propagandamakarna inom folkpartiet ha sträckt sig litet längre i fråga om att göra bestämda uttalanden än motionärerna. Motionärerna ha ändock talat om, att om man t. ex. gör det räkneexperimentet o. s. v. kan man komma till det och det resultatet. I artikeln är man mera bestämd på denna punkt. Eftersom man på visst håll fäst sådan vikt vid denna fråga är det anledning att ägna den litet mera uppmärksamhet här i kammaren, liksom man också skall ägna den uppmärksamhet på grund av vad herr Kollberg anförde. Bakom det hela torde ligga, att man icke anser det nödvändigt att låta detta lastbilaktiebolag sköta denna uppgift. Man tycker nog att den kan överlätas åt enskilda bilägare och entreprenörer. Vi kunna också vara med om att det bör ske, försåvitt det går för SJ att träffa uppgörelse på rimliga villkor med vederbörande entreprenör. Men vi ha fått exempel — det fingo vi vid föredragningen — som visar att det inte alltid är möjligt att få en uppgörelse på rimliga villkor med entreprenörer, och i dylika fall bör det självfallet finnas möjlighet för statens järnvägar att lösa frågan själva.

Om man nu följer reservanterna, stänger man SJ från möjligheten att via detta lastbilaktiebolag under kommande budgetår klara av sådana här problem. Exemplet vi fingo var ifrån en stor stad i södra Sverige. Där hade en lastbilsfirma tidigare skött dessa uppgifter, men dess krav på ersättning steg

undan för undan därhän, att SJ inte längre kunde vara med utan fann sig föranlåten att söka lösa frågan på egen hand. Det skedde via detta bolag. I början gjorde man förluster, men numera är man framme vid att man kan tala om ett någorlunda hyggligt ekonomiskt utbyte av verksamheten.

Ifall man nu fruktar för att detta lastbilaktiebolag skulle komma att växa sig så stort och starkt, att ägarna av lastbilar över huvud skulle komma att trampas ned av detta mäktiga företag, så är det skäl att erinra sig att bolaget av de 70 000 lastbilar, som finnas här i landet, förfogar över 300, säger och skriver 300 stycken, fördelade på 70 orter ute i landet. Det kan sålunda på grund härav inte vara anledning att nu göra någon större aktion för att hindra att detta får växa ut i den takt, som betingas av utvecklingens krav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag skall först taga upp den sista punkten som herr Åkerström så dramatiskt talade om. Han sade, att det här i landet finns 70 000 lastbilar, och här är det blott fråga om 300. Inte får man göra en sådan jämförelse! Herr Åkerström vet väl att det finns ett otal företag inom många branscher, som använda lastbilar, och man får inte här medräkna även dessa bilar. Man måste jämföra med de lastbilar, som arbeta inom här ifrågavarande verksamhetsgren och om herr Åkerström gör det, kommer herr Åkerström till helt andra siffror. I detta sammanhang skall jag be att få referera vad 1944 års trafikutredning sade beträffande statens järnvägars buss- och lastbilstrafik. Den säger, att trafiken i fråga »numera är av så betydande storleksordning, att järnvägarna äro landets största transportföretag inom landsvägstrafikens område». Det är samlad en sådan kraft

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

hos järnvägen, att den vida överstiger envar konkurrent. Man kan inte, som herr Åkerström gjorde, jämföra med hela antalet lastbilar, som finnas i landet. En sådan jämförelse blir missvisande.

När herr Åkerström säger, att om man inte beviljar detta anslag, stänger man statens järnvägars utveckling, vill jag invända att rationaliseringsarbetet och samarbetet mellan järnvägs- och lastbilstrafik ju icke är beroende av lastbilbolaget. Kommunikationsministern säger i propositionen av år 1947, att denna verksamhet skulle skötas dels igenom ett statens eget bolag och dels genom privata åkare. Statens järnvägar kunna fortsätta rationaliseringen och under detta år använda privata åkare för utvecklingen på detta område. Både för näringslivet och för de enskilda trafikanterna är det av utomordentligt stor betydelse att denna rationalisering och kombination av järnvägs- och lastbilstrafik fortgår. Det är bara lastbilbolagets hittillsvarande verksamhet som det anmärkts på.

Vidare sade herr Åkerström, att det inte går att träffa uppgörelse på rimliga villkor med vissa av de privata åkerierna. Det är just denna verkan av bolagets politik, herr Åkerström, som reservanterna åsyfta. Jag talar nu tills vidare om 1946 och 1947. Herr Åkerström bestred inte mina uppgifter därutinnan, det ber jag kammaren vara uppmärksam på. Däremot nämnde han vissa uppgifter för 1948, som jag skall återkomma till. Under 1946 och 1947 drev bolaget en verksamhet, som med den avskrivningspolitik, vilken jag anser vara riktig — och min uppfattning delas i detta avseende av revisorerna för 1947 — skulle visat ett underskott på 211 000 kronor. Varför lämnade då rörelsen underskott? Jo, därför att bolaget tillämpade så låga taxor, att enskilda företag inte kunde konkurrera med bolaget. Detta torde vara förklaringen till att de privata åkarna inte

kunde få fram offerter som voro möjliga för järnvägen att godta.

Vad beträffar folkpartiets landsortspress faller det naturligtvis på sin egen orimlighet att jag skulle kunna svara för vad den skriver.

Herr Åkerström sade också, att efter besök av en byråchef i järnvägsstyrelsen och verkställande direktören i lastbilbolaget hos statsutskottets fjärde avdelning hade avdelningens majoritet kommit till den uppfattningen, att i stort sett ingen anledning till anmärkningar förelåg. Även jag hoppades nog efter det besöket att det skulle vara så, men jag tyckte ändå att det fanns en del egendomliga omständigheter, och därför gick jag upp i patentverket och fann då en revisionsberättelse med anmärkningar, vilka icke omnämndes vid vederbörandes besök på statsutskottets fjärde avdelning.

Till slut skulle jag vilja svara på herr Åkerströms fråga, varför jag inte talat om resultatet för 1948. Jag har talat om resultatet under det år för vilket det enligt bilagan till propositionen föreligger ett definitivt bokslut. Om 1948 säger man ju, att uppgifterna kunna komma att undergå förändringar vid upprättandet av det definitiva bokslutet. Något definitivt bokslut finns alltså inte för detta år. Vill herr Åkerström då att jag inför kammaren skall börja diskutera siffror, om vilka Kungl. Maj:t själv sagt, att de icke äro definitiva? Då hade kammaren kunnat bli vilseledd, och därför föredrog jag att inte tala om 1948.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag vill från början deklarerat, att jag så långt är helt överens med motionärerna, när de göra gällande att ett statens företag av denna art skall drivas efter rent affärsmässiga former. Jag är också av samma uppfattning som de som hävda, att man inte på

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

omvägar skall göra sig skyldig till vad herr Kollberg kallade illojal konkurrens. Det kan emellertid råda delade meningar om, när ett företag skötes efter fullt affärsmässiga principer. Järnvägsstyrelsen har hävdat, att den anser sig ha nytta av Svenska lastbilaktiebolaget, och det har varken motionärerna eller reservanterna i utskottet velat bestrida. Man har däremot gjort gällande, att dessa 500 000 kronor, som järnvägsstyrelsen har ansett sig förtjäna på kretskörningen, äro svåra att beräkna, och det har jag också medgivit i propositionen, alldenstund det är många i och för sig ovägbara värden, som där komma in. Frågan om vad man spar på inställda tåg, på inbesparade loktimmar, på minskad personal och på inbesparade vagnsdygn, är osäkert att beräkna. Det gäller emellertid att skilja på dessa 500 000 kronor, som inbesparas på kretskörning, och de 288 000 kronor, som herr Kollberg rubricerade som en subvention från järnvägsstyrelsen till företaget. Herr Kollberg, det ligger inte riktigt till på det sättet! Statens järnvägar ha på de flesta större platser i landet en entreprenör, som kör ut godset från SJ:s magasin till kunderna. Enligt entreprenadavtalet äger entreprenören uppbära en ersättning härför av kunden enligt en fortaxa, som i allmänhet är mycket lägre än den vanliga åkeritaxan. Jag skulle tro att herr Kollberg, som i viss mån är verksam på detta område, känner till detta faktum. Då tvingas statens järnvägar i den situationen att till vederbörande entreprenör betala mellanskillnaden mellan denna låga fortaxa och den gängse åkeritaxan. Jag kan som exempel nämna, att i Stockholm har man Freys Express som sådan entreprenör, och under 1947 erhöll Freys Express för dessa ändamål 255 000 kronor. Herr Kollberg, detta är en motsvarighet till de 288 000 kronor, som herr Kollberg kallade för subvention, när det gällde

Svenska lastbilaktiebolaget! Svenska lastbilaktiebolaget är nämligen entreprenör för statens järnvägar på 45 platser i landet och får sålunda härför dels en ersättning av kunderna enligt fortaxan och dels av statens järnvägar vad som fattas för att SLAB:s hela ersättning skall uppgå till den vanliga åkartaxan, minskad med en viss rabatt. Jag hoppas sålunda att de 288 000 kronorna med detta skola vara fullt klarlagda.

Sedan säger herr Kollberg, att man inte skall föregripa den utredning, som nu pågår. Jag kan vara överens med honom att man inte skall föregripa denna, men jag tror att kammarens ledamöter också förstå att dessa 500 000 kronor, som företaget skulle erhålla i lån utöver det man tidigare har erhållit, kunna icke ha den avgörande betydelse att man därmed skulle föregripa den pågående utredningen. Det innebär blott att företaget får vissa möjligheter till en mycket måttlig expansion under den närmaste tiden framåt.

Så komma vi då till avskrivningarna, och om dessa kan det, det medger jag, råda delade meningar, men här har man tillämpat en metod, som i och för sig enligt min mening kan anses förklarlig. På de fabriksnya bilarna, som sålunda äro nyinköpta, har man inom företaget avskrivit 20 procent, därest de ha använts under hela året. Man har emellertid tillämpat en avskrivningsprocent av 10 för sådana som använts endast under en del av året. Erfarenhetsmässigt har man nämligen kommit fram till att en del bilar inköpts under första halvåret, en del bilar däremot så sent som kanske i november eller december under det senare halvåret, och då har den genomsnittliga brukningstiden visat sig bli ett halvt år, och följaktligen har man verkställt en avskrivning på 10 procent. Det är sålunda förklaringen till att man här har kommit till det resultat som herr Kollberg har vänt sig

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

emot. Nu ha emellertid motionärerna roat sig med att räkna ut den förlust, som de anse att företaget har lidit under de tre verksamhetsåren. I stället för till den vinst på 17 320 kronor som bolaget redovisat har man kommit till en förlust på 588 553 kronor.

Jag vet inte hur motionärerna exakt kommit fram till denna siffra, men jag tror att de ha räknat ungefär på följande sätt: Först har man tagit reda på det bokförda värdet av lastbilar, släpvagnar och trafikrättigheter vid varje års slut. Dessa värden äro bruttovärden, som även innehålla det ursprungliga värdet av bilar, som ha helt avskrivits. Då lastbilarna avskrivs på fem år men ha en livstid som är längre, står bilarnas värde kvar i böckerna både som en tillgång på tillgångssidan och som en lika stor skuld på värdeminskningskontot. Dessa helt avskrivna tillgångar ha tydligen motionärerna börjat avskriva en gång till. Det finns som sagt affärsmässiga metoder av olika slag, men jag har litet svårt att förstå att herr Kollberg vill använda ett sådant tillvägagångssätt.

Sedan vill jag göra vissa erinringar beträffande avskrivningsprocenten. Motionärerna ha ansett att tillgångarna vid årets slut böra belastas med 20 procents avskrivning, oavsett om tillgångarna varit i bruk under hela året eller inte. Nu skola vi komma ihåg, att det bokförda värdet steg med 1,8 miljoner under 1947 och med 2,7 miljoner under 1948. Herr Kollberg måste väl erkänna, att detta är mycket stora belopp, och om man antar att de nytillkomna objekten varit i bruk i genomsnitt endast halva året, blir avskrivningen i själva verket 40 procent för ett helt år räknat, och det sker under en period, då företaget befinner sig under uppbyggnad, och måste helt naturligt framkalla stora svårigheter.

Herr Kollberg har enligt uppgift fått under föredragning i utskottet en rapport, som skulle innebära, att vagnpar-

ken till största delen utgöres av äldre fordon, och detta skulle utgöra ytterligare ett stöd för åsikten, att avskrivningarna ha varit för låga. Nu vet jag inte vad herr Kollberg menar med gamla fordon, men av företags 300 i drift varande bilar äro 200 tillverkade 1943 eller därefter. Jag kan vidare upplysa om att ett hundratal av bilarna tillverkats så sent som 1947 och 1948. Det är att märka att fordonen inte alltid insätts i trafik samma år de tillverkas. I allmänhet dröjer det omkring ett år innan fordonet kommer i verklig användning. I belysning av dessa fakta måste väl påståendet att bolagets vagnpark skulle vara ålderdomlig betraktas i varje fall som en lindrig överdrift.

Till slut några ord om konkurrensfrågan. Herr Kollberg vände sig mot den jämförelse, som utskottets ärade talesman gjorde mellan antalet lastbilar i landet, 70 000, och antalet av de bilar, som bolaget förfogar över, nämligen 300. Herr Kollberg sade att man kommer till helt andra resultat, om man i stället jämför med antalet bilar som äro sysselsatta inom samma område som Svenska lastbilaktiebolagets bilar. Jag medger att resultatet då i någon mån blir annorlunda, men, herr Kollberg, av dessa 70 000 bilar äro dock 18 000 sysselsatta i den yrkesmässiga trafiken. De 300 bilarna måste anses vara en ganska blygsam del av de 18 000, och det kan väl sannolikt inte bli någon nämnvärd ytterligare ökning med hjälp av dessa 500 000 kronor. Det anslaget bör kunna beviljas utan att bolagets verksamhet därför behöver betraktas som något allvarigare hot mot den övriga lastbilstrafiken.

Jag har, herr talman, bara velat göra dessa små erinringar och tillrättalåganden i anledning av herr Kollbergs anförande. Jag kommer till den slutsatsen, att man utan någon större risk kan bifalla utskottets förslag. Jag vill än en gång understryka, att den organisation,

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

som så småningom skall växa fram som en följd av den pågående utredningen om biltrafiken som en komplettering till järnvägstrafiken, inte kan föregripas genom att kammaren ansluter sig till utskottets förslag.

Herr KOLLBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Den första punkten som jag vill beröra är statsrådets förklaring rörande de 288 000 kronorna. Jag förstår mycket väl hur detta har tillkommit, och det förstod jag förut också. Jag kallade det för subvention, och det är faktiskt ett belopp, som är utgivet utöver den vanliga taxan, men vi skola kanske inte strida om ord. Statsrådet synes i alla fall medge att man bör draga de 288 000 kronorna från de 500 000, som statens järnvägar ansett vara en utgiftsminskning, och i så fall får man ett netto av bara 212 000 kronor.

Statsrådet sade, att det inte är så farligt att bevilja det föreslagna begränsade lånet på 500 000 kronor. Det kan man ju säga, men å andra sidan se vi, att om pengarna inte räcka till, lämna statens järnvägar extra lån till lastbilbolaget. Det har inte givits någon förklaring till hur bolaget kommit i denna stora skuld på 1,2 miljoner till statens järnvägar.

Hur stora avskrivningarna på lastbilarna skola vara är en bedömningsfråga. Enligt aktiebolagslagen skola avskrivningar göras till skäligt belopp. Jag anser att man inte kan göra såsom lastbilbolaget gjort, nämligen att skriva av 20 procent på vissa bilar och 10 procent på andra. Det är affärskutym att man drar 20 procent på hela det bokförda värdet, och det vet nog ledningen för lastbilbolaget också. Men har inte ett bolag inkomster som förslå till tillräckliga avskrivningar, försöker det stundom finna redovisningsformer som äro ägnade att dölja en reell förlust.

Med anledning av den anmärkning

statsrådet riktade mot mig beträffande de beräkningar som gjorts i motionen vill jag säga, att vi hämtat bokföringsvärdena från propositionen. Nu har jag roat mig med att räkna ut skillnaden mellan det värde vi angivit i motionen och det man får om man räknar med de siffror statsrådet uppgivit. I motionen ha vi beräknat förlusten till 588 553 kronor, men om man tar hänsyn till de faktorer statsrådet nämnde, blir förlusten i stället 572 672 kronor. Det är alltså inte så mycket som skiljer.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Vi skola inte tvista om ord, men om herr Kollberg framhårdar i att kalla den ersättning, som statens järnvägar lämna för mellanskillnaden mellan fortaxan och den ordinarie åkeritaxan, för subvention, då måste man komma till den slutsatsen, att statens järnvägar också subventionera Freys Express. Det finns då plats för anmärkning av herr Kollberg, ty det är ett privat företag, och det skulle vara mycket mera upprörande än om man subventionerar Svenska lastbilaktiebolaget, som är ett dotterföretag till statens järnvägar.

Jag anser dock att vi inte få betrakta saken på detta sätt. Den fortaxa som kunden betalar måste vara så låg i detta fall, eftersom statens järnvägar helst vilja se till att man kan överantvarda godset direkt till kunden. Det finns inget företag som kan verkställa distributionen till den låga fortaxa, som för närvarande gäller. Jag vill än en gång understryka, att det här är fråga om en helt annan körning än den kretskörning, på vilken statens järnvägar anse sig göra en årlig vinst om 500 000 kronor.

Beträffande avskrivningarna vill jag slå fast, att Svenska lastbilaktiebolagets lastbilar och släpfordon avskrivas på en tid av fem år, eftersom man genomsnittligt tillämpar en avskrivningspro-

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

cent av 20. Jag medger, att det är en bedömningsfråga, hur mycket man skall avskrika goodwillvärdet eller värdet av trafikrättigheterna med. Nya aktiebolagslagen säger, att det skall vara 10 procent. Lagen tillkom år 1948, och från och med år 1948 verkställer också Svenska lastbilaktiebolaget avskrivning på goodwillvärdet med 10 procent.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Statsrådet har redan svarat på ett par av de frågor, som herr Kollberg ställde.

Det är riktigt att det är 18 000 av de 70 000 lastbilarna i landet som gå i yrkesmässig trafik, men det hindrar inte att siffran 70 000 är riktig.

Herr Kollberg sade, att lastbilbolagets taxor äro så låga, att de enskilda företagen sakna förutsättningar att konkurrera. Statsrådet har redan givit en fullständig förklaring till att taxorna äro så låga. När jag talade om taxorna, avsåg jag kretskörningen vid SJ, som får betraktas som en mera intern angelägenhet för SJ. Kretskörningen anser jag vara av sådant slag, att man över huvud taget inte kan reflektera på att använda entreprenörer för den.

Herr Kollberg har inte ansett sig behöva intressera sig för huruvida det fanns något revisorsuttalande över 1948 års verksamhet. Jag vill med anledning därav fråga honom, huruvida han anser att ett revisorsutlåtande över det senaste årets verksamhet bör tillmätas det allra största vitsord och att det bör betraktas som mera aktuellt än revisorsutlåtanden över de tidigare verksamhetsåren.

Herr LINDAHL: Herr talman! Trots herr Kollbergs försäkran om sitt stora intresse för samverkan mellan bil- och järnvägstrafik finns det åtminstone någon anledning att tvivla på detta intresse när han letar fram så formella ting för att hindra utvecklingen av Svenska lastbilaktiebolaget som att det pågår en utredning angående statens

järnvägars organisationsformer. Det är riktigt att en utredning pågår, men denna utredning kommer inte att bara behandla SLAB, utan över huvud taget den bil- och busstrafik som statens järnvägar bedriva, och utredningen skall söka få fram en form för hur denna del av transportväsendet skall bedrivas i fortsättningen.

Det är beklagligt att det görs försök att bromsa upp en utveckling, som enligt mitt förmenande är nödvändig, nämligen att järnvägstrafiken kompletteras med biltrafik på ett sådant sätt, att det gamla idealet med trafik från dörr till dörr, som det så många gånger talats om, blir förverkligat.

Det är kanske inte alla av kammarens ledamöter som ha reda på vilken viktig uppgift dessa biltransportbolag ändå ha att fylla. Det är genom dem man har möjligheter att komma till rätta med det stora problemet om konkurrensen mellan vägar och järnvägar. När det gäller långväga transporter samla SLAB och andra statliga bilbolag men även enskilda entreprenörer upp godset och transportera det till järnvägsstationen. Det går sedan med snabbgående godståg till bestämmelseorten, och där rycka åter bilbolagen in och hämta godset och köra det till adressaterna.

Det är alldeles givet att denna rationalisering av transportväsendet har en ofantlig betydelse inte bara för statens järnvägar, utan även för samhället i sin helhet, för företag av olika slag och för enskilda trafikanter. Jag kan ta ett annat exempel som visar, att kombinationen mellan bil- och järnvägstrafik medför att godset kan distribueras flera dygn tidigare än vad som annars skulle vara fallet. När gods från en stor station skall passera en övergångsstation, blir det i regel försenat ett halvt dygn eller mera. Om man då har bilar till förfogande, kunna dessa köra ut godset från den stora stationen till en annan station eller också direkt till mottaga-

Lån till Svenska lastbilaktiebolaget m. m.

ren. Bilarna ha därvidlag det företrädet framför tågen, att de inte behöva hålla sig till rälssträngarna, och de kunna därför betjäna allmänheten på ett annat sätt än tågen.

Jag vill erinra om att denna kombination mellan bil- och järnvägstrafik, som jag för min del betraktar som så ofantligt viktig, började tillämpas av GDG-banorna, som kanske alltså voro pionjärer för denna trafikform. Man kom underfund med att det kunde dröja tre à fyra dygn innan gods som lämnats in i Göteborg kom fram till adressaten vid någon liten station. Genom att kombinera tågtrafiken med lastbilstrafik kan man nu undvika dessa förseningar, och man kom ner till att transportererna över huvud taget inte behövde ta mer än ett dygn.

Det är givet att dylika anordningar ha en ofantlig betydelse både för näringslivet och för enskilda människor. Denna rationalisering syftar till att förbättra transportväsendet här i landet, och man borde väl därför inte bromsa upp den som man här försöker göra, antingen det nu beror på partipolitik eller bristande kunskaper om det verkliga förhållandet eller kanske bådadera — det må nu lämnas därhän. SLAB:s verksamhet innebar i vart fall ett försök att på ett bättre sätt än hittills organisera samarbetet mellan bil- och järnvägstrafiken.

Man kan naturligtvis invända, att enskilda företag skulle kunna klara upp detta lika bra. Det har emellertid visat sig, att man inte enbart kan lita till de enskilda godsentreprenörerna. På många platser vägra de enskilda företagen att köra ut gods, och i åtskilliga fall där man överlätit transporter till en entreprenör har det inte gått bra, utan man måste söka ut andra sätt att klara transporter. Det är därför nödvändigt att i det här fallet svenska lastbilaktiebolaget utvecklas och får en sådan styrka, att det kan fullgöra de uppgifter, som det har fått sig ålagda.

Det skulle vara en hel del att tillägga om denna sak. Jag vill bara till sist säga, att om man såsom herr Kollberg dubbar sig till riddare för en samverkan mellan bil och järnväg, borde man inte hänga upp sig på formella ting för att komma fram till ett avslagsyrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av ledamöterna hava röstat för bifall till ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till viss lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts

Pension åt K. J. Hedberg.

proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om utbyggnad av holländeriet vid Tumba bruk.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 12.

Pension åt K. J. Hedberg.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om pension åt assistenten hos riksdagens revisorer K. J. Hedberg.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 107 av herr *Björkman m. fl.* och den andra inom andra

kammaren under nr 127 av herr *Spångberg m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte bevilja assistenten Karl Johan Hedberg pension till det belopp som kan befinnas skäligt».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I:107 och II:127 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Mogård* och *Andersson* i Örnsköldsvik, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I:107 och II:127, måtte medgiva, att assistenten hos riksdagens revisorer Karl John Hedberg finge från och med den 1 januari 1949 under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 600 kronor, att utgå av det under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr MOESSON: Herr talman! Mina ord skola icke bli många. Då det emellertid icke finns några reservanter från denna kammare i föreliggande ärende och då huvudmotionären, herr Spångberg, icke har tillfälle att vara här, skall jag be att få säga några ord.

Jag skulle vilja låta dessa ord få formen av en vädjan till kammarens leda möter. De yngre kamraterna här ha säkerligen icke lärt känna herr Hedberg. Han har varit i riksdagens tjänst i över tjugu år, först såsom extra vaktmästare och sedan såsom biträde åt statsrevisorer. Han hade tidigare på sätt och viss anställning i det statliga, i det han var lagerbokhållare i Aktiebolaget Vin och Spritcentralen, men denna sin tjänst måste han lämna på grund av indragningar. Han kom då hit. Hedberg är en enkel, ödmjuk man, som med trohet har skött sina åligganden. Nu är han sextiofyra år gammal, och genom

Pension åt K. J. Hedberg.

den omorganisation av arbetet i statsrevisionen, som från och med detta år vidtagits, har Hedberg icke längre utsett att få behålla sin syssla, vilken, kan man säga, varit den fasta ekonomiska punkten för honom. Herr Hedberg har i detta stycke kommit i en annan och sämre ställning än många andra, som varit anställda i riksdagen och som riksdagen ansett sig böra ge pension åt, nämligen vår vaktmästarpersonal. Om någon av utskottets medlemmar kan ge en upplysning som går i annan riktning är jag tacksam, men så vitt jag vet har vid utmätandet av pension till våra vaktmästare här i riksdagen tagits hänsyn till vederbörandes tjänstgöring som underbefäl, något som räknats som merit för dem. Hedbergs tjänstgöring i Vin- och Spritcentralen har icke räknats honom till godo, utan man har blott tagit hänsyn till de månader han har tjänstgjort hos statsrevisorerna.

Nu ha de två reservanterna hemställt om en så blygsam pension som 50 kronor i månaden åt Hedberg. Det är ju en mycket liten summa. Jag skulle dock tro, att om riksdagen skulle bevilja den, detta kan vara av värde för Hedberg även ur en annan synpunkt. Han har haft deltidsarbete i Centralsjukkassan i många år, och jag förmodar, att den ställning riksdagen intager till det föreliggande förslaget om pension kommer att bli prejudicerande när det gäller pension från kassan.

Jag skall, herr talman, icke närmare gå in på hur behjärtansvärt det är att denna sak går igenom — det hör ju egentligen icke hit — men jag vill blott understryka, att denne man, som har två barn, vilka äro kroniskt sjuka och beroende av honom, så innerligt väl behöver detta lilla handtag av riksdagen, som dock varit hans arbetsgivare under många år, låt vara att han blott delvis haft arbete här.

Med dessa ord, herr talman, tillåter jag mig hemställa om bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hedlund* i Östersund, förste vice talmannen *Carlström*, *Sandberg*, *Andersson* i Surahammar, *Vigelsbo*, *Hellbacken*, *Fast*, *Gunnarsson* samt fröken *Öberg*.

Herr **MALMBORG** i Stockholm: Herr talman! Herr Mosesson har här väddjat till kammaren att ge pension åt assistenten J. Hedberg. Han har ju, såsom bankoutsnittet framhåller, endast 88 månaders tjänst hos riksdagen, men den tiden sträcker sig över 21 år. Och det är riksdagens revisorer som drivit fram motionen. Det har rört sig om en bisyssla, men Hedberg har under hela denna tid levt på bisysslor och har icke från annat håll någon given pensionsförmån. Det har redan påpekats, att riksdagens ställningstagande har betydelse för frågan om exempelvis pension för Hedberg från Centralsjukkassan.

I reservationen ha herrar Mogård och Andersson i Örnköldsvik yrkat, att Hedberg skall få från och med den 1 januari 1949 under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 600 kronor. Han är nu sextiofyra år gammal. Han har fått de bästa vitsord — det framgår också av de många instämmandena i motionens syfte. En tjänstetid av 88 månader skall alltså icke vara tillräcklig för denna ringa pension på 600 kronor om året. Man har anledning att ställa frågan, hur det rimmar med att riksdagsmännen själva efter 48 månader äro berättigade till en pension på närmare dubbla beloppet. Detta är en inkonsekvens som bör påtalas. Men det viktigaste skälet i detta sammanhang är, att Hedberg är ett offer för den omorganisation av statsrevisionen, som nu sker, och detta vid en ålder av sextiofyra år, då det sannerligen icke är lätt att få ett annat arbete. Vi ställa ju alltid i liknande fall stora krav på den enskilda företagsamheten. Staten, mönsterarbetsgivaren, bör väl icke uppträda sämre bara därför att man är rädd för

Pension åt K. J. Hedberg.

konsekvenserna, vilka skulle vara juridiskt bindande i omorganisationsfall som detta.

Jag vill vädja till andra kammarens sociala samvete att rösta för herrar Mogsårds och Anderssons i Örnköldsvik reservation, vilken vill ge åt en trotjänare i riksdagen fattiga 600 kronor i pension. Reservationen samlade i första kammaren 48 röster mot 52 för utskottets förslag. Jag tror att andra kammaren lugnt kan tillfredsställa sina revisorers önskemål och bifalla yrkandet i motionen nr 127.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen i förhoppning att frågan skall falla framåt.

Herr PERSSON i Norrby: Herr talman! Motionen om pension till Hedberg har kommit efter framställning från statsrevisorerna, och utskottet har ägnat motionen en synnerligen samvetsgrann utredning. Vi ha skjutit på behandlingen för att vi skulle få en fullständig och allsidig utredning av ärendet, och vi ha varit inställda på att om det ginge att göra något för Hedberg, så skulle vi göra det. Men som man vet ha vi i pensionsärenden vissa regler och bestämmelser att följa, och hur vi ha räknat på Hedbergs tjänstår, ha vi icke kunnat komma längre än till en sammanlagd tjänstetid för honom av 7 år och 4 månader. Vi bruka ju kräva det dubbla antalet år för att kunna bevilja pension. Hedbergs tjänst har ju bara varit en deltidstjänst, och han har varit sysselsatt mycket kort tid av året. Han har haft andra tjänster vid sidan, tjänster som han fortfarande har. Om vi icke äro fel underrättade, innehar Hedberg en tjänst i Centralsjukkassan i Stockholm, och han har enligt vad det uppgivits även utsikt till en viss liten pension därifrån.

Vi ha icke velat göra avsteg från de regler som äro fastställda med hänsyn till de konsekvenser det skulle föra

med sig i massor av fall. Vill andra kammaren taga ansvaret för att bryta mot reglerna, må det vara hänt. Men utskottet har icke ansett sig kunna göra det.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WARD: Herr talman! Såsom förutvarande ledamot av statsrevisionen och ordförande i densamma skulle jag vilja understryka den vädjan, som här framställts av herr Mosesson och sedan av andra under den korta överläggningen. Jag tycker att man i detta fall icke behöver frukta för de konsekvenser, som herr Persson i Norrby nyss antydde. Man har i reservationen anført: »Det viktigaste skälet, varför Hedberg bör erhålla pension av riksdagen nu, ligger dock däruti, att statsrevisionens arbete befinner sig i omorganisation och att den syssla, som hittills fyllts av Hedberg, genom denna omorganisation blivit överflödig.» Riksdagen har utrustat statsrevisionen med mera arbetskraft på det sättet, att revisorerna under längre tid än tidigare få förfoga över ett sekretariat. Då har man tydligen funnit inom revisionen — jag tillhör icke längre densamma — att man icke vidare kan bereda Hedberg arbete. Hade man bibehållit den gamla ordningen, hade han väl ännu några år framåt, kanske fyra år, fått hålla på med den uppgift inom revisionen, som han skött under så många år. Då hade han kanske kunnat redovisa så lång tjänstgöringstid, att utskottet hade varit något välvilligare än det ansett sig kunna vara för närvarande.

Jag vill med dessa korta ord, herr talman, vädja till kammaren att följa reservanterna. Jag förstår mycket väl, att vissa betänkligheter kunna resas mot åtgärden, men jag är övertygad om att fallet är så särprägladt, att man icke behöver befara några konsekvenser av det slag som herr Persson i Norrby avsåg.

Interpellation ang. avskaffande av dyrortsgrupperingen av de värnpliktigas familjepénning.

Häruti instämde herr *Olsson* i *Mellerud*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet förgade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 13.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion angående upphävande av 16 § 2 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 181, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m.;

nr 182, med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.;

nr 183, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.; och

nr 185, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o), lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att motionstiden i anledning av samtliga i dag avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner måtte med hänsyn till instundande påskhelg ut-

sträckas till det sammanträde, som infaller närmast efter 15 dagar från propositionernas avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 16.

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till talmannen, nämligen

nr 368, av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående anslag för budgetåret 1949/50 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering, m. m.;

nr 369, av herr *Nilsson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126, angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Aerotransport m. m.;

nr 370, av herrar *Hjalmarson* och *Kyling*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126,

nr 371, av herr *Johansson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 153, angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1949/50; och

nr 372, av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153.

Dessa motioner bordlades.

Interpellation ang. avskaffande av dyrortsgrupperingen av de värnpliktigas familjepénning.

Herr **ERICSSON** i Näs erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den av 1946 års riksdag godkända familjebidragsförordningen innebar bl. a. att dyrortsgraderingen av familjepénningen bibehölls. Härvid skulle den för 1935 års folkpensionering verkställda indelningen av landets kommuner gälla även för dyrortsgrupperingen av familjepénningen. Emellertid framhöll utskottet i anledning av väckta motio-

Interpellation ang. avskaffande av dyrortsgrupperingen av de värnpliktigas familjepening.

ner, att åtskilliga skäl otvivelaktigt talade för avskaffandet av dyrortsgraderingen beträffande familjepeningen. Utskottet ansåg dock att riksdagen först borde taga ställning till motsvarande fråga rörande de nya folkpensionerna, innan den slutgiltigt bestämde sig för slopandet av dyrortsgraderingen av familjepeningen. Utskottet förutsatte härvid att Kungl. Maj:t, efter det detta spörsmål blivit löst beträffande folkpensionerna, snarast upptog frågan om ändring av bestämmelserna om familjepening i samma riktning till förnyat övervägande.

1946 års riksdag fattade sedermera beslut om införande av lika stora icke-dyrortsgrupperade ålderspensioner kompletterade med behovsprövade och dyrortsgraderade bostadstillägg. Då frågan om de värnpliktigas familjebidrag återkom vid 1947 års riksdag förklarade emellertid departementschefen, att de omständigheter som föranlett dyrortsgraderingens slopande beträffande folkpensionerna icke vore tillämpliga i fråga om familjepeningen. Han ansåg det av denna anledning icke tillrådligt att slopa dyrortsgrupperingen av familjepeningen utan särskild utredning. I detta sammanhang framhöll departementschefen i proposition nr 122 vid 1947 års riksdag följande bl. a.: »Då det emellertid är angeläget, att frågan om dyrortsgrupperingens bibehållande *snarast möjligt* blir föremål för slutlig omprövning, avser jag att uppdraga åt försvarets socialbyrå att i samråd med socialstyrelsen verkställa utredning i ämnet och så snart ske kan till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Försvarets socialbyrå har sedermera på uppdrag företagit nämnda utredning och i december 1948 överlämnat sitt betänkande till Kungl. Maj:t. Utredningen har beträffande dyrorts-

grupperingen av familjepeningen kommit till det resultatet att densamma bör avskaffas och utgå med ett för hela landet enhetligt belopp. Försvarets socialbyrå föreslår sålunda med anledning av sin undersökning att familjepeningen fastställas att utgå med kr. 3: 75 för hustru, med 2:— för annan familjemedlem över 16 år och med 1: 50 för barn. Emellertid har Kungl. Maj:t ännu icke berett riksdagen tillfälle att taga ställning till socialbyråns utredning.

Med stöd av vad ovan anförts vill jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande fråga: Ämnar statsrådet förelägga årets riksdag proposition om avskaffande av dyrortsgrupperingen av familjepeningen till de värnpliktiga i enlighet med vad försvarets socialbyrå föreslagit i sin förra året framlagda utredning?

Denna anhållan bordlades.

§ 18.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

från statsutskottet:

nr 116, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budget-

året 1949/50 till statens organisationsnämnd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för en effektiviserad sysselsättnings- och arbetsterapi;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridandet av vissa förlikningskostnader;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighets-taxering m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1949/50 till anskaffande av ny apparatur för den allmänna skärmbildsundersökningen;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reparation och ombyggnad av Falsterbokanalen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska lastbilsaktiebolaget m. m.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till viss lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

från bevillningsutskottet:

nr 140, i anledning av väckta motioner angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden, m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avser ändringar i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.52 em.

In fide
Gunnar Britth.